

**BERECZKI MÁTÉ
ÉS
DÖRGŐ DÁNIEL
LEVELEZÉSE**

4. kötet

Bereczki

1884. január 15. - 1884. december 31.

Szerkesztette és
jegyzetekkel ellátta
TOLNAY GÁBOR

Verseghy Ferenc
Elektronikus Könyvtár

SZOLNOK
2014

*Bereczki Máté és Dörgő Dániel levelezése IV.
1884. január 15. – 1884. december 31.*

Bereczki Máté és Dörgő Dániel levelezése I–VII.

© Dr Tolnay Gábor és örökösei, 2012–2014

© Szerzők

© Takáts Rózsa, 2012–2014

BERECZKI MÁTÉ
ÉS
DÖRGŐ DÁNIEL LEVELEZÉSE

IV. KÖTET

1884. január 15. – 1884. december 31.

(Kézirat)

Szerkesztette és jegyzetekkel ellátta

Tolnay Gábor

a történelemtudomány kandidátusa

SZOLNOK
2014

Lektorálta: DR. SZABÓ FERENC

A bevezető tanulmányt írta: AMBRUS LAJOS

A kéziratot gondozta: TAKÁTS RÓZSA

A címlapot tervezte TÓTH KRISZTINA VIKTÓRIA

A külső borítón:

**Bereczki Máté arcképe és aláírása a Pomologische Monatshefte 1882.
évfolyam február 13-i számának 34. oldalán**

Közzéteszi

a Verseghy Ferenc Könyvtár és Művelődési Központ

Verseghy Ferenc

Elektronikus Könyvtár

ISBN 978-963-7613-55-5 Ö

ISBN 978-963-7613-59-3

Szolnok, 2014

A MAGYAR LUCAS – AMBRUS LAJOS	10
LEVELEK	19
1884. január 15. B-218. számú levél.....	20
1884. január 19. B-219. számú levél.....	20
1884. január 24. B-220. számú levél.....	21
1884. január 24. D-170. számú levél.....	22
1884. január 26. B-221. számú levél.....	24
1884. január 29. D-171. számú levél.....	25
1884. február 3. D-172. számú levél.....	28
1884. február 4. D-173. számú levél.....	30
1884. február 5. B-222. számú levél.....	31
1884. február 7. D-174. számú levél.....	32
1884. február 7. D-175. számú levél.....	34
1884. február 9. B-223. számú levél.....	36
1884. február 11. B-224. számú levél.....	37
1884. február 12. D-176. számú levél.....	37
1884. február 16. D-177. számú levél.....	39
1884. február 19. D-178. számú levél.....	40
1884. február 22. B-225. számú levél.....	42
1884. február 26. D-179. számú levél.....	43
1884. március 16. B-226. számú levél.....	43
1884. február 13. A-14. számú irat.....	46
1884. március 9. A-15. számú irat.....	47
1884. március 14. A-16. számú irat.....	49
1884. március 18. B-227. számú levél.....	50
1884. február 28. A-17. számú irat.....	52
1884. március 18. A-18. számú irat.....	55
1884. március 22. D-180. számú levél.....	60
1884. március 25. D-181. számú levél.....	62
1884. március 26. B-228. számú levél.....	63
1884. március 30. Bereczki Máté: Az ójtó vessző üzletről.....	65
1884. március 27. B-229. számú levél.....	65
1884. március 7. A-19. számú irat.....	66
1884. március 16. A-20. számú irat.....	67
1884. március 26. A-21. számú irat.....	67
1884. március 28. B-230. számú levél.....	69
1884. március 28. A-22. számú irat.....	71
1884. március 30. D-182. számú levél.....	74
1884. április 1. B-231. számú levél.....	75
1884. február 26. A-23. számú irat.....	77
1884. március 30. A-24. számú irat.....	78

TARTALOMJEGYZÉK

1884. április 7. B-232. számú levél	81
1884. április 24. B-233. számú levél	82
1884. április 28. D-183. számú levél	84
1884. április 29. D-184. számú levél	86
1884. május 13. B-234. számú levél.....	88
1884. május 8. A-25. számú irat.....	91
1884. május. (Nap nélkül) A-26. számú irat	92
1884. május 17. D-185. számú levél	94
1884. május 24. D-186. számú levél.....	94
1884. május 25. B-235. számú levél.....	97
1884. május 16. A-27. számú irat.....	98
1884. május 26. B-236. számú levél.....	103
1884. május 28. D-187. számú levél.....	103
1884. május 29. B-237. számú levél.....	104
1884. május (Nap nélkül) Bereczki Máté: A' Sívári almáról	106
1884. május 29. D-188. számú levél.....	106
1884. május 30. D-189. számú levél.....	107
1884. május 31. D-190. számú levél.....	109
1884. június 1. D-191. számú levél	111
1884. június 2. B-238. számú levél.....	112
1884. június 5. B-239. számú levél.....	113
1884. június 5. D-192. számú levél	115
1884. június 6. D-193. számú levél	118
1884. június 7. D-194. számú levél	120
1884. június 8. D-195. számú levél	121
1884. június 12. B-240. számú levél.....	122
1884. június 19. B-241. számú levél	123
1884. július 1. B-242. számú levél	123
1884. augusztus 1. B-243. számú levél.....	124
1884. augusztus 4. B-244. számú levél.....	126
1884. augusztus 5. D-196. számú levél	127
1884. augusztus 7. B-245. számú levél.....	128
1884. augusztus 16. B-246. számú levél.....	130
1884. augusztus 19. B-247. számú levél.....	130
1884. augusztus 22. D-197. számú levél	131
1884. augusztus 27. A-28. számú irat.....	131
1884. augusztus 28. B-248. számú levél.....	132
1884. szeptember 9. B-249. számú levél.....	134
1884. szeptember 13. D-198. számú levél.....	134
1884. szeptember 15. B-250. számú levél.....	135
1884. szeptember 18. D-199. számú levél.....	137
1884. szeptember 13–18. között – Bereczki Máté: Az Orbai almáról (1884- ben).....	138
1884. szeptember 20. D-200. számú levél.....	138
1884. szeptember (Nap nélkül). A-29. irat és rajz	140
1884. szeptember 28. B-251. számú levél.....	144

TARTALOMJEGYZÉK

1884. október 3. D-201. számú levél.....	145
1884. október 7. B-252. számú levél.....	147
1884. szeptember 23. A-30. számú irat.....	149
1884. október 7. A-31. számú irat.....	151
1884. október 11. D-202. számú levél.....	153
1884. október 31. B-253. számú levél.....	154
1884. október 17. A-32. számú irat.....	155
1884. október 30. A-33. számú irat.....	157
1884. október 31. D-203. számú levél.....	160
1884. november 3. D-204. számú levél.....	161
1884. november 6. D-205. számú levél.....	162
1884. november 7. D-206. számú levél.....	163
1884. november 10. D-207. számú levél.....	165
1884. november 21. B-254. számú levél.....	166
1884. november 27. B-255. számú levél.....	167
1884. december 11. D-208. számú levél.....	168
1884. december 17. B-256. számú levél.....	169
1884. december 2. A-34. számú irat.....	171
1884. december 22. D-209. számú levél.....	173
1884. december 26. B-257. számú levél.....	173
1884. december 3. A-35. számú irat.....	176
1884. december 26. D-210. számú levél.....	176
1884. december 25. A-36. számú irat.....	179
1884. december 6. A-37. számú irat.....	180
1884. december 31. D-211. számú levél.....	180
1885. január 22. A-47. számú irat.....	182
GYÜMÖLCSJEGYZÉKEK A MEZŐKOVÁCSHÁZI KÍSÉRLETI GYÜMÖLCSTELEP	
GYÜMÖLCSFAJTÁIRÓL 1874 – 1884	183
Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepének katalógusa (1875) 1.	184
Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepének katalógusa (1878) 1.	200
Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepének katalógusa (1882) 1.	216
A Gyümölcsészeti vázlatok 3. kötetében szereplő betűrendes tárgymutató az 1- 3. kötet gyümölcsseihez, Dörgő Dániel kézírásos megjegyzéseivel (1884)	228
IRODALOM	239
MÉRTÉKEK	255
KÉPEK.....	257
TÁRGY-, HELY- ÉS NÉVMUTATÓ.....	292

A MAGYAR LUCAS

AMBRUS LAJOS

„Pomona zászlaja alá minél több ifjút!”
(Bereczki Máté)

Bereczki Máté (1824–1895), a legnagyobb magyar gyümölcsész, a gyümölcsészeti irodalom megteremtőjének hatholdas mezőkovácsházi kertje, mint egyik kései közlésében maga írja, „harmadfél ezret”, az utókor szerint 1578 gyümölcsfajtát számlált.¹ Páratlan, 1863-ban telepíteni kezdett gyűjteményét távol a dicsőségtől, távol saját kora „mainstreamjétől”, fénytől, figyelemtől, a szakmai és anyagi sikerektől, egymaga hozta létre.

S noha ismerünk jeles gyűjteményes gyümölcskerteket a 19. század második feléből, így Kovács József (1807–1888) batorkeszi református lelkész Esztergom vármegyei kertjét és faiskoláját – lényegében az első komolyabban vehető magyar pomológiai munka ez, amely szinte vaskos katalógusként született a batorkeszi gyűjteményes kert anyagára alapozva.² Vagy ismerjük Balogh Ágost plébános (1821–1898) kocskóczi (Trencsén vm.) 400 gyümölcsfajtát befogadó kertjét; ő maga minden fontosabb hazai folyóiratnak (*Kerti gazdaság*, *Falusi gazda*, *Kertészgazda*, *Gyümölcsészeti és konyhakertészeti füzetek*) munkatársa volt.³ Ahogyan tudunk Erdélyben is

---

¹ BERE CZKI, 1893. 206–209. p. Jegyzet: BERE CZKI 5. 2006., 29. p.

² KOVÁCS, 1861. „E téren még csak úttörők vagyunk; majd akik utánunk jönnek, a töröttebb úton könnyebben és több sikerrel fognak haladhatni; ha mindemellett jelen kísérletem kedvező fogadtatásban részesülend, meggyőző arról, hogy a téren, ha bár egy rögcskét is elegyengetni szerencsés voltam, s reá újabb kedvvel és biztosabban lépek fel ismét” – írja a kötet 1860-ban keltezett előszavában.

³ „A kocskóci, Vág-völgyi kertét nagytapolcsányi Balogh Ágost hozta létre Puchó mezővárossal átellenben a puchó-kocskóczi vasútállomás szomszédságában, ahol két csonkatornyú kupolás kápolna állott; 17. századi kőépület, copfstílusú felszereléssel, ahogy azt még Divald Kornél is fényképezte a mai Horné Kockovcében.

Balogh Ágost ismert »mariophilus, filantropus és hazafi« volt valaha, mondták a kertalapítóról, aki 1896 nyarán ünnepelte plebánosságának 50 éves jubileumát és saját kezűleg nemesített ültetvényt hozott létre legalább 400 fával. Nem láthattam már csak szétszórt maradványait, viszont olvastam fajtajegyzékét: híres gyümölcsösének vezérszólamája a nevezetes (és mára sikeresen kiveszett) 'Balogh Arankája' nevet viselő almája volt. Bereczki is megjegyezte erről a Nemes renet fától eredő magoncra, hogy eléggé hibásan keresztelték el arankának, mert, mond Bereczki, »éppen nem az aranka-almák családjába, hanem inkább az arany-renetek közé tartozik«. De azt is hozzáteszi, hogy óhajtva, hogy e jeles alma minél hamarabb elterjedjen hazánkban, »szándékosan változtattam el a kezdetben kapott hibás nevét Balogh renetjének.« Ám az éretten citromsárga vagy világossárga, bő, cukros levű finom savanyval emelt, »sajátszerűen illatos és fűszeres« ízű alma mégis az opponált Balogh Arankájaként terjedt el a 19. század második felében.

több kertről; sőt az első magyar faiskolai árjegyzékről, a kolozsvári pomológus Bodor Pál (1773–1828) 1812-es jegyzékéről, amely 34 fajta almát és 22 féle körtét tartalmazott, s a körte-listát megtoldja azzal a megjegyzéssel, hogy „egy néhány-féle Német Országi Körtvélyek Lajstromát aki kívánni fogja, írásban közölhetem”. A jegyzék ezen felül 8 cseresznyét, 3-3 féle meggyet, szilvát kajszínt is tartalmazott.⁴ A legnagyobbnak számító erdélyi kerteket báró Bánffy Pál (1798–1863) tartja; a nagycégi és hosszúaszói gyümölcsöse 1812-ben összesen 149 fajta almát, 108 körtét, 41 szilvát, 32 cseresznyét, 31 meggyet, 6 őszibarackot és 20 angol egerest számlált.⁵

Bereczki saját kertjét megalapozandó, fölveszi a kapcsolatot korának induló magyar tudományosságával – „levélben fordultam jeles pomológusainkhoz, mint Urbanek, Dr. Entz Ferenc stb. arra kérve őket, legyenek segítségemre”.⁶ Az akkor már idős pozsonyi kanonok Urbanek Ferenc (1790–1880) nyugállományba vonulva nem válaszolt Bereczki kérésre, Entz oltványokat küld neki; ám az oltványok, Bereczki várakozásaival szemben nem nemesített alanyról származtak. Majd a belga Van Mons Társaságba lép, de ez a hely sem bizonyult autentikusabbnak – onnét nem a kívánt fajtákat kapja. Ekkor a Német Pomológiai Egyesület – nagy meglepedésére – minden igényét kielégíti: „végül megtaláltam – az isteni pomológiának e kimeríthetetlen forrását”. Közben saját szorgalmából

---

A Balogh plébános-féle kertben a saját elterjesztésű fajtája és az akkor (is) divatos Téli angol arany parmén mellett a korszak neves hazai gyűjtései is szerepelnek: Pázmány-alma, aztán többféle Szercsika, Török Bálint, Háromszékből az Orbai alma, természetesen a Pónyik és a Batul. Aztán az Erzsébet királyné (nem szerepel a jobb pomológiákban, neve nyilván a Sissikultusz terméke), Sóvári, Csikos halasi (Balogh Ágost a ceglédi faiskolából is vásárolt), Gyógyi, Sármezei Jolánka (Bereczki sem tud róla), Bereczki magonca, Pogácsás tányéralma, Páris alma, Mátyás király, Makói rambour, Sikulai stb. Azt mondja még Balogh Ágost kanonok jegyzéke, hogy a kert »szépségre és nagyságra nézve is látványos díszgyümölcsösből áll, ú.m. Anyóka, Bismarck, Fisch-alma, Sándor czár, Csikos halasi óriás, Csillagos piros renet, Belle Baboire, Belle Pontoise stb.«. Több kiállításon jónéhány első díjat kapott a derék plébános, aki két gyümölcs- és gazdasági kiállításon elnökölt; a frauendorfi reutlingeni, erfurti s más bel- és külföldi egyesületeknek tagja, s kertje valódi kertészeti aranybánya lett, melyben mindenkinek szabad a vásár, mint egy üzletben, ha nem *absque argento, et ulla conmutatione*, mert eladásra nem is gondolt soha, csak ajándékozásra. S ebben csakugyan nagy élvezete van, hanem azt kiásatni, szedni, rendezni és expediálni is szereti.«”
In: AMBRUS L. 2012a

⁴ RAPAICS 1940a, 215–217. p.

⁵ ORBÁN P., 1812. Első közlés: BUDAI J. 1902 (*Gyümölcskertész*, 1902. április 10. 7. szám, 68–69. p.) további: RAPAICS 1936. 175. p.; NAGY-TÓTH 2006. 73. p.

⁶ Bereczki Máté: *Pomona zászlaja alá minél több ifjút*. In: BERECZKI 5., 2006. 16–18.p. A szöveg eredetije: *Biographieen verdinter Pomologen*. Bereczki Máté, (Matthaus Bereczki) aus Mező-Kovácsháza den 21. Sept. 1881. *Pomologische Monatshefte*, 1882. 33–37. Dr. Ed. L. elő- és utószavával. A szöveg 1872-ben született.

tanulja-tökélesíti és csiszolja német és a francia nyelvtudását, hogy elsősorban a nemzetközi pomológiát érthesse⁷ – de „ha valamit németül vagy francziául akarok írni, akkor előbb anyanyelvemen kell megfogalmaznom és azután szótárak segítségével fogalmazványomat németre vagy franciára lefordítani”. Autobiográfiájának 1872-ben németül írt, a *Pomologische Monatshefte*-ben viszont csak 1882-ben megjelent változatát Lucas válaszként elegáns lábjegyzettel látja el: „*Die zahlreihen Briefe, welche Unterzeichnetzer von Herrn Bereczki seit Jahren erhielt, warren nicht nur sehr verstandlich, sondern auch sehr gut geschrieben.*” („Azon levelek, melyeket alulírott [ti. maga Lucas] Bereczki úrtól az évek során kapott, nemcsak jól érthetőek, hanem jól is vannak megírva.”).⁸

Az idők során egyre tökéletesedő kertjének gyűjteményére támaszkodva Bereczki abban is úttörő szerepet vállalt, hogy sikeresen kapcsolja be Magyarországot az európai tudományos világba. Mezőkovácsházáról a kor legnagyobb elméivel tart eleven kapcsolatot és a leghíresebb lapoknak, társulásoknak volt a csanádi pusztákról levelező tagja. Bekapcsolódott a kor leginkább intézményesült tudományosságába, leginkább a német nyelvű szaktudományba – fajták cseréjével, leírásokkal és feldolgozásokkal, kritikákkal szerepelt a vezető lapokban. És személyes, tiszteletre méltó kapcsolatot ápolt Johann Georg Conrad Oberdieck-kel (1794-1880), aki evangélikus lelkészként és superintendensként volt nagy pomológus és persze Eduard Lucas-szal (1816–1882) – ők az *Illustriertes Handbuch der Obstkunde*-t szerkesztették, majd Lucas a *Pomologische Monatshefte*-t. Lucas legnépszerűbb és legismertebb művét, a

---

⁷ „A gyümölcsészetet – Pomológiát, – nekünk, magyaroknak a külföldiektől, a németektől, francziáktól és angoloktól vagy ezeknek saját nyelvükön írt könyveikből lehet csak eltanulnunk. Ez előtt, ha voltak is magyar gyümölcsészek, azok nyomtalanul haltak el, s nem hagytak ránk olyan könyveket, melyekből az idegen nyelvet nem értő magyar ember a gyümölcsészetet megtanulhatta s az egyes gyümölcsöket megismerhette volna. Aki tehát közülünk névtelen gyümölcsöket akar meghatározni; annak idegen nyelvekben is, a gyümölcsészetben és annak irodalmában is, úgyszintén a gyümölcsök ismeretében is elméletileg és gyakorlatilag jártasnak kellett lennie és kell lennie még napjainkban is. Hogy valaki ilyen jártasságra tehessen szert, ahhoz egy emberélet kívántatik, még pedig a gyümölcsészet iránt soha nem lankadó lelkesedés mellett, folytonos munka és tanulmány közt eltöltött emberélet! Ne higgye azt senki, hogy az, aki a gyümölcsészet vagy ennek irodalma terén egyszer-máskor életjelt adott magáról, annak már jártas gyümölcsésznek, jártas gyümölcsismerőnek is kell lennie, még pedig olyannak, aki egy-egy vaktában választott s előmutatott névtelen gyümölcsnek a nevét azonnal meg tudja mondani. Nem könnyű dolog az!” Bereczki Máté: *A névtelen gyümölcsök meghatározása nehéz dolog. Gyümölcskertész*, 1893. 206–208.p. In: BEREZCKI 5. 2006., 27–31. p.

⁸ *Pomologische Monatshefte*, 1882. 34. p.

Gyümölcsstenyésztés tanát (Die Lehre vom Obstbau) Villási Pál fordítja és adja ki bővített, magyar kiadásban (1878).⁹

A nemzetközi kapcsolatokat Bereczki előtt természetesen mások is képviselik, mindenekelőtt Entz Ferenc, de Belke Tivadar, Glocker Károly és mások is. Erdélyből leginkább Nagy Ferenc (1804–1876) kolozsvári pomológus és borász (civilben református főiskolai tanár), aki az „Erdélyi ősz gyümölcsfajok” című leírásában azt írja 1861-ben, hogy „az egyik évben megküldöttem volt az erdélyi fajokat Lucasnak és De Jonghenak;¹⁰ Lucas a Ponikba lett szerelmes, De Jonghet a Battullen kötelezte le. El kell ismerni, hogy a Belga jobb számító még a németnél is”.¹¹ A Batul és a Pónyik egyaránt kiváló régi gyümölcsök – mindkettő olyan „mintafajta” (egyébként Erdély vezető gyümölcsői), amelyek forrásokkal is igazolhatóan kezdik meg szereplésüket a világot jelentő nemzetközi deszkákon. Mint Magyarország név szerinti képviselői.

S itt korántsem véletlenül használtam a termőhely közelebbi megjelölését; s talán ennek apropóján tehetnénk is egy röpke sétát. A nemzetközi gyümölcs-irodalom németek melletti másik pomológiai

---

⁹ LUCAS E., 1879. *A gyümölcsstenyésztés tana* – vezérfonalul gyümölcsstenyésztési előadások és önképzés számára. *Dr. Lucas Ede* és *Dr. Medicus Frigyes* (Landshut, 1813. június 28. – Wiesbaden, 1893. december 18.) ily című munkájának 5-ik kiadása nyomán magyarra fordította, illetőleg átdolgozta *Villási Pál*, a keszthelyi magyar királyi gazdasági tanintézetnél főkertész és kertészeti tanár. Bp. 1879.

¹⁰ De Jonghe, Jean (Koolskamp, Belgium, 1802. március 8. – Brüsszel, 1876. március 4.) belga kertész, epertermesztő, botanikus, pomológus. Botanikai tanulmányai után trópusi utazásaiból gyűjtött növényekkel foglalkozott. Brüsszeli és genti kertészetében előbb egzotikus növényeket és virágokat termesztett és kínált eladásra, majd 1846-ban gyümölcsfaiskolát is létesített. 1847-től állami hivatalát feladva, egészen a kertészetnek szentelte magát. 1858-ban a gazdasági válság miatt eladta egzotikus (Brazíliából – megbízása alapján utazók által – gyűjtött különleges növényeket is tartalmazó) kertészetét. Ezután tért át teljesen a gyümölcsészetre, s főként az epertermesztésben ért el sikereket, sok fajtát állított elő. 1873-ban, felesége halála után a Saint-Gilles-i kertben létesített gyűjteményétől is megvált, s visszatért Brüsszelbe. – A Brüsszeli Florisztikai kir. Társaság titkára (sécretaire de la Société Royal de Flore de Bruxelles), a Genti és a Mecheleni Botanikai és Kertészeti kir. Társaságok tagja (membre de la Société Royal d’Horticulture et de Botanique de Gand, de Malines etc.); a Chalons-sur-Saône-i Kertészeti és Mezőgazdasági Társaság levelező tagja (membre correspondant de la Société d’Agriculture et d’Horticulture de Chalons-sur-Saône) stb. Kortárs kertészeti folyóiratokban folyamatosan publikált. Önálló főbb művei: *Traité de la culture de Camellia*, Bruxelles, Deprez-Parent, 1851; *Traité méthodique de la culture du pélagonium...*, Bruxelles, J. B. Tircher, 1844; *Monographie du genre Cyclamen, de sa culture et de sa multiplication*, Bruxelles, Tircher, 1844. *Extrait du Catalogue général des plantes et des arbres fruitiers des serres et des jardins*, Bruxelles, 1854. 47 p.

Lásd <http://www.bellepoquemeise.be/index.php/verloren-groenten-vergeten-tuinbouwers-verdwen> (Pdf 2: 24. p.) Életrajza és születési adatai kiegészítve 2018. március. BESTOR [https://www.bestor.be/wiki_nl/index.php?title=De_Jonghe,_Jean_\(1802-1876\)&oldid=14102](https://www.bestor.be/wiki_nl/index.php?title=De_Jonghe,_Jean_(1802-1876)&oldid=14102)

¹¹ NAGY F., 1861. 21. p.

alpműve André Leroy hatkötetes gyümölcsészeti szótára (*Dictionnaire de Pomologie*), amely 1869-ben indul Párizsban. Amelyet színvonala és vállalkozásának mérete miatt (1736 fajt ír le) nem véletlenül neveznek a nemzetközi gyümölcsészet Bibliájának. Leroy 1873-as alma-kötetében a Batul is helyet kap 'Pomme Batullen' néven.¹² És e gyümölcs szülőhazáját az akadémiai orvosdoktor helyesen meg is jelöli, elterjesztőinek Nagy Ferencet és Belke Tivadart, de a tágabbi meghatározása, mely szerint Erdély „Ausztriában” volna – meglepő félreértés. („*Cett espece fut gagnée dans la Transsylvanie [Autriche]...*”) Persze közel sem véletlen elírásról van itt szó, hiszen Magyarország (s benne Erdély) 1873-ban a nemzetközi közvélemény számára is leginkább: 'Ausztia'... S így a Batulnak, rögvest a globális debütálásakor, a politikai geográfiának máig tipikus tájékozatlanságával kell szembesülnie. A Batul esetében még tovább cifrázhatja a képet a 'Batul' névalak is – amely nemhogy a francia, de még a magyar agyagnak és füleknek is szerfölött homályos. Nagy Ferenc etimológiája terjedt el széles körökben és időkben, amely szerint a név román eredetű és a 'patul' (boglya alja, kalangya) szóból származik.¹³ Bereczki négykötetes nagy művében, Gyümölcsészeti vázlatok ugyan Nagy Ferenc etimológiájára nem utal, nem is használ semmiféle etimológiát a Batulra, azért annyit jelez, hogy esetében egy „régóta” elterjedt fajttal volna dolgunk, amely mindenfelé, különösen a Szászföldön van „nagyban elterjedve”. És annyit tesz még hozzá, hogy a nagyvilágot tudományos leírásával „Nagy Ferencz tanár és Belke Tivadar nemrég elhalt lelkes gyümölcsészeink ismertették meg”.¹⁴ E Nagy Ferenc-féle Batul-eredetmagyarázatot azóta is minden nemzedék átveszi – legújabban azonban a jeles kolozsvári pomológus, Nagy-Tóth Ferenc az erdélyi almákról írt munkájában cáfolja e mindenfelé elterjedt nézetet. (Vö. Batúr-apátság nevét a régi Biharban, Solymos vára mellett.)¹⁵

Persze Bereczki vagy Nagy Ferenc előtti gyümölcsnevekre is, tájra, országra, vagy kontinenseket átívelő cserére, a fajták nehezen

---

¹² LEROY, A., 1873. 93. p.

¹³ Legutóbb: „*Ritter* a fajtanevet a román Pátul (ejtsd: pátuly, jelentése: boglyafenék) szóra vezeti vissza, amely egy régi tárolási mód. [Ritter Gusztáv (1846–1926) kolozsvári kertész, ám a Batul névmagyarázatának forrása nem Ritter; ő is átveszi Nagy Ferenc korábbi etimológiáját. – AL] Ezzel szemben Nagy-Tóth [Ferenc] a középkori Batúr apátságra vezeti vissza a fajta eredetét, ami Szani [Zsolt] legújabb erdélyi gyűjtőútjainak tapasztalatával is egybevág. Székelyföldön, a fajta fő elterjedési vidékén, az idős adatközlők által használt fajtanev autentikus alakja a Batúr.” In: SOLTÉSZ, 2014. 197. p.

¹⁴ Bereczki Máté: *Batul alma*. In: BERECZKI 2. 1882., 295–296. p.

¹⁵ NAGY-TÓTH 1998. 40. p.

kinyomozható vándorlására találhatunk fontos adatokat. A hazai fajták („rég magyar gyümölcs”) vándorlásában, terjedésében a levéltáros történész Takáts Sándor (1860–1932) volt talán az első, aki alaposabban átgerblyézte a középkori levelezési anyagokat és számos érdekes adattal és összefüggéssel szolgált a törökkori kertészkedés forrásairól is. Legismertebb közlése tán Miksa király (1527–1576) 1573-as keltezésű levele, amelyben a király személyesen utasítja Verancsics Antal esztergomi érseket, hogy a bíboros *haladéktalanul* küldjön neki gyümölcsoltó vesszőket. Meg is jelöli: mit, mennyit és hogyan, ráadásul nem is kész oltványt, nem kész fácskákat kér – oltóvesszőt. Latin nyelvű levelében 16. századi magyar gyümölcsnevek olvashatók: „ewrwgh zemew fekete cheresnye” (öregszemű fekete cseresznye), „fekethe ewlwedy” (Ölyvedi cseresznye), vagy „Kathalan zylva” (Katalánszky szilvája).¹⁶

Bereczki négykötetes munkájának kultúrtörténeti szempontból is legizgalmasabb mozzanata: minden leírt gyümölcsöt, több mint ezerkétszázról van szó, származásának leírásával kezdi; megadván a gyümölcs szűkebb hazáját, lehetséges terjedési irányait, tudományos helyét az irodalomban s nem utolsósorban azt, hogy saját vizsgálódásának alapjául szolgáló mezőkovácsházi kertjének új és új fajtái honnét származnak. Személyre-névre lebontva – kitől, mikor, honnét, milyen származástörténeti előzményekkel és miféle instrukciókkal kapta meg, és leírásukhoz is csupán akkor kezdett, ha a fajta valódiságáról meggyőződött. (Kritikusai korántsem véletlenül állították, hogy a századvég európai fajta-kavalkádjában és eredetbizonytalanságban a Bereczki-féle mezőkovácsházi kertből szétküldött oltóanyagok voltak a kor egyetlen *hiteles* származási forrásai...) Bereczki pomológiája ebből a szempontból is kincsesbánya – botanikusnak, pomológusnak, historikusnak, geográfusnak, helytörténésznek, kultúrtörténésznek, de még az elfajzott literátornak is, mint én volnék. Ahogy persze minden termelő gazdának is, aki mélyebb gyümölcsészeti ismeretek megszerzésére vágyik a mai „biodinamikus” irányultságú gyümölcsészetben.

Bereczki sosem utazott tanulmányutakra, szemináriumokra, sosem járt a korban meghonosodó nemzetközi kongresszusokra vagy jubileumokra és sosem járta a gyümölcsészeti intézményeket – így például nem jutott el a Lucas irányította Reutlingenbe sem. A reutlingeni Pomologisches Institut volt a kor magas színvonalú és szervezésű

---

¹⁶ TAKÁTS S., 1917. 363–364. p.

intézménye¹⁷ – összehasonlíthatatlan Bereczki szerény, ámde nem kevésbé jelentős mezőkovácsházi kertjével, ahol őrült magyar, egymaga végezte egy teljes, nemzetközi tudományos intézet minden apró-cseprő munkáját. Hatholdas kertje, mint a legnagyobb magányban létrehozott műalkotás volt páratlan – a jeles kertet azonban, ellentétben Reutlingennel, amely ma is sétáló kert és park, a legnagyobb magyar pomológ 1895-ös halála után felszámolta a hálás utókor. De a Nagy Mű azóta is ott lebeg a szívek fölött.

*Ambrus Lajos*¹⁸

---

¹⁷ A reutlingeni intézetet (Baden-Württemberg), lényegében kertészeti iskolát Lucas „királyi kertfelügyelő” alapította és 1860 tavaszán adták át a közönségnek. Az intézet híres oktatási és tudományos centruma lett a pomológiának – kertjének centrumában az anyakert állt, amelyben későbbi, 1888-as magyar látogatója szerint „800 fajta alma, 800 fajta körte, 100 fajta szilva díszlett, mind a legjobb európai, illetve német fajtákból összeválogatva; tanulmány kedvéért pedig 60 amerikai gyümölcsfajta... Az anyakertben első sorban a württembergi fajták kaptak helyet, de azért sok honunkban kiválóan kedvelt fajta is helyet nyert. Az anyakertben most körülbelül 1200 fajta van olyan, melytől ojtóvesszőt már a föld minden tája felé küldözgetnek. S hogy az anyakert alapításával Lucas csakugyan szükségét pótolta, legjobban bizonyítja a nagy mennyiségben elkelt ojtóvesszők száma. Így az 1882/3 évben nem kevesebb, mint 46 ezer darab ily ojtóvessző lett szétküldve. De nemcsak ez által bizonyult az anyakert szükségessége, hanem az által is, hogy az esetleg előforduló esetekben az egyes fajták felől biztos véleményt adhatott az intézet. Mert az intézet a gyümölcs-tenyésztést illető minden kérdezősködésre nem csak feleletet ad, de a beküldött fajtákat szívesen meg is határozza...” [...] „Lucasnak mi magyarok is sokat köszönhetünk, mert eltekintve attól, hogy munkáinak a mi pomológusaink is sok hasznát vették – vele együtt működtek hazánk fiai közül legelső sorban Dr. Entz Ferenc, azután Belke, Glocker, Mayer, Siebenfreund stb.; iskoláját is többen látogatták hazánkból (1880-ig 5-en mint tanulók) s nem egy, ki most is eredményesen működik a honi kertészet terén. S honi gyümölcsészetünk méltányolta is Lucas érdemét, hiszen tisztelői közé tartozik a **magyar Lucas** [kiemelés tőlem – AL], Bereczky Máté is, kinek nevét a Lucasnak emelendő szoborra való felhívás alatt olvashatjuk.” MÁGÓCSY-DIETZ S. 1888. 74-77. p., 107-110. p.

¹⁸ Ambrus Lajos (Gyula, Békés m., 1950) József Attila-díjas író, a *Kortárs* irodalmi folyóirat főszerkesztője, a Magyar Írószövetség választmányi tagja. 1973–1978 között végezte el a József Attila Tudományegyetem magyar-történelem szakát, 1978-tól Szombathelyen középiskolai oktató. 1983-tól a szombathelyi *Életünk* szerkesztője, 1987–1994 között főszerkesztő-helyettese, majd főmunkatársa. 1994 óta a *Kortárs* folyóirat esszé- és prózarovatának vezetője, 2010-től főszerkesztője. 2006-tól a *Kortárs* Kiadó irodalmi vezetője. Több filmet írt. Jelentős almagyűjteménye van, bortermel a Kis-Somlón. A Vas megyei egyházházashetyei szőlőbirtokán él. – Főbb művei: *Eldorádó* (regény, 1988); *Szókalauz* (esszék, 1996.); *Szombathelyi képek*, (nosztalgikus várostörténet, Váradi Gábor fotóval, 1997.); *Lugas* (esszék, 2002.); *Ezer telik, ezer nem* (mondák, regék, 2002.); *Boldogok hajóján* (versek, 2004.); *Az én szőlőhegyem* (2005.); *Lugas – more patrio* (esszék, 2008.); *Lugas – Tertium datur* (esszék, 2012.). Számos művelődéstörténeti esszéje, valamint gyümölcsészet- és borászattörténeti tárgyú írása jelenik meg a folyóiratok és hírlapok hasábjain. 2005-től *Lugas* címmel állandó rovata van a *Magyar Nemzet Magazinban*. Díjai: A Művészeti Alap Elsőkötetesek Díja (1989); Bölöni-díj (1989); A Magyar Napló filmnovella pályázatának első díja (1998); Év Könyve-díj (2003); A Magyar Írószövetség Gyermek- és Ifjúsági Irodalmi Szakosztálya pályázatának második díja (2004); József Attila-díj (2005); Szépirodalmi Figyelő-díj (2008); Berzsenyi-díj (2010). – „A szerző neve [...] eggyé forrott Egyházházshetyével, ahol, egy ugrásra Berzsenyi

IRODALOM

AMBRUS 2012a

Ambrus Lajos: Bevezetés Pomoniába. *Székelyföld*, 2012. november
<http://www.hargitakiado.ro/cikk.php?a=MTc4Nw>

BERECZKI 2. 1882

Bereczki Máté: Batul alma. In: Gyümölcsészeti vázlatok. 2. kötet.
Arad, Gyulai István, 1882. 295–296. p.

BERECZKI, 1893

Bereczki Máté: A névtelen gyümölcsök meghatározása nehéz dolog.
Gyümölcskertész, 1893. 206–209. p.

BERECZKI 5. 2006

Bereczki Máté: Gyümölcsészeti vázlatok. 5. kötet. Bereczki Máté
hátrahagyott irataiból összegyűjtötte Szabó Pál. Bp., Országos
Mezőgazdasági Minősítő Intézet és Mezőgazda Kiadó, 2006. 81 p.

POMOLOGISCHE MONATSHEFTE, 1882

Biographieen verdinter Pomologen. Bereczki Máté, (Matthaus
Bereczki) aus Mező-Kovácsháza den 21. Sept. 1881. *Pomologische
Monatshefte*, 1882. 33–37. Dr. Ed. L. elő- és utószavával. [A szöveg
1872-ben született.]

BUDAI J., 1900

Budai József: Magyar cukorszilva. *Gyümölcskertész* 1900.

KOVÁCS, 1861

Kovács József: Kalauz a gyümölcsfaültetés, nyesés és a batorkeszi
faiskolában található s csemetékben való oltó-vesszőkben
megrendelhető gyümölcsfajok körül. Pest, 1861.

LAIK E., 2012

Laik Eszter: Ligetünk díszei. (Ambrus Lajos: Lugas – Tertium datur.
Kortárs Könyvkiadó, 2012). *Irodalmi jelen* – Online irodalmi és
művészeti lap, 2012. július 5.

<http://www.irodalmijelen.hu/node/14099#sthash.rLzcOTXc.QO7mA1gK.dpuf>

LEROY, A., 1873

Leroy, André: Dictionnaire de Pomologie, Tome III. – Pommes (A–L),
Paris, 1873.

LUCAS E., 1879

Lucas, Eduard: Die Lehre vom Obstbau. A gyümölcstenyésztés tana –
vezérfonalul gyümölcstenyésztési előadások és önképzés számára.
Dr. Lucas Ede és Dr. Medicus Frigyes ily című munkájának 5-ik
kiadása nyomán magyarra fordította, illetőleg átdolgozta Villási Pál,

---

szülőházától, letelepedett a modern kor szerkesztője, hogy a költő szellemén és keze munkáján keresztül műveiben újra és újra megidézzék »a porladó antikvitást«. (Laik Eszter)

<http://www.irodalmijelen.hu/node/14099#sthash.rLzcOTXc.dpuf>

<http://www.kortarskiado.hu/>

a keszthelyi magyar királyi gazdasági tanintézetnél főkertész és kertészeti tanár. Bp. Rautmann, 1879.

MÁGÓCSY-DIETZ, 1888

Mágócsy-Dietz Sándor: Úti levelek. *Kertészeti Lapok*, 1888. 74–77.p., 107–110. p.

NAGY FERENC, 1861

Nagy Ferenc: Erdélyi ősi gyümölcsfajok. *Erdélyi Gazdasági Egylet évlapjai* (Hetedik füzet) 1861. 21. p.

NAGY-TÓTH, 1998

Nagy-Tóth Ferenc: Régi erdélyi almák. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület, 1998. 352 p. <https://eda.eme.ro/handle/10598/27551>

ORBÁN P., 1812

„»Esmértető könyve Méltóságos L. B. Losonczy Bánffy Pál ur eö nagysága által, a külső országokból is megszerzett s a nagy-czégi és hosszuaszói Er'sebet kertéiben meg is található gyümölcsfáknak. Városi Szolga Mihály, a nevezett méltóság jószág-inspectora számára irta O. P. az 1812-ik esztendőiben.« A czimlappal szemben eső oldalon Szolga Mihály sajátkezűleg ezt a megjegyzést tette: »Leírta barátságos kérésemre ifj. Orbán Péter ur.«” Ismertette: BUDAI József, *Gyümölcskertész*, 1902. április 10. 7. szám, 68–69. p.

RAPAICS, 1936

Rapaics Raymund [Rajmund]: Gyümölcsészetünk megújítása. *Magyar Szemle*, 28. évf. (1936. 9–12. sz.) 168–178. p.

RAPAICS, 1940a

Rapaics Raymund [Rajmund]: Magyar gyümölcs. Kir. Magy. Természet-tudományi Társulat, Budapest, 1940.

SZABÓ P. (szerk)

Szabó Pál (szerk.): Gyümölcsészeti vázlatok V. Bp. 2007. – Lásd BEREZKI 5., 2006.

TAKÁTS S., 1917

Takáts Sándor: Rajzok a török világból, Bp. 1917. III. kötet, 363–364. p.

SOLTÉSZ (szerk.)

Soltész Miklós (szerk.): Magyar gyümölcsfajták. Bp. 2014.

VILLÁSI PÁL

Villási Pál (ford. és szerk.): A gyümölcsstenyésztés tana. Lásd LUCAS, E., 1879

LEVELEK

1884. január 15. B-218. számú levél

„Mező-Kovácsházán, az ágyban Jan 15 1884.

Kedves barátom!

Hiu remény volt az, hogy engemet szatmári barátaim kigyógyítottak volna! 4–5 napi szélcsend volt az csak, a mit én gyógyulásnak gyanítottam; – Szélcsend, mely a vihar előtt szokott csak támadni. December végén már méltó aggodalom fogott el állapotom miatt. Nem kellett sem étel, sem ital.

Jan. 3-dikán délután kitört bensőmben a vihar; ágyba vágott. Kínos halál-tusát kellett kiállanom. Egy szeleburdi falusi orvos segített rajtam, a mit segíthetett. Meddig kell még az ágyat nyomnom? A jó isten tudja. Emésztő szerveim jöttek zavarodásba s a mint látom, sehogy sem akarnak rendbe jöni

Az ég áldjon meg mindnyájatokat! Szívéből kívánja
igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. január 19. B-219. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Jan. 19. 1884.

Kedves barátom!

Föltápaszkodtam ágyamból: de olyan vagyok, mint a szárnyaszegett madár, – erőtlen, tehetetlen, gyámoltalan. Ugy érzem, mint ha testem sulya ötszörte nagyobb volna mint az előtt. Azt jelenti ez, hogy erőm ötszörte kevesebbre szállt alá. Mikor nyerem vissza az egyensúlyt? Mikor jó meg előbbeni erőm? E kérdéseket aggódva vetem föl lelkemben; mert leves ételnél egyébre még most sem áhitozom. Ez évben még csak tegnap és ma szippantottam egy kis dohány füstöt. Eddig valóságos undorral tekintetem pipáimra. – Bizony mondom, rosszul kezdődik rám nézve az Uj-év!

Az ég áldjon meg téged kedves családdal együtt minden jóval!
Szívéből kívánja

szerető barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. január 24. B-220. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Jan. 24. 1884.

Kedves barátom!

5 db leveled hevert író asztalomon, melyekre betegségem gátolt neked válaszolni. Össze kötöttem egy csomóba az 5 levelet s eltettem, mert már úgy is elkéstem veled, hogy kimerítőleg válaszolhassak rájuk. Kijegyeztem az illető leírásokhoz bírálatod eredményét.

Legutóbbi leveledben catalogot kérsz, hogy jegyezzem ki mely fajokról szedjél nekem vesszőt. Hát erre most már azt felelem, hogy ha ráérsz, és a mikor ráérsz, szedjél számomra minden nálad levő fajomról annyi vesszőt, a mennyit lehet Többet az érdekesebb fajokból, kevesebbet a kevésbé érdekesekekről, mert most már rendkívül aggódok, hogy én nem szedhetek idejében vesszőt. A miről te megszeded, legalább azokról aztán nem kell nekem itthon külön is szednem. Avval is előbbre leszek.

Egészségem, erőm csak nem akar visszatérni. Étvágyam most is annyi, mint semmi. Levesnél egyéb semmi sem esik jól. Mellkasomban és alatta a hasban folyóást feszültséget, fölfuodást éreztem. Csak tegnap óta kezdem érezni, hogy ez a belső feszültség szűnik egy kissé. Az anatómiában rendkívül járatlan vagyok. Mindig irtóztam és undorodtam az ember anyagi világába bepillantani: ennél fogva nem tudom, de gyanítom, hogy májajamnak kellett megdagadva lennie. Az epe kiválasztás is nagyon rendetlen lehet. Ennek tulajdonítom, hogy szám folyóást keserű, s az étvágy semmi.

Orvossal nem közlöm bajomat, mert irtózom a sok gyógyszerári kotyvaléktól. Segítsen rajtam a természet, ha tud: de én nem iszom többé semmi kotyvalékot. Ha mégis volna közelemben értelmes orvos, a ki biztosítani képes volna bajom mivolta felől: de az a baj, hogy ilyen orvos nem akad vidékemen.

Egy hete már elmúlt, hogy fön lézengek, de hát most is többet fekszem, mint fön járkálok. Lehúz a gyengeség, az erőtlenség. –

Kérlek jegyezd le minden fajról, hogy hány vesszőt szedhettél le róla, aztán tudasd velem egy üres catalogban, hogy aztán tudhassam, melyikről kell még pótlólag itthon is szednem? És melyikről nem?

Boldogult Glocker¹⁹ levelét idezárva vissza küldöm.

¹⁹ Glocker Károly (? , 1809 – Enying, 1879. május 9.), gyümölcskertész. A Batthyány-uradalom kertésze volt, kiváló gyakorlati pomológus. A 19. század közepén a legnagyobb magyarországi gyümölcsfagyűjteménnyel rendelkezett. Az enyingi (Veszprém vm.) faiskolában korának szinte valamennyi jelentős gyümölcsfajtáját szaporította. Gyümölcszeivel a hazai és német kiállításokon több díjat nyert. Szakcikkei a Kerti Gazdaságban és a Magyar Kertészben jelentek meg. Művei: *Verzeichniss diverser Obstsorten... welche zu Enying cultiviert werden* (Pest, 1858); *Jegyzék többféle alma, körte... és*

Az ég áldjon meg kedveseiddel együtt mindenféle jóval! Szívéből kívánja

Igaz barátod

*Bereczki Máté*²⁰

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. január 24. D-170. számú levél

„Mtur 1884 Január 24.

Kedves Barátom!

Január 21-én kelt levelemben mondtam, hogy néhány nap múlva újra irok hozzád, azon szándék lévén bennem, hogyha betegeskedésed miatt a munkára erőd nincs: legalább addig, a' meddig levelembet elolvasod – szórakozást nyujtsak néked. De tárgyam meg írni való alig lévén meg fogsz bocsátani ha a' jelzett célból bármi csekéjséget papirosra teszek. Vajon mit is irjak?

Óhajtanám tudni, hogy Vázlataid IIIik kötete ügye mibe áll? Hány faj alma, körte, szilva fajok leírása – és hány másféle ön álló cikk lesz benne? Lessz é' benne cseresznye és meggy – bár rövidebb leírásba? Óhajtanó volna, hogy azt is meg említsd e' kötetben, hogy az eddig leírt gyümölcsök tanulmányozása mellett, mennyi selejtet is kellett megfigyelned, és egymás okból azt a' közléstől elejtened, hogy ne gondolja azt a' rossz hiszemű világ, hogy minden tanulmányozott gyümölcsnek leírását közre tette, és hogy lássák azt, hogy a' gyümölcsészet tanulmányozása, több veszéllyel jár, miképp az eleve tetszik vagy is látszik. Ennyit az igazság érdekében dicsekedés nélkül meg tehetsz. Ki nyomtatja? Hány példányba? Mikor? Mennyiért? De csak akkor írd hozzá, midőn az írásra erőt és kedvet érzesz magadban.

Mindenek felett irataidat rendbe tartod, hogy esetleges halálod után is élet célod a' mennyire csak lehetséges – érvényesüljön, hogy magad után minél szélesebb nyomokat hagyhass, és hogy nevedet az utókor hálásan emlegesse. Ha te családot nem alapíthattál, melly által fajodat fenttarthatad volna, fel kell tartani emlékedet azon nemes eszme minél

---

bogyósgyümölcsöknek, valamint rózsáknak, melyek... Enyingen tenyésztetnek. (Székesfehérvár, 1866). - Irodalom: MAGYAR ÉLETRAJZI 1. kötet, 599–600. p; MEZŐGAZDASÁGI LEXIKON 1. kötet 535. p.; UDVARY

²⁰ A *dőlt betűvel* szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 130. p.

---

szélesebb elterjedése által, mellynek szentelted egész életedet. És Kedves Barátom! Hogy törpülünk el mellette az ilyen prózai emberek mint én, és annyi sok mások!

Midőn betegségedet megírtad, kicsi híja, hogy a' gőzösön látogatásodra nem rohantam, de vissza tartott tehetetlenségem, sem levetkezni, sem felöltözni – csizmát, nadrágot felhúzni képes nem vagyok, angyali kedves nőm segít engemet abba. Azonkívül a' fogaim lógnak, ha czug éri arczomat, hol egyik fáj, hol másik, bár cseppeid még eddig használtak, ha hasam meg fázna, kólika származik miatta, öreg embernek tehát sutba a' helye. Itthon kellett tehát maradnom 's elővettem leveleidet, elolvastam az 1ső kötetet, 75 leveledet, mégis csak veled társalkodtam, van már nállam 3 kötet leveled, mint egy 1000 lap tartalma.

1 db Orbai és 2 db Torjai almát tegnap előtt ettem meg, bőrük ráncosodni kezdett, de savanyok kevesebb lett mint a' tél elején vólt. Különösen az utóbbi ez által igen sokat nyert, éles savanya igen kedves és mérsékebb savanyúvá vált, míg az első Orbai – egész szelíd lett. Úgy látszik, hogy ezen almákat korán leszedték fájokról, innen a' bírálát nem kedvező vólta, és a' fonnyadás.

A' Szent-ghislain-i körtéből egy próba ágam van csak, melly már több év ólta fojvást sokat terem, fáján érését 6 hétig is elhuzza, apránkint érik; és még is ez egy próba ágról 21 db elég hosszú ójtó vesszőt tudtam leszedni én ebből a' fajból a' Turi faiskolába tavasszal 100 ójtást csináltatok. Míg a' Fetel apát, Huntington és Dana-féle Hovey, olly rossz növésűek, hogy alig bírtam róllok 1–2 rövid vesszőt levenni, le alább egy egy ön álló anya fa készítésére. Althan és Montfort gajj lesz elég.

A' mturi kerteket ujra veszély fenyegeti, ugyan is az illy népes – 20 ezer lakost meg haladó városnak a' fogyasztási adója igen nagy, eddig a' fogyasztást a' város bérletbe, mérsékelt árért, de már ma annyira felcsigázta a' pénzügy minisztérium a' bérletet, hogy 1 akó borért 1 Ft 26 Frt kellett fizetnünk fogyasztási adó gyanánt azért a rossz kerti borért, melly nyulós, zavaros, tavasszal felfordul, mellynek megivására nagy elszántsággal kell bírni, és erőss gyomorral. És mi következik ebből? Az, hogy csákánnyal ujra ki hányanak egy csomó szöllőtőkét is, bevetik herével vagy buzával, és elpusztulnak a szöllő közt lévő gyümölcsfák is. Régen mondom már én azt: hogy leg veszedelmesebb filloxera nállunk a' fináncz.

Hadd írok már egy kis nevezetességet is. Egy jóbarátom megszerzette a' Dömötör birtokát,²¹ hol meg lehetős sok bor terem, oda megy egy másik

---

²¹ Dömötör László, ügyvéd. Mezőtúri, majd pesti lakos, Pusztapóón földbirtokos, faiskola-tulajdonos, később – az adósságok miatt eladott birtokon – bérlő. Egy időben Dörgő Dániel barátja. 1857/58-ban a Nagykőrösi Ref. Gimnáziumban érettségizett, s 10 év múltán részt

---

barátom hozzá bor kóstolni. Jól lakoztak pecsenyével, mondja a' gazda a' kapásnak, vegye csapra a' szélső gönczi hordót, várják 1 fertály óráig, majd fél óra is elmúlik, erőssen szomjaznak, mit nem álhatva már mennek a' pincze felé, de ihol jön már a' kapás a kancsó borral, „Mit csinált kend ilyen soká”. Á' uram – mondá – igen nehezen tudtam a hordót fél fenekére magam felfordítani, azután hogy csapra vertem, a' hordót újra vissza helyezni, majd megszakadtam bele. Nézik a' bort, természetesen seprős ihatatlan lett az. Más hordót kellett újra csapra verni, mert lopó nem vólt, de addig jól meg szomjaztak a' sós pecsenyére, kicsi hijja, hogy vizet nem ittak.

Áldjon meg az Isten,
szerető barátod

Dörgő Dániel m. k.”

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 253 x 202 mm nagyságú fehér lapra írta négyoldalas levelét.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. január 26. B-221. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Jan. 26. 1884.

Kedves barátom!

F. hó 24-ről írt leveled tegnap este megkaptam. Köszönöm jószágod, hogy engem avval szórakoztatni akartál. Bajom, hála az égnek mind-mind tűrhetőbbé válik. Erőm ugyan nincs semmi. A leves nagyon kevés erőt képes nyujtani: hanem hát, remélem, hogy csak megsegít lassankint a jó isten.

Ez uttal házi asszonyom kívánságára írok neked. Jövő hó 9-dikén este, házi mulatságot akar rendezni. (Férjhez adó leányai s házasulni készülő fiai vannak: tehát ezen nincs mit csudálkozni)

Igen szépen kéret tégedet, hogy posta fordultával lennél szives tudatni, hogy jövő hó 7-dikén a kovácsházi vasuti állomásra, mint gyors-

---

vett annak könyvtára számára rendezett segélyezési akcióban. Lásd Arany János Ref. Gimnázium honlapja. Osztálytalálkozó története. <http://www.ajrg.hu/119> [Megtekintve 2014. június]. Cikkeket is írt, pl.a *Gyümölcsészeti és Konyhakertészeti Füzetekbe* a vadászatról. Személye pontosan nem azonosítható be.

szállítmányt kaphatna-e a M. turi halászbérlőtől 3 db olyan halat (potykát és harcsát) melynek darabja körül belől 4 kiló súlyu lenne s így a 3 db legalább 12 kiló súlyt tenne ki. Aztán mi lenne az ilyen hal kilójának az ára?

Kérlek tehát légy szives posta fordultával engem erről értesíteni.

Főnebb idézett, legutóbbi leveledben fölvetett kérdéseidre majd ha egészen könnyebben érzendem magamat, fogok felelni.

Az ég áldjon meg kedves családdal együtt, mindenféle jóval!
Szívéből kívánja

igaz barátod

Bereczki Máté"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. január 29. D-171. számú levél

„Mtur 1884 Január 29.

Kedves Barátom!

Január 24. és 26án hozzám írt leveledet meg kaptam. Utána jártam tegnap a' hálnak óhajtván Sármezeyné²² ó nagyságának kívánságát betölteni; de sajnálattal kell kijelentenem, hogy ezidő szerint most Turon halat kapni nem lehet, a' Körös fojó gyengén belévén fagyva, arra sem lehet kilátás, hogy a' jövő héten foghassanak halat.

Örülök rajta, hogy egészséged – habár lassacskán is, de kezd javulni, vigyázz magadra, különösen a' meg hűléstől óvakodj, mert halálodba kerülne. Tehát az ójtó vessző szedéssel ne reszkírozd életedet. Akár lessz vessző, akár nem, azzal ne gondolj, míg teljesen helyre nem jössz, vesszőt addig ne szedj. Talán a' mostani betegségednek is az az oka?

Majd ha jobban leszel, akkor híjjál segítséget a' vessző szedésre, én hiszem, hogy Sármezey²³ úr kisebb fia is segítségedre fog lenni.

²² Sármezey Antalné, Sármezey Antal nagybérlő felesége.

²³ Sármezey (eredetileg Vertán) (I.) Antal, szombatsági (Váradolaszi [Érolaszi], Bihar vm., ma Olosig, Románia, 1822 – Kürtös, Arad vm. ma Curtici, Románia, 1897. július 1.) kincstári földbérlő, földbirtokos. Felesége: Rétháti Kövér Anna (Kisfalud, Maros vm. 1832 – Arad, 1893. február 23.) Házasságkötés: 1848. november 18. Mezőkovácsháza. Gyermekük: 1./ Júlia Olga [Vertán] (Mezőkovácsháza, 1853 – Mezőkovácsháza 1855. január 23.), 2./ Manó (Arad, 1854 – Kürtös, 1901. augusztus 2.), földbirtokos, 3./ Ákos Antal (Mezőkovácsháza, 1855. december 22. – Arad, 1909. február 3.) szolgabíró, 4./ Béla István (Mezőkovácsháza, 1857. december – Mezőkovácsháza, 1868. szeptember 23.), 5./ András (Endre) Elemér (Mezőkovácsháza, 1859. április 21. – Békéscsaba, 1939. augusztus 15.) vasútépítő mérnök, a motorvonat-tervezés úttörője; 6./ Antal (II.) Zsigmond Aladár (Mezőkovácsháza, 1860. szeptember (vagy október) 13. – Kunágota-Puszt, 1927. december 5.) földbérlő,

Bizony az én egészségem sem valami kitűnő, a' fejemnek hol egygyik hol másik oldala fáj, egyszer csak szélhűdési híremet hallod. A' mozgás és fris levegő jó hatással vólna reám, igen ám, de nem tudok vagy is nagy terhemre van a' mozgás, különösen szeles időbe ki se megyek szobámból.

Ójtó vesszőt mihelyt felszikkad vagy fel fagy a' kertbeli nagy sár, azonnal szedek számodra, feltéve ha szél nem lessz. És következő módon fogok eljárni: a' melly nap vesszőt szedek másnap megírom neked, hogy mellyik fajból és mennyi vesszőt szedtem.

Jó lessz tehát, ha azon levelemből, mellyben a' részedre szedett többnyire szilva gajjak említve vannak: egy tiszta Catalogba bejegyzed nevedet és a' vesszők számait, így az ezután küldendő leveleimből is, ebből ~~azután~~ a' jegyzetből azután meg tudod, hogy mellyik fajból mennyi vessződ van nállam szedve időről időre.

Tiszta jegy fácskám nem lévén, kemény rajzpapírost készítenek el leányaim a' nevek leírására, olly alakba mint a' jegy fácska, hiszem hogy ez is csak úgy meg teszi a' szolgálatot, a' te részedre.

Ha kimegyek vesszőt szedni, azokból fogok leg elébb is vágni, mellyekből tavaj és az előtt kértél töllem, azt hívén, hogy abból néked most is kevés vagy talán nincs is. A' következő lapra fel is írom, azon fajok

---

földbirtokos, 7./ Árpád Gusztáv Imre (Mezőkovácsháza, 1863. október 1. – Nouva Columbia, Paraguay, 1923.), 8./ Margit Jolán (Mezőkovácsháza, 1865. április 8. – Budapest, 1954.). Férje: Nágel Vilmos (Sárafalva, Torontál vm., 1856. március 14. – Mezőkovácsháza, 1916. március 22.), kincstári bérlő, földbirtokos, 9./ Ágnes Judit (Mezőkovácsháza, 1866. december 23. – Arad, 1933.) Férje: Szathmáry Király János. 10./ Jolán Etel (Mezőkovácsháza, 1868. április 20. – Budapest, 1936. február 22.). Férje Hász Kálmán (Arad, 1867. november 25. – Medgyesegyháza, 1913. július 16.). 1868-ban Sármezey-re változtatta a nevét, mert a nemességet szerzők mindegyikének volt Antal nevű fia is. Utódai ma is ezt a nevet használják. 1862-ben Bereczki Mátéval 10 éves szerződést kötött, akit magántanárként alkalmazott gyermekei mellé. Bereczki „principálisnak” (*nagyfontosságú, elsőrendű személy, főnök*) nevezte Sármezeyt. Bereczkinek a tanítás mellett lehetősége nyílt egy gyümölcsöskert létrehozására is, kezdetben 3 kataszteri holdnyi területen gazdálkodott, ami végül 6 kat. holdra növekedett. Amikor Bereczki befejezte a nevelői munkáját, nem hagyta el a Sármezey-kúriát, hanem a rendelkezésére bocsátott földön már csak gyümölcsészettel foglalkozott. Bereczki gazdasága nem sokkal később országos jelentőségű, majd európai hírű gyümölcsöskertté vált. A pomológus az 1880-as évek második felében az akkor Kunágotához tartozó, Sármezey (II.) Antal által alapított Sármezey tanyára költözött át. Ekkor Bereczki is áttelepítette teljes gyümölcsfa gyűjteményét Kunágotára, ahol 6 kat. holdon 3000 gyümölcsfát nevelt. Sármezey (II.) Antal 1893-ban vásárolt egy 200 kat. holdas birtokot. Ez 1911-ben 199 kat. holdat tett ki Az 1935-ös gazdacímter szerint Sármezey (III.) Antal és testvérei 342 kat. holdat birtokoltak. A feljegyzések szerint a kúriában értékes könyvtárat őriztek, amely a II. világháború végén megsemmisült. 1945 után a majort és a kúriát lebontották. Ma már szántóföld van egykori helyükön. Bereczki volt gyümölcsöse is megsemmisítésre került. BARNÁ-SŰMEGHY 219–220. p.; VIRÁG ZS. 2009. 346–347. p. és MAGYAR CSALÁDTÖRTÉNETI – <http://www.macse.org/gudenus/mcsat/fam.aspx?id=29049>

neveit, melyekből 20–50 szál vesszót adhatok és szándékozok küldeni, jelezve hogy ne szedj azokból te is.

Elsőbb szedek:

Avranchesi jó Luiz	Nyári Daru
Bordeauxi hercegnő	Orleansi renet
Charneu-i ízletes	–
Chini jargonel	Herrnhausi nagy mirabella
Clairgeau vajoncza	Jeruzsálemi kék
Courtray-i ananász	Lawrence ringlója
Császár körte	Letricourt szilvája
Favrené körtéje	Mas császára
Koninck téli vajoncza	Montfort
Liegel téli vajoncza	–
Mérode esperese	és ha ezeket meg szedem, szedhetek
Oudinot vajoncza	szép és elegendő vesszót
Stuttgarti pirók	Angoulèmei hercegnő
Társulati esperes	Bouvier Lóna
Tournay-i téli	Capron orvos
Treyve-né körtefa	Cécile tengernagy
Udvari tanácsos	Clapp kedvencze
Van Marum kobakja	Congressus emléke
Verté-né körtéje	Csíkos Angoulèmei hercegnő
Zephirin Grégoire	Csíkos Armin körte
-	Egri körte
Adam parménja	Erdei vajoncz
Cellini	Izambert
Daru alma	Jodoigne diadala
Duquesne pepinje	Keveron bergamotja
Mihályf pepinje	Marianna hercegnő
Antal főherceg	Motte vadoncza
Asztrakáni fehér	Oberdieck kobakja
Asztrakáni piros	Téli esperes
Baldwin	Vilmos
Bauman renetje	Zöld-Magdolna
Coulon renetje	
Fűszeres renet	
Jonathan	
König fleini almája	
Piros bíbornok	Mint hogy 10 óra elmúlt, nehogy

Rózsa-pepin	levelem lekéssen a' postáról,
Téli piros pogácsa	bezárom
Török Bálint	azt, kívánva neked, hogy mielőbb
Tulipán kalvil	térjen vissza jó egészséged, add át
Welteni Jansen	tiszteletemet 's jó kívánataimat
Wood zöldalmája	Sármezey úrnak, és kedves
	családjának.
–	Isten véled
Barna Luiz	szerető barátod
Fehér királynő	Dörgő Dániel m. k.
Gondini szilva	
Jefferson	
Kirke	
Rademaekers	
Sötétkék tojás-szilva	
Szent Katalin''	

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 253 x 202 mm nagyságú fehér lapra írta négyoldalas levelét.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. február 3. D-172. számú levél

„Mtur 1884 Febr 3.

Kedves Barátom!

Tegnap reggel kicsit fagyott, tehát kimentem kertembe, számodra ójtó vesszőt szedni. Míg kiolvadt a' fagy, következő fajú és mennyiségű vesszőt szedtem:

szál

Bordeauxi hercegnő	34	Duquesne pepinje	22
Charneu-i ízletes	22	Fehér tafota	60
Chini jargonel	15	Jonathan	19
Courtray-i ananász	58	König fleini almája	33
Csíkos Angoulémei hercegnő	15	Mihályf pepinje	18
Favrené körtéje	11	Nyári Daru	40
Liegel téli vajonca	23	Orleansi renet	33
Merode esperese	19	Rózsa pepein	30

Társulati esperes	40	Szász pap alma	19
Treyve-né körtéje	10	Török Bálint	100
Bauman renetje	15	Tulipán kalvil	17
Cellini	50	Wood zöldalmája	17
Coulon renetje	28	Herrnhausi nagy mirabella	35
Daru alma	50	Jeruzsálemi kék	28
Lawrence ringlója	9	Narancs-szilva	20
Letricourt szilvája	30	Sötétkék tojás-szilva	56
Mas császárja	22	Szent Katalin	21
Meroldt ringlója	18		

Ha még vagy fél nap: alkalmas időm lesz, meg szedem azon fajokról is az ójtó vesszőket, melyeknek neveit a' multi levelembé leírtam, melyekről tehát ne szedj vesszőt, ha jobban vagy is. És reményelem hogy mához egy hétre egy ferslóg vesszőt – mintegy 100 fajról el küldhetek hozzád. Ha betegséged gátol a' vessző szedésbe még ezeken kívül mint egy 50 fajról össze tudok szedni vagy 500 szálat, Sok fajon nincs vessző, a' mellyet vagy a' 79/80iki tél beteggé tett, vagy pedig sokat termett, így a'' kiírt fajokból én tegnap nem találtam vesszőt: a' Konineck téli vajonca, Udvari tanácsos, és Varenne körtefákon.

Tegnap ugyan el fáradtam, de annál inkább jobban esett a' pihenés és a' mozgás nem csak testemnek tett jót, de nagy lelki meg nyugvást is szerzett nékem azon gondolat, hogy szolgálataidra és hasznodra tettem valamicskét.

Pár sorral tudass egészségi állapotodról.

Majd ha jobban leszek én is kérek tőled vagy 5 faj szilvát, többnyire magonczaidat, valamint a' lecsüngő gajjú alma magonczaidról is. Hanem e' felől zavarba vagyok: ugyan is 1882 tavaszán küldtél nékem 2 gajjat ilyen címmel, legjobb alma magonczom, igen erős, lábszár vastag fa koronájába ójtottam el és már erőssen növésnek is indult, több erdély országi fajokkal: mint téli csokros [csíkos?] Sójom, Pereszlényi és Móldvai alma, tehát nem tudom, hogy melly faj ezen legjobb magonczod? Még a' gajja nem csüng.

Hogy a' takarékos pénztárnokunk meg halt, László vöm kicsi hillya, hogy a' pénztárnoksággal fel nem cserélte a' tanárságot, melly hivatal terhesebb, mint az első. Csak tanár társai kérése, és az iskola iránti lelkiismeretes kötelesség érzete tartották őt vissza. A Gimnáziumnak 1877be 22 ezer ft. Kézpénze vólt, és most 42 ezerre szaporodott az fel, mellyet hasonlóképpen ő László kezel.

Az Angevinei körte, főzve kompótnak, sajtnak, lekvárnak – mint már írtam, olly jó – én nem tudom hol vagy honnan veszi a' fűszeres ízt magába

ezen nyersen olly annyira fanyar körte! Megemlítsd ezen tulajdonságát a' leírásba okvetetlen, mert különben, ha valaki nyersen akarja meg enni, meg fogja azt is átkozni, a' kitől kapta.

Családom minden tagja egészséges, nem lenne semmi bajuk se, csak te gyógyulnál meg mielőbb.

Áldjon meg a jó Isten minden javaival.

Szívemből kívánom szerető barátod

Dörgő Dániel m.k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 253 x 202 mm nagyságú fehér lapra írta három és féoldalal levelét. A 4. oldal közepén található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Válasz 8/2 1884”]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. február 4. D-173. számú levél

„Mtur 1884 Febr 4.

Kedves Barátom!

Megelőző valamelyik levelemben írtam hogy melly fajokról kérek tőled e' tavaszon ójtó vesszőt. Légy szíves még azokhoz mellékelni 1 szál Madeira, Cuzy és Neel renet gajjat, és ha van egy Honti almáét is. A' küldéssel ne siess, jó lesz, ha utolsónak hagysz is, elégítsd ki elébb a' türelmetlen siető embereket.

Vázlataidba közölt nevem után kezdenek fel keresni ójtó vesszőkért, egy a' Nyírbe, egy pedig az érmelléken lakik, ref. Pap, buzgó levelet írt és hasonló képp ő hozzá, buzdítva a' Pomológia terjesztésére, és alanyok beszerzésére, küldtem neki vagy 85 fajt. László vőm ismeri, vele tanult Debreczenbe, ügyes madár tömő, szegény lévén eklézsiaja, így fizetése is, szekeret is tud és szokott csinálni. Török Ferencznek²⁴ hívják, Ér

²⁴ Török Ferenc, Érmindszenten (Szilágy vm., Tasnádi járás – ma Románia: Adyfalva = Ady Endre település) lakó református lelkész, aki Bodolay László, mezőtúri gimnáziumi igazgató iskolatársa volt Debreczenben. Előbb Tasnádon látott el református papi tisztséget, s az elemi iskolában is oktatott, ahol a későbbi neves természettudós, Bíró Lajosnak is tanára volt. Török Ferenc aggastyánként 1924-ben még részt vett Ady szüleinek – akiket ő esketett Érmindszenten – 50 éves aranylakodalmán. Egyébként ő és felesége voltak Ady Endre keresztszülei is.

Mindszerten lakik, utóposta: Ér-Kávás.²⁵ Nógrádba is kért egy régi tanuló társam ójtó vesszőt.

Tudom, hogy sok dolgod van, azt is hogy betegséged lehangolt, így az írásra kellő gusztusod nincs, de azért felkérlek, hogy mindenkit kielégítesz, és ha valami tartós eső beszorít: nézd végig – ha ugyan megvan – vagy két hó alatti levelemet, és találsz azokba olyat, mellyre tölled feleletet várok.

Nincs semmi bajunk.

Isten áldjon meg.

Szerető barátod

Dörgő Dániel m. k.”

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 251 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta kétoldalas levelét.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. február 5. B-222. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Febr. 5. 1884.

Kedves barátom!

Jan. 29-ről és Febr. 3-ról írt leveleidet megkaptam. Fogadd ezerszeres köszönetemet abbéli jószágodért, hogy számomra ójtó vesszőt gyűjtögetsz. Csak arra kérek, hogy se nagyon rövid, se nagyon hosszú vesszőket ne szedj. Egy lányninál hosszabb vesszőt senkinek sem küldök, de 9 – 10 hüvelyknyinél rövidebbet sem. Ha a becsesebb újdonságokból 1 vagy csak két szál vessződ van, azt tartsd meg és ojtass róla önálló csemetére, hogy legalább jövőre kaphassunk róla vesszőt. Az olyan hitvány, nyári almafajról, mint a Cellini, teljesen elég lett volna 5 – 6 szál vessző, még ennyi sem fog mind elkelni! Kár volt 50 szálat szedned belőle! Bejegyeztem leveledből egy tiszta katalógba azt is, a miről most szedtél vesszőt, azt is a miről már előbb szedtél volt.

Kérlek tehát csak folytasd tovább a szedést, a mikor alkalmas időt találsz hozzá, mert én nagyon bajosan szedhetek egyhamar. Még folyvást szobát kell őriznem. Étvágyam sehogy sem akar vissza térni: már pedig,

---

²⁵ Érkávás, Szilágy vm., Tasnádi járás – ma Románia: Căuș.

addig, a míg jó izűen nem ehetik az ember, bajos erőhöz jutnia. Lassú, igen lassú a javulás: de, a mint látom mégis csak javul egészségem. Eddig nyughatatlanul aludtam, most már csendesen, nyugodtan alszom, és megkönnyebbültnék érzem magam reggelenként. –

Válaszolatok röviden, a hozzám érkezett sürgös levelekre, aztán egy-egy gyümölcsfajt körülményesen és úgy írok le, hogy III. kötetembe kinyomatható legyen minden változtatás nélkül.

Sok jót kíván mindnyájatoknak
igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. február 7. D-174. számú levél

„Mtur 1884 Feb 7.

Kedves Barátom!

Mai nap reggelén írott levelemben nem hiába gyanítám hogy tölled ma levelet kapok, mert ma délbe midőn haza jöttem, leveled (Febr 5én kelt) asztalomon találtam.

Mindenek felett nagy meg nyugtatásomra szolgált azon tudósításod, hogy nyugodt alvásod van és könnyebbülést érzesz utána, majd meg jön az étvágyad és egészséged is.

Leveled következtében már most hólnap nem teszem fel postára az ójtó vesszőket, de gyűjtök hozzá többet, úgy hiszem, hogy vagy 30 fajt 5–6 szálával szedhetek össze. És minthogy a’ ferslóg tele van, inkább azon vesszőkből – mellyből sokat szedtem, ki fogok venni, minthogy tudod, hogy melly fajokból mennyit szedtem, jó volna, ha meg írnád, hogy melly fajokból szórjak ki, és azt is meg írd, hogy mikorra legyen nálad az ójtó vessző?

Ködös, zuzos időre fordulván, nem tudom, hogy kimehetek é a’ napokba vesszőt szedni, külömben 2–3 órai munkával bevégezem a’ szedést, vesszők hossza többnyire 1 láb, de bizony kerül abba más fél láb hosszú is elég sok, valamint 4–5 czolos, azokból a’ fajokból, mellyek nem szeretnek vesszőre dolgozni. De hiszen az ilyenekből köss össze 2tőt 3mat, a’ vevők részére, mert a’ fő dolog nem az, hogy milyen hosszú legyen a’ vessző, de hogy a’ kívánt fajt meg kapja, a’ ki kéri.

Emlékezz csak vissza! Hogy néked Andre Leroy²⁶ és Oberdick²⁷ milyen vesszőket küldöttek?

A' fenti sorokat tegnap írtam, ma 8án kiakartam menni, vesszőt szedni, de mint hogy esik a' köd, és semmit sem fagyott, a' sárba nem akarok tapiczkolni, és a' kert földjét össze taposni. Hátrább hagyom a' vessző szedést. Így küldöm e' levelet.

Isten véled, szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 251 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta kétoldalas levelét. A levélpapír 4. oldalán a levélhez képest fordított állásban találjuk Bereczki Máté vastag ceruzával írt feljegyzését:]

„Dörgő

Válasz 11/2 1884

Celliniből csak 10 szál kell

²⁶ Leroy, André, (Angers, 1801. augusztus 30. – Angers, 1875. július 23.). Egy nagy múltú francia gyümölcskertész család leszármazottja, maga is neves pomológus. Pályája kezdetén – 1822-ben – négyhektáros faiskolával kezdte működését, amely halálakor már 168 hektárra növekedve 300 munkásnak adott kenyeret. Gyümölcsfa-ültetvénye egész Nyugat-Európát ellátta oltványokkal. Jelentős szakirodalmi tevékenységet is folytatott. A „*Catalogue général descriptif et raisonné*” 1855-ben jelent meg és még abban az esztendőben öt nyelvre fordították le. E művéért a „*Francia Becsületrend*” kitüntetésben részesült. A „*Dictionnaire de pomologie*” című művének kiadását már veje fejezte be. (I.: 1867; II.: 1869: Az első két kötetben 915 féle körte; III.: 1872; IV.: 1873: A két kötetben 527 alma; V.: 1877 43 féle sárgabarack és 127 féle cseresznye; VI.: 1879: 163 féle őszibarack tüzetes leírása található.) – Az angers-i Keleti Temetőben nyugszik. – A magyar pomológusok közül Bereczki Mátéval tartott fenn eleven levelezési kapcsolatot, aki több ízben még oltványokat is rendelt tőle. – Különös, hogy e neves francia pomológus és tevékenysége szinte ismeretlen a magyar szakirodalomban (pl. lexikon). – Lásd a Les Croqueurs de Pommes de l’Anjou honlapját! <http://www.croqueurs-anjou.org/index.php?numlien=4>

²⁷ Oberdieck, Johann Georg Conrad (Wilkenburg, 1794. augusztus 30. – Herzberg, 1880. február 24.) német pomológus. Göttingenben teológiát és természettudományt tanult. 1814-től a lüneburgi Michaelisschule-ban tanított. 1819-ben wunstorfi helyettes-, majd ugyanebben az évben bardowicki lelkész. Már itt foglalkozott kertészettel, sőt gyümölcsnemesítéssel, de kertje 1822/23 hideg telén csaknem elpusztult (erről később tanulmányt is jelentetett meg). A megújítás után több gyümölcsfajt és -fajtát (köztük 300 almafajtát) termesztett, nemesített, s az ültetvényt területileg növelte. 1831-ben sulingeri, 1839-től nienburgi lelkész volt. Kertjének fajtaállományát mindkét helyre továbbvitte, nienburgi gyűjteményes kertjében több mint 4000 fát nevelt. 1853-ban jeinsenai szuperintendens lett, ekkor is áttelepítette fajtagyűjteményét. 1870/71 telén ismét a rendkívül hideg tél okozott nagy veszteségeket gyűjteményében. 1878-ban nyugdíjba ment, de Herzbergben meglepedve aktív pomológiai tevékenységet és publikálást végzett. Művei: *Die Probe- oder Sortenbäume* (2. kiadás Stuttgart 1871); *Anleitung zur Kenntniss und Anpflanzung des besten Obstes für das nördliche Deutschland*. (Regensburg, 1852); *Illustriertes Handbuch der Obstkunde*. (8 kötet, Ravensburg és Stuttgart 1859–1875); *Supplement* (u. o. 1870); *Deutschlands beste Obstsorten*. (Lipcse, 1881.) stb. – Lucas közreműködésével 1855-től adta ki a „*Monatsschrift für Pomologie und praktischen Obstbau*” című folyóiratot. Irodalom: PALLAS 13. kötet. Bp., 1896. 323. p.; SZABÓ 1995-a. 241. p.; HESS (Megtekintve 2013. január]

Egészen kivethető:
Clapp kedvence körte
Fűszeres renet alma
König fleini almája
Cochet szilvája”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. február 7. D-175. számú levél

„Mtur 1884 Febr 7 (második levél)

Kedves Barátom!

Tegnap pompás idő volt a' vessző szedésre, és a' következő fajokról szedtem is számodra meglehetősen mennyiséget, nevezetesen:

Angoulémei herczegnő	24	Motte vadoncza	22
Avranchesi jó Luiz	7	Nemes kraszán	38
Bouvier Lóna	7	Oberdieck kobakja	7
Capron orvos	18	Oudinot vajoncza	4
Cecile tengernagy	18	Rokkantak vadoncza	9
Clairgeau	5	Rostietzi pirók	20
Clapp kedvence	28	Stuttgarti pirók	30
Congressus emléke	18	Téli esperes	20
Császár körte	30	Tournay-i téli	12
Csíkos Armin	35	Új Poiteau	8
Egri körte	18	Van Marum kobakja	30
Erdei vajoncza	28	Vilmos körte	24
Giffard vajoncza	30	Zephirin Grégoire	30
Izambert	28	Zöld Magdolna	24
Jodoigne diadala	36	–	–
Keveron bergamotja	15	Ádám Parmin	17
Koninck téli vajoncza	14	Asztrakáni fehér	20
Marianna herczegnő	30	Baldwin	18
Bellis magoncza	8	Fehér császárnő	22
Downtoni pepin	16	Frankfurti szilva	9
Fűszeres renet	28	Fultoni szilva	17
Hosszú csíkos kalvil	9	Gondini szilva	32

Téli piros pogácsa	30	Jefferson	28
Welteni Jansen	30	Kirke szilvája	15
Wilkenburgi rózsaalma	15	Lawrence ringlója (újra) ²⁸	16
Piros bíbornok	14	Lőweni szép	12
		Meroldt ringlója (újra) ²⁹	10
Althann ringlója	30	Montfort	54
Barack szilva	15	Oullinsi ringló	13
Barna Luiz	8	Violaszínú királyszilva	15
Biondeck korai szilvája	5	Violaszínú korai perdrigon	22
Burdett Angelina	17	Öreglaki korai	11
Csúcsos szilva	24	Edinburgi herceg	14
Denniston piros szilvája	7		

Így tehát az előbbi kimutatással együtt mint egy 110 fajról szedhettem részedre vesszőt. A' mint tegnap a' kertbe láttam a' többi fajaimon, különösen a' körte fajfákon alig van 2–3 szál használható vessző, alma is kevés maradt el, a' szilvát majd mind meg szedtem.

A' vesszőt egy ferslógba bepakoltam, alól van neki a' szilvák gajjai, ezeknek váglapjai kevés mohába, ezen felül moha nélkül a' körte, leg felül az alma vesszők. Hólnap délelőtt elküldöm hozzád a' postán, ha felveszik, mert vasuthoz mind nekem mind nektek alkalmatlanabb a' közlekedés.

Ma azért nem tette fel a' postára, mert reményelek tőled választ kapni a' Febr 2án kelt levelemre, hátha abba valami megjegyző lessz?

Hernyó fészek most nincs, míg a' vesszőt szedtük 1 gyűrűhernyó fészket³⁰ leltünk, gubós hernyó – galagonya özöndék³¹ is alig látható, bár csak így lenne a' pókhálós hernyó fészke vagy is tojása is, de ezt ugyan nagyító üvegen sem láthatni meg.

A' mi anyom van, azokra a' faj fákon lévő becsebb és kiveszni induló fajokat rakom reá, így tehát tőled alig kérek néhány fajt.

Ha jobban leszel adjál a'

Lecsüngő ágú alma³² magonczodról 3 gajjat (nevezd el)

²⁸ Feltehetően Bereczki Máté megjegyzése.

²⁹ Feltehetően Bereczki Máté megjegyzése.

³⁰ Gyűrűs hernyó = Gyűrűs pille (lepke, szöví) (*Malacosoma neustria*, Linnaeus, 1758).

³¹ Fehér lepkék (özöndék lepkék) Pieridae. A nappali lepkék egyik népes családja. Általában kisebb termetűek, számos fajuk az egész földön el van terjedve, többnyire fehér v. sárgás színűek, fekete tarkázattal. Hernyóik néha nagy tömegben özönlik el a kerteket és falánságukkal nagy károkat okoznak. Ide tartoznak: a galagonyalepke, amelynek hernyója a gyümölcsfákon, a káposztalepke, amely a veteményes kertekben okoz károkat. (PALLAS) „Galagonya-özöndék, (*Pieris crataegi*, Baumweising) vagyis a nálunk általánosan ismeretes, közönséges, fehér lepke hernyója.” (BERECZKI 3. 1884. 87. p.)

³² Lecsüngő ágú alma = BERECZKI magonca, pontosabban nem határozta meg.

Piros tojás szilva 1 nem fogta tavaj meg
Violaszínű császárnő 1 nem fogta tavaj meg
Korai kedvenc 1 leszáradt a próba fáról
Smith uri 1 leszáradt a próba fáról
Cataloni 1
St. Etienne³³

és mind azon szilva magonczaidból egy-egy gajjat, melyet szándékozol leírni. Megjegyzendő, hogy a Margit szilva magonczaidból 3 önálló fám van, tehát abból ne küldj vesszőt. A' szilva magonczaidat pedig állandó névre kereszteld el.

Ezek után a' jó Isten oltalmába és kegyelmébe ajánlak tégedet.

Szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 251 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta három és féloldalas levelét. A 4. oldal közepén található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Dörgő 7/2 1884”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. február 9. B-223. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Febr. 9. 1884.

Kedves barátom!

Nagy itt most a fölfordulás! Az estély végett az egész ház föl van forgatva. Három nap is beletelik mig szokott helyére rakjuk a széthányt holmit. Addig, a mig rendbe nem jövünk, se benn, se künn semmi dologba sem foghatok. F. hó 20dikáig ne küld el az ojtó vesszőt. Addig még irni fogok s válaszolni tüzetesen legutóbbi leveledre.

Sok jót kíván

igaz barátod

Bereczki Máté"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

---

³³ Saint Etiennei szilva

1884. február 11. B-224. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Febr. 11. 1884.

Kedves barátom!

Elmult ember halál nélkül a nagy felfordultság is. Minthogy ma tavaszi meleg nap lön, meg nem állhattam, hogy ki ne menjek a kertbe vesszőt szedegetni. A meddig kényelmesnek találok a dolgot, künn maradok: de magamat meg nem erőltetem, – annyi egyszer bizonyos. Tán a csendes munka, mozgás gyógyító hatással is lesz rám!?

Röviden tudatom hát, hogy az általad már megszedett vesszők közül kilökheted a ládából, – hogy helyet nyerj – a következő fajokat, (melyekről alacsony fokról hamar és sok vesszőt lehet szednem itthon is,):
u. m.

Clapp kedvencze

Fűszeres renet

König fleini almája

Cochet szilvája

A Celliniből is csak 10 szálat küldjél, mert annyi is bőven elég lesz.

A megrendelések rohamosan érkeznek.

Sok jót mindnyájatoknak!

Igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. február 12. D-176. számú levél

„Mtur 1884 Febr 12.

Kedves Barátom!

Folyó hó 9én kelt azon leveledet – mellyben a’ házi mulatságot említéd – megkaptam. Ugyan akkor az én kedves nőm és leányaim is táncmultságba voltak Gyomán, jól mulattak és sokat táncoltak a’ Csabai zenekar hangicsálásán. Leveledbe írt nyilatkozatod következtében az ójtó vesszőket csak Febr. 20án adom fel a’ postára, addig is szaporodik az.

Ugyan is tegnap kimentem bengészni számodra vesszőt és következő fajokat szedtem:

szál			
Angevinei szép	5	Desportes Mór	7
Barack-körte	7	Guisse Mária	16
Berckmans vajoncza	6	Illatos bohóc	5
Bójtai vadoncz	6	Jodoigne-i bergamot	8
Decaisne Henrik* ^{ez}	16	Kis szegfü körte	7
utóbbiból küldtél gyümölcs kóstolót és igen jónak találtam, bár nincs neve Katalógodba, de vesszőt küldtem			
Lewis körte	10	Beni-detto	3
Nemes Kolmár	6	Finom-jó	9
Nyári Kálmán	7	Gömöri nyakas	6
Puebla	9	Korai termékeny	7
Saint Ghislain-i körte	10		
Thompson	2	Mármárosi nyakas	3
Ananász renet	12	Pond magoncza	9
Belliss magoncza (<i>újra</i> ³⁴)	9	Reitzensteini sárga	9
Casseli nagy renet	14	Royer kajszinszilvája	6
Cseresznye alma	8	–	
Mádai kormos	10	Entz feketéje (Baltavári)	13
Mihályf pepinje	8	Dönnissen sárga ropogósa	7
Parker pepinje	9	Jaboulay ropogósa	3
Pusztai sárga	10	Hortensia királynő	14
Sikulai alma	7		

Ha még egyszer kimehetek a' kertembe, még valami 20 fajt szedegethetek, az vólt a' baj, hogy a' fajok szana szét vannak minden rend nélkül a' kertbe, és csak akkor veszem észre, hogy valamelyik fajról nem szedtem, mikor már messzire elhagytam, időkímélés tekintetéből pedig nem megyek akkor vissza. Ma reggel jót fagyott, nagyon jól van, bár még többet fagyana, mert attól tartok, hogy a' jó idő kicsalja a' növényzetet a' későbbi hideg pedig leforrázza.

Nahát Kedves Barátom! Most már jól érzem magamat mint hal a' vízben, ezt nem csak saját ügyeim rendben való létének, hanem egészséged jobbra fordulásának és különösen annak köszönhetem, vagy is tulajdonítom, hogy sikerült számodra szép vesszőket szednem, és ez által is baráti szeretetemet némileg nyilvánítanom.

³⁴ Feltehetően Bereczki Máté bejegyzése.

Áldjon meg a' jó Isten
szerető barátod

Dörgő Dániel m. k.

A' cseresznye-alma gajj nem tölled származik, tehát miután még le sem írtad e' fajt, a' gajjat össze hasonlítsd azzal, mellyet ne talán le fogsz írni."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 251 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta háromoldalas levelét. A negyedik oldal közepén található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Dörgő 17/2 1884 Tudomásul vettem.”]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. február 16. D-177. számú levél

„Mtur 1884 Febr 16.

Kedves Barátom!

Minthogy az ójtó vesszőkből – nem lehet tudni melyikből kérnek tölled, és meg eshetik hogy ugyanabból fádon vessző nincs, ma unalmamba kimentem kertembe, és a' következő fajokat sikerült össze szednem:

Júliusi Esperes	6	Schönbrunni renet	4
Lelieur Augustine	5	Téli fehér kalvil	8
Lipcsei retek körte	6	–	
Pisztráng körte	6	Bohn mirabellája	12
Udvari tanácsos	10	Bose piros szilvája	9
–		Chalonsi kései	6
Amerikai szines	6	Majlandi császár	4
Arany szövet	12	–	
Batul	10	Eugénia meggy	12
Cseh rózsa alma	7	–	
Édes vad alma	7		
Focke renetje	3		
Muskotály renet	9		
Orbai alma	18		
Piros csörgőalma	9		

Na de már nem is tudok több fajról vesszót adni, pedig még van vagy közel 150 faj körte, de fajfákon lévén, nincs rajtok vessző csak virág bimbó, az alma faj fáim pedig elpusztultak, szilvából a' mint látod legjobban győzöm, mert fiatalok még a' fái.

Tegnap – tegnap előtt kint voltam a tanyámon a' Körös parton, a búza jól telelt, de a' föld nincs meg ázva, ha bő esőzések nem lesznek – szűk esztendőnek nézhetünk elébe. Jóságaink jó állapotba vannak, egészségesek, kocza disznóink jól fiadzottak.

Febr 11iki leveledet megkaptam.

Szeles időbe – még ha meleg van is – ki ne menj, mert az ártalmadra lehet.

Ma van kedves nőm neve napja, és boldog házasságunk 26ik éve, ennek öröme ma este, családi össze jövetel lesz házunknál, pár jó barát melléklettel. De jó volna ha itt vólnál! Ha részt vehetnél boldogságunkba, felvillanyozna és meg gyógyítana az tégedet.

Áldjon meg a' jó Isten.

Szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta kétoldalas levelét. A levélpapír 4. oldalán a levél soraihoz képest fordított állásban található Bereczki Máté vastag ceruzával írt feljegyzése: „Dörgő 19/2 1884. bejegyeztem a vesszőket a catalogba.”]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. február 19. D-178. számú levél

„Mtur 1884 Febr 19

Kedves Barátom!

Az ójtó vesszőket bepakoltam, és valószínűleg jelen levelemmel kapod meg.

Alól tettem kevés mohát, hogy puha fekvése legyen, és felül is hézag pótlónak egy keveset. Jól teszed, ha megérkezése után azonnal felbontod, és szokott helyére teszed. Mert némely szilva faj – mint a' Fulton és több más nagy bélűek – szeretnek hirtelen fonnyadni.

Midőn a' Méroldt ringló gajjat szedtem, melly 2 össze kötött csomagból áll az egyik jelzett csomagba 4 szál vagy tán 5. Hosszú kék

Damaszkuszi gajj került, észre vettem azonnal és idő kímélés tekintetéből otthon a' háznál akartam kivenni közzülök, de nem sikerült. A' vessző szedésre a' lehető legnagyobb figyelmet fordítottam, szemem fojtonosan a' fán vólt, és kezembe egy hosszú pácza, mellyel mutogattam mellyiket vágják le.

Nem hittem az ősszel, hogy elnehezedett hízott létemre sikerül nékem össze szedegetni annyi ójtó vesszőt is, és íme! Nem hogy terhemre nem vólt, de valósággal egészségemre szolgált. Nem kívánok tehát most egyebet, mint azt, hogy sikerüljön néked ezen vesszőket és még többeket is kedves hazánk hasznára szét expediálni. Hogy így élet célod érvényesülésének láttára, teljen meg szíved elégteliséggel, – na meg sebedbe is jusson – az annyira megérdemlett némi anyagi jutalom.

Én még élek, és mozogni tudok – segítségedre lehetni igyekezek és boldognak csak akkor érzem magamat.

Tettem vagy 15 téli arany Parmén gajjat is, mert hiszen a' te fáid már nagyok és vének, nehéz róllok szedegetni. Az általad jelzettek ki tettem a' többi gajjak közzül.

Itt vólt mostoha testvérem az alszolgabírályával Szombaton esti ünnepünkön, reggelig szóllott egy jó banda cigány zene, tánczolt kicsinye nagyja egy aránt. A' lehető legjobban sikerült esténk vala.

Hallám hogy írtak Nagy Gusztávnak,³⁵ ki testvéremnek kedves embere, ígérted, hogy májusba meg látogatod őt, azután velle egygyütt engemet. De jó lessz!!

A' postán küldöm a' csomagot, melly 25 kiló sujt meg halad, meg tudakolva a' posta mestertől fel veszi é? És eljut e' hozzád? Tehát jelen levelemmel egy idejűleg kapod meg.

Isten vélléd

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta háromoldalas levelét. A levélpapír negyedik oldalán fordított állásban található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Dörgő 20/2 1884”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

³⁵ Nagy Gusztáv = Gyomai mérnök. Volt 1848/49-es honvéd, Bereczkinek '48-as bajtársa. Bereczki Máténak és Dörgő Dániel féltestvérének – a gyomai Debreczeni Endrének – egyaránt jó barátja.

1884. február 22. B-225. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Febr. 22. 1884.

Kedves barátom!

Ma hozták ki a postáról ojtovesszős küldeményed. Még nem értem rá kibontaniládádat, mert nyakra főre kell igyekezni a vessző-szedéssel. Ez a félig-meddig enyhe idő tavaszt kezd jelenteni sokak előtt. Nehogy megkészenek az ojtással, sürgetik a vesszőt. Még 170 fajról kell gyűjtenem készletet. A többivel készen vagyok már. Ha az a sok fene tánczvizalom nem volna, a mi most itt szünetet sem akar tartani. Már egy héttel ez előtt befejezhettem volna a vesszőszedést: de mert az én tavali segítőm folyvást el van foglalva a házhoz érkező fiatal vendégekkel, hát csak magam kínlódom a vesszőszedéssel. –

Az idén felényi mennyiséget sem rendelnek meg tőlem, mint tavál. A nagy mennyiséget megrendelők azt akarták volna, hogy már januárban küldjem meg nekik a vesszőt, hanem akkor, tudod, hogy ezt nem tehettem meg. Két helyre rendeltek volna meg ily módon 3 – 3 ezer szálat: de fölmondottam nekik a szolgálatot.

Jövőre új catalogot fogok kiadni, a melyben kijelentendem, hogy csak néhány értékesebb fajról fogok készletet gyűjteni s a kik nem ezekről, hanem a katalogban foglalt egyéb fajokról kívánnának vesszőt, azok nov. elejéig okvetlenül tegyék meg a megrendelést, hogy tudjam, a kijelenteken kívül még mily fajokról kellend készletet gyűjtenem!

Most látom csak, hogy minden valódinak fölismert fajról készletet gyűjteni, azt elhelyezni, rendezni, osztályozni s aztán kinek-kinek a maga competentiáját kiválogatni irtózatosa munka már az én öreg vállaimon segítség, még pedig állandó segítség nélkül lehetetlen többé ilyen munkára vállalkozni.

Az én istenem áldjon meg, kedves barátom, hogy vessző-küldeményeddel egy részét a vállamra nehezülő tehernek szíves voltál magadra vállalni!

Sok jót kíván mindnyájatoknak

igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. február 26. D-179. számú levél

„Mtur 1884 Febr 26.

Kedves Barátom!

E' hó 22én írt leveledből értesültem, hogy 2 helyre 5–6 ezer szál vesszőt kérnek tőled. De sajnálom, hogy betegségem miatt eleget nem tehetél kívánságoknak. A' ki 3 ezer gajnak tért, munkát biztosít, arról méltán feltehetjük, hogy annak a' jövőre nézve céljai vannak, mi nem lehet más, mint fajaidat valódi nevökön fentartani, abból hasznot húzni, tehát majd nagyban is elterjeszteni. Az ilyen alkalmat üstökön kell ragadni.

Reménylem, hogy jövőre meg ígérted kívánságaiknak teljesítését, ha nem ígéred meg, óhajtásom az, hogy ígérd meg, a' mibe lehet kiségitélek.

Írod hogy jövőre új Catalógot fogsz kiadni. Intézkedj úgy, hogy ezen új Catalóg a' Vázlatok 3dik kötetébe hátul együttesen de nem külön is kinyomatva legyen, hogy azt még a' gondatlan emberek is azzal beköttezni kényteleníttessenek, és az a' 3dik kötetnek kiegészítő része legyen, ne melléklet.

Ezen kívül a' Catalóg önállóan is jelenjen meg. Jelen levelemnek e' volt egyedüli és sürgős célja.

Áldjon meg az Isten.

Szerető barátod

Dörgő Dániel m. k.”

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta bő egyoldalas levelét. A levélpapír 4. oldalán található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „1884 2/26. Dörgő”.]

(Lelőhely: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. március 16. B-226. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Mart. 16. 1884.

Kedves barátom!

Dec. 23-tól kezdve mai napig éppen 13 leveled van író asztalomon egy csomóba kötve s összegyűjtve, a melyekre érdem szerint teljes lehetetlen volt eddig válaszolnom. Lestem, vártam az időt, a mikor a belső, égetőleg sürgős munka szünetelni fog s a külső munkából kiver egy-egy

tartós esőzés: hanem, a mint látom, leshetem és várhatom én azt! Nem lesz abból semmi. Egyik egy, másik másfelé czibál akkor is, a mikor egy kis pihenőt szeretnék tartani s leveledre kedved szerint választ írni. *Nem elég a sok kocza pomologgal folytatott levelezés; még Göndöcs Benedek apát uram is eljő, hogy a gondokkal már úgylis eléggé terhes fejembe próbálgasson szöveget verni. Szegény! Rosszul ismer engemet, mert azt hiszi, hogy én játszom a szavakkal s egyéb célom sincs, mint a kaczer nőnek, csak az, vonakodással udvarlásra ingereljem őt. Azt hiszi a jámbor, hogy utóvégre is megadom magamat s meghallgatom udvarlását. No de kinyitottam szemét. Meg nem állhatom, hogy ne közöljem veled a jó apát úr levelét. Az első levelet m. hó 13-ról keltezve írta. E levélhez mellékelve küldött egy indítvány féle eszmetöredéket, hogy miképpen gondolná ő a hazai gyümölcsészetet legcélszerűbben előmozdítani. Ez indítványban csaknem szórul szóra előadja azt a tervezetet, a melyet az idemelléklt 2-dik levélben – melyet tőle a napokban kaptam, – előmutat nekem.*

Mindenfélét elmondott ama hozzám bírálatul küldött indítvány-félében: de a pomologia tanításának szüksége nem jutott eszébe. Aztán már indítványában erősen hangsúlyozta azt, hogy annak az országos gyümölcsstelepnak élére engem és Villásit³⁶ kell megnyerni okvetlenül. – Sajnálom, hogy az 1-ső levelére írt válaszonak nem tartottam meg magamnál a másolatát: de jól emlékszem még rá, hogy mit írtam neki. Elmondottam, hogy mi az én élet célom mely felé töreksem, melynek életem hátra lévő napjait szemlélni akarom s kértem őt, hogy engemet hagyjanak ki minden combinatióból, mert én elmondott okaimnál fogva annak a teröbe vett országos telepnek élére nem állhatok s nem is fogok állni soha.

Mind e mellett azonban újból is bekopogtatott hozzám f. hó 9-ről írt újabb levelével: hanem aztán erre a levélre csakhamar megkapta tőlem a választ, melyet szerencsére megtartottam másolatban is. –

E levélből, illetőleg levelekből észre veheted, hogy kezd odafönn a közvélemény nyomása folytán szorulni a kapcza. *Nem akartak észrevenni akkor, a mikor erő dagasztotta karjaimat s a mikor talán még rá hagytam volna*

³⁶ Villási Pál (eredetileg: Gápel), (Léva, ma Levice, Szlovákia, 1820. november 3. – Bp., 1888. december 26.), jogász, tanár, kertészeti szakíró. A győri jogakadémia elvégzése (1841) után ügyvédbojtár lett. 1843–1844-ben Bars vm. követe mellett részt vett az országgyűlésen. 1845-ben Pesten ügyvédi vizsgát tett. 1846–1847-ben Bars vármegye alügyésze. Mint tüzér részt vett a szabadságharcban; utána egy ideig bujkált. 1850-től 1865-ig nevelő, majd felesége birtokán kertészkedett 1873-ig. A magyaróvári gazdasági tanintézet elvégzése után 1875–1886-ban a keszthelyi gazdasági tanintézetben a kertészet tanára. 1879–1880-ban Magyaróváron is tanított. Keszthely határában ő fedezte fel a Cserszegi mézes cseresznyefajtát. Különösen a korai őszibarackok és más gyümölcsök elterjesztésén fáradozott. 1880-ban megalapította és haláláig szerkesztette a *Gyümölcsészeti és Konyhakertészeti füzetek*-et. Termékeny szakíró volt. - Főbb művei: *A gyümölcsfának tenyésztése és ápolása.* (Bp., 1889). - Irodalom: GALGÓCZY K. 1891; BALÁS Á.; SZABÓ 1995-a.; MAGYAR ÉLETRAJZI 2. kötet.

---

magamat beszélni arra, hogy megküzdjem a feladattal, melyet előmbbe tűznek most, a mikor már elvényültem, elgyengültem s társadalombani szereplést egészen elfelejtettem.

Későn ébredtek föl! A mikor már nekem csakis az lehet a válaszom, hogy „non possumus”³⁷. Keressenek oda fiatal, erőteljes embert, a ki dicsőséget talál abban, ha oda kerülhet, a hová most engem kecsegtetnek s ne háborgassák az én circulataimat, a melyeket halálomig akarok rajzolgatni magam elé!

Azt mondja az apát úr, hogy Magyarország gyümölcsészete az én kezembe lenne letéve, ha elfogadom a kínált állást. Nem hiszem, hogy el nem pirult az apát úr, a mikor ezt a nagyhangú, üres frázist leírta. A mi koldus kormányunknak nincs pénze a pomologia előmozdítására: az országos gyümölcs telepre kinevezni szándékolt vándor tanár csak arra való lesz, hogy – bűnbak gyanánt, – legyen kit előrántania a ministériumnak, ha a közönség zúgolódnék a kevés eredmény fölött, melyet a nagy hangon híresztelt intézménnyel elérni remélnek.

Bizony mondom, még akkor sem irigyelném annak a szegény vándor tanárnak helyzetét, ha kétszer annyi fizetése volna, mint a mennyi egy minister fizetése. Fölülről, tervei kivitelében, nem segítik; mert az üres cassából nem segíthetik; alulról pedig a koncz lesők éhes serege fogvicsorgatva harapdálná minden oldalról.

Ismerlek szép maszk! Nem kérek belőle, a mit kínálsz.

Ha Magyarország Magyarország marad, ha nem lesz belőle, a mint készül, zsidó ország, lelkemből meg vagyok róla győződve, hogy gyümölcsészetének jövődjét nem vándortanárok fogják megalapítani, hanem azok, a kik arra törekszenek, hogy számára, a haza számára gyümölcsészeteket neveljenek.

Azt az egy-két évet, a mit a gondviselés számomra főnhágy még az életben, arra törekszem fölhasználni, hogy az utánam következő nemzedéknek módot nyújtsak arra, hogy magát gyümölcsésszé tudja képezni. Megtanítom arra, hogy mi ez a gyümölcsészet és én hiszem, hogy hazámnak akkor bizonyára lesz elég gyümölcsésze. „Ignoti nulla cupido”³⁸. Ezt mondja a latin közmondás, a mi magyarul azt jelenti, hogy „a ki mit nem ismer vagy nem tud, nincs is arra semmi vágya”. Azért ha nem leszek is országos vándor tanár, hiszem, hogy hazám gyümölcsészetének jövődje – legalább ez idő szerint mégis az én kezemben marad. –

Húhh! Most veszem észre magamat, hogy nem vezér cikket, hanem levelet akartam csak írni neked. És ime, elfogyott a hely papíromon.

---

³⁷ Non possumus = nem vagyunk képesek.

³⁸ Ignoti nulla cupido = Amit nem ismerünk, arra nem vágyakozunk. (A tudatlannak nincsenek vágyai.)

Sok jót kíván

igaz barátod

*Bereczki Máté*³⁹

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. február 13. A-14. számú irat⁴⁰

Másolat

„Bereczki Máté úrnak

Mező-Kovácsháza

Budapest, 1884. 13/2.

Tisztelt Tekintetes Úr!

Luczenbacher Pál⁴¹ 2000 frtot akar adni a gyümölcsfa tenyésztés előmozdítására, – a Kertészeti Szak Osztály azt egy bizottságnak adta ki a végből, hogy Febr. 18-án tartandó bizottsági ülésben beszélnek meg, hogyan mi módon lehetne azon pénzt a legjobban felhasználni? Én az alatti itt küldött töredéki eszmét akarom be adni az ügy meg oldására, de mielőtt azt be adnám kegyedet egész tisztelettel kérem, legyen kegyes azt megbírálni – ha valami kimaradt beszurni, az egész eszmére nézetét kimondani őszintén igazán; én azt szeretném, hogy az ügy a lehetőleg a legjobban legyen föltéve, hogy annál könnyebben lehessen azt megvalósítani. – Kezdenünk kell, mert a nélkül soha semmi sem lesz belőlünk. – Mint ez ügynek igen nagy apostola, legyen szíves szigoruan meg bírálni. – és ugy e hó 17én vissza küldeni.

---

³⁹ A *dőlt betűvel* szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 133–135. p.

⁴⁰ Az iratok számozási tévedése folytán az A-13. számú irat nem létezik. A 3. kötet utolsó A-számú irata: A-12.

⁴¹ Luczenbacher Pál (Szob, Hont vm. 1818. február 15. – Hütteldorf, Ausztria, ma Bécs része, 1900. március 11.) vállalkozó. – Testvérével – Jánossal (1826) – szobi vállalkozók és kőbánya-tulajdonosok voltak. 1880-ban kaptak hajózási engedélyt és 1895-ig üzemeltették hajóparkjukat, amelyet ekkor a MFTR vett meg. A fővárosi törvényhatósági bizottságban játszott nagyobb szerepet. A királytól „szobi” előnévvel magyar nemességet kapott. Tagja volt a főrendiháznak. – 1884-ben 2000 ft-ot adott a gyümölcsfa tenyésztés előmozdítására.

Budapest, Képiró utza 2. szám.

Kérésemet ismételve vagyok

őszinte tisztelője

Göndöcs Benedek
apát és lelkész"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. március 9. A-15. számú irat

Másolat

„Bereczki Máté úrnak

Mező-Kovácsháza

Tisztelt Bereczki úr!

Egész bizalommal és tisztelettel felkeresem önt ujfent, mint hazám első pomológusát a csendes magányban, és tudomására hozom azt, mi teroben van, és biztos megoldást fog nyerni.

1.-ször. István telkén, Rákospalota mellett lesz 15 holdas országos központi faiskola. Van ott most is 2 hold gyümölcs faiskola, egy éves nemesítéssel, van továbbá 2 hold idősebb nemesített fa el adásra való, – négy holdon pedig anya fák vannak.

2.-ször. Széchenyi Pál⁴² földművelési miniszter meg ígérte kérésünk fojtán, hogy a már kinevezett vándortanárhoz, még egyet kifog nevezni, és az lessz voltaképpen a fő vándortanár, kinek vezetése alatt fog állani a másik két vándor tanár is, – ezen fő vándor tanár lenne egy uttal az országos gyümölcsészeti szak osztály előadója, – az Istvántelki Országos Központi fa iskola (hol rendes szakértő kertész alkalmazva van) fő felügyelője és vezetője.

E szerint Magyarországban a gyümölcs tenyésztés ügye ezen fő vándor tanár kezében lesz letéve, – melly állás betöltésére én kegyednél szakértőbbet és érdemesebbet jó lelkiismerettel nem ismerek, – ezt az országos gyümölcsészeti szak osztály előtt is nyilvánítám, minek eredménye az lett, hogy a szakosztály minden

---

⁴² Széchenyi Pál gróf, sárvári és felsővidéki (Sopron, Sopron vm., 1838. november 6. – Budapest, 1901. október 28.) nagybirtokos, politikus. – Somogy megyei közgazdasági előadó, 1876-tól az OMGE alelnöke, földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter Tisza Kálmán kormányában: 1882. október 12-től 1889. április 9-ig.

egy tagja azt nyilváníta, miszerint nagy szerencse lenne az, ha kegyed elvállalná a fentebb említett állomást, én pedig meg lettem bízva a szakosztály által azzal, hogy kérdést tegyek önnél, hogy hajlandó lenne-e ezen állomást, ha a miniszter által neveztetik ki, mint fővándor tanár elfogadni és minő feltételek mellett? Erre ugy tessék felelni, de ugy, hogy én kegyed levelét felmutathassam.

A méhészeti vándor tanárnak fizetése mint tudom 800 ft, utazásra újra 800 ft összesen 1600 ft. A fő tanárnak ugy hiszem több lesz, kegyed fizetéséhez, mit az államtól nyerend, hiszem hogy az országos gazdasági egylet is hozzá fog járulni, ugy mint a gyümölcsészeti szak osztály előadója és az országos fa iskola fő felügyelője – fáradozásaiért, és így ezen állás meg lehetős jó lesz.

Miért is igen kérem kegyedet, vegye tekintetbe azt, hogy Magyar Ország gyümölcsészetének jövője egészen kegyed kezébe lesz letéve. – A miniszter és az országos gazdasági egylet által kegyed mindent keresztül vihet, mit jónak fog találni a gyümölcsészet ügye országos terjesztésében.

Egész életének pedig kedves tanulmányát és fáradozásainak drága gyűjteményét és kincsét az országos központi faiskolába leteheti, – és át adhatja hazánknak, mely örökké fogja az ön nevét megőrizni, és áldani érte.

Végre legyen szabad kegyed előtt őszintén bevallani, mi vezet engem ezen szent ügyben? Az, hogy szeretném, mi szerint hazánk egy gyümölcsös kert legyen idővel, mit megkezdeni kegyed van hivatva.

Istentől minden jót kívánva, becses válaszát várva vagyok

Budapesten, 1884. Márt. Hó 9-ikén

őszinte tisztelője

Göndöcs Benedek

apát és lelkész”⁴³

(Lelőhely: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

⁴³ A dőlt betűvel szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 132–133. p.

1884. március 14. A-16. számú irat

Másolat

„Göndöcs Benedek⁴⁴ apátornak

Budapest

Mező-Kovácsháza, Márt. 14. 1884.

Mélyen tisztelt Apát ur!

Azon levelemben, mellyet mult hó 16-ról keltezve Nagyságodnak írtam vólt, röviden vázoltam azon okokat, a mellyeknél fogva a tervbe vett országos központi fa iskola vezetésére semmi esetre sem vállalkozhatom, és e tekintetből kértem is Nagyságodat, hogy engem semmiféle országos vállalatnál combinációba hozni ne méltóztassanak.

F. hó 9-ről hozzám írt nagybecsű leveléből azomban sajnosan értesülök arról, hogy kérelmem Nagyságodnál nem talált meghalgotást.

Számot vetve testi lelki képességeimmel, határozottan és vissza vonhatatlanul kénytelen vagyok újból és tisztelettel kijelenteni, hogy azon okoknál fogva, mellyeket Nagyságodnak fön említett levelemben elmondottam, a tervbe vett országos központi fa iskola vezetésére, vagy bár mi egyéb országos vagy nyilvános functióra nem vállalkozhatom.

Olyan „sutor” vagyok én Nagyságos uram, a ki „ultra crepidam” ragaszkodni, egy félvilág minden kincséért sem mernék.⁴⁵

Hazai gyümölcsészetünk jövődjére szerény tehetséggel nekem már csak is azon az uton lehet munkálkodnom, mellyen hátra tekintés nélkül halad ekkoráig célom felé. Erről az utról engem csak a halál lesz egyedül képes letéríteni.

Egy már évek óta kegyelem kenyérre szorult embernek fényes állás az kétségtelenül, a minek elfogadására engemet fel szállítani kegyeskedik, de elgondolhatja Nagyságod, hogy azon ember, kinek határozott éles céljai vannak, és a kit sírja szélétől már csak rövid távolság választ el, semmi kecsegtetőt nem talál a fényes állásban.

Mindezeknél fogva kérem Nagyságodat, bocsássa meg nékem, hogy óhajtasát nem teljesíthetem.

---

⁴⁴ Göndöcs Benedek (Nagyvárad, 1824. július 24. – Gyula, 1894. január 4.) katolikus pap (1847), apátplébános (1868), szentszéki ülnök (1869), országgyűlési képviselő (1881). Az apátplébánost élenken érdekelte a gyümölcskertészet, még inkább a méhészet. Bó életrajzát lásd SZINNYEI.

⁴⁵ „Ne sutor ultra crepidam!” = Suszter, maradj a kaptafánál!

Hazafiúi jó indulatába ajánlom maradok Nagyságodnak
őszinte tisztelője

Bereczki Máté"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. március 18. B-227. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Mart. 18. 1884.

Kedves barátom!

F. hó 16-ról írt leveled is megkaptam. A Dániel szilváról majd élő szóval beszélek neked. A papír jegyfákat szivességből én is éppen oly módon használtam több ízben, mint te. Toastod, melyet ezen leveledben velem is közlöttél, lélek emelő epizódot örökít meg hazai történetünkből. –

Tegnap előtt már közlöttem veled a Göndöcs féle ügyemet. Most ismét egy másik ügyem is közölni akarom veled. – Levelezés után barátságba jöttem a Kecskeméti gyógyszerésszel, Katona Zsigmonddal,⁴⁶ a kiről azt tapasztalom, hogy igen sokat szeret beszélni és tudományát fitogtatni.

---

⁴⁶ Katona Zsigmond, geleji (Vámfalu, ma: Vama, Románia, 1828. május 1. – Kecskemét, 1902. március 18.), gyógyszerész, szőlész és gyümölcskertész. Apja református lelkész volt, négy éves korában árván maradt, nagyapja nevelte. 15 évesen Máramarosszigeten, majd Debrecenben gyógyszerész lett. A szabadságharcban önkéntesként harcolt, az aradbánáti táborba került. 1849 után gyógyszerészi tanulmányait fejezte be, majd Borosjenőn (Arad vm.) patikát vett és 1854-ben odaköltözött. 1867-től Kecskeméten telepedett le gyermekei taníttatása miatt, s gyógyszerészként működött. Házat és 40 hold földet vásárolt. A város életében különböző testületek tagjaként élénken részt vett. Az OMGE tagja. 1867-től haláláig Kecskeméten élt. 1870-ben beutazta Európa jelentős szőlőtermesztő országait. Az általa feltalált „hideg oltóviasz” a millenniumi kiállításon aranyérmert nyert. A Kecskeméti Iparegyesület elnökeként székházat szerzett a szervezetnek. Ő rendezte 1872-ben, a szabadságharc után honunkban első, kiváló visszhangú országos iparműtárlatot. (Egyebek között itt mutatták be a Schunda V. József féle cimbalmot.) 1886-ban földet vett a Kőrösihegyen, és az ott termesztett gyümölcsökkel, szőlőkkel vett részt helyi és országos kiállításokon. Pomológiai cikkei sorra jelentek meg korszak gyümölcskertészeti lapjaiban. A homoki kertészet egyik úttörőjeként ő alapította mintaszerű gazdálkodást folytatva a később róla elnevezett Katonatelepet. Ő hívta Kecskemétre Mathiász Jánost is. Lásd Für Lajos: Katona Zsigmond. In: Magyar agrártörténeti életrajzok I–P. Szerk.: Für Lajos, Pintér János. Bp., 1988. Kiad. Magyar Mezőgazdasági Múzeum. 117–121. p.; KEMÉNY J.: 185 éve született. Emlékezés Katona Zsigmondra. In: *Múltbanézó*. A Bács-Kiskun megyei Levéltár elektronikus folyóirata. IV. évf. 7. szám, 2013. augusztus 23.

http://www.bacs-kiskun-leveltar.hu/V3/SP07_mbn/Tanulmanyok/keja-07t-1.html

---

Mult hó közepe táján néhány kecskeméti ős gyümölcsöt küldött hozzám egy hosszú levél kíséretében meghatározás végett. Az egyik fajban rá ismertem saját fajomra, melyet Dr. Entztől „Magyar rozmarin” név alatt kaptam s tudattam vele, hogy ez a faj hazánkban több helyen is el van terjedve és bizonyára hazai faj, mely a gyümölcsészet irodalmában még ismeretlen. Tudattam vele, hogy én e fajt Entzféle rozmarin alma név alatt szándékozom az irodalomba bevezetni s Vázlataim III. kötetében megismertetni.

E tudósításomra kaptam tőle csakhamar az ide mellékelte litánia féle hosszú választ, melyből azt látom, hogy az atyafi aligha járatos a gyümölcsészet irodalmában különben szégyenletében sem merte volna velem közölni ama kútfőket, a melyekre eme válaszában hivatkozik.

Mint hogy tudom, hogy Kecskeméten őt tartják a legelső gyümölcsész tekintélynek, szükségesnek láttam őt csínyján bánva el vele tévedéséről fölvilágosítani s előtte magamat igazolni a végett, hogy az általa kárhoztatott Dr. Entzféle rozmarin alma nevezetet miért szándékozom forgalomba hozni.

Tekintve azt, hogy én levelezésemről másolatot csak nagy ritkán veszek, most pedig a sürgős munka miatt nem is vehetek, és gyanítva azt, hogy ezen levél, melyet Katonának irtam a nélkül kerülhetne a büdös infernumba,⁴⁷ hogy valaki arról tudomást is szerezhetett volna – jónak láttam legalább veled közölni azt. Olvasd el, tedd borítékba, ragaszd le és tedd a postára. Ha van kivel? Akár le is másoltathatod s aztán adhatod fel újtára: de a Katona levelét, melyet hozzám irt, s melyet át olvasás végett ide zártam szintén, alkalmilag légy szives vissza küldeni a Göndöcs leveleivel együtt.

Sok jót kíván mindnyájatoknak
igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

---

⁴⁷ infernum, gyakrabban inferno (latin) = alvilág, pokol

1884. február 28. A-17. számú irat

Másolat

„Bereczki Máté úrnak

M. Kovácsháza

Kecskemét, 1884. Febr. 28.

Igen tisztelt barátom!

Becses levelét vettem, igen köszönöm szíves tudósítását, valóban sajnálom, hogy gyengélkedése közben terheltem. Én őszintén szívemből óhajtottam gyors felépülését, és azt reméltem, hogy az én óhajtasom már beis teljesedett, és soraim fris egészségbe találják.

Becses levele fojtán, daczára, hogy terhelni nem is szeretném, de még is szükségesnek tartom a rozmarin almára⁴⁸ tett megjegyzésére felvilágosítással szolgálni. Ugyan is, bármennyire nagy tisztelettel viseltetem is Dr. Encz Ferencz⁴⁹ iránt, ha csak a tiszteletnél fogva nem

⁴⁸ Rozmarin alma = Entz féle rozmarin alma

⁴⁹ Entz Ferenc (Sümeg, 1805. december 6. – Promontor-Budafok, 1877. május 9.), orvos, szőlész, kertész, az MTA levelező tagja (1858). Entz Géza (1842–1919) zoológus apja. A modern magyar kertészet és kertészeti szakoktatás úttörője és megindítója. Az 1825-ben Pesten megkezdett orvosi tanulmányait 1831-ben Bécsben fejezte be. 1848-ig uradalmi orvos volt, a szabadságharcban honvéd főorvos. 1849-ben eltiltották az orvosi tevékenységtől. Előbb Mezőkomáromban, majd 1850-ben Pesten, a Csömöri úton létesített munkatársával kertészetet és faiskolát, amelyet 1853-ban kertészképző iskolával egészített ki („Haszonkertészeket képző gyakorlati tanintézet” néven). Ez volt a mai Kertészeti Egyetem őse, illetve jogelődje. Tevékenységére a kormányzat is felfigyelt. Az oktatást felkarolta az Országos Magyar Gazdasági Egyesület (OMGE) és 1860-ban Budán létrehozta a Vincellér- és Kertészképző Gyakorlati Tanintézetet, amelynek igazgatójává Entz Ferencet nevezték ki. Egyre súlyosbodó szembaja miatt azonban 1876-ban lemondott és nyugalomba vonult. Működésében mindenkor a hazai viszonyokhoz alkalmazkodott és ehhez szabta a nyugati államokban szerzett tapasztalatait. Különös érdeklődéssel foglalkozott a kertészet és szőlészet elméleti és gyakorlati kérdéseivel, tapasztalatait szaklapokban és 1854–1859 között írt munkáit 15 kötetben „Kertészeti füzetek” címen kiadta. E munkája korának alapvető kertészeti és szőlészeti kézikönyve lett, s méltó utódja Lippai János 200 évvel korábban megjelent „Pozsony kertjének.” Entz nagy érdeme a hazai kertészeti műnyelv kialakítása, erre épül a mai kertészeti szaknyelv is. Úti beszámolóit nyomtatásban is megjelentek. Számos lap munkatársa volt, megindította és 1870-től szerkesztette a *Borászati Füzetek* című szakközlönyt, amelyet 1874-től állami támogatással *Borászati Lapok* címmel adnak ki. 1858-ban az MTA, 1865-ben pedig az osztrák Kertészeti Társaság is tagjai sorába választotta. Emlékére 1963-ban a Kertészeti és Szőlészeti Főiskola tanácsa évenként kiosztásra kerülő Entz Ferenc-éremet alapított a kiváló kertészeti szakemberek jutalmazására. - Fő művei: *Kertészeti Füzetek* (Pest, 1854–1858); *Népszerű káté a szőlőművelés és borkezelés okszerű módjáról* (Buda, 1864); *Borászati utazás Franciaországban és a Rajna vidékén.* (Pest, 1864.); *Újkori magyar gazda* (Pozsony, 1868); *A hazai szőlészet.* (Gyürky Antallal és Gyürky Pállal, Pest, 1868); *Magyarország borászata* (Málnay Ignáccal és Tóth Imrével, Pest, 1869.); *Szőlészet és Borászat Erdélyben* (Málnay Ignáccal, Vác, 1870); *Az újabban felmerült borkérdések megoldásához* (Bp., 1875). Irodalom: GALGÓCZY K. 1878; RAPAICS 1938; RAPAICS 1940a; RAPAICS 1953; GEDAY 1961; MAGYAR ÉLETRAJZI 1. kötet, 427–428.; Szabó Lóránd: Entz Ferenc In: Magyar agrártörténeti életrajzok A–H. Szerk.: Für Lajos, Pintér János. Bp., 1987. Kiad. Magyar Mezőgazdasági Múzeum. 479–484. p.

tenném, – mint Teleki⁵⁰ tette a Bereczki Máté jutalma számóczával – a Rozmarin alma már rég megállapított néven Fehér Rozmarin alma, és „piros” Rozmarin alma, nem változtatnék, annál is inkább nem, mert nálunk e 2 faj alma, és nagy mennyiségben elébb volt már, mint azt Encz Ferencz ur említette. – nálunk tehát ez két fajban szerepel, Fehér Rozmarin alma sokan itt nevezték Olasz Rozmarin almának a mi főkertészünk azt mint 2 fajt árulja, de ez egy. A másik piros Rozmarin alma, mit neveznek sokan téli piros Rozmarin almának. Elsőnek leírói: Diel⁵¹ X. 41. Weiser italienischer Rozmarin néven. – Teutsch Obstgarten XIX. 27. Tab. 3. André Leroy Dict. De Pom. 458. Rozmarin blanck Stoll⁵² Oesterreich Ungarisch pomol. I.

⁵⁰ Teleki (eredetileg Skrabák) János, kertész. Istvántelki főkertész volt, majd 1885 márciusa után a vulkanikus talajú, termékeny Káli medencében fekvő Balatonhenyére került – Villási Pál támogatásának köszönhetően – Kerkápoly Károly (1824–1891) balatonhenyei 30 holdas gyümölcsösébe. Itt foglalkozott gyümölcsstermesztéssel és nemesítéssel. Számos újsághirdetés jelent meg faiskolájáról, új fajtákat szaporított és ő maga nevezett el. Így Bereczki iránti tiszteletből – amint ebből a levelezésből kiderül – a „Bereczki jutalma” számóczát. [Lásd még Teleki János levele Bereczkihez, 1885. május 20. A-58. számú irat]. 50 éves szakmai működését 1917-ben ünnepelte, s ez alkalomból Kardos Árpád *A Kert* (1917. március 15. szám, 190. p.) és a *Váci Hírlap* hasábjain is (Egy veterán író csendes jubileuma Vácon címmel, 1917. március 15. szám, 2. p.) köszöntötte.

⁵¹ Diel, August Friedrich Adrian (Gladenbach, 1756. február 4. – Diez, 1839. április 21.), német pomológus. Édesapja orvos és gyógyszerész volt. Diel Giessenben és Strassbourghan az orvosi pályára készült, főként a balneológiával (vízgyógyászat) foglalkozott, és azután szülőhelyén orvosná választották. 1786-ban a Spaur grófi család háziorsója volt. 1790-ben Diezre költözött és egyúttal a már akkor híres emsi fürdő orvosa lett. Ugyanebben az évben tanácsos, majd Nassau Nagyhercegség titkos tanácsosa lett. Beházasodott az előkelő diezi Eberhard családba, s felesége hozományként (a hagyomány szerint) 12 ezer almafás gyümölcsöst hozott. Dielt a pomológiához kiváló hajlama vonzotta, egyike volt kora legjobb gyümölcsismerőinek és a gyümölcsnemek általa megállapított rendszeres beosztása általános elismerésben részesült. Tiszteletére körtét neveztek el: Diel vajkörte néven. Orvosi műveken kívül főbb pomológiai munkái: *Anleitung zu einer Obstorangerie in Scherben*. 1793; 2. kiadása: 1798 és a 3. kiadás: 1804 következő címen: *Ueber die Anlegung einer Obstorangerie in Scherben und die Vegetation der Gewächse.; Versuch einer systematischen Beschreibung in Deutschland vorhandener Kernobstsorten*. 1–26 kötet, 1799–1832.; *Systematisches Verzeichniß der vorzüglichsten in Deutschland vorhandenen Obstsorten*. Frankfurt am Main 1818 két folytatáskötettel: 1829 und 1833.

⁵² Stoll, Rudolf (Róma, 1847. november 28.– Görlitz, 1913. július 18.), gazdasági főtanácsos, osztrák gyümölcsész és borász professzor. Reutlingenben végzett, egyéb elméleti és gyakorlati erdészeti és pomológiai tanulmányai (Párizs, Orléans, Hyères, Greifswald) után 1874-ben Leipzigben szőlészeti témában Prof. Schenknél doktorált, s ugyanezen évben a Klosterneuburgban (Alsó-Ausztria, ma: Bécs elővárosa) működő Cs. és kir. Borászati és Gyümölcsészeti Tanintézet (K. u. K. Oenologisch-pomologischen Lehranstalt) professzorává nevezték ki. 1892. április 1-jétől 1900-ig a Proskau (ma: Prószkóv, L.) Királyi Pomológiai Intézet (Königliche Lehranstalt für Obst- und Gartenbau zu Proskau) igazgatója. Szerkesztette az *Illustrierte Monatsschrift für Pomologie und die Gesamte Gärtnerei* című, 1876–1878 között megjelenő periodikát August Wilhelm von Baboval (1827–1894). 18 éves eredményes oktatási tevékenysége után jelentette meg főművét *Österreichisch-Ungarische Pomologie* címmel (Klosterneuburg bei Wien, Selbstverlag, 1888. [112] fol., 64 t.).

<http://www.biodiversitylibrary.org/item/30898#page/396/mode/1up>

A piros Rozmarin leírása Dietrich⁵³ Syst. Handbuch de Obst. 1839. I. 208. Illust. Handb. De Obst. Nov. 296. Andre Ler.⁵⁴ Dict. De pomolo 460. Annales de pomologie Belge⁵⁵ IV. 43. Stoll⁵⁶ Oesterreich Ungar. Pomologia I.

Ezeket a könyveket igen tisztelt barátom bírja, csak is azért említem, mert azt hiszem, a többi néven előfordulók ezeknek csak változványai mint Ananász Rozmarin előttem egy a fehér Rozmarin almával. Én itt a mult ősszel láttam a piros Rozmarin alma fánál a különbségeket, és sok féle, kisebb nagyobb féleségeket, de alapjában meggyőződtem hogy egy faj.

Nállunk a talaj minden lépten változik, ugy a viszony is vált a befojások a gyümölcs az alanytól, a kortól, a fekvéstől ízére attól is, mikor szedetett le, de még attól is, hogy millyen hejen van utóbb.

Nálam egy körtefa Sept elején hozta első érett gyümölcsét, – bosszantot mert Arenberg Kolmárjának kellett volna, de közép nagy se volt, a körte kövecses szemcsés. Megjegyzem az is nagy vizek miatt szegény fiatal fám 2 évig vízben állott, végre módot találtam 1882 év őszén a vizet eltávolítani, fám él és mult év tavaszán virággal rakot volt, később gyönyörű körtével terhelt. Azt leszedtettem igen szépek voltak, még Január elején is volt belőlle, és már kövecses szemcsés is alig volt közbe. – Megfelelt az ön által leírt Arenberg Kolmárnak, – tehát egy fán egy gyümölcsnél annyi változás. –

Nekünk a piros Rozmarin egyik legpiaczibb értékesb almánk, vagy is megfordítva legértékesb piaczi almánk. Már az ősszel vitték százát 5 – 6 frt-jával, míg a Pogácsa, Török Bálint 2 frt-jával kelt, nekünk ebből gyönyörű példányaink voltak, igen nagyok is. Ezek rendkívül illatosak és igen 'síros tapintatúak.

Ugyan egy évi ojtvány is külön helyre ültetett Kórodai renetnél szinte nagyon eltérő különbséget tapasztaltam, ugyan is az egyik sovány talajú gyümölcsösbe lett ültetve, gyümölcse lett kisebb a középszerúnél, a másik szűz szabad földi homokba, gyümölcse szép élénk minden színváltozmányaiban, és jó nagy, csak ízükből lehetett elhinni, hogy a két

⁵³ Dittrich, Johann Georg (1783–1842) német pomológus, hercegi udvari szakács

⁵⁴ Leroy, André (1801–1875) francia pomológus.

⁵⁵ Annales de pomologie – Bivort, Alexandre Joseph Désiré (1809–1872) – Bavay, Lauren Séraph Joseph de (1795–1855) és mások [Auguste Royer (1796–1867); Hennau, Charles Auguste (1798–1881); D'Airoles, Jules Liron de (1802–1882) stb]: Annales de pomologie belge et étrangère; publiées [közzétéve] par la Commission royale de Pomologie [Belga Királyi Pomológiai Bizottság által]. 1–8. kötet. Brüsszel, F. Parent, 1853–1860. [A Van Mons Társaság évkönyve.]

⁵⁶ Stoll, Rudolf (1847–1913), osztrák pomológus.

egymástól eltérő alma ugyanaz, míg fájok is egyenlő koru – utóbbi élénk gazdag hajtásokkal, amaz szegényekkel.

Nagyon jól tudom én azt, hogy igen tisztelt Barátomnak semmi szüksége az én értesítem és észrevételeimre, mert hosszú évek alatt szerzett tapasztalatai elég anyagot nyújtottak tudománya mezején, csak is azért említem észrevételeimet, mert ha bár én is sokat forogtam, 's jártam hazámba, és messze hazámtól is oly változatos különöz sok féle természeti földet, mint a miénk, nem találtam, melly személjes befojással van gyümölcseinkre.

Mégegyet.

Miután a németek is Rother Rozmarin nevét használják miután Charles Downing⁵⁷ *The fruits and fruit trees of America* 1869. 327. pag. Más földrészt szülötteinek mondják, azt hiszem ezt, Encz Rozmarinjának későn neveznék.

Engedjen meg a hosszas csevegésért: óhalytom! Kiváló tisztelem, nagyra becsülésem, és vonzódásom ne tegyen meg unottá.

Szerencsés javulást, jóllétet, 's minden jót kíván
igaz híve, 's barátja

Katona Zsigmond"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. március 18. A-18. számú irat

Másolat

„Katona Zsigmond
gyógyszerész urnak
Kecskemét

Márt 18. 1884.

Tisztelt Barátom!

Képzelem, hogy mennyire csudálkozik ön a fölött, hogy m. hó 28-ról hozzám írt becses soraira még csak most érkezem válaszolni! Pedig hát

⁵⁷ Charles Downing (1802. július 9. – 1885. január 18.), kertész, pomológus. Nála híresebb testvére, Andrew Jackson Downing (1815–1852) építész, tájkertész, pomológus, író volt. Charles részt vett öccse jelentős gyümölcsészeti kiadványa, a „*The Fruits and Fruit Trees of America* (1845)” című könyv előkészítésében, majd annak tragikus halála után folytatta az újabb kiadások gondozását, jelentős bővítését. Az apjuk, Samuel Downing által a New York állambeli Newburghban alapított neves kereskedelmi kertészetet 1850 körül tudományos fajtagyűjteménnyé alakította, mely többek között 1800 alma- és 1000-nél több körtefaját tartalmazott.

---

ezen épeiséggel nincs mit csudálkoznia. Tudja, hogy engem a tavaszi ojtáshoz szükséges vesszőkért az ország minden részéből számosan keresnek föl évenként, azt is tudja, hogy az ójtóvesszőt télen kell és pedig sajátkezűleg levagdalgatnom, és ezt tudva, ha még elgondolja azt is, hogy én akkor, a mikor ójtó vesszőt kellett volna szednem, a halál torkába vergődtem, bizonyára tudni fogja azt is, hogy nekem, lábbadozó betegnek, Februárba kellett és lehetett csak azt a temérdek vesszőt (mintegy 15 ezer szál!) össze szedegetnem szálanként, kevés híján 800 gyümölcs fajról.

No már osztán ilyen szorgos elfoglaltatásom közepette, hogyan is kívánhatja valaki, hogy levelére érdem szerinti választ írhassek rögtön? – A leszedett temérdek vessző készlet közzül, hol minden faj külön csomóba van kötve, s jegy fával ellátva, minden egyes meg rendelőmnek az általa kívánt vesszőket – fajonként egy-két szálát kikeresgélni, jegyfával ellátni minden egyes fajt, s aztán a ki, vagy is összeválogatott mennyiséget mindenkinek külön csomóba kötözgetni, és postára adni, – bizony mondom nem csak unalmas, de időt rabló lassu munka. Lassu annyiból, hogy minden igyekezet és gyakorlottság mellett is keveset végezhet az ember. Nagy szerencse, ha naponta, (mert gyertya világnál ilyen munkát végezni nem) 4–5 száz jegyfát megírhat, s azt a megrendelt fajokra kötheti. Az idén, noha betegségem idején, sok meg rendelőt el utasítottam, még is közel 6 ezer jegy fát küldöztem a vesszőkkel.

Önnek tisztelt barátom! Két rendbeli levele is éppen ebben az időben érkezett hozzám, a mikor a sürgős teendők halmaza legsujosabban nehezedett reám.

Kérem, ennek rójja fel hosszas halgatásom.

A Rozsmarin almára tett felvilágosító észrevételeit olvasván szintén meg irigyeltem önnek helyzetét, hogy még a Downing angol gyümölcsész munkáját is olvashatja, és arra is hivatkozhatik. Sajnos, én nem bírom az angol nyelvet! Arról, hogy mit írnak az angol gyümölcsészek én csak annyit tudok, a mit azon német és francia gyümölcsészek idézgetnek, a kiknek a munkáját, két kezem munkájával össze kuporgatott pénzemen beszerezhettem. Idézi tisztelt barátom, többeknek a munkáját is, a melyet már én is olvashattam és olvastam is egész figyelemmel: hanem hát sajnos, vidékem mostoha viszonyai közt sem az Olasz fehér rozmarin, sem az Olasz piros rozmarin nem képes teremni, így a gyümölcsére magára nem lehetett még rá olvasnom az idézett leírásokat. Mint hogy azonban az idézett fajokat magától Oberdiecktől kaptam volt: hogy a faj valódiságáról legalább félig-meddig meggyőződhessem, ráolvastam saját fáimra, az idézett leírásokat, és úgy tapasztalom, hogy az én fám vegetatiójára jól rá illik a nálam meg lévő szerzők leírása.

Ha már most kezembe veszem az idézett szerzőktől nállam is meglévő munkákat és a nállam is meglévő, Dr. Entztől Magyar Rozmarin név alatt kapott fám vegetatiójára rá olvasom az „Olasz fehér” vagy akár „piros” rozmarin almáról közlött leírásokat, rögtön szemembe tűnik, hogy az Entz által terjesztett rozmarin almát, vagy is ennek növényzetére sehogy sem illik rá az idézett szerzők leírása: de nem illik az Entz féle rozmarin alma faj gyümölcsére sem az idézett szerzők leírása. Más faj ez egészen, és semmi atyafiság sincs közte és az Olasz rozmarin alma közt. Annyi egyszer bizonyos, hogy hazai faj, mert az ország három vidékéről, mint rég óta tenyésztett fajról kaptam már mutatót belőlle. E vidékek mindenike, magának tartja e gyümölcsöt, mellynek alakját kívül, vajmi kevés és jelentéktelen jellem vonása mutat arra, hogy a világ szerte ismeretes Olasz fehér és piros rozsmarinhoz hasonlítana.

Abból a körülményből ítélve, hogy önöknél még is rozmarin almának nevezik, helyes lett volna a Dr. Entz elnevezése („Magyar rozmarin”) ha a gyümölcsészet irodalmában nem lett volna még szóba hozva egy faj, melly Bazalicza⁵⁸ „Magyar rozmarin” almának nevezett: de nem helyes most már, a mikor bizonyos, hogy a Bazalicza-féle „Magyar Rozmarin” nevezet jóval előbb kapott szentesítést, mint sem azon másik, a mellyiket Dr. Entz nevezett el így.

Hazai fajunk ez az alma, annyi bizonyos, mint mondám, de az országban más és más féle helyi elnevezés szerint ismeretes, a gyümölcsészet irodalmában pedig ismeretlen még, mert az ön által is idézett munkák egyikének leírása sem illik rá.

„Rozmarin alma”, vagy fehér és piros rozmarin az olyan tág elnevezés, hogy azóta száz egymástól egészen különböző fajt is lehet érteni. Ez az elnevezés tehát csak népies elnevezés. A gyümölcsészet

---

⁵⁸ Bazalicza Mátyás [más néven *Bazilicza* vagy *Bazalica Mátyás*, szlovákul *Matej Bazalica*, *Bazilicza* vagy *Bazalicza*] (1787–1848) pomológus, római katolikus plébános Nyitra-Pereszlényben, ahol jeles gyümölcsöse és szőlője volt. Gyümölcsfaiskolája a harmadik országos jelentőségű gyümölcsfajta-gyűjtemény volt Magyarországon. A Magyar Gazdasági Egyesületnek többször tett a gyümölcsészet terén hasznos szolgálatot; később nyugalomba vonult és 1848. szept. 27-én meghalt Budán, 61 éves korában. Munkája: *Catalog der Nitra Pereszlényer Obstbaumschule, nebst kurzer Darstellung der neuesten Fortschritte in der Obstkultur, und streng kritische Auswahl der allervorzüglichsten bis jetzt bekannten Obstsorten, ihre Rangordnung nach Grösse der Frucht, Reifzeit und Dauer, Schönheit, Geschmack und daraus hervorgehender Werth*. Pest: Landerer Lajos. 1836.), az első rendszerezett, fajtakritikával ellátott ismertető. Ő kezdte terjeszteni a Magyar rozmarin almát. Irodalom: SZINNYEI; SURÁNYI 2007. – Idézet a KERTGAZDASÁG 2005. évi 37. számának 25. oldaláról: „»Az Entz Rozmaring«: Pontos eredete nem ismert, valahol az Alföldön vagy szomszédos megyében keletkezett. Részletes leírását akkor még »Magyar rozmaring« néven Entz Ferenc, elterjesztését Bazalicza Mátyás végezte el. A későbbiek során kapta csak végleges nevét Bereczki Mátétól.” Megjegyzés ugyanitt: „Jelenleg vitatott, hogy az 'Entz rozmaring' és a 'Húsvéti rozmaring' elnevezések egymás szinonimái.” (RACSKÓ et al. 2005.)

irodalmában pedig arra kell törekednie a gyümölcs leírásnak, hogy minden egyes gyümölcs fajnak legyen olyan neve, a melyiktől őt száz tölle különböző vele név rokonságban levő faj között is föl lehessem ismerni. Midőn tehát én, az önök rozsmarin almáját „Entz féle rozsmarin almának” akarom elnevezni a gyümölcsészet irodalmába, nem charlatánkodom, mint Skrabák János⁵⁹ uram, a ki az ephemer életű⁶⁰ epreinek az illető egyének meg kérdezése és bele egyezése nélkül, élő és olyan személjek nevét adja, mellyek a nyilvános életben szerepelnek. Az „Entz féle rozsmarin alma” elnevezésben benne foglalkoztatik a népies és tág értelmű „rozsmarin alma” elnevezés és az Entz féle jelző adja meg neki a speciális értelmet, mellynél fogva a sok rozsmarin alma közzül meg különböztetjük. Dr. Entz már az igazak örök álmát alussza. Őt nem lehet megkérdeznünk, hogy miért nevezte el az önök rozsmarin almáját „Magyar rozsmarin” almának, de ha már elnevezte és a gyümölcsészet irodalmában hibásnak találjuk az ő elnevezését, miért ne javíthatnók azt ki? Miért ne adhatnók azon alma fajnak jelzőül az ő tisztelet nevét? A midőn látjuk, hogy a külföld gyümölcsész tekintéjei szintén ugy cselekesznek. Az egyik pl. forgalomba hoz és körülményesen leír egy „Hovey” nevű körtét, de egy másik leír „Hovey” név alatt egy másik faj körtét. Minthogy ugyan azon név alatt két különböző faj nem szerepelhet a gyümölcsészet irodalmában, egészen természetesnek találják, hogy az utóbb nevezett „Hovey” körtének jelzőéül oda teszik az illető gyümölcsész nevét, a ki azt forgalomba hozta, és azt mondják, hogy „Hovey de Dana” vagy magyarul: Dana-féle Hovey”. Illyen száz meg száz példát lehetne föl hoznom a külföld gyümölcsészetének irodalmából annak igazolására, hogy az ilyen elnevezési szabadságot nem csak megengedheti magának, de meg is kell tennie, vagy hejjesebben, a szerint is kell cselekednie a gyümölcsész írónak.

Dr. Entz Ferenczet én hazai gyümölcsészetünk olyan tiszteletre méltó uttörőjének tekintem, a ki „Kertészeti füzetek” című munkájában az általa jeleseknek ismert gyümölcsöket olyan körülményesen igyekezett leírni, a milly körülményesen a külföld jelesebb gyümölcsészei tenni szokták. Előttem pedig annál inkább tiszteletre méltó a Dr. Entz neve, mert

⁵⁹ Teleki (eredetileg Skrabák) János, kertész. Istvántelki főkertész volt, majd 1885 márciusa után a vulkanikus talajú, termékeny Káli medencében fekvő Balatonhenyére került – Villási Pál támogatásának köszönhetően – Kerkápoly Károly (1824–1891) balatonhenyei 30 holdas gyümölcsösébe. Itt a gyümölcsstermesztés mellett nemesítéssel is foglalkozott. Számos újsághirdetés jelent meg faiskolájáról, új fajtákat szaporított és ő maga nevezett el. Így (már korábban) Bereczki iránti tiszteletből – amint ebből a levelezésből kiderül – a „Bereczki jutalma” számocát. [Lásd még Teleki János levele Bereczkihez, 1885. május 20. A-58. számú irat] Több szakcikket írt szaklapokba (pl. a *Falusi Gazda* 1878. 5. számába).

⁶⁰ Az efemer vagy rövid tenyészidejű növények néhány hétig, legfeljebb néhány hónapig tenyésző növényfajok, tehát év alatt több nemzedéket is létrehozhatnak.

---

az ő „Kertészeti füzetek” ébresztették föl bennem a vágyat, hogy minden jelesebb gyümölcsöt körülményes leírásba mutathassak be az utánnam következő nemzedéknek. Az ő munkája buzdított föl engemet arra, hogy a gyümölcsészet mezején tovább haladjak, mint ő – rendkívüli elfoglaltsága mellett – haladhatott. Az ő emlékére egy becses hazai gyümölcs fajt elnevezni, részemről leg alább, nem tartom véteknek. Tiszteljük a holtak emlékét, ha tiszteletre méltók voltak azok életökben! Ez nekem elvem: de az élőket illetőleg elvem az is, hogy „nyugtával dicséred a napot”. Ne tömjénezz senkinek, a míg életben van, mert haláláig ollyanná is változhatik a kit ma tisztelünk, hogy nem tömjént érdemel, hanem akasztófát! Hazai történetünkéből fölemlíthetnénk számos példát ez állításom igazolására, egy messiásként üdvözöltről az újabb korban, hogy ön is tudhatja, hogy mivé lett élete alkonyatán.

Ha azomba⁶¹ tisztelt barátom helyesebb nevet tudna választani, mint a mit én választani még csak szándékozom, azon almának, melyet önök „rozsmarin almának neveznek, melly azomba semmi lényeges tulajdonába nem rokon az „Olasz fehér vagy piros rozsmarin” almával: legyen meggyőződve, hogy szándékomról, a helyesebb név kedvéért szívesen lemondanék.

Imé, tisztelt barátom, ön Febr. 28-ról keltezve hozzám írt levelével, olyan követ dobott volt a kutba, melyet onnan kivonnom, őszintén bevallom, fárasztó munka volt, hanem azért örvendeni fogok, ha válaszzal meg lesz elégedve, míg ellen esetben, rendkívül sajnálnám azt a drága időt, melyet annak megírására fordítottam. A nappali fáradságban ellankadt kézzel, akkor írtam én azt, a mikor a nehéz test meg kívánta az Isten és ember előtt meg is érdemelte volna a pihenést. Éjjel írtam, mert nappal most nincsen érkezésem kényelmesen ülni íróasztalomnál.

Az ég áldja meg minden féle jóval! Szívéből kívánja
őszinte barátja

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

---

⁶¹ sic!

1884. március 22. D-180. számú levél

„MezőTúr 1884 Márz 22.

Kedves Barátom!

Márt hó 16án kelt leveledet, a' hozzá mellékelt Göndöcs apátur 2 eredeti levelével és arra adott válaszzal – továbbá a' Márt 18án kelt leveledet, Katona Zsigmond ur eredeti levelével, ugy ezen levélre Katona Zsigmond urhoz írt Kecskemétre küldendő leveleddel egygyütt megkaptam, tegnap, és a' mult estve a' Katona Zsigmond urhoz intézett leveledet leis másoltam azért, hogy jelen levéllel azt az általad küldött levél borítékba leragasztva, még ma dél előtt postára tehessem. A' Katona Zsigmond eredeti, ugy a' Göndöcs apátur két eredeti levelét, valamint az arra írt válaszoló leveledet is lefogom másolni, és csak az után fogom azt néked postára ajánlva vissza küldeni.

A Katona Zsigmond ur levelére írt válaszdra annyit mondhatok, hogy teljesen igazad van, de egy olly tárgyilagosan és kimerítőleg írt cziknek mint a' mit a' Rozmarin almáról írtál, nem egyes emberekhez írt levélben, de maradandó nyomtatás alá jövő munkában van a' helye, majd ha leírod a' Rozmarin almát, mint a' Nemes Sóvárit, ott kell azt elő adni, ha két lapot fog is azzal leírása elfoglalni, mint po. Az Egri körtée. Ha te minden embernek egyes meg jegyzéseire illy kimerítő, 's időt 's erőt rabló leveleket írogatsz, az felemészti a' nagy, köz, általános magassabb czélok elérésére annyira szükséges testi és lelki erőidet, tehát újra figyelmeztetek, hogy kíméld magadat a' szükségtelen fáradságoktól. Annyival inkább, mert azt tapasztalásból tudhatjuk, hogy bár melly vidéken népies nyelven elterjedt gyümölcsök nevét meg változtatni csak nem lehetetlen. Ugy vagyok én Turon a' Császár körtével, oda kell írnom a' jegy fácskára a' Császár név mellé az őszi pergament nevet, melly alatt ismeri és veszi csak meg e' fajt a' nép. No, de egy város, legyen az Kecskemét vagy Mtur, csak egy város, ha ott benem válik is a' nép többsége a' pomológuson helyes neveket, befogják venni ott a' hol annak neve nincs, és utó végre is széles e' hazában a' helyes név lessz többségben, egy fecske nem csinál nyarat, tehát eljárásodat osztom.

A' Göndöcs Apátur levelét midőn elolvastam, látva abban irányodba a' megtisztelő jó akaratot és a' gyümölcsészet iránti szeretetet, könnyek jöttek a szememre. Istenem! Miért nem vagy 30 éves.

Egyik felől áll szemem előtt igazgatásod alatt a' gyümölcsészet csábító szép látképe, másik felől saját személyed egyedül. Nem habozom választani hozzád futok szeretettel. Jól tettél ugy, a' hogy tettél. Te, ki

életednek testi és szellemi erejét fojtonosan egy kitűzött célnak a' gyümölcsészetnek előmenetelére koncentráltad, össze gyűjtve szorgalmas méhecske módjára a' szükséges anyagokat: könyvtárt a' gyümölcs fajok sokaságát, kül- és belföldi nagy ismerettségeket, kiterjedt levelezéseiddel mondhatni a' haza csaknem minden lelkesebb gyümölcsészével való fojtonos érintkezést. És midőn ezen becses – összegyűjtött anyag halmaz még csak félig van feldolgozva, azt hagyni azt nem lehet, nem szabad, semmiért,, semmi áron.

Bizony kevesen értik a' te működésed nagy horderejét, a' jövő gyümölcsészetére nézve áldozatos vóltát, midőn tégedet a' szellemi működésed teréről, anyagi működési térére kívánnak állítani, mert Igazgató, fő felügyelő, utazás előttem mind anyagi munka. Kaphatnak oda alkalmas embert, de a' te jelenlegi működési helyedet – ha elhagyod – nem pótolja senki.

Helyesen jártál tehát el, midőn Göndöcs Apátur csábító fényes ígérteit vagy is ajánlatát nem fogadtad el. De tartozol ezért a' megtisztelésért egy cikk írással, mellynek a' Vázlatok IIIik kötetébe kellene meg jelenni.

A' cikk tartalma a' körül forogna, miképpen kellene egy országos központi faskola anya fáit ültetni? Az ismert és leírt fajokból 2–3 fát, teszem fel betű rendbe, mint az a' Catalóg mutatja, térkép készíttéssel biztosítani? És a' vesszők szedése, expediálása miképpen lehetne a' legbiztosabb és könnyebb, szóval hogy a' kertészek változása által is zavar ne támadhasson a' fajok valódiságában, szóval tapasztalataid e' tárgy körül bőven leírni és aztán adhatnál nekik minden fajaidból pár anyafának készítésére szükséges vesszőt.

Áldjon és tartson meg a' jó Isten sokáig
szerető barátod

Dörgő Dániel m. k.

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 253 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta négyoldalas levelét. Az első oldal felső részén található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: Válasz 26/3 1884".]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. március 25. D-181. számú levél

„MezőTur 1884 Márcz 25.

Kedves Barátom!

E hó 22én hozzád írt levelemben elmondám úgy a' Katona mint Göndöcs Apátur levelére válaszat. A' Katona urhoz címzett leveledet elébb lemásolva, 22én dél előtt indítottam Kecskemétre.

A' többi leveleket pedig – mind lemásolva, itt küldöm néked vissza. Köszönöm e' szembenni előzékeny bizalmadat. Ki tudja? Nem veszi e' másolatoknak valami utánad jövő pomológus hasznát, kezébe adván a' nállam nagy gondal meg őrzött leveleid-mellékleteivel együtt? Már 3 kötet leveled van nállam, egy-egy kötet 320–30 lapra terjedő, most már Január 1től fogva a' 4ik kötet gyűl.

Nagy örömet szerezteél egész családomnak azon leveledbe leírt pár szavaddal, hogy a' Dániel szilváról majd élő szóval beszélsz nékem. Áldjon meg a' jó Isten ezen szavaidért, 's hozzon mielőbb tégedet szerető családom közzé. Óhajtvá várunk. De csak ha dolgoz végzed, és ha jó idő lesz.

A' 79/80. szigorú tél következtében, még most is sanyarognak, 's veszegetnek ki körte fáim, ez év tavasszán ültettem ki álló helyre 40 szilva, 5 körte, 3 alma, 1 meggy fát. Így ma hónap a' szilva fog tulsulyra jutni kertünkbe. A' Lászlóék 3 és fél lábra fordított földjökbe, a' már begyökeresedett szilva fák bámulatosan felylődnék, mint azt az onnan küldött szilva ójtó vesszők egy némellyikén láthatád.

Irtam néked, mikor az ójtó vesszőket elküldöttem, hogy a' Meroldt ringló gajja, a' Hosszú kék Damascusi gajjával össze vegyült. Rehabilitálni kell magamat e' tévesztésért. Nem keveredett biz az, mert azon köteg mind hosszú kék Damascusi gajj volt. A' dolog úgy történt, hogy egy azon szöllő sorba 2 Damascusi (1883ik évi ójtás és 1 Meroldt 1882ik) ójtvány volt, mellyből az egyik igen erőss alanyon lévén, 3 hosszú vesszején meg lehetőss erőss óldal hajtásokat hozott, mint azt a' Herrnhausi nagy mirabella, és Letricourt szokták és én az hittem ezen óldal hajtásokról, hogy azon ójtvány 1882ki ójtás, a' mikor ójtottam a' Meroldt ringlóját azon sorba, nem az volt biz az, mert a' Meroldt ringlóját azután meg találtam ott elsanyarodva és csonkítatlan állapotban.

3 nap ólta csendes, bár kissé hideg esőnk van, azt mondja a' példa beszéd, „Márcziusi por aranyatér” vagy a' „Márcziusi eső méreg”, majd „Szárász Marczius nedves Áprillis, hűvös Május” a' jó év kellékei.

Én azt mondom, hogy kellett már az eső, úgy tekintem én már a' mai napot, mintha Áprillisba volnánk az ősszel kevés nedvességet kapott a' föld, tavaszi munkát – kukoriczán kívül, – mindenki bevégezte, tehát had

essék az eső, bennem jó érzést csinál, és reményt is ez év sikerüléséhez. Mijem jó kedvel másolgattam le az eső alatt a' hozzám küldött leveleket! Máskor is tegyél így. Udvarias és szép fogalmazványod gyönyörködtetett, látszólagos naivitásod az angol nyelvre vonatkozólag jól esett, és bizony az ójtó vesszők szedéséről, különösen azoknak expedálásáról (hogy egy nap 400–500 jegyfácskát megírni, kötni elég) miről még én nem is tudtam számítást – tanulságos is volt.

Igazad van a' zsidókra tett megjegyzésedre. E' kérdés nékem is sokszor felháborítja nyugalmamat. A zsidó a' történeteken sem nem okul, sem nem fog őszintén környezetéhez alkalmazkodni soha. Beszélhetsz a' tetűnek, hogy ne vérrel táplálkozzon? Mi lesz ennek vége? Már annyira vagyok, hogy a' házamhoz szükséges cikkeket nem zsidóktól vesszük, de a' búzát kénytelen vagyok zsidónak adni, mert más vevő nincs.

Ma akartam a' szőlőkert nyitására fogni, de biz abból az eső miatt nem lett semmi. Különben várhat, mert az ablakomból még nem látok kajszibarack virágot.

Isten véled

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta négyoldalas levelét. A 4. oldal lap alján található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Válasz 27/3 1884”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. március 26. B-228. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Mart. 26. 1884.

Kedves barátom!

F. hó 22-ről írt leveledből jól esett lelkemnek arról értesülnöm helyesled eljárásom Göndöcs apát urral szemben. Azt, hogy Katonának olyan körülményesen írtam a Rozmarin almáról, annak tulajdonítsd, hogy levelére a válasszal nem akartam őt addig várakoztatni, a míg könyvemben az Entzféle rozmarin almáról értekezhetném. Ki tudja? Lesz-e nekem módom amaz értekezést nyilvánosság elé bocsátanom és neki azt olvashatnia. Hadd nyitom hát föl a szemét a jámbornak minél előbb,

---

gondoltam magamban! És ezért írtam neki a hosszú levelet, mely, nehogy teljesen elvessen olvasatlanul a világra nézve, hozzád került előbb és nem ő hozzá.

Leveled végén azt írod, hogy kívánatosnak tartanád egy cikk megírását melynek tartalma a körül forogna, hogy miképpen kellene egy országos központi faiskolát berendezni? Sajna, ezt én nem tehetem barátom! Mert egy ilyen cikkben a leírás mellé tervrajzokat és költségvetési tabellákat is kellene közölnöm, a mi aztán a cikket oly hosszúra nyújtaná, hogy Vázlataim keretébe bajos volna be illeszteni. Nem tehetem még azon esetben sem, hogy Vázlataim keretébe is beilleszteném ama cikket, mert a rajzhoz annyit értek csak, mint a hajdu a harangöntéshez, költségvetési tabellát sem készítettem soha és nem is hiszem, hogy tudnék azt készíteni: hanem azért mégis elmondom legalább részben azt, a mit tudok, a mihez értek s a minek bizonyára az országos központi faiskolában is jó hasznát vehetik jövőben.

Íme! Ide zárom munkám III. kötetének egyik cikkét, melyet sajtó alá még a múlt nyáron elkészítettem! Olvasd el és a mikor ráérsz, éppen oly módon küld vissza, mint én küldöm hozzád. Azért küldöm 50 Fr. Érték gyanánt, mert nem szeretném, hogy el vesszen a postán, mivel az egész eredeti kéz irat, mely fragmentumokban nincsen meg nálam. Kérdés pedig, hogy ha újra kellene azt megírnom tudnám-e azt úgy megírni, a mint most meg van írva?

Az eső házba szorított néhány nap óta. Föl is használtam az alkalmat az íróasztalomon fölhalmozódott, válaszra váró levelekből megszabadulni. Mindenkit kielégítettem már e tekintetben is: de a te leveleidre, mivel igen sok a válaszra váró anyag, helyesebbnek vélem élő szóval mondani el a választ. Jegyezd le magadnak apródonkint hozzám intézendő kérdéseket s ha ott leszek nálad, majd ki examinálhatsz.

Sok jót kíván mindnyájótoknak

igaz barátod

Bereczki Máté"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. március 30. Bereczki Máté: Az ójtó vessző üzletről⁶²

Másolat Dörgő Dániel kézírásával, 20 p. Lásd nyomtatásban BEREZKI 3. kötet 1884. 157–168. p. http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs3_1.pdf

* * *

1884. március 27. B-229. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Mart. 27. 1884.

Kedves barátom!

Mart. 25-ről írt leveledben, melyben Göndöcs és Katona leveleit vissza küldtetted, olyan formán nyilatkozol, hogy kedvet találtál a másolgatásban, íme! Megint küldök egy bizalmas levelet hozzád, melyet Bethlen Géza grófhhoz⁶³ írtam válaszul.

Ez az atyafi nagyon elkésett az ojtóvessző megrendeléssel. Megrendelő levelemre kapott is tőlem egy tréfás dorgatóriumot.

Ki tudja? Tán éppen ez a dorgatórium indította őt arra, hogy 2-dik levelét megírja s abban engem bátyjának szólítson.

Főrangú ember, hiszem, hogy módos is. Gondoltam hát magamban, hogy jó lenne a lelkére beszélni, hátha vállalkoznék betölteni helyemet a gyümölcsészet terén?! Ő bizonyára több eredményt mutathatna föl idővel, mint én, a kit sem születés sem vagyom nem támogatott pályámon.

E gondolatom szülte az itt küldött levél, melylyel, kérlek, éppen úgy bánj el, mint a Katona Zsigmondhoz írt levellemmel.

Sok jót kíván mindnyájatoknak
igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

---

⁶² Az ojtóvessző-üzletről. (BERECZKI Máté: Gyümölcsészeti vázlatok. 3. kötet. Arad, 1884. Nyomtatott Gyulai Istvánnál. 157–168. p.) Dörgő Dániel lemásolta a küldött kéziratot és a végére a következő jegyzetet írta: „Jegyzet. Jelen cikk, szerző által ismét imitt-amott részint kiigazított, részint kibővített, mit a hátrább lévő 1884. Április 7-én hozzám írt Bereczki Máté barátom leveléből kiolvashatni. Dörgő D.”

⁶³ Bethlen Géza gróf, bethleni (Kolozsvár, ma Cluj-Napoca, Románia, 1838. május 1. – Mezőszakál, Torda-Aranyos vm., Bărboși, Románia, 1911. február 14. Torda-Aranyos vármegye főispánja.

1884. március 7. A-19. számú irat

Másolat

„Mező-Szakáll, 1884. III. 7.

Bereczki Máté urnak

Mező-Kovácsháza

Igen tisztelt Bereczki ur!

A kezdő pomológus folyamodik a mesterhez, azon kéréssel, legyen szíves posta fordultával ótóágakat küldeni utánvét mellett:

- a. Canourguesi körte 10 ág
- b. Guyot Gyula 10 ág
- c. Bordeauxi herczegnő 10 ág
- d. Madame Eliza 10 ág
- e. Maria Luiza

Kérésemet újítvá maradok üdvözetem, tiszteletem kifejezése mellett

- f. Júliusi Esperes 5 ág
- g. Kis Margit 5 ág

kész szolgája

Gróf Bethlen Géza

Út[ol]só posta: Maros–Ludas”

Bereczki Máté megjegyzése: „E levélre rögtön válaszoltam: hogy a veterán gyümölcsész azt izeni a kezdőnek, hogy „Tarde venientibus ossa.⁶⁴” Most már a megrendelt fajok mindenikéről nem lehet juttatnom vesszőt a kívánt mennyiségben. Ez volt a tartalma kissé tréfás levelemnek, melyet válaszul irtam neki. Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

---

⁶⁴ Tarde venientibus ossa = A későn jövőnek már csak a maradék (tulajdonképpen csont) jut.

1884. március 16. A-20. számú irat

Másolat

„Bereczki Máté urnak

M. Kovácsháza

M. Szakáll. 1884. III. 16.

Igen tisztelt Bátyám Uram!

Gondolom nincs ember, ki rossz néven vehetné, ha egy tanítványnak felcsapni akaró, bizalmas lábra óhajt állani leendő tanárjával. No ez természetes, hogy erre a fiatalabbik teljes tisztelettel felkéri az idősebbet, ettől függ osztán a „hozott Istent” elmondani vagy nem.

Az ótó vesszőket köszönettel vettem. Hálás köszönet a nem egy, de két szál Guyot Gyuláért 's a nem egy, de több szál Mária Luizáért.

Ne hogy 1885 tavasszán csontal elégíttessem ki, ezennel kérem előjegyztetésemet: a' 10 Guyot 's a' 10 Bordeauxi hercegnőre, fentartva jogomat a' korábbi netalán szükségesnek látszó kéregetésekre.

Minden jót kíván, üdvözlete mellett

honfi társa

Grf Bethlen Géza m.p.”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. március 26. A-21. számú irat

Másolat

„Bethlen Géza gróf ő nagyságának

u. p. Maros Ludas

Mező – Szakáll

Márt. 26. 1884.

Tisztelt gróf úr, Kedves Öcsém!

Nem hogy rossz néven venném, de sőt rendkívül örvendek, ha valaki bizalommal fordul hozzám és ez a valaki olyan, a ki tanítványommá föl csapni ígérkezik. Örvendek annak, mert a bizalom engemet is bizalomra jogosít annak irányába, a ki hozzám bizalommal kopogtat be.

Életem fő törekvése folyóást oda irányult, hogy a menyire töllem telhetik, pomologokat neveljek édes hazámnak. Gyümölcsészeti vázlataim lámpájával bejártam már a haza nagy részét, keresve azokat, a kik a gyümölcsészet lobogóját hazám és a külföld előtt fölemelni lesznek hivatva, ha az végkép kihull az én gyenge

---

kezeimből. Sajnos! Olyan tanítóványokra még nem akadhattam, a kik önzetlen lélekkel szeretnék a gyümölcsészetet magáért a gyümölcsészetért. Azok közül, a kikkel jó sorsom ismeretségbe hozott ekkoráig, csaknem valamennyit egyedül azon haszon, melyet a gyümölcsészetből húzni reméllenek, csábított csak lobogóm alá. Abból a gazdag kincses bányából, melyet gyümölcs fajokban fölmutat gyűjteményem, mindenki csak a legértékesebbeket igyekszik beszerezni, a többieket, melyek pedig bizonyos körülmények közt, értékben a legbecesebbnek hitt fajokat is tulszárnyalhatják, – mint haszontalan lomot tekintik, 's eszökbe sem jut, hogy jó volna tán azokat is meg menteni a hazának, 's nem engedni hogy velem együtt pusztuljanak el.

Lelki szemeimmel, én nem ismerhetem föl, az illy tanítóványokba azokat, a kik az én helyemet betölthetnék, a kik hazám és a külföld előtt a gyümölcsészet lobogóját magassan lobogtathatnák. Néhány gyümölcs faj ismerete még nem tesz senkit pomológgá. A pomológoknak, ha valóban pomológ akar lenni, faj gyűjtőnek, minél több gyümölcs faj ismeretével bírónak kell lennie.

Azon körülményből ítélve, hogy széles e hazában még – tudtommal legalább – csak egy-két ember akadt, a kik magoknak valamennyi valódinak föl ismert gyümölcs fajomat beszerezték, de ez a két ember is olyan, a kiknek gyümölcsészeti tudományok olyan koporsóba zárt mécs, melynek világa csak nekik magoknak világít, – azon körülményből ítélve, mondom fájó szívvel kell következtetnem, hogy édes hazánk túlon túl elvan már szegényedve. Szegény ember, még ha olly kiolthatatlan gyümölcsészeti szenvedéj lángol is szívében, milyen nekem lángolt, ne vállalkoznék arra, hogy fajokat gyűjtsön, gyümölcs ismeretre tegyen szert, mert úgy jár mint én, hogy öreg napjaira kegyelem kenyérre kell szorulnia, 's fájó szívvel kell néznie, hogy szeretettel ápolt fajai hogy pusztulnak el egyike a másika után.

Módos embernek, vagyis olyan embernek való szenvedély a gyümölcsészet, a kit a megélhetés gondjai nem háborgatnak, a ki saját földbirtokán úzheti szenvedélyét. Engem a szenvedély nem engedett halgatnom eszem szavára. Tudtam, hogy szenvedélyem a golgotára vezet, és mégis mentem utamon előre és folyvást előre, sohasem tekintgetve hátra, hogy jön-é utánnam valaki vagy sem. Most veszem csak észre, hogy tovább haladnom lehetetlen többé. A folytonos munkában meg feszült idegeket korom, a 60 év súlya nagyon ellankasztá. Finantiális helyzetem nem engedi, hogy másokkal végeztethessem el azt, a mit eddig magam is elbírtam végezni. Gyümölcs tenyésztésre mostoha vidéken, kicstári bérjószágon lévén alakítva kertem, igen természetes, hogy itt a fák folytonos ápolgatásra szorulnak. Minthogy tehát, magam akarom nem akarom, az ápolgatást kénytelen vagyok elhanyagolni, fájó szívvel kell néznem, – mint mondám – hogyan pusztul el egyik fajom a másik után. Fialat csemetékre ojtva a pusztulásnak induló falyokat meg lehetne menteni valamennyit, de a fiatal fáknek hely kell vagy is faiskola, nekem pedig egy tenyérnyi föld felett sincs szabad rendelkezésem.

Íme, Kedves Öcsém, kitártam Önnek lelkemet, fölmutattam a pálya tövisseit! Fény oldalát készakarva nem tartam ön elé a gyümölcsészeti pájának, nehogy egykor azt mondhassa, hogy a fény kápráztatta el szemeit, nehogy az árnyéket megláthassa. Tudva azt pedig, hogy fény nélkül árny sem lehet.

Gondolkozzék! Akar é tanítóányom lenni? Ha igen? Akkor tárt karokkal fogadja a mester, a ki már eleve is azt tanácsolja önnek, hogy egy gyümölcs fajból egynél több vesszőt ne rendeljen soha, mert ezen egy vesszőről saját szorgalmával, néhány év alatt annyi vesszőt állíthat elő, hogy nem csak saját szükségletét, hanem egy egész ország szükségletét fedezheti vele.

A Bordauxi herczegnőről talán juttathatok jövőre 10 szál vesszőt, de a Guyot Gyuláról nem, mert próba ágam kevés vesszőt hajt, e kevésről sokaknak kell évenként juttatnom.

*Hazafiúi tisztelettel
honfitársa*

Bereczki Máté”⁶⁵

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. március 28. B-230. számú levél

„Mező-Kovácsháza, 1884. március 28.

Kedves barátom!

A „Szabadkai nagy szercsika” végett, melyet bold. Gloczker barátomtól még 1870-ben kaptam volt, ugyancsak neki kellett fohászokodnom az irkafirkának, hogy a faj eredetéről vagy elterjedési viszonyairól egyet mást megtudhassak olyan embertől, a ki ezen almát közelebbről ismeri és hosszabb idő alatt tanulmányozhatta. Ilyen embert természetesen Szabadkán kellett keresnem. Hjah! De nekem Szabadkán egyetlenegy ismerősöm sincs: hogy tehát ilyen ismeretségre tehessek szert, még a m. évi november elején kérelemmel fordultam a szabadkai Casino bizottmányához. Nem válaszoltak a levelemre december végéig, nem, még mai napig sem! Nem akarván ítélet napig várakozni, levelet írtam dec. végén Barcsay Károly⁶⁶ gyógyszerész öcsémhez Szegedre, hogy ő közelebb

⁶⁵ A *dőlt betűvel* szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 135–138. p.

⁶⁶ Barcsay Károly (Debrecen, 1841. dec. 1. – Debrecen, 1913. jan. 2.) Atyja, Barcsay István, 48-as honvéd hadnagy, debreceni ügyvéd és városi tanácsnok, anyja Iványi Eszter. Iskoláit szülővárosában kezdte. 1863-ban a Budapesti m. kir. Tudományegyetemen gyógyszerészi

lakván Szabadkához, mint én – lenne szíves számomra az általam kéretett embert fölkatolni. E levelemre Barcsaytól csakhamar kaptam kielégítő választ és egyúttal gyümölcs példányokat is, melyet fajom valódiságáról azonnal meggyőztek. Megköszönve Barcsay szívességét tudattam vele, hogy mint betegségemből fölépülök s halaszthatatlan teendőim bevégeztem, azonnal írni fogok Malahovszky⁶⁷ uramnak a Szabadkai nagy szercsika végett. Íme, most már arra is akadt érkezésem, hogy Malahovszkyt fölkereshessem. Írtam neki az ide mellékelt levelet, melylyel kérlek szintén úgy tegyél, mint a Katona Zsigmond levelével.

Azért küldöm ezt is előbb te hozzád, hogy legalább te légy szemtanuja annak, hogyan kell nekem küzdenem az indifferentizmussal, csakhogy megmentessem hazámnak, a mi a hazámé!

No de már most aztán nem is hátráltatlak egyhamar ilyenféle küldeményekkel. Utána kell látnom kerti dolgaimnak, mert úgy látszik az idő is kezd már kiderülni. Ha bevégeztem tavaszi munkáimat, akkor néhány napra nyakamba veszem a világot, megyek hozzád és Petrovay György⁶⁸ öcsémhez is, a kit két év óta biztatok már avval, hogy okvetlenül meglátogatom.

---

diplomát szerzett. Először Nyíregyházán dolgozott. 1874-ben Szegeden telepedett le. 1875. március 27-én Götz Károly örököseitől megvette az „Isteni Gondviselésről” elnevezett gyógyszertárat. Hamarosan harmadik helyre került a virilista polgárok listáján. Nevéhez fűződik az első Magyarországi Kerületi Betegsegélyző Pénztár felállítása, melynek elnökévé választották. Szatymazon mintabirtokot létesített. Különösen a szőlőbe telepített nemes gyümölcsfaival sok díjat és elismerést szerzett. Itt lévő lakóházába menekítette ki az 1879. évi árvízkor a családját. Szatymaz első artézi kútját a háza elé fúratta. 1895–1905 közt a szatymazi gazdakör nagy tiszteletnek örvendő elnöke. A gazdakör hálából portréját Tóth Molnár Ferencsel megfestette. Első felesége Pfannschmiedt Gizella volt, akitől Károly, Gizella, Erzsébet, Ilona, Margit, István és a fiatalon elhunyt Ákos gyermekei származtak. Felesége halála után (1900) visszavonult, vagyont gyermekei között szétosztotta. A gyógyszertárat Károly, a szatymazi birtokot Gizella és Erzsébet örökölte. Palicsra költözött, és feleségül vette Markovszky Emmát, akitől Kálmán és Lenke gyermekei születtek. Debrecenben hunyt el, a Péterfia református temetőben helyezték örök nyugalomra. Csak a neve van följegyezve a szegedi Barcsay-síremlékre. Lásd Pálmai József: Jeles szatymaziak. In: Péter László (Szerk.) Szatymaz. Földje és népe. Szeged, 2002. Elektronikus megjelenés NKÖEOK Szerkesztőség, 2007.

http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Szatymaz/pages/022_jeles_szatymaziak.htm

⁶⁷ Malahovszky László Szabadka sz. kir. város gazdasági tanácsosa, az Erdészeti Egyesületben a város képviselője, Bereczki szabadkai ismerőse, akivel Barcsay Károly közvetítésével került kapcsolatba. Szabadka városában egyedül őt nevezték meg, mint aki pomológiai tudományosan foglalkozik.

⁶⁸ Petrovay (Petrovics) György (Tiszabó, 1845. január 30. – 1916), élete utolsó szakaszában Máramaros vármegye főlevéltárnoka volt. Bécsi és szarvasi tanulmányok után elkezdte a jogot, de abbahagyta és Nagykőrűben (Jász-Nagykun-Szolnok vm., jászapáti járás) megörökölve apjától a birtokot, gazdálkodni kezdett. Itt máig, mint a gyümölcstermesztés úttörőjére emlékeznek rá, akinek fáradhatatlan tevékenysége, tudományos szintű kísérletezései fellendítették a nagykőrűi paraszti gazdaságokat. Szakcikkeivel és

---

Az ég áldjon meg mindnyájótokat, mindenféle jóval! Szívéből kívánja
igaz barátod

Bereczki Máté

U. i.: Malahovszky levelét mindenesetre ajánlat mellett tedd postára, nehogy avval menthesse magát, ha megkapta is levelemet, – hogy nem kapta azt meg. Ha nem válaszol levelemre bizonyos, megrovom közömbösségét a Szabadkai szercsika leírása alkalmával.

B. M.”⁶⁹

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. március 28. A-22. számú irat

Másolat

„Malahovszky László urnak

Szabadkán

Márt 28. 1884.

Mélyen tisztelt honfitársam!

Hazai gyümölcsészetünk egyik szerény napszámosa kopogtat be önhöz azon kérelemmel, hogy egy, terjesztésre méltó, jeles hazai almafajunkra vonatkozó kérdéseire neki felvilágosítást adni kegyeskedjék.

Ez az almafaj a „Szabadkai nagy szercsika” alma.

E’ fajt boldogult Glocker K. barátomtól kaptam vólt, kitől kapta Glocker? Tudott é ezen alma faj eredetéről származásáról vagy elterjedési viszonyairól? Nem írta meg nékem életében.

Boldogult Dr. Entz Ferencz leírt egy Szercsika almát. Azt hiszem, hogy a Szabadkai nagy szercsika, – nagyságát nem véve tekintetbe, – mindenben egyezni fog a Dr. Entz leírásával. Két ízben termett már nállam a kérdéses faj, de egyszer sem találtam hasonlónak avval, a mit Dr. Entz leírt.

Gyümölcs leírásokat tartalmazó német és francia könyveimbe kerestem aztán hozzá hasonló vagy vele azonosnak vehető almafajt, de hiába kerestem, nem találtam. Egy oly tekintélyes nagy, szép és jó almát, a

---

ismeretterjesztő előadásaival Petrovay szinte az egész vidék gyümölcsfa telepítését előmozdította, s némi túlzással kortársai „Nagykörű Széchenyijének” nevezték. Irodalom: CSEH G. 2010

⁶⁹ Dörgő Dániel megjegyzése az „Utóirat” alatt: „Lemásoltam, az eredetit elküldtem Szabadkára. Dörgő D.”

---

millyen a Szabadkai nagy Szercsika, lehetetlen, hogy a külföldi gyümölcsészek figyelmen kívül hagytak volna, lehetetlen, hogy azt bizonyos név alatt ne terjesztették s könyveikben le nem írták volna, de nem tették. Hiszem tehát, hogy ezen alma faj külföldön még ismeretlen, hiszem, hogy az édes haza szülte. Vajon ismeretes é széltében legalább hazánkban? Nem ismeretes biz az! Mert senki sem írta le körülményesen, sőt, mi több, ismertető vonásai közül egyetlen egy sincs még fölemlítve az irodalomban.

Glockernek lehet köszönnöm, hogy a faj nevét, későbbben magát a fajt megismertem én is. Jónak, terjesztésre méltónak találtam e fajt, le akarom most írni körülményesen, 's olyan útlevéllal akarom őt bevezetni a világba, mellyel azonosságát, kilétét, magyar voltát mindenütt képes legyen igazolni. Hogy ezt tehessem, elkerülhetetlenül szükséges nékem, hogy a faj eredetéről, vagy legalább elterjedési viszonyairól szavahihető egyénektől nyerjek adatokat.

Szabadkán, a honnét ezen almafaj a világ forgalmába kiindulhatott, senkit nem ismerek. Hogy valakit meg ismerhessek, a ki az itteni gyümölcsészet iránt melegen érdeklődik ott is, a kivel e Szabadkai nagy szercsikát illetőleg szót válthassak, fűhöz fához kellett leveleimmel szaladgálnom. Sok lótás–futásom után, végre önt neveztek meg előttem, tisztelt honfitársam, mint olyan embert, a ki gyümölcsészettel tudományosam is foglalkozik. – Én édes Istenem! Egy zászló alá tartozunk, ön nem ismer engem, és én nem ismerem önt!! Fűtől–fától kellett elébb kérdezősködnöm, hogy fölतालhassam önt! Sajnos az ilyen állapot nagyon sajnós hazai gyümölcsészetünk előhaladására nézve! A kik egy zászló alá tartoznak, azoknak ismerniök kellene egymást. No de jobb későn, mint soha. Örülök rajta emberemre találhattam önben, tisztelt honfitársam!

Hazai gyümölcsészetünk nevében kérem önt, támogasson engem igyekezetemben, mondja el nekem a mit tud a Szabadkai nagy szercsika eredetéről. Bizonyos é, hogy az a faj Szabadkán rég idő olta elvan terjedve? Hogy az a faj Szabadka határában született? Mert, ha igen, igyekeznünk kell azt, mint sajátunkat körülményes leírásba is megismertetni. Igyekezni kell ezt tennünk annál is inkább, mert a Csehek már is mint Cseh alma fajt „Szaba-kaer” (Szabadkáer helyett), elferdített név alatt küldözték azt meg Franciaországba, a Simon-Louis⁷⁰ testvérek híres faiskolájába. Mutassuk

---

⁷⁰ Simon Louis = francia pomológus és gyümölcsfa kereskedő. Metzben, Franciaországban, élt és alkotott a gyümölcsstermelés iránt elkötelezett Simon-család. Több nemzedéken átívelt tevékenységük. Cégüket 1666-ban alapították, az „aranykora” azonban a 19. századra tevődik. A négy Simon testvér közül a legfiatalabb Gabriel unokája: Joseph–Leon Simon (Metz, 1834. július 4. – Nancy, 1913. március 14.) volt az, akinek eredményei a világ

ki, hogy az az almafaj a mienk, a mi sajátunk, írjuk le feje tetejétől, lába talpáig, hogy leírásunk után mindenki és mindenütt rá ismerhessen. Nálam már kész a leírása, de eredetéről, származásáról még nincs ekkoráig biztos adatom. Legyen kegyes ezen adatot nekem kezembe szolgáltatni, akkor jót állok, hogy mához ilyenkorra, a ránk következő 1885-dik esztendőben, a Gyümölcstészeti vázlatok III. kötetében már mindenki olvashatja a Szabadkai nagy szercsika leírását nyomtatásban is.

A Szabadkai nagy Szercsika elnevezést én hibásnak tartom, mert hosszadalmas. A „nagy” jelzőt annyival inkább kihagyhatónak tartom a névből, mert tudtommal nincs egy másik alma faj, a melyet Szabadkai kis szercsikának neveznének, 's a mellyikkel a nagy Szercsikát össze téveszthetnék. Helyesebbnek vélném a „Szabadkai Szercsika” elnevezést, s ha ön is úgy gondolkoznék, akkor habozás nélkül ez utóbbi nevet fogom forgalomba hozni, 's boldogult Glocker barátom hosszadalmas elnevezését a csehek „Szaba-kaer” elnevezésével együtt a faj hason nevei közzé degradálnám.

Esedezve kérem önt, tisztelt honfitársam! Ne zárja el füleit kérelmem elől: hanem örvendeztessen meg engemet minél előbb szíves válaszával.

Hazafiúi jó indulataiba ajánlva maradok

honfitársa

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

Élvonalába emelték a „Simon Louis és Testvérei” elnevezésű cég tevékenységét. Rendelkezésünkre áll a cégnek 1868-ból két, és 1934-ből egy katalógusa. Értesülésünk szerint az 1940-es évek végén került ki a család kezéből a kertészet, amikor ezt követően profilváltás is bekövetkezett. A Bereczki Mátéval kapcsolatba kerülő Joseph-Leon Simon tudományos felkészültségű és közmegebecsülésnek örvendő polgára volt Nancy városának. Bizonyítják ezt megjelenő tudományos dolgozatai, a Becsületrend lovagja kitüntetés és az, hogy a Nancyban működő Kertészeti Társaság tiszteletbeli elnökévé is választották. A család ma még élő leszármazottja elmondta, hogy őse, gyümölcstermesztéssel kapcsolatos szeminárium megtartására elutazott Magyarországra, amelyet egy általa már elfeledett helység csárdájának a nagytermében tartott egy héten keresztül. A francia pomológia tudományos művelése a 19. században a világ élvonalába tartozott. Ezért összefoglalásként elmondhatjuk, hogy mind Bereczki Máté s rajta keresztül baráti köre, melybe Dörgő Dániel mezőtúri birtokos is tartozott, mind a magyar pomológia Joseph-Leon Simon és André Leroy tudományos felkészültségű kertészekén keresztül közvetlen kapcsolatba került a világszínvonalú francia pomológiával. Ez pedig nagyban elősegítette azt a tényt, hogy Bereczki Máté és baráti köre képes volt megteremteni és tudományos alapokra helyezni a magyar pomológiát. – Irodalom: BARBÉ 1934; CATALOGUE 1868; ETABLISSEMENTS 1934. – Itt köszönöm meg Louis PAPAI (Pápai Lajos, Montrichard, Franciaország) baráti szívességét, hogy Bereczki Máté francia kapcsolatait személyesen felderítette és annak eredményét önzetlenül rendelkezésemre bocsátotta – Tolnay Gábor.

1884. március 30. D-182. számú levél

„Mező Tur 1884. Márcz 30.

Kedves Barátom!

Márcz hó 26 és 27én hozzám írt leveleidet a' csatolt becses mellékleteivel egyetemben, tegnap Márcz 29-én egyszerre kaptam meg. Most vasárnap reggel dolgom nem lévén, az eső is permetezvén; azonnal lemásoltam a' Bethlen Géza gróf urhoz írt buzdító leveledet, hogy azt ezen hozzád intézett levéllel együtt még ma délelőtt postán utjára indíthassam, a mint hogy indítom is.

Ugyan mit gondol a' gróf? Ha észre veszi a' levél borítékon a' Mturi posta béjegzését? Ennek megfejtése felérkezik egy sack⁷¹ feladvány kitalálásával.

Nagyon szép tölled, hogy olyan főrangu urat is, mint a' gróf meg akarsz nyerni a' pomológiának. Hátha Tisza László⁷² féle nagy gyümölcsöt alapítna? Jó lenne biz az. De én fő urakból pomológust nem várok soha. Mert azoknak működési köre aprólékos teendővel vagy is fojtonos kitarást igénylő, a' legapróbb kis részletekig kiterjedést kívánó és nagy lelki ismeretességet kívánó pomológiával nem foglalkozik. Ha megszereti is egyik másik a' pomológiát, (talán a' finom gyümölcsöt) azt nem maga, de alárendeltjei által végezteti. És az ilyen másokra bízott dolog eredményét meg ette a' Mádi fene!

Levelednek minden sorát tanulságosnak cikellyesnek(?) találtam, de máskor az egészen be nem avatott, kipróbálatlan hűségű emberek előtt a' panaszolkodástól óvakodj, vagy leg alább a' kifejezésekbe e' téren igen válogatós légy, hogy sem férfiúi méltóságod, sem jól tevőd még csak árnyékát se érezze a' bántalomnak.

---

⁷¹ sakkfeladvány

⁷² Tisza László, gróf (1829–1902), képviselő, földbirtokos. 1848 elején királyi táblai felesküdt jegyző (jurátus). Március 15-e után beállt nemzetőrnek, később mint főhadnagy a Nádor huszárokhoz, majd a Miklós huszárezredbe lépett át. 1848 végén Móránál 17 sebbel maradt a csatamezőn. A szabadságharc után Berlinben és Párizsban egyetemi tanulmányokat folytatott. 1852-ben visszatért Erdélybe és gazdálkodott. 1860-ban bekapcsolódott a politikai életbe, 1866-tól országgyűlési képviselő. Éveken át a véderőbizottság és a honvédegyelet központi választmányának elnöke volt, református főgondnok, politikus. Felesége németprónai Holles Ottilia (1831–1904), négy gyermekük született: Ilona (1855–1925, férje gróf Tisza István), Etelka (1857–1931, férje Zeyk Károly), Jolán (1860–1948, férje gróf Bethlen Pál), Anna (1862–1918, férje Sándor János). Forrás: 1887–1892. évi országgyűlés Sturm Albert, szerk.: Új országgyűlési almanach 1887–1892. Budapest, 1888. 321–322. p.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_Almanach_1887-

[1892/?pg=331&layout=s&query=Tisza%20L%C3%A1szl%C3%B3](https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_Almanach_1887-1892/?pg=331&layout=s&query=Tisza%20L%C3%A1szl%C3%B3) és Erdős Pál: A borosjenői nemes és borosjenői és szegedi gróf Tisza család rövid története. MACSE honlap:

<http://www.macse.hu/society/csaladok.php?id=2>

Guyot Gyula 3 körte galagonyára vannak nállam ojtva, a' László vöm fordított földjében, hiszem hogy ott egy ideig buján fognak hajtani, és vagy 10 szál vesszőt ősszel juttathatok néked, tehát jut a' grófnak is. Hátha Megele⁷³ úr is adna? Ezen fajnak vesszejét még én is felismerném. Nahát ha eljössz (áldjon meg a' jó Isten szándékodért) majd ki examinállak kívánságod szerint.

De most bezárom leveletem, ne hogy a' gróf uréval együtt lekessen a' postáról, azután pedig másolom a' gróf úr két kis levelét, ha bizonyosan ~~nem~~ tudnám, hogy az ójtó vessző szedésről írott cikked meg nem jelenik a' Vázlatok IIIik kötetébe – azt is lemásolnám.

Ird meg, hogy megjelenik é', addig sem ezt, sem a' gróf leveleit nem küldöm vissza.

Isten vélléd

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta két és féloldalas levelét. A levélpapír 4. oldalán fordított állásban található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Dörgő, válasz ¼ 1884”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. április 1. B-231. számú levél

„Mező-Kovácsháza, April, 1. 1884.

Kedves barátom!

Tegnap előtt írt soraidra sietek válaszolni miszerint az ójtó vessző manipulációról írt cikk, melyet hozzád küldöttem szintén egyike lesz azon cikkeknek, melyek a III. kötetben meg fognak jelenni. Ugy hiszem, hogy ezt meg is írtam volt neked: de elkerülte figyelmedet.

Hogy mit gondol az ifjú gróf, ha levelemre a Mező-Turi bélyeget találja? Azt, hogy utam lévén Mező-Turra, azért adtam ott föl a postán, de

⁷³ Megele Bertalan, a Wenckheim uradalom uradalmi kasznárja, r. kat. árvagyám és neves gazda, gyümölcstermesztő volt. Haláláról a Köztelek is hírt adott: „meghalt Mező-Berényben. A megboldogult az egész környezetnek örvendett, a gazdaság terén sok éven át mint kiváló szakférfiú és szenvedélyes gazda működött. Halálával érzékeny veszteség érte a vidék gazdaközönységét, melynek egy igazán tipikus patriárchális alakja volt.” Köztelek, 1896. július 22. VI. évf. 59. szám, 1055. p.

ne gondold, hogy M-Turi bélyeget észre vegye. Nem szokás azt nézni. Én legalább sohasem voltam arra figyelmes.

Midőn a gyümölcsészeti pálya árnyoldalait saját példámmal illustralom az atyafi előtt, láthatja, hogy nem panasz kép volt az elmondva, mert tőlem függött a pályaválasztás és én mégis azt választottam, a mi engem utóvégre is kegyelem kenyérhez vezetett. Principálisomat nem sértheti az, ha isten, ember előtt magam be ismerem, hogy a mit nekem ad: azt csak saját szíve jóságánál fogva adja 's nekem házánál nincs és nem is lehet semmi igényem. És ennél fogva, ha az ügyet, melynek eddig rabszolgája, önkény lett rabszolgája voltam, – tovább is akarom szolgálni meg kell huznom magam s úgy kell viselkednem, hogy principálisomnak semmiképen terhére ne legyek. Ez pedig igen természetes dolog, mert ellenkezőleg cselkedve ő tudatná vagy éreztetné velem azt, hogy valóban kegyelemkenyéren vagyok házánál, a mi aztán, ha meg is történnék bizonyos, hogy annak szégyenét, élve el nem viselhetném.

Ez előtt, ha tanulmányom céljából szükségem volt vagy egy kis területre a kertben vagy arra, hogy legyen olyan helyem, a hol háborítatlanul írhattam, olvashattam, elég volt csak úgy távolról egy-két szóval megérinteni szándékomat és kérés nélkül teljesítve lön óhajításom. Most már nem merek többé ilyen szándékot nyilvánítani, mert daczára annak, hogy principálisom irántam és szándékaim iránt tanúsított előzékenységgel a hazai gyümölcsészetnek tett szolgálatot: mégis meg lett büntetve a kormánytól a helyett, hogy jutalmazva lett volna. Ki tudja nem-e nemtelen bosszú műve az, hogy így történt a dolog? Ki tudja nem abból a szándékból történt-e így a dolog, hogy engem, aki „senki előtt kalapot emelni, mint kérelmező nem akarok” megalázzanak s oda kényszerítsenek, hogy oda térdeljek azok elé, a kiket lelkem ítélőszéke rég elkárhoztatott? Principálisom büntetése által engem büntettek meg igazán: de azért engem odapuhítani nem lesznek képesek az életben soha, hogy magamat megtagadjam s úgy tánczoljak, a mint ők fujják.

Eddig kifeszített vitorlákkal haladtam célom felé; most már odakényszerítettek, hogy összehuzzam a vitorlákat és így csak lassan haladhatok hazai gyümölcsészetünk fölvirágoztatására irányult utamon: de azért lankadatlanul törekszem célom felé.

Ne mondják rám, hogy „néma gyerekek az anyja sem érti szavát”. Föltárom helyzetem mindazok előtt, a kik bizalommal kopogtatnak be hozzám. Föl kell azt tárnom, nehogy újból hazafiatlansággal vádoljanak, mert nem tehetek most már annyit sem, mint az előtt tettem, a mit mégis sokan igen kevésnek tartottak s elítéltek a nyilvánosság előtt. Ne kívánjanak tőlem többet, mint amennyire ön erőmből képes vagyok s hadd tudja mindenki, hogy az vagyok, a ki voltam s az is fogok maradni míg élek – hajlíthatatlan.

A vas megyei gazd. Egylet kertészeti szakosztályának elnöke, Ajkas Károly⁷⁴ királyi ügyésznek voltam adósa válasszal egy levelére. Íme, ezt is elküldöm neked, hogy olvasd el! Őt is föl kellett világosítanom helyzetemről, mert azt hiszik, hogy én földbirtokos vagyok s üzletet csinállok a gyümölcsészetből, vagy is üzleti célból gyümölcsészkedem.

Szóról szóra azt írtam neki, a mit az ide mellékelt levélben följegyzett, törlésektől és javításoktól hemzsegő eredetiben olvashatsz. –

Az ég áldjon meg mindnyájótokat mindenféle jóval! Szívéből kívánja

igaz barátod

Bereczki Máté⁷⁵

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. február 26. A-23. számú irat

„Másolat

Bereczki Máté úrnak

Mező-Kovácsháza

Vas Megyei Gazdasági Egyesület

Tisztelt Uram!

Legutóbbi levelemre választ nem kapván szinte aggódom, hogy a megrendelt oltóágakat nem kapjuk meg. Legyen szíves tehát csak egy

⁷⁴ Ajkas Károly dr. (Meszlen, Vas vm. 1831. augusztus 3. – Szombathely, Vas vm., 1896. november 8.) megyei törvényszéki ügyész. – Tanulmányait a szombathelyi katolikus gimnáziumban kezdte a szabadságharc kitörésekor. Alig 17 évesen nemzetőrnek állt, és a Dráva melletti harcokban részt is vett. A szabadságharc leverése után folytatta tanulmányait, a pozsonyi és a pesti egyetemeken tanult és 1857-ben avatták jogi doktorrá. 1859-ben közjegyzői vizsgát tett, és a Somogy megyei Marcaliba nevezték ki közjegyzőnek. Ennek megszüntetésekor 1861-ben gróf Festetics György főispán tiszteletbeli alügyésszé nevezte ki. 1861 végén elhagyta hivatalát és ügyvédként működött. 1863-ban a vármegyei nemesi pénztár pénztárnoka lett. 1871-ben a király a szombathelyi törvényszék ügyészévé nevezte ki, amit betegségéig (gyomorrák), illetve haláláig betöltött. Tagja volt a megyebizottságnak és a város képviselőtestületének. Elnöke volt a Vas Megyei Gazdasági Egylet kertészeti szakosztályának, a meszleni önkéntes tűzoltó egyletnek. Sikeresen foglalkozott a kertészet számos ágával, különösen a szőlőműveléssel és a rózsatenyésztéssel. – [VASVÁRMEGYE, 1896. évf. 93. szám 2–3. p., 1896. november 12.] – *Köszönjük Zsámpárné Szalay Mária helyismereti könyvtáros (Berzsenyi Dániel Könyvtár, Szombathely) és a Szombathelyi Levéltár (Óri Ferenecné) szíves közléseit.*

⁷⁵ A dőlt betűvel szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 140–141. p.

levelező lapon annyit tudatni, hogy a Dec. 12-én kelt levelére általam azon hó végén vagy Január hóban küldött kimerítő választ megkapta-e? Mert ha nem, ugy azonnal ismétlem azt.

Annyit meg is ismételek ez uttal, hogy a B alatti pontban megrendeltekől meg elégszünk 100 – 150 szállal, az E alattiakból 50 – 60 szállal – de már az A alattiakból több kell.

Nem akarom lerontani előbbi levelem megrendelését, mely másolatban nem lévén meg, minden szavára nem emlékezhetem, de tájékoztatásul annyit írhatok, hogy az A alatt megrendeltekől 200 – 400 áig elfogadhatunk, de kevesebb van, azt is elfogadjuk, mert 1ször a faj biztosságában meg bízunk, mert 2szer igen szépek ojtó vesszei.

Legutóbbi kóstoló bizottmányi ülésünkben szóba hozatott uraságonak gyümölcészeti munkája, mely a gyümölcsök leírásában páratlan részletességgel bír, 's indítványoztatott, hogy intézkedés tétessék arra nézve, hogy ezen munkához kiegészítésül legalább a gyümölcs alakrajza (ha színes táblája nem lehet) kiadassék.

Jóformán e tárgyban a kormányhoz is felírunk. Igen lekötelezne, ha e tárgyban megjegyzései volnának, azt közölni szíveskednék.

Meleg hazafiui üdvözetlettel

Ajkas Károly m. p.

Szombathelyen, 1884 Febr 26.

Engedjen meg még egyet. Hajlandó é a t. Urasága olly gyümölcs fajokból, melyeket mi nem ismerünk, de biztosan ismerni kívánnánk: saját terméséből 4 – 5 példányt költségünkre küldeni. Bár mily árát szabja, meg fizetjük.

Ajkas Károly"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. március 30. A-24. számú irat

Másolat

„Ajkas Károly úrnak

Szombathely

Márt. 30-án 1884.

Tisztelt honfitársam!

Bocsásson meg kérem, hogy m. hó 26-ról hozzám írt becses levelét egész mostanáig válasz nélkül hagytam Dec. elején vessző szedés alkalmával meg

feledkezve arról, hogy 60 év súlya nehezedik vállamra, fiatal tűzzel folytattam munkámat, 's meghűtöttem magam. Ennek következtében súlyos beteg lettem 's harmad fél hónapig nem fojtathattam a vessző szedés munkáját. Febr. 20-dika táján vánszoroghattam csak ki a kertbe, hogy folytathassam a félbeszakadt munkát. Elképzelheti ön, milyen terhes volt az öreg lábadozónak ez a munka! De azért meg kellett annak történnie mint a halálnak. Leszedni idősb termő fák tetejéről hosszú póznára akasztott hernyózó ollóval közel 15 ezer szál vesszőt, 's kielégíteni közel 70 olyan megrendelőt, a kik közt többen voltak olyanok, a kik 3–4 száz fajról kértek volt vesszőt, 's egy olyan is, kinek magának 800 fajról kellett több kevesebb vesszőt küldennem, nem is sejti kegyed, hogy mennyi bajjal, pepecseléssel, idő vesztéssel járó munka ez!! Ilyen szorgos elfoglaltságom közepette érkezett hozzám kegyednek főntebb idézett levele: ne csudálékozzék tehát, hogy arra válaszolni megfeledkeztem akkor, a mikor a sürgős munkában azt sem tudtam sokszor, hogy hol áll a fejem. Isten segélyével tulestem a sürgős munkán is. Mindenkit a ki hozzám fordult ojtó vesszőért, kielégítettem már. Mindenki levelére válaszoltam: egyedül a kegyed levelére nem, mert miként már tudva van kegyed előtt, – azt hittem, hogy válaszoltam arra. Köszönöm szíves értesítését, mely arról győzött meg, hogy levelét csakugyan válasz nélkül hagytam egész mostanáig.

Becses levele azon részére, mely az ojtóvesszőkre vonatkozott, most már nincs mit válaszolnom. A levél ezen részére válasz volt küldeményem, mely csaknem azon időbe érkezhett Szombathelyre, a mikorra ön a vesszők felől válaszom megérkezését várta volna.

A gyümölcsök szélrajzaira vonatkozólag már munkám I. kötetében a 175 lapon elmondottam véleményem. Én azt a könyv szükségtelen drágításának tekintem: vagy is mellőzhető, fölösleges fényűzési cikkeknek.

Munkám I. kötete 1877-ben jelent meg ezer példányban, közel 7 év alatt, – bár ha nyilvánosság előtt sokszor érdeme fölött eldicsérték, még most sem fogyott el az első kiadás, noha pedig vagy 500 példányt részint elajándékoztam, részint a gyümölcsészetért rajongó, szegény sorsú embereknek, tanítóknak, papoknak fele áron adtam csak. Mi ennek az oka? – Hazám fiainak szegénysége és a munka drágasága. Hát ha még szélrajzok is járultak volna az egyes gyümölcsök mellé!! Akkor még drágábbnak kellett volna lenni.

Ha kormányunk olyan helyzetben volna, hogy a Boszniára haszontalanul kidobott millióknak csak ezred részét fordíthatná a hazai gazdaság és gyümölcsészet előmozdítására, én azt ajánlanám neki, hogy nyomassa munkámat több ezer példányban, 's adja azt kötetenkint 3 ft helyett egy frt-ért, és én meg vagyok arról győződve, hogy ha ekképp lehetne cselekednie, bizonyára inkább mozdítaná elő a hazai gyümölcsészetet, mint az által, ha a leírt gyümölcsök mellé szélrajzokat állíttatna elő. Hjah! De nem hogy fényűzési cikkre, hanem még a

legégetőbb szükségekre sem jut most az ország üres cassájából!! Tudják ezt kegyedék, jobban mint én, a ki félre vonultságomban kizárólag szenvedélyemnek és a munkának élek, és így hazám helyzetéről csak néha vehetek tudomást. Kár tehát háborgatniok a Minisztérium nyugalmát, mert ebbeli kérelmükre, tudom, még a füle dobja sem fog megozdulni. Hiszen, hogy pénzmagra tehessen szert, még azt is, a ki a hazai gyümölcsészetért annyit áldozott, mint princípálisom, nem hogy megjutalmazhatta volna, hanem avval büntette meg, a mi nagyszegénységű akarom mondani – a mi nagyméltóságú minisztériumunk, hogy bérlet újításkor, egy negyedrésznnyivel többre rugtatta a haszonbéri összeget, mint a mennyiért az előtt bírta princípálisom azt a bérletet a melyért szabad óráimba édes hazám javára kertem alapítottam volt. Belátom én azt, hogy a finanziaális bukáshoz közel álló hazám kormánya másképp nem is cselekedhetett, hanem önnek is be kell látnia tisztelt honfitársam, hogy princípálisom helyzetének sújosbodásával, most már én is oda jutottam, hogy hazafiúi tevékenységemben, nem csak életkorom, hanem helyzetem nyomorúságának súlya által is csak nem teljesen meggátoltatom.

Ön, tisztelt honfitársam bajosan olvasta a Gyüm. füzetek. 1882dik évi folyamának XI-dik számában megjelent ama cikkemet, melyet magam és helyzetem ismertetése végett megírni kényszerülve voltam, mert ha olvasta volna, bizonyára nem kért volna tőlem mustra vagyis inkább tanulmány gyümölcsöket. Annak, a ki ilyenre is időt talál vállalkozni, bizonyára nincs az enyémhez hasonló elfoglaltatása, nincs és nem is lehet az enyémhez hasonló helyzete. Nekem nincsen kertem, és annak terméke felett sem rendelkezem. Princzipálisom szívoességéből én csak a saját tanulmányomhoz szükséges gyümölcsök fölött rendelkezhetem. Bocsánatot kérek tehát, hogy ebbéli óhalytását legjobb akaratom mellett sem teljesíthetem.

Hazafiúi jó indulatába ajánlott maradok

honfitársa és tisztelője

Bereczki Máté⁷⁶

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

⁷⁶ A dőlt betűvel szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 138 – 139. p.

1884. április 7. B-232. számú levél

Mező-Kovácsháza, Ápril. 7. 1884.

Kedves barátom!

M. hó 31-ről írt leveledre már válaszoltam a dorgatorium tekintetében. Isten ments, hogy rossz néven venném azt tőled! Sőt örvendek annak, ha oly meghitt barát, mint te vagy szemembe mondja az igazat, legalább módomban van magam védelmezni s téged, ha másképp ítélsz valami tárgyról, mint én, arról győzni meg, hogy a dorgatoriummal elsipted a dolgot. –

Ápril 4-ről és 5-ről kelt leveleidet a mellékletekkel együtt hiány nélkül megkaptam.

A gyümölcs vessző-üzletre vonatkozó eszméid közlését köszönettel vettem. A mi azokból cikkem keretébe beillett föl is használtam azonnal. Így cikkemnek – mely most már párban nálad is meg van, – negyedik bekezdését ekkép módosítottam.

„Ahhoz, hogy valaki az ojtáshoz szükséges vesszőkből üzletet kezdhessen és azt haszonnal folytathassa, első és elengedhetetlen kellék, hogy az a valaki a külföld gyümölcsészeti irodalmában s így általában a gyümölcsészetben úgy elméletileg stb. járatos legyen” No persze, mert a hazai gyümölcsészeti irodalomban való jártasság még nagyon kevés arra, hogy valaki a szó valódi értelmében gyümölcsész lehessen.

Azt a bekezdést pedig (cikkem 3-dik lapján), mely így kezdődik „A gyümölcs és faiskola vezetőjének (és nem „kezelőjének” mint a hozzád küldött kéziratban olvastad) a gyümölcstelep közelében kell laknia” ezen bekezdést mondom csak annyiban módosítottam, hogy „téli át is fűthető iroda”. A többit aztán meghagytam egészen addig, hogy „a jegyzőkönyvekbe bejegyezhesse s írásba foglalhassa”. Itt aztán egy új bekezdésben a te eszméd szúrtam be a szöveg közé és pedig ily módon:

„Ez irodának azért kell tágasnak lenni, hogy benne a belföldi, kivált pedig – a mienknél minden tekintetben végig és így gazdagabb és tökéletesebb, – külföldi gyümölcsészeti irodalom kitűnőbb termékei és ezek közül főképpen azok, a melyek a gyümölcsfajok megismertetése céljából irattak (mint az „Annales de pomologie belge”,⁷⁷ „Le Verger”,⁷⁸ „Illustr,

---

⁷⁷ Annales de pomologie – Bivort, Alexandre Joseph Désiré (1809–1872) – Bavay, Lauren Séraph Joseph de (1795–1855) és mások [Auguste Royer (1796–1867); Hennau, Charles Auguste (1798–1881); D'Airoles, Jules Liron de (1802–1882) stb]: Annales de pomologie belge et étrangère; publiées [közvetési] par la Commission royale de Pomologie [Belga Királyi

Handbuch der Obstkunde" s több effélék) aztán a porcellánból vagy más anyagból készült, természetes hű gyümölcsminták, úgy szintén a kül- és belföldi jelesebb gyümölcsészeti folyóiratok mind polczokon kellő rendben elhelyezhetőek legyenek."

„Ezen irodával kapcsolatban, de tőle kettős ajtó által elválasztva egy oly, czélszerűen berendezett gyümölcs-kamrának kell lennie a hol a tanulmány céljából kiválasztott gyümölcsök úgy legyenek eltarthatók, hogy érésükben sem az iroda melegétől ne sietessenek, sem a külső hideg behatása folytán ne késleltessenek, sem pedig bármilyen idegen szagot magukba ne szívhassanak, mert az üzletvezető gyümölcsésznek, saját vidékén, csak így lehetséges az egyes fajok érésidejét kitapasztalnia s a gyümölcsök belértékét biztosan megbírálania.”⁷⁹

A még nem tanulmányozott fajokról vesszőt kiadni kinek kelljen? Az azt tárgyazó bekezdésben „a csakis olyanoknak” szó helyett ezt írtam: „csak ismert gyümölcsészeknek igérjen vesszőt, akik stb.” a többi marad.

Nos hát már most tetszésed szerint kijavíthatod ezekből a cikkem másolatát.

Nálam, a mint látom sokat ártott, s hiszem, hogy nálad is ártania kellett e napokban a fagynak a kinyílt és nyíló félben levő virágbimbókban.

–

Sok jót kíván mindnyájatoknak
igaz barátod

Bereczki Máté"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. április 24. B-233. számú levél

„Mező-Kovácsháza, April 24. 1884.

Kedves barátom!

April 5-én írtál hozzám utoljára, én pedig April 7-dikén válaszoltam leveledre. Most már April 24-dike van. Megelégettem a hallgatást. Írok

---

Pomológiai Tanács]. 1–8. kötet. Brüsszel, F. Parent, 1853–1860. [A Van Mons Társaság évkönyve.)

⁷⁸ Mas, Simon Alphonse (1817–1875) francia pomológus „Le Verger” című gyümölcsészeti szakkönyv-sorozata.

⁷⁹ Ceruzával a következőt írta még oda Bereczki Máté: „Kell aztán egy hosszas stb.” a mint a 3-dik lapon következik.”

újából hozzád. Tudatom, hogy egészségem jó. Hiszem, hogy a jó isten téged is megkímélt a bajtól. Gondoltam, hogy az ünnepek alatt, a komisz esős időben házadba szorulva majd rá fanyalodsz a levélírára. Biztosra vártam a levelet tőled: hanem már megsokaltam a várakozást. Roszul esik, ha rólad és rólatok sokáig nem hallok semmit. Íme! Tehát föl kereslek magam. A többit, ha nem mondom is, tudni fogod: miért?

Nagyot lódítottam munkámon ebben a hónapban. Naponta két gyümölcsöt irtam le. Most már a 74-dik gyümölcs leírása van munkában. A körték közül 70. fajnál többet nem írhattam le; mert vagy olyanok a még leírható fajok, hogy rájuk sajnálom a tintát is vesztegetni vagy pedig olyanok, melyeknél vagy a növényzet vagy a gyümölcs nincs még lejegyezve jegyző könyveimben. A már sajtó alá kész, 70 körteleíráshoz még vagy 4 – 5 fajt hozzá toldhatok a nyáron, ha az utóbbiak növényzetét a természet után lejegyezhetem fáimról. És így 74 – 75 körtefaj leírása lesz közölve a III. kötetben. Az almákból vagy 80 faj leírását kell elkészítenem, a szilvákban ismét közölhetem vagy 25 faj leírását s így teljesen elég anyagom van a III. kötethez, melynek $\frac{1}{3}$ részét, ha nem többet, bizonyára elfoglalnak majd a egyes gyümölcsészeti értekezéseim.

Ha naponta két gyümölcsöt leírhatnék sajtó alá; akkor 50 nap múlva már kész lenne a III. kötetem: de, sajnos, sokszor, a háborgatás miatt, három napig is szünetelnem kell, mert zajban nem tudok dolgozni, gondolkozni! Hiszem azonban, hogy a nyár végéig bizonyosan elkészülhetek vele. Most házunk napról napra zajosabbá válik. Principálisom idősebbik lánya f. hó 26-dikán tartja kézfogóját egy (különben derék, de előttem nem egész) fiatal emberrel. Elképzeld, hogy az ilyen állapot mennyi zajjal jár főképp akkor, ha, mint a jelen esetben is, népes családot képeznek a leendő rokonok!

Ma, dél előtt siettem bevégezni a kiszabott leczkémét, hogy időm maradjon levelet írnom hozzád. Íme! Megírtam levelem. Most már előkészületeket kell tennem a napi föladat leörléséhez, leczkém második részéhez. Igen; mert D. előtt török-szakad, le kell írnom egy gyümölcs fajt, d. után pedig a másikat. *Mielőtt a leíráshoz fognék elő kell készítenem a leíráshoz tartozó minden szükségleteket. U. m. a jegyző könyvet, a hol a gyümölcsöt lejegyeztem és a másik jegyző könyvet, a hol a növényzet van általam lejegyezve, aztán kikeresnem és magam elé kiterítenem mindazon könyveket, a hol a leírandó faj szintén előfordul már körülményes leírásban. A gyümölcs származásáról szóló fejezeteket előbb minden könyvben el kell olvasnom, hogy aztán hú kivonatban én is*

---

*a valót közölhessem róla könyvemben.*⁸⁰ Időt kíván mind ez; azért megengedj, ha levelem ez uttal nem nyújthatom hosszabbra.

Az ég áldjon meg kedves családdal együtt mindenféle jóval!
Szívéből kívánja

igaz barátod

*Bereczki Máté*⁸¹

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. április 28. D-183. számú levél

„Mező Túr 1884 Áprill 28.

Kedves Barátom!

Valóban Áprill 5én írtam hozzád az utolsó levelemet, és íme ma Áprill 28ik napja van, tehát 3 hétnél tovább hallgattam. Magam is csudálkozom rajta: hogy hogy eshetett ez meg? Ha figyelembe veszem az az előtti levél írási nagy buzgalmamat.

Eleinte megírni való tárgyam nem vólt, másrészt majd dolgaim akadtak, most meg a' Turi vásár foglalt el, arra is számítottam, hogy ha eljössz, edesebb lesz a' köztünk történendő eszme csere., mintha azt levélbe íránk meg egymásnak.

Áprill 15én itt városunk környékén valódi égszakadás vólt, apró jéggel, és villámlással, alkalmasint az Európai kis különböző légáram itt csapott össze, az ólta csak nem minden nap esik, még most is van 2 napra való kukoricza szántásom, és búza gyomlálásom, a' szőlőskertből alig tudtuk a' venyigét kihozni már meg a' gyom erőssen viseli magát. Illy körülmények közt gyümölcs termésre alig számíthatunk, a' kajszin barackk termést elvitte a' hideg, még a' levelét is csapta az Áprill 20iki kis fagy. A' szilvát, cseresznyét virágjába érte és éri ez a' sok eső, a' körte fákon pedig alig van virágbimbó, egyedül az alma fákon van némi reményünk, de azok

---

⁸⁰ „Bereczki gyümölcsleírési módszerére, metodikájára az volt a jellemző, hogy az általa részletesen »körülmenyesen« leírt 982 gyümölcsfajról, minden egyesről, külön-külön 15 kérdéscsoportra adott gondos választ. Az általa megvizsgált gyümölcsfajok származásáról, jellemzőjéről lelkiismeretesen, törzskönyvszerű katalógust vezetett, s így évtizedek multán is bizonyítható volt, hogy kitől, milyen ojtványt vagy ojtó vesszőt kapott, kinek milyent küldött, s mi volt a nemesített ojtványok fejlődésére és termésére jellemző.” SZABÓ 1995-a. 247. p.

⁸¹ A *dólt betűvel* szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 141–142. p.

---

közzül is azok meddig fognak megmaradni, mellyek tavaj bővebb termést adtak. Tehát ez évben gyümölcs termésünk nem lesz.

Úgy 40–50 drb alanyt bepárosíték, felét a' Dániel és Brassai szilvájából, felét azon becsesebb fajokból, mellyek nállam csak próbafán voltak meg, ezen kívül vagy 10 körte fát is csináltam, a' Guyot, Fetel apát és Huntington és Dana féle Hoveyból. Ezen kívül a' városi fa iskolába is eltöltöttem egy napot, és a' magam által szedett biztos ójtó vesszőkkel ott a' már állandó helyre kiültetett 3 éves, részint ismeretlen, részint feles számú fákat a' kertész által ~~anya-fákon~~ beójtattam, és a' kert felügyelettel megbízott tanácsnok által ott a' hely színén bekönyveltük, így 39 alma és körte fajból 85 anyafát csináltattunk. A' Mednyánszki Emiliából⁸² is csináltam 4 fát, de még a' magam kertjébe az alma vesszőket nem párosíthattam el. A' szomoru alma⁸³ magonczból 4 fát ójtottunk az Asztrakáni fehér almafa alany hegyibe 1 öl magasságra. Ennyit a' pomológiai dolgomról.

Hát Malahovszky úrtól kaptál é választ, és tudósítást a' szabadkai szercsika almáról? A' netaláni választ szeretném az általad Malahovszky úrhoz írt 's nállam másolatban meglévő kérdezősködő leveledhez – mint annak kiegészítő részét – csatolni.

A mult estve arra felétek, vagy Makó felé villámlást láttam, majd az égzengés is ide hallatszott, az éjjel erős zápor volt nagy széllal, azóta pedig esik az eső, mintha csak ősz vólna, hasig jár a' ló a' habarékba, sok buza vetést a' lapájokba elborított az eső víz, a' mienkről lefojik a' Körösbe, sok helyen pedig a' sok eső miatt sárgul a' buza, a' kövér földekbe meg dől és alkalmasint rozsdás lesz, így én ez évtől sok szalmát, sok szénát, de kevés szemet várok.

Tegnap előtt kint vólтам a' vásárba eladtam saját nevelésű 3 mustra ökröt 460 frtért, a' buzánkat is kérték 9 Frtért. Vettem az ökrök helyett tinó borjúkat, tehát lassan csak megélhetünk becsülletes módon, másoknak kára nélkül.

Egészségünk is mindnyájunknak jó van, koromnál fogva én vagyok a' leg gyatrább, fogaim és a' bélem apránként romlani kezdenek, a' jól lakástól óvakodnom kell, lassan lassan a' hus és tészta evésről le kell mondanom, vagy is keveset fogyasztanom belőlle, de annál több tejet és gyümölcsöt, ezek élvezése után jól érzem magamat.

Lásd millyen sok félét össze vissza kell magamról fecsegnem, hogy megtöltsem e' papírost számodra!

---

⁸² Mednyánszky Emilia (cseresznye) = BEREZKI műveiben nem szerepel.

⁸³ Szomorú alma = BEREZKI Máté magonca lehet, amit másutt „Lecsüngő águ alma” néven hív Dörgő Dániel.

Megjárták a Budapesti ruhakereskedők a Turi vásárt. A sok fojtonos eső miatt olyan habarék volt a sátorok között is, hogy ott járni gyalog nem lehetett. Így vevő nem volt. A rongy 's pamut hulladékból gyártott ruháikon nem tudtak túl adni a sem' csalásból élő unokái. Így sok magyarnak megmaradt a pénze. Nékem is használt az eső. Kedves nóm, leányaim részére nyári kabátkát akart venni, de nem mehettek ki, így megmaradt a pénz, nem vitte el a 'sidó.

Isten vélléd

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k.

A lap szélére írva: Aprill 7én és 24én kelt leveledet meg kaptam, majd másik levelemben írok rá választ."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta négyoldalas levelét. Az első oldal tetejére Bereczki Máté a vastag ceruzával írta megjegyzését: „Válasz 19/4 1884”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. április 29. D-184. számú levél

„Mtur 1884. Aprill 29.

Kedves Barátom!

A' tegnap hozzád irt leveletem folytatom, akár van megírni való tárgyam, akár nincs.

Az eső tegnap is folytonosan esett, a' mult este újra esős zápor, az ólta is szakadatlanul esik, és a' fellegek úgy mutatják, hogy még bőven meg vannak telve vízzel, bizonyosan nállatok is esik az eső, mert arról jönnek a' fellegek; míg nagy szél nem támad, amely a' fellegeket elhajtana, addig esik. Egy napi eső elég vólna máskor 2-3 hétre is. Ennek a' sok esőnek nem jó lesz a' vége, sok már az Isten áldásából. A' fojó vizek erőssen áradnak, a' Körös már elborítá a' lapossait, e' még nem nagy baj, mert ha el megy rólla, míg dús kaszálló lehet a' lapos földeken ~~kaszállókon~~, már a gátak mellé jött a' víz, karózni és tsurkázni (?) kell azt 2-3 nap mulva, hogy a' víz elne lötsögtesse (?). Most ugyan még erőssen fojik le az ár, mert lefojását sem a' szél, sem a' jég nem akadájozza, de ha a' hegyek közt is így esik az

---

eső, mint nállunk, akkor még nagy árvíz is lehet. A' mentesített földeket pedig a' bel víz borítgatja el.

A' fák levelei ebbe a' sok esőbe és napfény nélküli lanyha időbe olly gyengének fejlődnek – mint a' pinczébe tett kalaráb hajtásai, és ezen gyenge fa levelekre ha csak egy kis hideg szél jön is, azt szét tépi és leforrázza akár millyen kis hideg, szóval szenvedni fog a' növényzet.

Nagyon örülök, hogy az ójtó vessző üzletről irt cikkedre tett meg jegyzéseimből többet közbe szurtál, köszönöm ezt néked. A' már leveleiddel egyetembe bekötött ójtóvessző üzletről szólló impuromodat Aprill 7én kelt leveled utasítása szerint mindjárt kifogom pótolni és végén hivatkozom említett leveledre is.

Éppen most tudatják véllem, és családommal, hogy Mészáros Sándorné⁸⁴ – születetett Kerek Berta asszony az éjjel elhunyt. Ő egy művelt szellemű, jó lelkű nő volt, jó nevelésű leányai leányaimnak hű barátnéi. Az egész – kifogástalan becsületességű család – családomnak jó akarója, tisztelője és viszont. László vőmmel az elhunyt pertu volt, ítélj ebből. Jó módu család, de azért egyszerű, és a' kevéységnek még csak leg kisebb árnyéka sincsen bennök. Könnyeim potyognak, szívem elfogult. Ez tehát a' vége mindennek. Nem volt Mturon nagyobb tisztelőd, mint e' család, írtam is erről már néked. Mészáros Sándornak⁸⁵ Pusztá Poói birtokán utasításod szerint boldogult Glockertől hozatott ójtványokkal ültettek be egy kertet, melly a' mult évbe igen bőven termett és felette nagy örömet okozott e' családnak, különösen a' sok gyümölcsfa közt kitünt egy Bauman renetfa, mesés mennyiségű, lefogyhatatlan gyümölcsseivel. Mészáros Sándornak a' bátya Lajos, kinek 2 lován kocsiján egyszer nállatok voltam, a' kinek tölled hoztam csemetéket, de ennek kertje vagy 3–4 évvel még fiatalabb.

Aprill 24én kelt leveledből látom, hogy sok dolgod van. Jól van ez így, na csak fojtasd Kedves Barátom ezen – az utókorra nézve annyira hasznos, reád nézve pedig nagy lelki meg elégedést nyújtó foglalkozást. De tanácslom, hogy a' szellemi munka közbe részesítsd magadat némi más szórakozásba is, meglásd hogy nem csak testedre lessz az jó hatással, de

---

⁸⁴ Mészáros Sándorné, Kerek Berta.

⁸⁵ Mészáros Sándor (1842–1910). Pusztapói birtokos, a századforduló egyik legvagyonosabb mezőtúri polgára. Szorgalmas, jó gazda volt, de emellett a közügyek terén is jelentős szerepet vitt. A városi képviselő-testület virilis tagja. Vármegyei bizottsági tag, aki „egyike volt a vármegye legkiválóbb gyakorlati gazdáinak, nagy érdeklődéssel viseltetett mezőgazdasági kultúránk fejlesztése iránt.” Két takarékpénztárnak elnöke, a Központi Olvasó Egyletnek egy ideig elnöke, több társulat vezetőségi tagja, a református egyháznak egyháztanácsosa, presbitere volt. Az Önkéntes Tűzoltó Egylet alapító tagja (1887). Mezőtúron az Erdődy utcában lakott. – Dörgő Dániel közvetítésével Glocker Károlytól vásárolta a gyümölcsös kertje betelepítéséhez szükséges gyümölcsfákat.

szellemed is ruganyosabb lesz, és ilyenkor vedd elő átnézés vagy kipróbálás végett ön álló vegyes értekezéseidet.

Sármezey ur leányának annak idejébe – midőn a' frigy sikerül – add át leg őszintébb szerencse kívánataimat.

A' gyümölcsök leírásába nékem rendkívül érdekes annak történelme, hiszem, hogy másoknak is, tehát ha annak leírása pár sorral többet venne igénybe, ne sajnáld azt tőllök.

Ha hozzám levelet irsz, ird meg benne azon 25 faj szilvák nevét, egyszerűen röviden, mellyeket a' IIIik kötetbe lefogsz irni. És ha – akkor a' mikor érkezel – eljőnnél hozzánk, pakold be táskádba a' „Le verger”⁸⁶ azon kötetét, mellyben a' szilvák vannak lefestve.

Áldjon meg a jó Isten minden javaival.

Szerető barátod

Dörgő Dániel m. k.”

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta négyoldalas levelét. A levélpapír 1. oldala felső szélén található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Válasz 13/5 1884 a Le Verger VI. kötetével”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. május 13. B-234. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Maj. 13. 1884.

Kedves barátom

Ne csudálkozzál, hogy April 28– és 29–ről hozzám írt leveledre csak a fagyos szentek napján válaszolok.⁸⁷ Föltettem magamban, hogy a hozzám érkezett levelekre addig senkinek sem válaszolok, a míg 100 gyümölcsfaj körülményes leírásával készen nem leszek. Tegnapelőtt telt le ez az idő, a

⁸⁶ „Le Verger” = Francia nyelvű és kiadású gyümölcsészeti szakkönyv-sorozat. Mas, Simon Alphonse: Le Verger, journal d'arboriculture et de pomologie, publié sous la direction de M. Mas, Kiad. Librairie agricole de la Maison rustique, (s. d.) Párizs, 1865–1870. Kötetek: I [–IX].

⁸⁷ Május 12-én, Pongrác, 13-án Szervác és 14-én Bonifác van, ők hárman, valamint május 25-én Orbán tartozik a fagyosszentek közé.

---

mikor aztán az érkezés sorrende szerint megindítottam a válasz írást. Ma került a sor a te leveleidre is.

Az április 28-án kelt leveledre vonatkozólag mondhatom, hogy nálam valójában semminemű gyümölcs sem lesz az idén. Az itt-ott mutatkozó, kevés kötődött gyümölcs meg sem kottyán az eszlényeknek. Annyi van ebből a veszedelmes gyümölcs-ellenségéből, hogy egy borsó nagyságú cseresznye szemet hárman is megrohannak egyszerre. –

Malahovszky uram még ekkorig a füle dobját sem mozgatja. Indifferens ember lehet ő kigyelme, a kit alkalmasint tudtán kívül tettek meg pomológnak. No de várjunk! Hátha? Hátha! ... Nem alszik az ördög. –

A sok esőnek rossz következtetésétől, az árvízről már én is féltetni kezdettelek benneteket: de, hála az égnek, Maj. Elsején már szépen kiderült s azóta folyton jó idő járja, így a nélkül mult el az esőzés, hogy számunkra nagy kárt okozhatott volna.

Én a sok hűvös eső folytán őszi és kajszi baraczk fáimat féltettem leginkább, mert ezeknek kilevelezés után folyvást melegre, derült napokra van szükségök és ime! Derült napok helyett három hétig csaknem szakadatlanul tartó, esős, borongós hűvös idő akasztotta bennök az életműködést. Le is száradt nálam minden viráguk, levelük. Ugy álltak egy darabig csupaszon, éppen mint télen: hanem most már ismét kezd bennök mozogni az élet. A vesszők tövénél életre ébredtek az alvó rügyek. Talán talán nem pusztulnak már el! –

Valamennyi fám megsínylette különben a szokatlan időjárását. Alma ojtványai közül (van ilyen vagy 100 db; mind olyanok a melyekbe veszendő fajaimat ojtottam) legalább fele, ha több nem, sárgaságban szenved: hanem egy-némelyik uj hajtásaiban már kezdi az eleven zöld színt magára öltetni. –

Margit húgom, principálisom első leány szülötte m. hó 26-dikán tartotta kézfogóját. –

Principálisomat a Battonyai függetlenségi párt képviselőjelöltül léptette föl. Biznak benne, hogy az ő nevével győzelmet aratnak. Hijjába mentegetődzött: úgy sarokba szorították, hogy becsülettel nem lehetett menekülnie attól a rá nézve bizony terhes állástól. Elvállalta tehát, mert azt hiszi, hogy ugysem választják meg levén e kerületben a kormányznak rendkívül sok rabja, lekötelezettje, a kikre pressiót gyakorolhat. –

E hó vége felé vagy a jövő hó elején, hacsak szerit ejthetek, kibúvok már odúmból. Petrovay öcsémet nem hitegetem tovább, mert utóvégre még azt hiszi felőlem, hogy én is csak olyan ember vagyok, mint ezer más, a kiknek csak a szája jár. Rózsavirágzáskorra ígértem neki, hogy meglátogatom. – Hozzá menet vagy tőle jövet betekintek aztán hozzád is:

de könyvet nem viszek magammal, legfőlebb azon nagy, betűrendbe szedett catalogom viszem el, a melyet te még nem láttál nálam. Azonban, hogy mégis teljesítsem kívánságod, íme! Itt küldöm a „Le Verger”⁸⁸ szilvákat tartalmazó kötetét. Ha végig nyalakodtad szemeddel a benne foglalt szilvákat, kellő módon bepakolva küld vissza azonnal. A szilva leírásokra nekem csak a jövő hó vége felé lesz szükségem. Elég nekem, ha az almák leírásával elkészülhetek akkoráig. –

Göndöcs Apát ur megint nekem rontott egy hosszú levéllel, illetőleg nem a levél volt hosszú, hanem annak melléklete. Mikép látom, hizelegne neki, ha őt nemcsak nagy méhésznek, hanem még nagy pomológusnak is tartanák. Irt egy hosszú pomologicus cikket. Ajánl abban vagy 80 gyümölcsfajt. És képzeld a 80 fajból legalább 70 oly csufondárosan volt megnevezve, mintha sohase látott volna egy gyümölcsészeti munkát sem, a melyből a gyümölcsök helyes elnevezését megtanulhatta volna. Kijavítva azt hibás listát vissza küldöttem neki. Ugy hiszem, érdekelni fog téged, ha ide mellékelem az ő levelét és az arra adott válaszom conceptusát⁸⁹. Képzelem, hogy nem fog ínyére valót találni válaszomban: de fölteszem róla, hogy elfogja ismerni szavaim igazságát. –

Most már a napok hosszabbodván a két gyümölcs leírása mellett egy-két órát a levelezésre is lehet fordítanom naponkint. A mai napra eső két órai correspondentiának vége: most már be is zárom levelem s hozzá fogok a 104-dik gyümölcsfaj leírásához, melynek még ma meg kell történnie.

Az ég áldjon meg mindnyájatokat mindenféle jóval! Szívéből kívánja
igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

⁸⁸ „Le Verger” = Francia nyelvű és kiadású gyümölcsészeti szakkönyv-sorozat. Mas, Simon Alphonse: Le Verger, journal d'arboriculture et de pomologie, publié sous la direction de M. Mas, Kiad. Librairie agricole de la Maison rustique, (s. d.) Párizs, 1865–1870. Kötetek: I [–IX].

⁸⁹ Conceptusát = (itt) fogalmazványát.

1884. május 8. A-25. számú irat

Másolás

„T. Bereczki Máté úrnak

M. Kovácsháza

Tisztelt Tekintetes Úr!

Gróf Károlyi Sándor⁹⁰ képviselőtársam márt hó 20-án a Szent István Társulat elnökének választatott meg. – Az első választmányi gyűlésen April hóba azt indítványozta, hogy a társulat adjon ki a nép részére egy tanuságos naptárt IV ezer példányban, melyből a nép hasznos gazdasági ismereteket meríthessen, de ezen ismereteknek olyanoknak kell lenni, a melyek már ki vannak próbálva 's a népet tév útra nem vezetik, ehhez hozzájárul még az is, hogy a mi a nép részére ajánlatba hozatik, annak a mellett rövid leírása is kell hogy legyen, ugyszintén annak is közölve kell lenni, hogy hol és kinél kaphatja meg mindazt, a mi a naptárban ajánlva lesz, hogy így a kiben jóakarát van rögtön követhesse a jó tanácsot, és beszerezhesse mind azt, a mi ott ajánlva van.

A gróf meg kért arra is, hogy mentül egyszerűbb, tiszta, világos és megérthető nyelven legyen írva az ismertetés.

Ezen alkalommal engem arra kért fel, hogy a méhészet, gyümölcészet és sejmészetet karolnám föl, és ajánljam a népnek, abból azt, a mit jónak és hasznosnak vélek. –

A gyümölcészetre vonatkozólag itt a ·· vessző alatt küldöm azon gyümölcsök neveit melyeket terjesztésre leginkább alkalmasnak gondolok, olly célból, hogy tisztelt uraságod azokat egyenkint felül bírálni méltóztassék, 's ha valamelyik nem arra való, azt kitörölni, és akár azérés idejében, akár a szín és nagyság vagy a termékenység jelzetében tévedtem volna, azt a margón kitörölni, illetve kijavítani szíveskedjék, ha pedig valami kereskedelemre alkalmas kitűnő gyümölcsöt kihagytam volna, azt pótolni méltóztassék.

A naptárban meg akarom említeni, hogy a fentebbi gyümölcs fákból oltóágakat a legtisztább minőségben Tekintetes Bereczki Máté úrnál Kovácsházán (Csanád megyében) szerezhetik meg, 's a megrendelések Deczember hóig fogadtatnak el. Kérem egy úttal oda írni, hogy mi az ára?

---

⁹⁰ Károlyi Sándor gróf, nagykárolyi (Pest, 1831. november 10. – Menton, Franciaország, 1906. április 24.), politikus, közgazdász, az MTA tagja, a Szent István Társulat elnöke (1884–1888), egyik alelnöke (1888-tól). A Hazai Szövetkezetek Központi Hítelintézetének elnöke (1886-tól). Valóságos belső titkos tanácsos, az aranygyapjas rend lovagja. 1898-ban megalapította a Hangya Szövetkezetet.

Az ojtó ágaknak. Ismerve a szent ügy iránti érdeklődését, és jó akaratát, ez bátorított fel arra, hogy gyümölcsészetünk első apostolának bölcs tanácsát és útmutatását kérjem, 's midőn azt teszem, hazafiúi üdvözlettel vagyok

Budapesten, 1884. május 8-án

őszinte igaz tisztelője

Göndöcs Benedek

apát és lelkész"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. május. (Nap nélkül) A-26. számú irat

Másolat

„Tisztelendő

Göndöcs Benedek

apát és lelkész urnak

Budapest

Van szerencsém f. hó 8-ról hozzám írt becses soraira válaszolni, hogy ez uttal minden erővel munkám III. kötetének összeállításával foglalkozom. Ilyenkor kell igyekezni saját munkámmal, mert ilyenkor nem érkeznek rá a pomológok egymást a sűrű correspondentiával molestálni mindenki a maga dolgával lévén elfoglalva. Mult ősz óta közel 500 levélre kellett válaszolnom, aztán az ojtóvessző expedálás is nagyon elfoglalt. Mások számára kellett eddig dolgoznom ugyszólván isten nevében, csupa hazaszeretetből: a magam dolgára nem maradt semmi időm. A kínálkozó alkalmat, a szabad időt, a mikor senki sem háborgat, hazám és hazai gyümölcsészetünk érdekében lelkiismeretesen kell igyekezniem fölhasználni. Ne vegye kérem rossz néven, hogy becses levelében kifejezett kívánságának részletesebb teljesítésébe nem merek kapni ez uttal. A vissza mellékelt listát elolvastam a fölöttébb hibás gyümölcs elnevezéseket kijavítottam. Némelyik gyümölcsre saját tapasztalatomból észrevételt is kockáztattam. A miket én nép számára is alkalmas fajoknak tartok, azok elébe kék plajbással X – et csináltam.

Remélve, hogy a Szent István társulat a naptár kiadási vállalatot jövőre is folytatni fogja, bátorokodnám indítványozni, hogy a gazdaszat minden ágából olyan egyénektől igyekezni a nép számára tanulságos cikkeket beszerezni, a kik az illető szakokban különös szenvedéllyel foglalkoznak, és azok egyikében magában ki is tüntették magokat, 's így teljes hitelt érdemelnek. Egy oly gazdag társulatra nézve, mint a Szent

---

István Társulat, – mely tagjai közzé számlálja csaknem mindnyáját azoknak, a kiknek gazdagságát még a békák is kuruttyolják (mert így szól a béka: urak a papok, de csak a nagyok), szégyen volna ha csupa gazdálkodásból laikusok munkájával lépne a nagy közönség színe elé.

A szent cél, melyet a társulat naptár kiadásával elérni szándékozik, csak is úgy lehet elérhető, ha azok a cikkek, melyek a naptárban közöltetnek, a szakértők előtt semmiféle ráfogás alá nem eshetnek. Ha így teend a tisztelt társulat, bizonyos, hogy eléri a szent célt, mi felé törekszik, 's naptárában olyan hasznos kincset juttat a nép kezébe, mely kincs hivatva lesz gazdagon kamatozni magánál a kiadó társulatnál is. Különben nem lesz egyéb a kiadandó naptár mint egyszerű és ártatlan konkurens azoknak a nép számára irt naptáraknak, melyekben csak erkölcsrontó, vagy legalább haszontalan elbeszélések közöltetnek.

Tudom, hogy indítványommal későn kopogtatok már, mert a jövő évre szóló naptár nyomtatását már is meg kell indítani, hogy kellő időbe érkezessék az meg a verseny terén 's így már nincs idő szakértők után körültekinteni, 's a szakértőktől a kívánt cikkeket bevárni: minélfogva különösen örvendek, hogy nagyságodnak irántam tanúsított nagybecsű bizalma engem abba a szerencsés helyzetbe hozott, hogy a naptárba közleni szándékolt gyümölcs fajok hibás elnevezését kéz alatt kijavíthattam, mert így közleményét oly egyéni véleménynek fogják tekinteni, mely ha a célznak, a mire szánva van nem is felel meg kellőleg, de a gyümölcsök elnevezései illetőleg és formai tekintetben nem jöhet kifogás alá.

Őszintén megvallom, hogy nekem kínosan esett volna látnom Nagyságod nevét azon cikk alatt, melyben a gyümölcsök oly módon lettek volna meg nevezve, a mint azokat a hozzám küldött jegyzékben megnevezve látom.

Kérem nagyságodat, tekintsen engemet úgy, mint a puszták olyan vad fiát, a kit a civilizatio még el nem korcsosított, a ki nem tanult meg hízelegni, a ki nyitva hordja szívét és soha sem habozik az igazat kimondani és egy ilyen vadembernek legyen kegyes aztán meg bocsátani, ha Nagyságod irányában is nem úgy találta volna magát kifejezni, a mint azt tőlle nagyságod meg várta volna.

Hazafiui jó indulataiba továbbra is ajánlva maradok

őszinte tisztelője

Bereczki M."

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. május 17. D-185. számú levél

„Mtur 1884 Máj 17

Kedves Barátom!

Május 13án kelt leveledet a' Göndöcs ur levelével arra irt válaszoddal is. Le Verger⁹¹ szilvák kötetével tegnap megkaptam.

De, minthogy 14- és 15én nőmmel és Mari leányommal Budapesten vóltunk az ötvösmü megtekintésére és fürödni is, kivoltam tegnap merülve; most pedig megyek ki a' tanyára szét nézni, így csak hólnap vagy hólnap után írhatok hozzád bővebb levelet.

Isten vélléd

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k.”

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta rövid, féloldalas levelét. A levélpapír 4. oldalán, fordított állással található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: "Dörgő".]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. május 24. D-186. számú levél

„Mező-Tur.1884. Május 24

Kedves jó barátom!

Lelkemnek jobbik fele

Május 13kán hozzám irt leveledre 17kén röviden válaszoltam, ígérve, hogy 18kán vagy 19én bőrtartalmu levelet küldök hozzád.

De ezt nem tehettem, mert vasárnap délelőtt 10 órakor a kaszinóban fejembe erős vértorlódást támadván, gyenge szélhűdés ért. Ha szerencsére orvosok nem környeztek volna, azóta a föld alatt az örök nyugalmat kéne élveznem.

Tetemes vércsapolással meglehetőssen hejre hoztak.

Gondolataim ugy a roham alatt mint most is, teljesen tiszták és épek. Sőt nemesebbek mint eddig voltak, a mennyiben ugy érzem magamat,

---

⁹¹ Mas, Simon Alphonse (1817–1875) francia pomológus „Le Verger” című gyümölcsészeti szakkönyv-sorozata.

---

mintha minden földi salaktól mentesen az erkölcsi tisztaságnak fényében a legmagasabb hegy csucsan álanék.

Testi erőm megvan, kezem lábom birom, enni inni s aludni jóízűen tudok, de fejem többször szédül és inog válaimon, olvasás, írás terhemre van; tehát, jelen leveletem is Róza leányom tolla alá mondatolom. Lesz é? Belőlem ojan ember mint eddig volt? Az a idő kérdése, bár a doktorok biztatnak.

Félve, hogy egy újabb roham kitalálja oltani életem fákjáját: családom rendbe hagyása tekintetéből, kedves nőmmel együttesen megtettük végrendeletünket tegnap. Van ojan szép végrendeletünk, hogy annál szebbet csak Jókai irt „egy magyar nábob”⁹² című regényében az öreg Kárpáthy János részére. No de, az csak regény, mig a mienk valóság.

Olvasom leveledből és a lapokból, hogy Sármezey Antal urat a Battonyai országgyűlési választó kerület függetlenségi elvet való polgárai képviselő jelöltökül kérték föl. Valóban csudálkozom rajta, hogy egy oly rendkívüli szorgalmú, és családja javát szíven hordozó férfiú, – mint Sármezey ur, miképpen válalhatta azt el?

Hiszem, a mostani kicsinyeskedés, marakodó, s árulkodó országgyűlést, (hiszem, hogy ilyen fog lenni a jövő is) dinamithal kelene szét robantani.

Olvastad é? A Függetlenség című fojó évi Május hó 17ik számába zsidó és Kataszter cím alatt megjelent vezércziket? Azt én irtam, dobtam névtelenül egy levél szekrénybe Budapesten létünk alkalmával s nehany nyomda hibával szóról szóra megjelent. Ha megnem volna nálad, megvan én nálam, s eljössz hozzám elolvashatod, sőt elisviheted, a le Verger⁹³ című egy kötet könyvedel együtt, vagy ha kívánod, postán elküldöm hozzád mindkettőt eljöveteled előttis.

Néztem Budapesten az ötvösműkiállítás két óra hoszáig, de kellett volna annak két hónap is.

Beszéltem a Margitszigeti főkertészszel egy óra hoszáig, igen előzékeny volt hozzám, az alá rendelt négy kertészel s temérdek munka erővel nem csak egyedül a diszkertészetet úzi, de termel a herczeg számára a sziget központján gyümölcsöt is, van vagy száz faj körtéje, melyet Bencsik

---

⁹² JÓKAI 1853

⁹³ Mas, Simon Alphonse (1817–1875) francia pomológus „Le Verger” című gyümölcsészeti szakkönyv-sorozata.

György⁹⁴ ur fajaiból meritett. Különösen dicsért előttem egy Nouvelle Liberal⁹⁵ nevű körtét.

Városunkba néhány ifju nő és férfi fekete himlőbe halt el: ennél fogva házi orvosom családomnak minden tagját sőt kedves nőmnek szolgálóinkat beoltá himlővel.

Vetéseinket s melyek kitűnően álnak eddig nagyterméssel kecsegtetnek, tegnap előtt biztosítottam jég kár ellen. Házunkat újonnan zsindejeztettük vizcsatornával elláttuk.

Gyümölcs, kóstolóloul is alig maradt. De pókhálós hernyó erőssen garázdálkodik. Szőlő buján hajt. A kaszálást e héten megkezdedtük, de a mult heti nagy szárazság miatt széna sokkal kevesebb lesz, mint amenyit az áprilisi sok eső után reménylettünk.

Göndöcs ur levelét a reáirt válaszoddal együtt lemásoljuk és anak idejébe az eredetitt hozzád viszaküldjük. Sajnálom hogy az Göndöcs ur által terjesztésre ajánlot gyümölcs fajok névsorát vélem nem közöltem (!). Jó és hasznos dolog másoknak tapasztalataidból tanulni.

Nagyon örülök munkád előhaladásán, adjon isten néked anak bevégzéséhez testi és szellemi erőt bőségesen szívéből kívánja igaz barátod

Dörgő Dániel m. k.

Utóirat Dörgő Dániel saját írásával:

Ha hirtelen el hunynék, meg hagytam Kedves Nőmnek, hogy téged sürgöny útján azonnal tudósítson.”

[A levelet két félbehajtott 252 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta tollbamondás után Dörgő Róza – Dörgő Dániel leánya. A levél 8. oldalára fordított állásban írt Bereczki Máté vastag ceruzával megjegyzést: „Dörgő 17 +24/V. 1884. Válasz 25/5 1884”].

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

⁹⁴ Bencsik György, tápiógyörgyei és füzesmegyeri (Cabaj, Nyitra vm., ma Cabaj-Čápor, Szlovákia, 1829. ápr. 24. – Rázompusztá, ma Tiszalökhöz tartozik, 1889. ápr. 20.), szarvasgedei fölbirtokos, gyümölcsész.

⁹⁵ Nouvelle Liberal (körte) = BERECZKI műveiben nem szerepel. Ismeretlen.

1884. május 25. B-235. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Maj. 25. 1884.

Kedves barátom!

F. hó 24-ről kelt leveled villámcsapásként hatott rám. A gondolatok özöne forrongott lelkemben. Barátságunk multja, jelene kapcsolatban hazai gyümölcsészetünk jelene multja és jövődjével mind kitárultak lelki szemeim előtt. Egy álmatlanul töltött éjszaka után végre is lehiggadt lázadt vérem s kezdettem tisztán gondolkozni. Kezdettem belátni, hogy az az isten a ki engem nagy czéljai kivitelében egyik szerény eszköznek életben tudott hagyni akkor, a mikor én az élethez már minden reményemet elvesztettem, az az isten, mondom, lehetetlen, hogy minket olyan korán, olyan hirtelen megfoszszon egymástól. Nekem szükségem van, a te szived melegére, a te baráti támogatásodra. Neked élned kell még, mert föladatunk még nincsen megoldva, bevégezve. Neked még élned kell, hogy önzetlen törekvésednek, melyet a hazai gyümölcsészet előmozdítására szenteltél, jutalmát élvezhesd, hogy láthasd és megizlelhessed azt a felséges szilvát, mely neved és emléked mind addig megőrzi, a míg magyar gyümölcsész és magyar ember lesz a föld hátán,⁹⁶ hogy örülhess munkám III. kötetének megjelenésén, mely munka a te buzdításod nélkül talán soha sem látott volna napvilágot. A hazai gyümölcsészetért lelkesedő magyar közönség neked tartozik hálával ezen munkáért, mely hivatva van alapot vetni a leendő magyar gyümölcsészetnek. –

Bizzál a jóságos istenben s e bizalom öntsön szivedbe, lelkedbe erőt bátorságot.

Bajodat gyenge szélütésnek nevezed: de én azt hiszem, hogy nem volt az egyéb, mint erős vértolulás. Ha szélütés lett volna, lehetetlen, hogy egyik másik tagod béna ne maradt volna, lehetetlen, hogy agyad a józan gondolkodásra képes maradhatott volna. Én azt hiszem, hogy egyedül azon megrendítő hatásnak tulajdonítható testi gyengeséged, melyet a vértolulás gyakorolt reád. Élj orvosod tanácsával s vigyázz lelki ismereteden nehogy által hágyad a megszabott diétát. És én hiszem, hogy csakhamar visszatér ismét tested és lelked rugalmassága.

A jövő hó elején megyek hozzád és, ha Petrovay otthon fog akkor tartózkodni, akkor ő hozzá is.

Addig több féle rendbe hozni való dolgom van itthon is, Aradon is.

Az almák leírásában betű rendben haladok, már elértem az N. betűig. Itt a Nemes Sóvári következett volna a leírásra, de nehogy a „Származása”

---

⁹⁶ A Dániel szilváról van szó = BERECZKI 4. kötet 359. p.

bekezdés nagyon hosszúra nyújtózik jobbnak láttam egy egész önálló cikket szentelni a Sóvári almának. A Nemes Sóvári leírásába tehát ez uttal nem fogtam bele, hanem a helyett megkezdettem a cikk írását a Sóvári almáról. Ha készen lesz majd el küldöm hozzád vagy magam viszem el, hogy már kéziratban olvashassad el. –

Malahovszky uram még most sem válaszolt levelemre. Tegnap küldöttem el neki catalogom egy példányát, hogy figyelmeztesse őt arra, hogy várok levelére.

Katona Zsigmond válaszolt a hozzá írt hosszú levelemre és kielégített. Vissza kell vonnon az irányában kifejezett és rá nézve kedvezőtlen véleményem. Kitisztázta magát. Ime ide mellékelve küldöm válaszát, hogy, ha már a kezdetet olvastad, lásd a folytatást is.

Göndöcs apát urat nem tartám pomológusnak vagy legalább olyan pomológusnak, a ki saját tapasztalatai után lett volna képes terjesztésre méltó gyümölcsöket ajánlani. Ez volt az oka, hogy az általa ajánlott fajok nevét nem közlöttem veled. Különben, hiszem, hogy abban a kérdéses naptárban majd elő lesznek azok sorolva s ott majd olvashatjuk. –

Kérlek, addig is még találkozhatnánk tudósíts egészségi állapotod felől.

A jóságos isten áldjon meg mindnyájatokat mindenféle jóval!
Szívéből kívánja

igaz barátod

*Bereczki Máté*⁹⁷

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. május 16. A-27. számú irat

„Másolat

T. Bereczki Máté urnak

M. Kovácsháza

Kecskemét 1884. május 16.

Igen tisztelt Barátom!

Mindenek előtt engedelmet kérek, hogy Márt 18-án írott becses levelére, melyért köszönettel is tartozom, ez ideig nem válaszolhattam, pedig azonnal szerettem volna írni, mert volt becses levelében egy pár oly

⁹⁷ A dőlt betűvel szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 142–143. p.

---

megjegyzés, mellyel szemben öngazolásom végett is a késelem csak is hátrányomra lehetett. De bár mint sajnálom, nem tehettem róla, én is igen-igen elfoglalt ember vagyok, talán ha 20 kezem volna akkor se maradhatna egy se tétlenül. Sok elfoglaltságom mellett még szemfájás is bántott. Nyugodt, háborítatlan óráim ép ez alatt volt, pedig önnek egészen ilyet óhajtottam szentelni.

Sajnáltam, hogy tisztelt barátom a boldog emlékü Entzre vonatkozó megjegyzéseimet úgy értelmezte, hogy szükségét látta az ő emlékének igazán szép és meleg sorokat szentelni, vélvén, hogy én a rozmarin almának⁹⁸ érdemeinél fogva az ő nevével jelzését nem helyeslem. Isten mentsen!

A mint én sem helyeslem az emberek tömjénezését, sokkal inkább utállom azt, – ha az érdemet még ellenségesen is – valaki sárral dobálja, a vagy kicsinyíti. Ennél silányabb vagy gyávább dolgot keveset ismerek. Ilyen soha sem fért hozzám, mert én is meg tanultam azt, hogy sokkal könnyebb a készit kritizálni, mint alkotni. Ön azt írja, „az Ő munkája buzdított engemet arra, hogy a gyümölcsészet mezején tovább haladjak mint ő rendkívüli elfoglaltatása mellett haladhatott az ő emlékének egy becses hazai gyümölcs fajt szentelni nem tartom véteknék.”

Barátom! E kegyeletes megemlékezése az én szememben is érintett egy húrt, a hason érzés melyen 's hálásan rezgő húr a miért néma nem maradhatok. Mert már megírtam önnek egyszer én is régen kertészkedem, de a pomológia szeretetére szenvedéllyel – mondhatnám vénségemre imádására engemet is egy férfiú lelkesítése, a ki 7 évvel ezelőtt „Esdő szavak az anyákhoz hazai gyümölcsészetünk érdekében”⁹⁹ címmel szöveget bocsátott szét a hazában, kíváncsiságból is tudni akartam, mit írhat valaki az anyákhoz pomológiáról? Elolvastam. Szemeimből a könnyek peregtek. – Egy nehéz vádat érzett lelkem, pedig az én multam ösvényeit is jelölik ültetvényeim élő emlékei, és még is be kell látnom, hogy munkásságom tervszerűtlen vólt, éreztem, hogy sok elveszett dolgot tettem, mikor hasznosabban is munkálkodhattam volna, éreztem, hogy sok szép alkalmat elszalasztottam, ismeretek alaposságához. Fölsimertem, hogy azon szövegben van a fákja amely szövegnekül lobban föl és világol a magyar pomológia még kevesek által járt mezején, hogy ne tévejegyük a pusztába, nyomába kell haladnunk.

Én bennem is föllobbantotta a pomológia szakszerű szeretetét a szöveg írója, hálásan áldom, míg élek, nevét. Érzem én is, mivel tartozom

---

⁹⁸ Rozmarin alma = Lásd Entz-féle rozmarin!

⁹⁹ Megjelent a folyóiraton kívül még BERECZKI Máté: Gyümölcsészeti vázlatok. I. kötet. Arad, 1877. Réthy Lipót. 3–7. p.

---

neki, hogy előttünk világol, ennél fogva reám nézve nem lehet közönyös az, mint vélekedik ismeretlenül is e mester róllam, ki iránt minden körülmények között míg élek a tisztelet érzésével viseltetem.

Olvastam én pomológiai könyveket az előtt is, de ezek nem melegítettek föl, nem lelkesítettek komoly irányban a munkához: dolgoztam, mint a ki homokot hord conglomerált¹⁰⁰ hegyre, és mielőtt tudná, mi lesz belőle, a szél elhordja.

A buzdítást, lelkesülni, a delejtút határozott irányban törekedni: a Vázlatokban találtam fel. Természetes tehát, hogy Entz iránt kifejezett tiszteletének nagyságán, nekem meg érteni, át érezni nagyon könnyű, mert én is érzem azt utóda iránt.

Jelzett észrevételemet csak is azon félre értés alapján tettem, mintha a magyar rozmarin almának felfedezője Entz lett volna, azért említém meg, hogy nállunk ennek Entz előtt már nevelt ős fái vannak, úgy tőlle nem eredhettek. Barátom! A hálás tisztelet érzetéből, ezt az ő nevével akarja megörökíteni.¹⁰¹ Nagyon helyes! Ki lehetne erre a keresztségre jogosultabb önnél? De nem csak helyes megörökíteni nevét a fáradozónak, hanem a hivatottak kötelessége is, buzdításul az utókornak. Az elhunytak úgy is szerény jutalma ez.

Mi magát az almát: és erre tett észrevételeit illeti, igen köszönöm, hogy nézeteit közölte, mert tovább tanulmányozom. Én nagyon halylandó vagyok hinni, hogy van önálló rozmarin almánk, hisz magam is úgy írtam, hogy nállunk ez régi, akkor vagy az Olasz rozmarint rosszul ismerem, hogy a különbséget éghajlati és talaj viszonyainkból csupán feltételeztem vagy almáink különböznek. Minden esetre tovább fogom tanulmányozni.

Mi a leírást illeti, és rajzot mit idéztem, megvallom most se találok nagyobb eltérést mint van nállunk, például két egymástól elütő talajon termett egy fajú gyümölcsnek. Annál is inkább meggyengülve látszik véleményem, mert nállunk Tiroli rózsa alma is szerepel. Írtam, hogy kertészünk, több rozmarint szeret emlegetni, de sajnálom, erre nagy sújt nem lehet fektetnünk. A Bazalicza rozmarinját¹⁰² nem ismerem, nem is olvastam erről.

---

¹⁰⁰ konglomerált – conglomeratum (törmelékes kőzet, egyveleg, halmaz) latin szóból eredő kifejezés másolás során betűtévesztéssel írva. Jelentése: össze nem tartozó elemek halmaza.

¹⁰¹ Az Entz féle rozmarin (alma) elnevezést nem az Entz Ferenc által leírt Magyar rozmarin almának adta Bereczki, hanem egy korábban Entz Ferenctől „Magyar rozmarin” névvel kapott, de más jellemzőkkel rendelkező fajtának, mely – Bereczki leírása szerint – „Nagyobb a középszerűnél; gyakran jókora nagy.”

¹⁰² Bazalicza rozmarinja (alma) = Magyar rozmarin (alma) – „Boldogemlékű Bazalicza Mátyás, volt pereszlényi plébános földözte föl s kezdette mindenfelé elterjeszteni. [...] Kisded; néha csaknem középnagy.” BEREZKI 4. 1887. 321. p.

Igen sajnálom, hogy midőn Charles Downing *The fruit und fruit trees of Amerika*¹⁰³ című művét idéztem rögtön nem siettem hozzá tenni „Ámbár nem értem” mert bizony én angolul épen semmit sem tudok. Ebben fiam szokott útba igazítani és olykor kisegíteni. Míg francziául is nehéz boldogulnom, ebben két fiam van szükség esetében segítségemre. E szerint én bizony annak se örülhetek, hogy idegen nyelvekben bővelkedném.

Ezeket kellett volna Önnek igen tisztelt Barátom azonnal válaszolnom, – mert más tollával dicsekedni nem természetem, nem is illene koromhoz.

Hinni szeretem, hogy jelen soraim elolvasása után nem ért félre, azaz tisztán látja maga előtt az őszinte magyar embert, a kit az élet sok oldalú iskolája megtanított az érdem iránt tiszta szívből elismerő lenni, és annak méltán kinyert fölényét tisztelni; nem csak, hanem ara hálásan is gondolni.

Ojtó gallyait annak idején igazán gondosan csomagoltan és címzeten meg kaptam, igen köszönöm. Ezeknek nagy részét még csak iskolába tettem, azért én erre is büszke vagyok. Ma az én kis faiskolámnak féleségekre nézve, azaz fajokra nincs párja mi nállunk, gondol ápolom, csak azt sajnálom, hogy nem lévén más földem, mint tanyai, biz az kissé távol van, mindennap nem láthatom, de azért gondozva van. Nálunk a tanyai földön igen ritka helyen van gyümölcsfa, azt tartják, nem érdemes mert ellopják. Meglehet, de az én kertem bekerített, és munkás nélkül soha sincs, tőlem nem loptak eddig.

Előnyöm az, hogy a talaj fára szűz, fáim díszlenek, a városi szöllők kiéltek ősidők óta, a szép fa ritka, közel, alkalmas talajt nem tudok kapni.

Van azonban más szerencsétlenségünk, mit nállunk futó ködnek neveznek. Olyan ez, mint a Számum,¹⁰⁴ a hol el vonul egy reggel, nyomába pusztulás, enyészet. Fájdalom! Ez az idén Áprill 29-én meglátogatott, nem csak a kajszin és őszi barack termést tette tönkre, de ezeknek fáit is. Kiszámíthatatlan a mi kárunk, hacsak ¼ millióra teszem a termés értékét, a fa értéke bizonyosan meg ért 2 annyit is. Minden gyümölcsfa, a mi virágzott, vagy fiatal gyenge volt, meg sínylette, almánk se lessz. És ez

---

¹⁰³ Downing, Charles (Newburgh,1802. július 9. – New York, 1885. január 18.) kertész, jeles pomológus, kertészeti szakíró. A hivatkozott mű írásában (*The fruits and fruit trees of America*, 1845) öccsének, a szerzőként feltüntetett Downing, Andrew Jacksonnak (1815. október 31. – 1852. július 28.) sokat segített, és testvére korai halála után jelentős kiegészítésekkel még több, bővített kiadásban publikálta.

<https://archive.org/stream/Downing1845bh99M#page/n1/mode/2up>

<https://archive.org/stream/fruitsfruittrees81down#page/n0/mode/2up>

¹⁰⁴ Számum = por- és homokviharral együtt járó forró száraz viharos erejű szél a Szaharában, Arábia és Szíria sivatagos területein.

---

nállunk igen, igen nagy rubrika. Csak azon későn virágzókon várhatunk valamit, mellyek még akkor nem virágoztak.

Van-e barátomnak Chambord vajoncza?¹⁰⁵ Ha nincs számolok ojtó gallyára előre. Pesten láttam ez óriás körtét, olyan volt mint egy tejes köcsög. Francia országba termett Noel kertjébe. Egyébb iránt termelőjével beszéltem és rendeltem e körte gallyából, de nem tudom, nem fog é lefőzni?

Ugyan ettől kaptam Reinette Merweille¹⁰⁶ téli alma ojtó galyát. Ez nagyszerű, gyönyörű alma, majd meg lássuk a mi talajunkon mi lesz belőlle, ha sikerülne! Ha ez barátomnak még nem lenne, az esetbe ha sikerül ójtásom, szívesen fogok gallyából kedveskedni.

Nem sokára kirándulást teszek, néhány jelesb hazai gyümölcsöst megnézni, hogy a magunk viszonyaiban magamat jobban tájékozzam.

Barátom első bizalmas levelében azt írta: mi a kik egy téren a pomológia szolgálatában állunk, testvérek vagyunk, ne használjuk a nagy címézetést, vezéreljen minket egymás iránt a bizalom. Kellemesen esett e nyilatkozata, és ez bátorított fel, hogy eddig is már oly sokszor fordultam szívességéhez. Szabadjon remélnem, hogy ha bár aránytalanul kisebb körű, de minden esetre egy ösvényen haladó szenvedélyem által vezérelt működésem, még sokszor találkozunk az életben, és ha valamibe gazdag tapasztalataihoz fordulnék, bizalmas soraira és támogatására számolhatok. Részemről bármikor és bár miben szolgálatára lehetek. Örömet fogom ebben találni. Van ugyan most is egy teljesíteni valóm még fent, azt nem feledtem, nem sokára fogom remélni teljesíteni. Ez a Tükör almára vonatkozik.

Bezárom úgy is hosszú leveletem kívánva hasznos működéséhez jó egészséget, kedves, mindenben megelégedést.

Őszinte üdvözlettel maradván tisztelő barátja

Katona Zsigmond"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

---

¹⁰⁵ Chambord vajonc (körte) = Comtesse de Chambord = Chambord grófnő körte. BEREZKZI csigásnak és középnagynak mondja, lehetséges, hogy nem azonos a fenti nagyon nagyra növő vajkörtevel.

¹⁰⁶ Reinette Merweille (alma) = Ismeretlen. Lehetséges, hogy a Grosse Merveille szinonimája. Ezt Csuda szép (alma) név alatt írta le Bereczki.

1884. május 26. B-236. számú levél

Mező-Kovácsháza, Maj. 26. 1884.

Kedves barátom!

Czikkemmel a „Sóvári almáról”¹⁰⁷ készen vagyok. Hat és fél lapra terjed az. Sok benne a törlés, módosítás. Előbb le kell tisztáznom; mert így, a mint van magam is csak akadozva tudnám elolvasni. Dél után kezdem letisztázni s ha holnap délig letisztázhatnám, azonnal elküldeném, hogy olvassd el. Érdekes cikk lesz az! Egyik gyöngye lesz a III. kötetnek.

Kérlek egy-egy levelező lapon, csak egy két szóval, legalább minden második nap, íráss gyermekeiddel számomra tudósítást egészségi állapotod felől; mert nagyon megijesztettél leveleddel. Folyvást gyötör az aggodalom.

Az én istenem adja, hogy mielőbb örvendetes tudósítást írhas te, magad a te igaz barátodnak!

Sok jót kíván mindnyájótoknak
igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. május 28. D-187. számú levél

„Mtur 1884 Máj 28.

Kedves Barátom!

Május 25én a leg melegebb baráti érzettel hozzám irt leveled valódi gyógyító ír volt háborgó véremre. Köszönöm, köszönöm, engemet annyira megkülömböztető sőt kitüntető észrevételeid küldését a' szokásos álszeméremmel nem utasítom vissza; hanem elfogadom azt készpénz gyanánt azon kijelentéssel: hogy ezután még inkább igyekezek baráti szent érzetedre méltóbb lenni.

Életem minden idejében az igazság és becsületesség utján jártam. És ha ez ösvényen néhány kevesekkel találkoztam: ellenálhatatlan rokonszenv vonzott azokhoz, és oly szerencsés is valék, hogy sikerült nékem is meg

¹⁰⁷ BEREZKI Máté: Gyümölcészeti vázlatok. III. kötet. Arad, 1884. Nyomtatott Gyulai Istvánnál. 113–121. p. http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs3_1.pdf

---

nyerni azoknak rokon szenvét. Eggyik azok közül te valál, ki engemet barátságodba fogadtál, 's életemet megaranyoztad, másik kedves László vőm, kit sikerült fiammá tennem. Valóban mind kettőtökért nagy hálával tartozom a jóságos Istennek.

Jól hiszed, hogy bajom oka: nem szélhűdés, hanem erős vértolulás vólt. Testi 's lelki erőm ezuttal teljesen épek maradtak, már fent járkálni is tudok. Doktorom egy hét múlva teljesen helyre hozhatónak ítéli erőmet.

Lehet, hogy e' memento mori¹⁰⁸ esemény még hasznomra fog lenni, vigyázóvá és óvatossá fog tenni jövőre.

Írántami meleg részvétedet köszönve, kívánom hogy óhajtasod teljesüljön.

Áldjon meg az Isten minden javaival.

Szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 251 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta kétoldalas levelét. A levélpapír 4. oldalán található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Dörgő Válasz ajánlva 29/5 1884. a Sóvári almáról írt cikkel”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. május 29. B-237. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Maj. 29. 1884.

Kedves barátom!

Máj. 28-ról kelt, legujabb leveled egészen lecsendesítette háborgó lelkemet. Nagy az isten jósága! Nem hagyja el azokat, a kik benne bíznak, a kik az ő akarata szerint élnek, cselekszenek! –

Tehát csak vigyázz magadra. Neked még sok örömet kell megérned életedben. Szedd össze önbizalmad! Hisz isten akarata nélkül hajad szála sem görbülhet meg. –

A Sóvári almáról írt cikket letisztáztam. Küldöm azt ide mellékelve. Ha el olvastad, küld vissza, hogy oda tehessem a sajtó alá már kész, többi cikkeim közé.

---

¹⁰⁸ Memento mori (latin): Emlékezz a halálra! Készülj a halálra!

Előbbi levelemben azt mondtam, hogy gyöngye lesz a III. kötetemnek. Úgy értettem e kifejezést, hogy „gyöngye lesz” azért, mert olyan gyümölcsészeti kérdést hoz tisztába, a melyet hazánkban ez idő szerint senki sem mert volna még bolygatni, megfejteni akarni. Nemcsak a Sóvári almáról szóló cikket készítettem el egészen: hanem leirtam tegnap, az abban fölemlegetett Nemes sóvárit is, Beregi sóvárit is. Az előbbi leírásához minden szükséges adattal ellátott Sziklay¹⁰⁹ öcsém: de az utóbbinak sem vesseit, sem rügyeit, sem leveleit írhattam le ezúttal, mert Sárkány Gábor¹¹⁰ öcsém ezeket nem jegyezte volt le számomra taval. E hiányt azonban most már Aug végén vagy septemberben saját ojtványaimról kell lejegyeznem s a körülményes leírás hiányát akkor kell kipótolnom.

Ebből láthatod, hogy erősen döntöm a munkát.

Petrovay öcsém biztosított, hogy Június elején otthon tartózkodik és vár türelmetlenül.

Isten áldása legyen mindnyájótokon szívéből kívánja

Igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

¹⁰⁹ Sziklay Ede, ifj. (Rozsnyó, ma Rožňava, Szlovákia, 1850. – Jánok, ma Janík, Szlovákia, 1929.). A rozsnyói evangélikus gimnázium növendéke volt. Pesten és Bonnban folytatott jogi tanulmányokat. Ezután a szomszédos Gömör vármegye szolgabírája lett. Rozsnyón vette feleségül Brezovay Klárát. 1878-tól jánoki birtokán gazdálkodott. 12 éven át volt a szepesi takarékpénztár elnöke. 1886-ban kapcsolódott be a politikai életbe, amikor az ellenzéki Függetlenségi Párt szepesi választókerzetében választották meg. 1902-ben is indult a választásokon, de akkor sikertelenül. 1905-ben választották meg a kormánypárti Szabadelvű Párt színeiben. 1910 márciusában, mint a Nemzeti Munkapárt támogatója Abaúj-Torna vármegye és Kassa város főispánjává nevezték ki. Politikai elkötelezettsége miatt az ellenzéki pártok támadták úgyannyira, hogy visszahívás fenyegette. Ennek ő elébe ment és 1917-ben, kormányváltáskor önként lemondott. 1916 májusában a király a Lipót-rend lovagkeresztjét adományozta neki. Távozásakor Kassa díszpolgárává választották. Hat gyermeke született: Ilonka, Klára, Szeréna, Zsuzsanna, Lenke és a nyolcévesen elhunyt Ede. Első és utolsó gyermekük egymás mellett nyugszik Jánokon. Irodalom: Balassa 2013. [Megtekintve 2013 augusztusa] <http://www.felvidek.ma/felvidek/regio/40669-unnepseg-janokon>

¹¹⁰ Sárkány Gábor (1846 k. – Munkács, ma Mukacevo, Ukrajna, 1909) tanügyi igazgató, gyümölcstermelő, városi képviselő Munkácson. Bereczki ismerőse. 1878/79-ben Munkács város községi iskolájának azévi értesítőjét, 1886/87 és 1887/88-ban pedig a Munkácsi állami iparos és kereskedelmi tanonciskolák aktuális évi értesítőjét adta ki, mint igazgató. A munkácsi óvónőképzésben is aktív szerepet vállalt, az 1898-ban rendezett óvodapedagógiai gyűlés egyik szervezője volt. Rehá Anna: Kisdédóvás a történelmi Kárpátalján a 19. században és a 20. század elején. *Pro Minoritate*, folyóirat. 2012. Tavasz. Oktatáspolitikai a történelmi Magyarország végein.

<http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2012/ProMino12-1-09-Reho.pdf>

1884. május (Nap nélkül) Bereczki Máté: A' Sóvári almáról

Másolat: Dörgő Dániel kézírásával (16 p.) *Lásd nyomtatásban: BERE CZKI 3. 1884. 113–121. p. http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs3_1.pdf*

* * *

1884. május 29. D-188. számú levél

„Mtur 1884 Máj 29.

Kedves Barátom!

Tegnap küldtem hozzád levelet, és rögtön reá meg kaptam e' hó 26án hozzám irt soraidat.

Köszönöm irántami érdeklődésedet.

Egy állapotban vagyok, ágyban fekszem, egész kéjjel eszem, iszom, alszom, még pedig jó ízűen, az alvás aggaszt csak, úgy alszom, mintha Morphiomot adtak volna be, a' Doktor kikottyantá előttem, hogy ezt a' vérbe lévő szénszav¹¹¹ okozza: tehát van mégis mitől félnem.

Ide mellékelve küldöm a' mostanába hozzám küldött Göndöcs ur levelét válaszdoddal és a Katona urét is, mindeniket saját kezemmel másoltam le. A' lemásolásuk alkalmával volt idő felettük gondolkoznom, melly gondolataimat közlöm véled.

Göndöcs ur telve van irántad is hazánk iránt a' legjobb jó akarattal, kár hogy ő kissé nem ügyesebb, hogy az ország gyűlésen sokszor derűtség tárgyává tétetett. Mindegy ő előtte mint a' nyíló virág szeplőtlen képéhez az éltető napsugár előtt – bátran kitarhatod szíved, 's lelked legszentebb érzelmeit. De a másodiknak válogatott kifejezései, és túlságos udvariassága, melly utóbbi levelében nyilvánul, reám nézve azon hatást tette, melyet tereád 1ső levele tett. Szeretném, ha véleményembe csalatkoznék de azt tanácslom néked, olvasd el nagy figyelemmel ujra levelét, és olvasd a' sorok közt, légy egy ideig óvatos, nehogy Luka G-t¹¹² fogj benne.

A 'Sóvári almáról" írott cikkedbe, meg emlékezz mind azokról, kiktől olly név alatt gyümölcsöt vagy gajjat kaptál; készségükért, 's jó akaratukért meg érdemlik azt, és csak ugy lessz egész azon cikk.

¹¹¹ Rosszul olvasható, többször átjavított szó, feltehetően „szénsavat" akart írni Dörgő Dániel.

¹¹² A Bereczki Máté és Luka Gusztáv között adódott nézeteltérésre utal. Lásd *1881. május 1. B-141. számú levél!* In: Tolnay G. (szerk.) Bereczki Máté és Dörgő Dániel levelezése II. kötet. /Elektronikus kiadás/ Verseghy Ferenc Elektronikus Könyvtár, Szolnok, 2013. http://vfek.vfmk.hu/00000185/bereczki_mate-dorgo_daniel_2.pdf

---

2 önálló nemes sóvári almafám álló helyre ültetve és van 2 Barnapiros Sóvári Munkácsról (Vajon nem a' Kenézi piros lessz é ez?). A' Barnapiros Sóvári rendkívül erőss növésű életre való faj. Kezd a' szomszéd fáknak nyakára nőni.

Gyakran foglak állapotomról tudósítani.

A' Le Verger¹¹³ kötetét csak akkor küldöm, ha szükséged lessz rá, vagy magaddal viszed.

Isten vélléd

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 251 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta bő kétoldalas levelét. A levélpapír 4. oldalán található Bereczki Máté fordított állású és vastag ceruzával írt megjegyzése: „Dörgő Válasz 30/5 1884”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. május 30. D-189. számú levél

„Mező-Tur, 1884. Máj 30.

Kedves Barátom!

Ne aggódjál állapotomon, kezdek javulni: már a' magam lábán ki mehetek a' retirádba,¹¹⁴ és járkalhatok udvarunkon az élet adó nap fényes melegében. Tegnap és még mais kis hasmenésem vólt és van, melyet Doktorom fejem könnyítésére elő idézett.

Tegnap és tegnap előtt is írtam hozzád levelet, ezt is javulásnak veheted, azután is naponta óhajtalak saját kezűleg tudósítani, eddig pápa szemmel irtam és olvastam, most meg anélkül is tudok írni.

Elmondom, esetem részleteit.

Máj 18. reggeli 10 órakor a' Kaszinóba valék beszélve környezőimmal Budapesti élményeim a' ház előtt lévő gangon. Egyszer csak nagy forróság jön reám, levévén kalapomat, meg simogatva fejemet, érzem, hogy – kivált bal felől fáj, arrébb akarok menni, és mint a' kába birka – bal felé rántódva, csak nem elesék, fogjanak meg mondám, mert szédülök, elesék, Doktor után, segítség. Szerencsém, hogy értelmes, és

---

¹¹³ Mas, Simon Alphonse (1817–1875) francia pomológus „Le Verger” című gyümölcsészeti szakkönyv-sorozata.

¹¹⁴ Pontosabban: *reterát*: árnyékszék, illemhely.

---

szolgálat kész emberek környezetében valék, mert valószínű, hogy bár hol esett volna is rajtam a' baj, azolta örök álomba pihennék. De így néhány perc alatt minden ott volt, a' mi megmentésemre szükséges volt, jég fejem borogatására, legyező, friss levegő hajtására, estherikus eczet szaglásra, válogatott nagy pióczák, Doktorok 2tő 3om, így a kellő ápolásban részesültem.

Eszemen valék mindég, és magam is parancsoló hangon rendelkeztem. Kocsimért küldtem, hogy haza vigyen, de fejemet oly nehéznek éreztem, mintha 10 akós hordó lett volna az tele ólommal, úgy gondoltam, hogy nem bírnak feltenni a' kocsira, vagy ha fel, akkor a' leg erősebb 2 embert is lerántja az magammal együtt, tehát azt mondtam a Kaszinó gangján, egy ócska kitömött dívánon fekvé, először ott raktak reám 12 pióczát, agyam és szemem fellhóbe volt, az idő rendkívül gyorsan telt előttem, 1 óra csak ¼ volt, szemem minden függőleges tárgyat vízirányos állásban látott. Ez engem rémíteni kezdett, szememet lehunytam, és méj léleketeket véve, úgy tetszett környezetemnek mintha aludni akartam volna, de aludni nem volt szabad, mind untalan lökdöstek, és figyelmeztettek, hogy ne féljek és legyek erőss. Erre én meg szóllaltam:

Ki meri azt mondani, hogy én félek, én ki bepillantottam a' tér és idő végtelenségébe, ennél fogva tudom, hogy mi a' földi ember. Én magamat erőss, bátor, és bölcs embernek tartom.

Majd intézkedtem első pióczázásom és tetemes vérzésem után, hogy vigyenek el a' Kaszinóból házamhoz ne legyek a' Kaszinóban láb alatt. És valóba megható jelenet lehetett, midőn a' tanyákra készülni menő 10 emberem, akiket évek óta földünkön keresik magok és családjaik élelmét ruházatát – engemet ágyba fekvé vigyázva lépteikre könyhullatások között, némellyik zokogva vittek haza, méjen meg hatott a' munkától durva kezű munkásaim részvéte, meg is köszöntem nekik későbbben. Ágyamat nőm, gyermekeim és a' Doktorok kísérték, valóban nagyszerűen szomorú menet volt ez.

Másnap újra 12 nagy pióczát, és 11 köppöjt 2szer raktak reám. Majd azután látogatóim jöttek, dicsekedés nélkül mondhatom, hogy Turnak csaknem minden valamire való intelligens embere meglátogatott, még a' katolikus pap is, ki előtt egyszer Slauch Lőrinczet,¹¹⁵ Samassát¹¹⁶ sat. Szóval a' magas Clérust meg dícsértem a' felső házba viselt dolgaikért.

---

¹¹⁵ Schlauch Lőrinc (Újarad, ma Aradul Nou, Arad városrésze, Románia 1824. március 27. – Nagyvárad, ma Oradea, Románia 1902. július 10.) nagyváradai római katolikus püspök, bíboros, egyházjogász, valóságos belső titkos tanácsos, a MTA igazgatósági tagja.

Tegnap azt írtam, hogy közöld a' Sóvári almának küldők nevét, így értsd, a' Sóvári név alatt almát küldőknek nevét. Ha le tisztázod a' cikket, elvárom, hogy lemásolhassam azt.

Hólnap újra írok.

Isten véled

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 251 x 202 mm nagyságú fehér lapra írta majd négyoldalas levelét. Az első oldal tetején található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Válasz 2/6 1884”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. május 31. D-190. számú levél

„Mező-Tur 1884 Máj 31.

Kedves Barátom!

Május 28., 29. és 30án ugy mostan is minden nap írtam hozzád levelet, még pedig elég bőv tartalmukat vagy is betűjüket, talán reá sem érsz mindeniket végig olvasni?

De hiába! Tennem kell valamit, hogy magamat agyon ne unjam. Napi teendőm közt ez a' leg kedveltebb foglalkozásom: midőn véled levelembé foglalkozom.

Reggel felébredve, kedves jó Nőm drót ~~fésűvel~~ kefével meg keféli hajamat, majd vizes spongyával megmosdat, és meg törülgeti bőrömet, tiszta fehér neműt ad reám, akkor asztalhoz ülök, és családommal flöstökölök, de én csak czukros meleg tejet, majd kimegyek udvaromba, addig ágyamat felrázzák, pihenésre újra lefekszem, jön a' Doktor, azzal kibeszélem magamat, a' választási hírek felől, meg a' betegségemről, tegnap véle orvosi consiliumot is tartottam a' légzési állapotomról, teljesen meg czáfolta aggodalmamat a' szénsavról, de a' kiszabott diéta tartását szigorúan fön tartja, abban az esetben még hosszú élet idővel mer kecsegtetni. Mikor a' Doktor elmegy, neked írok, azután újra pihenek, majd ha unom magamat:

---

¹¹⁶ Samassa József (Aranyosmarót, Bars vm., ma Zlaté Moravce, Szlovákia, 1828. szeptember 30. – Eger, Heves vm. 1912. augusztus 20.) egyházi jogi doktor, szepesi püspök, egri bíbornok-érsek, egyházi író, az MTA tagja (ig. 1906).

A' kocsisom adott Daninak egy tamburát, azt előveszem, és addig hangolom, míg az orgel hangoztatást el nem találom (az orgel hang az, mellyel minden hang többé kevésbé öszhangzik, tehát diszharmónia nincs) és akkor a' kis Erzsike leányomat oda hívom, a' gyarló hangszert egy kis asztalra téve ágyam előtt, elveri rajta azon kedves édes melódiájú dallamokat, mint Boccaccio és én kezemet vagy is egyik kezem uj hegyeit a' finoman rezgő hangszerhez értetve kéjes szendergésbe merülve érzem, zajongó vérem hullámai elsimulnak, szemhéjaimat néha felemelve kedves ártatlan leánykám szelid arczára, úgy érzem magamat, mintha a' mennyországba szeráphok között volnék.

Csak képzeld, e' hangszeren egy rezgő polka darabot is componáltam, mellyet Erzsike és Julcsa leányaim már be is tanultak. Mikor pedig az ebéd ideje bekövetkezik, azt családom körében az asztal mellett ülve költöm el, azután elolvasom vagy olvastatom a' lapokat, 2tőt, majd jön a' kis Bodolai unokám, apja, anyja, és más látogatók. Kik ha elmennek, nézegetem Le Vergert,¹¹⁷ erről majd írok neked.

Betegségembe tudom meg, milyen nagy kincset bírok kedves Nőmben. Föl is ruháztam őt halálom után minden jogokkal, mellyeket a' magyar gyarló törvények (az én családom viszonyaihoz gyarló ez) megengednek. Elmondám Nőmnek, hogy halálom után – mert ő 11 évvel fiatalabb nállamnál – elegantiával jelenjen meg mindenütt, hogy messziről mutassanak reá: amott megy Dörgő Dániel özvegye. Akarom, hogy halálom után is tiszteletbe és becsülésben részesüljön, mint eddig. Csak így használhat gyermekeinek. Minta képül tüntetve föl magát mint nőt.

Most is kint van Kedves Nőm a tanyánkon kakasokból kappant csinálni, délután várom, ó de jól esik őt újra látnom.

Na hát! Kedves jó Barátom, így töltöm én beteg napjaimat. Szemlátomást javulok.

Ne vedd rossz néven, hogy össze vissza hányom a betűket, ágyamba át gondolom előre, hogy mit írok neked, és a' kigondoltakat a' lehető legrövidebb idő alatt igyekszem papírra tenni.

Hólnap újra írok.

Szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

---

¹¹⁷ Mas, Simon Alphonse (1817–1875) francia pomológus „Le Verger” című gyümölcsészeti szakkönyv-sorozata.

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 251 x 202 mm nagyságú fehér lapra írta majd négyoldalas levelét. Az első oldal felső részén található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Válasz 2/6 1884”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. június 1. D-191. számú levél

„Mtur 1884 Jun 1.

Kedves Barátom!

A' tegnapi levelembé meg irt napi rendhez híven – eljövén a' levélírás ideje – tudósításomat hozzád végezni kell.

Máj 29-én írt leveledet örömmel olvasom, vele mint a' hozzá mellékelt A' Sóvári almáról irt eredeti kéziratodat, és hólnap 2 rendbeli megjegyzéssel elfogom küldeni.

Épülök. Valóban lelkem egész méjj gerjedelmével elrebegem Szent Dávid CXVIIk hála adó énekét:

»Szeretem és áldom az Úr Istent.
Mert meghalgtá az én beszédemet
Könyörgésemre hajta kegyes fülét
Melyért imádom őtet naponként

Midőn a' halál környül vön engem
Segítségül hívám az úr nevét
Te megmentél a' haláltól engem
Az élők földén járok szünetlenül
A' te szined előtt én Istenem

Mit adjak az urnak jótétiért?
A' hálaadó pohárt én felveszem,
És az Úr jó téteményét hirdetem
Szent nevét áldom segítségíért

Áldozom néked hála adással
Nevedet minden nép előtt hirdetem;
És a' mely fogadást az előtt tettem,
Meg állom minden előtt vígsággal.«

Szerető barátod

Dörgő Dániel"

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 251 x 202 mm nagyságú fehér lapra írta majd kétoldalas levelét. Az első oldal középső részén található Bereczki Máté vastag ceruzával írt fordított állású megjegyzése: „Dörgő 1. 3. 4. / 17 vál. 1884. Válasz mind a három kérdésre 5/6 1884”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. június 2. B-238. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Jun. 2-án 1884.

Kedves barátom!

Máj. 30– 31-ről irt leveleidet tegnap este kaptam meg. Szombaton d. után berándultam Aradra s tegnap d. után jöttem vissza.

Hála legyen a jó istennek, hogy sorsod felől megnyugtató hirt lehetett velem közlened! Csak vigyázz a dietádra s hiszem, hogy nem sokára rendes kerékvágásba fog ismét zökkeni egészséged.

Aradon egy kis ruhaneműt rendeltem magamnak; mert kopottas ruhámban szégyeneltem volna a világba kilépni. Mihelyt megkapom a megrendelt ruhát, azonnal megindulok hazulról. Először is betekintek hozzád s onnan megyek Petrovayhoz pár napra. Visszajövet Nagykörüből, ismét beszóllok hozzád: aztán neki fogok ismét egész erővel a munkának.

April 31-én¹¹⁸ volt nálunk utoljára eső: azóta egy szem sem esett egész mai napig. Kaptunk egykis futó zaport, mely, ha nem is verte el egészen a port: de meg mosta a fák szomjas leveleit.

Az ég áldjon meg mindnyájatokat minden áldásával! Szívéből kívánja
igaz barátod

Bereczki Máté”¹¹⁹

A levél hátsó lapján a következő szöveg olvasható:

---

¹¹⁸ Nyilvánvaló elírás.

¹¹⁹ A *dőlt betűvel* szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 143. p.

„Meg hozandó

Petit Damas rouge szilva kicsi terméket és Mirabella verte fűzőld ringló
Máté barátom nyilatkozata szerint. Tehát elmaradtam.

Dörgő Dániel.”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. június 5. B-239. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Jun. 5. 1884.

Kedves barátom!

Jún. 1. 3. 4-ről irt leveleidet a Sóvári almáról¹²⁰ irt cikkemmel együtt megkaptam. Az 1-ről kelt leveledben leírt hála imádat melyet szent Dávid után foglaltak versbe őszinte szívvel mondtam el én is. Van okunk mindkettőnknek áldani az irgalmas isten jóságát.

A 3-ról írt leveledben, a Sóvári cikkből kihagyhatónak véled a Mezey-féle sóvári bevégző passzusát. Sajnos, úgy kell annak maradnia, a mint meg van írva, mert én Mezeytől,¹²¹ magától, az általa jól ismert fáról nem kaptam volt vesszőt: hanem, mikor már láttam, hogy tőle nem is kaphatok, egy Zilahon általam névleg ismert kertészt kértem föl arra, hogy küldjön ő a Mezey fájáról vesszőt. Warács Venczel¹²² képezdei kertész volt

¹²⁰ BEREZCKI Máté: Gyümölcsészeti vázlatok. III. kötet. Arad, 1884. Nyomtatott Gyulai Istvánnál. 113–121. p.

¹²¹ Mezey Albert (1844. augusztus 14. – Budapest, ?) királyi kúriai bíró. Erdélyi nemesi családból származott, 1855-ben a zilahi gimnáziumban kezdte tanulását; szülőfalujában Úrházy György ottani pap vette pártfogásába. A jogot Eperjesen hallgatta s 1866-ban végezte; ekkor ügyvédi irodába ment gyakorlatra. 1867-ben a megyék szervezésekor tiszteletbeli aljegyző lett és októbertől telekkönyvi segédelőadó. 1869 januárjában valóságos megyei törvényszéki ülnökké választották és 1871-ben a zilahi kir. törvényszékhez bíróvá nevezték ki. 1874-ben a zilahi ev. ref. egyház képviseleti közgyűlésének lett tagja, majd ugyanott presbiter és még ugyanazon évben a zilahi ev. ref. egyház képviselőnek küldte a szilágy-szolnoki egyházmegye gyűlésére, hol 1875-ben megyei ülnökké is választották; 1881-ben a budapesti kir. ítélőtáblához kisegítő előadóul helyezték át. 1878-ban jelen volt az erdélyi ref. egyház kerületi gyűlésén; azóta részt vett a kerületi gyűléseken. Tagja volt a Zilahon 1873-ban keletkezett tanügyi körnek és e kör által rendezett felolvasásokban ő is részt vett; 1876–1881-ig mint a zilahi Kaszinó elnöke szolgálta a közügyet. Szilágy vármegye közgyűlésének is tagja volt és Deák Ferencz arcképeinek leleplezésekor ő mondta az emlékbeszédet Az 1881. okt. 31-től nov. 24-ig tartott reformált egyházi debreceni zsinatra az erdélyi ref. egyházkerület választotta őt képviselővé s mindvégig tevékeny részt vett a tanácskozásokban. A 20. század elején curiai bíró volt Budapesten. SZINNYEI

¹²² Varács Venczel, a zilahi (Szilágy vm., ma Zaláu, Románia) tanítóképző kertésze. Munkája: *Kertészeti jegyzetek tanítóképezdei növendékek részére*. Zilah, 1890. SZINNYEI

ez az egyén, a ki küldött is aztán, de a Daru almáról és nem a Barnapiros Sóváriról. Aztán Mezey úr később Somogyi Sámuel¹²³ Zilahi lakoshoz utasított, hogy majd küld az a valódi Barnapirosról vesszőt. Küldött is, de két ízben, két különböző vegetatiót mutató, tehát két egymástól egészen különböző fajt Barnapiros Sóvári név alatt. Melyik már most e két faj közül az általam keresett Mezey féle Sóvári? Minthogy még nem termett nálam egyik sem, e kérdésre nem lehet felelni, ami még arra a gyanúra is feljogosít: Somogyi ur tévesztése, hogy tulajdonképpen egyik se lesz az általam keresett faj, mert Somogyi ur maga sem ismeri talán, hogy melyik faj volt az, a melyikről nekem Mezey ur gyümölcsöt küldött. – Idő jártával tán majd rájövünk arra is: de cikkem nyilvánosságra jövéte után ezt sem lehetne már egyszerűen csak „Sóvári” név alatt leírni, hanem vagy „Barnapiros sóvárinak” kell annak maradnia, vagy „Zilahi sóvárinak”, és így most már a tengeri kígyót (=Sóvári almát) csakugyan nem lehet már többé nyakon csípnem. –

A „Beregi Sóvárit” Sárkány Gábor öcsém Munkácsi sóvárinak kívánta keresztelni, de én a miatt nem akartam kívánságába bele egyezni, mert tulajdon névből származottnak vettem a Sóvári szót. Sóvár, vagyis község Sáros megyében Munkács mellett egy olyan város neve, a melyiknek határába nem eshetik egy Sóvár nevű község, hanem egy olyan kiterjedt megyében, mint Bereg, ha most nem is, de egykor, régen talán szintén lehetett egy Sóvár nevű község is.¹²⁴ Ez volt az oka, hogy „Beregi Sóvári” névben egyeztünk meg Sárkány öcsémmel. – Tiszaháti sóvári almáról már többektől hallottam emlegetőzni, sőt gyümölcsöt is kaptam volt – ha jól emlékezem Tiszaháti Sóvári név alatt: de ezek mind másodrendű fajok voltak és így jegyzetet sem csináltam magamnak ezekről. Nehogy zavart okozzak tehát azoknak, a kik már más almafajt ismernek Tiszaháti Sóvári név alatt, jobbnak véltem megtartani a Beregi Sóvári nevet, mert ilyen nevű alma még eddig egyáltalán fogva egyik sem ismeretes.

Az én jó embereim Szathmárban nem laknak a Tisza mellékén, hanem a Szamos völgyében. És így nem vehetik rossz néven ha a fajt Tiszaháti sóvárinak nem nevezem. Nem veszik rossz néven már azért sem,

¹²³ Somogyi Sámuel, Zilah, ma Zaláu, Románia. Vett tőle Bereczki Máté alma oltóvesszőt.

¹²⁴ Sóvár, Sáros vármegyében: Eperjes (Prešov) délkeleti részén van Sóvár nevű várom Szlovákiában. Ugyanakkor az eperjesi járásban a 19. század végén még lakott település volt Németsóvár és Tótsóvár. Bereg megyére vonatkozóan utalások találhatók a Bocskai család eredetéről szóló elemzésben, a Sóvári Soós család és Mic bán kapcsolatának leírásakor a Bereg megyei Micköz és Mic patak okán. (Lásd Csikós Zsuzsanna: A Mic bán-történet irodalmunkban (Mese és valóság a Bocskai család eredetmondájában) *Irodalomtörténeti Közlemények*, 1993. 1. sz.

http://epa.oszk.hu/00000/00001/00372/pdf/itk00001_1993_01_078-101.pdf

mert alkalmasint teljesen ismeretlen előttök az a faj alma, a melyiket én Beregi Sóvári név alatt írtam le.

Különben, ha ezek után is kívánnád, hogy Tiszaháti sóvári legyen az az új almafaj neve, melyet én Beregi Sóvárinak neveztem: akkor e tárgyban még értekezniem kell Sárkány öcsémmel is, a ki a fajt először ismertette meg velem. Az ő beleegyezése nélkül nem volna rendén a Beregi Sóvárit Tiszaháti sóvárra változtatnom. Kérlek tehát tudasd szándékodat, mert e tárgyban Sárkány öcsémmel csak azon esetre bocsátkozom érintkezésbe, ha kívánságodhoz ragaszkodnál. Én szívesen megteszem a dolgot: tehát tudasd kívánságod e tekintetbe minél előbb. A Beregi Sóvári nevet én még a miatt is előbbvalónak tartom, mert így németre is, francziára is könnyen lefordítható. És pedig németül lenne a Berger Sóvári, francziául pedig Sóvári de Berg: még a Tiszaháti szót én legalább sem németre, sem francziára nem tudnám helyesen átfordítani vagy csak hosszas, körülírt nevet bírnék belőle németül alkotni, pl. Sóvári aus der obern Thaiss gegend. A hosszas gyümölcsnevet pedig hátrányosnak tartják a gyümölcs elterjedésére mindenütt a világon. Én arra törekszem, a mire törekedtek a művelt világ jelesebb gyümölcsészei is mindnyájan, hogy a jó minél inkább elterjedjen az egész világon. Hiszen a gyümölcsészet egy oly áldással teljes tudomány, éppen mint a szeretet vallása, mely nem egyes népeket vagy embereket, hanem az összes emberiséget, az egész világot igyekszik boldogítani, keblére ölelni! Tegyük hát könnyűvé a jónak elterjedését!

Sok jót kíván mindnyájótoknak

igaz barátod

Bereczki Máté"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. június 5. D-192. számú levél

„Mtur 1884 Jun 5.¹²⁵

Kedves Barátom!

Nem hiába, hogy Tanár vejem és szomszédom van, de a' mint megsejtették, hogy hozzád a' Geográphiáról írok, elhalmoztak mind azon térképekkel, mellyek a' Gymnázium könyvtárába vannak, tölcserrel

¹²⁵ A dátum eredetileg: „Mtur 1884-ben” formában szerepel. A levélcsomó eredeti sorrendje szerint június hóban keletkezhetett, s Dörgő ceruzás megjegyzése mellette „(5-én?)”

akarták talán – írántadi előzékenységéből – fejemet meg tölteni földirati tudománnyal. Tehát kénytelen vagyok már harmadik levelemben még is erről beszélni:

A' Szamos kisebb vagy is rövidebb ága, Hideg és Meleg Szamos név alatt Kolozs megyében 2 patakából származik; míg a' hosszabb ága, Nagy Szamos név alatt Beszterce-Naszódból jön Maros Torda megyébe, és egyesül a' másikkal; majd a' már tekintéjes folyó V. Naménynál a' Felső-Tiszával, azon alól gőzhajó járásra is alkalmassá válván.

Szatmár megyének keleti hegyes vidéke és északi oldala jól be van hálózva vizekkel, és Felső Tisza és Szamos közt ott fojván a Tur vize is 2 ágon. Tehát reá illik Szatmár e' részeire Szt. Dávid 1ső zsoltárának egyik verse:

Mert ő Ollyan mint a' jó termő fa,
Mely a' víz mellé van plántálva.

Szóval Szatmár e része meg van áldva a' természettől a' gyümölcs termesztésre szükséges kellékekkel eddig.

Azért hogy én unalomig illy sokat írok neked, ne gondold, hogy minden levelemre választ várnék tőled, a' te időd becses, akkor írv hozzá, ha reá érsz. 5. 6–10 levelel magam is csudálkoztam: hogy lehettem én ilyen fecsegő? Hogy ki nem fogyok a' hozzád írandó tárgyaktól?

Ez annak a bizonyága: hogy a' vértorlódásom, egyáltalában meg nem támadta agyamnak azt a' részét; hol az írásra meg kívánható idegek, duczok fészkelnek.

Tegnap Doktorom kiakara ugratni az ágyból, de addig nem megyek ki udvarunkból, míg a' könnyű ruhám el nem készül, melly testemnek semmi részébe nem akadályozza a' vér keringést.

Csak képzeld, világos színű igen könnyű kelméből készítenek ruhát, pantallót, kesztyű bőrből topánt, szalma kalapot. Jaj de hiába! Alkalmazkodnom kell, ha élni akarok a' ruhába is a' természethez, azt soha se hittem vólna, hogy a' magyar nadrágot és csizmát német cziczuval és topánnal kell fölcserélnem, fáj is az lelkemnek. De még azt is megérem, hogy mint Kodolányi¹²⁶ és több más veszett gyomru ember vegetáriánusnak kell lennem.

¹²⁶ Kodolányi Antal (1835. február 16. – 1910. december 7.) Bátorban (Heves vm.) született, neves mezőgazdász, szakíró, az OMGE segédtitkára. Az írói működésének 25. évfordulójára az OMGE által, 1884. december 8-án rendezett díszlakoma leírásából kiderül, hogy vegetáriánus volt. „Kodolányinak, aki már 8 éve vegetáriánus, a díszlakoma főrendezője külön étlapot állíttatott össze.” (*Budapesti Hírlap*, 1884. december 9. 338. szám, 4. p.) Korizmicz László díszelnök ekkor nyújtotta át Kodolányi Antal számára azt az aranytollat, amelyet napjainkban a Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár őriz.

Mostanába, Május utolján is Jún elején a martfúji puszta mellett lévő tanyánkon jó 2 esőt kaptunk.

Gyep szénánk is van már idáig 60 vontató, vagyis lókocsira való, 15 ember pedig kaszál

Ha levelet írsz, megírd benne, hogy vissza kaptad é? azon leveleket (Göndöcs, válaszod reá, és Katona, majd a' Sóvári cikk) melyeket én lemásoltam, és hozzád vissza küldöttem?

A' Kertészeti Füzetek folyó évi Május havi folyamában ugyan megcsipkedi Szentgyörgyi¹²⁷ Villásit, ki *-gok alatt alig tud tölle szabadkozni.¹²⁸

Ez a' Szentgyörgyi valóságos csalán ember, nem bír meglenni szúrás nélkül. Magát nagy pomológnak tartja. Pedig Katonával együtt kapkod a' nagy szemű gyümölcsökön, mint valami gyermek vagy kezdő pomológok

¹²⁷ Szentgyörgyi = a Kertészeti Füzetek (illetve ekkor a Gyümölcsészeti és Konyhakertészeti Füzetekről lehet szó) cikkírója. Szentgyörgyi Lajos, sepsiszentgyörgyi és timafalvi (1837 – Kolozsvár, 1904. szeptember 28.), a kolozsvári Magyar utcai ev. ref. népiskola igazgatója, az 1880-as években az Erdélyi Gazdasági Egyesület Kertészeti Szakosztályának segédtitkára, jegyzője, az Erdélyrészi Méhészeti Egylet elnökségi tagja, majd főtitkára, közlönyének (*Méhészeti Közlöny*) szerkesztője tagja 1886-tól. A *Kertész-Gazda, az Erdélyrészi Méhészet Egylet közlönyének melléklete* (Kolozsvár, 1901–1903) című havilap szerkesztője. Az Erdélyi Gazdasági Egylet Gyümölcsészeti szakosztályának előbb segédtitkára, majd elnöke. (Vö. Gyümölcsészeti miniszteri biztos jelentése az ez évi október 3–12. tartott budapesti gyümölcskiállítás és vásárról. *Kertészeti lapok* 1891. október, 10. szám. 258. p.). Lásd gyászjelentését: OSZK-Rakovszky gyűjtemény 833–834. szám alatt!

¹²⁸ A Besztercei szilva kontra Ágeni szilva ügyében mondott ellent Villásinak Szentgyörgyi Lajos: „Hanem néhány sarkalatosabb dolgot még sem mellőzhetek. Így például nem tehetem, hogy elhallgassam azt a tapasztalatunkat, melyet a szept. 12-iki szakoszt. ülésünkben nyertünk, ekkor ízelelvén össze-vissza vagy 23-féle szilvát (ez is megjelent a «Gazdában»), s azok közt nem egy «égig magasztaltat». Hanem hogy ez az alkalom is teljesen meggyőzött a felől, hogy minden szilvák királya a Besztercei, bármit mondjon is erre a különben véghetetlen érdemekben gazdag szerkesztő barátom uram s más kissé ellenvéleményes üggyársunk, ez most is igaznak nyilvánult; s igaz marad bizonynyal mindaddig, míg szilvák és azokkal is bíbelődő pomológusok működnek ez árnyékvilágban. (Villási megjegyzése a lábjegyzetben: Hanem azért a ki nagyobb szemüeket termelt, mégis több hasznot fog látni ugyanakkora terület után, mint a ki csak beszterceit ültet. Szerk.) Az Ágenit is «szinről-szinre» megismertük ekkor; de hogy mikor fogja ez beszterceinket kiverni helyéből, arra cadencziát nem bírnánk találni. (Villási megjegyzése a lábjegyzetben: Hiszen már kiverte, mert mi az ageni szilva aszalványának kilóját 2 frttal fizetjük, míg a beszterceink aszalványának kilójáért 20 krt kapunk, tehát csak tízszer kevesebbet. Szerk.) Hasonló alakú ehhez, valamivel kisebb, kissé piroskás színű s nem egészen magva való s sokkal kevésbé cukros a mienknél: de meg aztán kövér esős időjárásnál széthasadoz, s már ez egyetlen rossz tulajdonsága elég arra, hogy ne cseréljük el vele, nálunk Erdélyben csaknem erdségeket képző beszterceinket. Így jártunk a többivel is; s valóban jó lélekkel mondhatjuk, hogy a ki az általunk főnnebb jelzett 5 illetve 10 féle szilvát beszerzi s termeli, aztán a többit igen-igen könnyen nélkülözheti. S hogy ez állításunk igaz, tekintsen be csak akármelyik kissé üggyársunk mélyebben a dologba s bizonynyal velünk fog tartani. (Villási megjegyzése a lábjegyzetben: Főképp ha megalégszik a gyümölcstermelés plátói szerelmével és az üres zsebek fogják képezni főfő boldogságát. Szerk.)” Lásd Szentgyörgyi Lajos: Évi működése az erdélyi gazd. egylet kertészeti-gyümölcsészeti szakosztályának. *Gyümölcsészeti és Konyhakertészeti Füzetek* 1884. 5. füzet, 1884. májusi szám, (145–151. p.) 149. p.

szokták. Szilvák királyának a' Nectarinet (Baraczkzilva?) tartja. Szeretném tőlle meg kérdeni, hány faj szilvát ismer?

A' Le Verger¹²⁹ Vlik kötetét leg közelebb írandó levelemmel el vagy is vissza küldöm. Tanultam belőlle sokat. Majd meg írom, de már akkor nem fogok mert kevés a' tiszta papír, már is megírásra meg nincs idő.

Tehát Áldjon meg az Isten

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 251 x 202 mm nagyságú fehér lapra írta majd négyoldalas levelét. A szövegalkotásban feltűnő, hogy nem minden szót ír le teljesen, és a mondatrészek egyeztetése is hagy kívánni valót maga után.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. június 6. D-193. számú levél

„Mtur 1884 Jun. 6.

Kedves Barátom!

Jun. 2án hozzám írt leveledből értesültem, hogy végre még is elhatározta kimozdulni fészkeből.

Tehát megláthatjuk egymást testi szemeinkkel.

Nagy örömet szereztl előlegesen is nékem és családomnak.

Írj Nagy Gusztáv régi jó Bajtársadnak Gyomára, hogy mikor leszel a' Gyomai vasúti állomáson? Turra jövedeled alkalmával. Ő kimegy oda, és veled jön hozzánk Turra, hívd meg nevünkbe hozzánk, szívesen látjuk. Különben már ez a' terv rég kicsinált dolog, mi őt rég ólta ismerjük. Nékem is írj, hogy értetek kocsit küldhessek a' Turi vasúti állomáshoz, ha én kinem mehetek, ott lesz Dani fiam, ki már jó hosszúra meg nőtt. Egész családommal várunk, 's együtt étkezünk mindnyájan mindig, és ha Nagy Gusztáv barátoddal jössz. Mari leányomnál fogtok hálni együtt, így négyszemközt is lesz alkalmatok magatokat jól kibeszélni. És ha te Petrovay Öcsémhez elmegy Nagy Gusztáv Barátunk vissza mehet Gyomára.

¹²⁹ Mas, Simon Alphonse (1817–1875) francia pomológus „Le Verger” című gyümölcsészeti szakkönyv-sorozata.

Irod, hogy a' Máj 30. és 31én hozzád írt leveleimet megkaptad, az óta annyi levelet küldöttem neked, hogy félek – kiszorít a' szobádból.

Tegnapi levelembé írák, hogy a' VI. Vergert¹³⁰ elküldöm, ma küldöm, sótt tedd táskádba a' VII kötetet is.

Mikor Mózes¹³¹ kivezeti Egyiptomból a' testileg és lelkileg igen elkorcsosult Istentől választott népét érezve, hogy e' romlott néppel nem foglalhatja el a' Kanaán földjét addig harcoló Arábiai sivatagain össze vissza őket, míg magával együtt az örege mind kihalt. De Mózesbe meg volt azon vágy: láthatni Kánaánt, felment két ifjúval talán a' közeli hegyekbe, onnan tekintett le Kanaánba.

Igy vagyok én Le Verger azon köteteivel mellyek be a szilvák vannak rajzolva.

Mondád egyszer: hogy áldott emlékü Oberdieck szuperintendens öreg napjaiba a' szilvát tartotta ennek, bár én még 54ik életévemet taposom: már is azt érzem a' hova Oberdieck talán 75 éves korába. Eddig a' körte volt a' gyümölcsök közt kedvenczem, most már a' szilva az. Ösztönszerűleg sejtem, hogy a' szilva eledelre, mind mind inkább fogok óhajtozni. Tehát ezt igyekszem beszerezni, és tanulmányozni is.

A' Le Verger¹³² Viik kötetébe ismertetett 64 faj szilva közzül 26 fajt birok, bírni óhajtom még közülük ha ugyan nállad meg van, és én még élni fogok, a' 21 szám alatti Petit Damas Rougét¹³³ és a' 46. szám alatti Mirabelle vertét,¹³⁴ mellyeket befőzésre alkalmasaknak látok.

A' sárga apró szilvákából birom az apró sárga mirabellét, Flotow, Herrnhausi és Bohn mirabelláit, ugy a' Lepinet nincs jobb, télen és tavaszon – szóval addig míg új gyümölcs nincs, mint a' szilva befőtt, jól lehet reá vizet inni, és könnyű híg hasat okoz.

Hogy a' Verger Viik kötetét nem csak szememmel nyaltam végig, de tanulmányoztam is, bizonyítani fogom, tehát hald.

A' 3 szám alatti Pond magoncza

a' 14 szám alatti Reine Claude Rouge van Mons

¹³⁰ Mas, Simon Alphonse (1817–1875) francia pomológus „Le Verger” című gyümölcsészeti szakkönyv-sorozata.

¹³¹ Mózes bibliai próféta, egyben a zsidóság, a kereszténység, az iszlám és több kisebb vallás nagy prófétája. Tevékenységét az Ószövetség több könyvben megörökíti. A régészeti kutatások alátámasztják az izraeliek egyiptomi tartózkodását, fogvatartását, és kivonulásukat Egyiptomból.

¹³² Mas, Simon Alphonse (1817–1875) francia pomológus „Le Verger” című gyümölcsészeti szakkönyv-sorozata.

¹³³ Petit Damas Rouge (szilva)

¹³⁴ Mirabelle verte (szilva)

és a' 32 szám alatti Prune Empereur¹³⁵ úgy tetszik hogy meg van nállam, mintha természetben láttam volna őket. Az első határozottan valódi, de minthogy nem jó szilva nagysága mellett is elejtettem, csak 1 erős próba ág van belőlle. A' 2dikát nem kaptam meg tölled fenti neve alatt, de nekem úgy tetszik, hogy a' Mas császára termett illy alakú és színezetű szilvát, ez sem kell, van belőlle 2 erős próba ág.

A' 3dik utolsó, Verger szerint látom, hogy a' Mas császára akarna lenni, de nekem illy alakú és színezetű meglehetősen jó szilvát a' tölled 1877-be kapott piros császár szilva egy próba ága termett, de gyenge gajja van a' próbafa északi oldalán ezt meg tartom, és ha jövő tavaszt érek, vagy 2 önálló fát csinállok belőlle, mert ez legjobb, legszebb, a három közt, gondolkozz csak, hogy van mint van.

Majd szóval sokat beszéllek, úgy ezekről, mint a' Tarka perdrigonról, és egy lapos pofájú kis kék szilváról.

Isten vélléd

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 251 x 202 mm nagyságú fehér lapra írta négyoldalas levelét.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. június 7. D-194. számú levél

„Mtur 1884 Junius 7én.

Kedves Barátom!

Tegnap azaz Június hó 6ik napján a' hozzád írt levelemben úgy rémlik előttem: hogy Nagy Gusztáv neve helyett (ki régi bajtársad és most Gyomán mérnök, kit szeretném ha hozzám magaddal elhoznád) Nagy Gyulát írtam. Nem Gyula tehát – de Gusztáv. –

Isten vélléd.

Szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

---

¹³⁵ Prune Empereur (szilva) – Mas császárszilva

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 201 mm nagyságú fehér lapra írta félfoldalas levelét. A levélpapír 4. oldalán fordított állásban vastag ceruzával írta Bereczki Máté megjegyzését: „Dörgő Válasz mind a 4 levélre személyesen 15/6 1884”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. június 8. D-195. számú levél

„Mező – Túr, 1884. Jun 8.

Kedves Barátom!

Jun 5én kelt, 's hozzám intézett soraidat tegnap délbe kaptam meg, így a' tegnapi levelemben nem válaszoltam reá.

Sajnálom, hogy nyilatkozatod szerint a' Barnapiros Sóvári csakugyan kisiklott kezeid közzül.

A' Beregi Sóvári név had maradjon meg. Sárkány Gábor kedves Öcsémnek volt joga annak neve meghatározását, nekem pedig semmi jogom hozzá, és miért szaporítnám én ezzel a' te drága idődet. Ugyan póltron¹³⁶ ember lennék én akkor, ha felvilágosításod után is úgy viselném magamat, mint egy nyűgös kötözködő kis gyerek.

Ha találkozunk, 1 órai időt szentelünk a' Sóvári almáról beszélgetni.

Isten véled

Szerető barátod

Dörgő Dániel m. k.”

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 201 mm nagyságú fehér lapra írta egyoldalas levelét. A levélpapír 4. oldalán fordított állásban található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Dörgő”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

---

¹³⁶ Poltron (francia) = szájhős, gyáva hengegő.

1884. június 12. B-240. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Jun. 12. 1884.

Kedves barátom!

F. hó 15-dikén és 16-dikán is küldj ki valakit a Túri vasúti állomáshoz előmbe; mert, ha 15-dikén véletlenül meg nem érkezhetném, 16-dikán mindenesetre ott akarnék lenni. Nagy Gusztinak is éppen ezt irtam. –

Éppen tegnap kaptam levelet Petrovay öcsémtől, melyben írja, hogy ő is óhajtana téged meglátogatni. Kér, hogy táviratoznám meg neki M. Kovácsházáról, hogy mikor érkezem hozzád Turra. Akkor ő, maga jön értem kocsival Turra s nem kell Szolnok felé kerülnöm, hogy hozzá juthassak.

Addig is, míg találkozhatnánk, istentől minden jót kíván
igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

[Bereczki Máté levelének a hátlapjára írta Dörgő Dániel a következőket:]

„1884 Jun 15-én eljött hozzánk Máté Barátom vasuton Turra. 17-én át jöttek Gyomárról Endre öcsém, és Nagy Gusztáv mérnök ur, Máté Barátom 1848 évi bajtársa, 27 évi távollét után kibeszélgették magukat. Jun 18-án elment Nagy G. Gyomára délbe, reggel Endre öcsém Szarvasra. Máté délután Szolnokon és vasuton és gőz hajón Nagy Körübe Petrovay György öcsémhez. 22-én vissza jött Máté Turra, 23-án vittem és mentünk Gyomára. 24-én ott váltunk dél előtt ott szemzés tanítás ürügye alatt véle rózsát ojtattak, majd délbe egy ismeretlen multu utas, bizonytalan jövőjü megyei mérnököt erőssen háttérbe szorítottunk, és velünk lealacsonyítólag bántak, a délutáni gőzösön Máté haza és én Turra jöttünk gőzösön. Máté ígérte, hogy augusztusba eljön némelly gyümölcs leírásra, Dörgő Dánielnek ki kell keresni.

Vasúti találkozás.”

* * *

1884. június 19. B-241. számú levél

„Nagy-Körü, Jun. 19. 1884.

Kedves barátom!

Szerencsésen megérkeztem ide esőzés előtt: de, alighogy megérkeztem mindjárt rá-kezdte az országos eső. Szobába szorultam tehát itt is, még inkább, mint Túron.

No de a dologra!

Vasárnap d. után leszek Turon. Ott leszálok újból és csak hétfőn indulhatunk Gyomára föltéve, hogy te is eljöhetsz. Ha magamnak kellene mennem; akkor a Gyomára menetelt máskorra halasztom: hanem ez úttal egyenest Aradra megyek a hol vagy két napig dolgom leszen; mert, ha most nem mennék oda, nem tudom lesz-e olyan érkezésem az oda menetelre, mint most.

Sok jót kíván mindnyájatoknak

igaz barátod

Bereczki Máté¹³⁷

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. július 1. B-242. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Jul. 1. 1884.

Kedves barátom!

Az almák leírását bevégezendő a Nyári daru leírásába akartam kezdeni. Jegyző könyvemben ott, a hol a gyümölcsöt leírtam nem találtam följegyezve azt. A mit nekem egy leveledben 1882. augusztus 30-dikán írtál volt ezen almáról. Mind össze kutattam a hozzám 1880-tól 1883-ig érkezett leveleket: de köztük a te kérdéses leveledet sehol sem találtam. Hová dugtam el! A jó isten tudja. Pedig hát most nagy szükségem volna arra, mert a „Származása” bekezdésben okvetlenül meg kellett volna írnom azt, a mit a Nyári daruról ama leveledben közöltél.

Kérlek hát légy szíves kisegíteni és mond el újból, a mit tudsz a Nyári daruról. Ugy látszik, hogy aligha teljesen azonos ez a Nyári barna sajt

¹³⁷ A levélpapír bal felső sarkában kék dombornyomással egy stilizált „P. I.” betűpár fölött lebegő ötágú korona. Petrovay György ilyen emblémával díszített levélpapírján (11 x 17,8 cm) írt Bereczki.

almával (=Brauner Sommer-Käsapfel), mert növényzete, miképp ojtványomról látom, nem egyezik jól a Brauner Sommer-Käsapfel növényzetével. A Nyári daru vesszei és leveleire nem illik egészen rá a Brauner Sommer Käsapfel német leírása. Lehet tehát, hogy a faj még eddig egészen ismeretlen magyar faj, mely gyümölcseiben ugyan hasonló a német főnebb említett almájához, de növényzetében (már t. i. a mi leveleit illeti) nem. –

Holnap már a szilvák leírásába fogok, vagy 20 – 22 faj lesz belőle a III-ik kötetben közölhető. –

A levelészek tengeri sokasága lassankint pusztulásnak indul kertemben. –

Az alatt, míg nálatok voltam, szobámat kimeszelték. Úgy fölforgattak itt mindent, hogy alig-alig bírtam szokott helyére rakosgatni a széthányt vagy legalább nem a szokott helyére rakosgatott holmit.

Most már egészen úgy van ismét minden, a mint volt elmenetelem előtt és állandóan. –

Nincs-e valami ujság nálatok? Kedves lányod, László öcsém neje, egészséges-e már?

Sok jót kíván mindnyájatoknak
igaz barátod

Bereczki Máté"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. augusztus 1. B-243. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Aug. 1. 1884.

Kedves barátom!

Megkaptam mindkét leveledet, melyeket Julius 29-ről és 31-ről keltezve irtál hozzám. Megbotránkoztam rajta, hogy oly sötét szemüvegen nézed a világot. Mit törődöl te avval a világgal, a hol mi többé tevékeny részt venni nem leszünk képesek?! Azt a nagy áradatot, mely nem azon uton halad, a merre mi szeretnők, hogy haladjon, úgy sem lehet feltartóztatnunk. Ne törődjél vele! Ő lássa mit csinál.

A latin bölcs kimondotta régen, hogy „Mundus se expedit”¹³⁸ és igaza volt. Ha megzavarodik majd lecsillapul magától. *Nekünk, a kik más világban élünk, más világból valók vagyunk, semmi közünk többé ehhez a világhoz. Törjék*

¹³⁸ „A világ megtalálja a kiutat.”

rajta fejöket a fiatalok, a kiknek még módjukban lehet saját világuk folyásán változtatni s azt a rossz irányból a jóra terelni.

Lásd én nem törődöm semmit a mostani világ folyásával. Egész életemben utáltam, most is utálok és mert megérdemli, megvetem a zsidót: de a miatt, hogy ők orránál fogva hurczolják a most élő népeket, – bizony isten! Nem haragszom rájuk. Mért oly gyávák és pimaszok a most élő népek, hogy orruknál fogva hagyják magukat hurczolni! Ők lássák, mit tesznek! Én rajtok segíteni ugysem vagyok képes. Talán az igazságos isten küldi büntetésül a zsidót az elkorcsult jelen ivadéokra!! Hadd bűnhődjék hát a zsidó fokhagymás rablánczán, ha megérdemli! Bizony mondom neked! Nem érdemes neked rossz vért csinálnod magadnak a rossz világ miatt. –

A mit neked Nagy Zsiga¹³⁹ kertemről beszélt, arról én egy árva hangot sem tudok. Bizonyos, hogy Nagy Zsiga sem tud arról semmit: de hát a ministerium husos fazekai körül neki is jutott, – szegénynek! – egy kis morzsalék: tehát hálából csak kell valamivel dicsérni azt, a kiről a német vers mondja:

„Dessen Brod ich esse
Dessen Lied ich singe.”¹⁴⁰

Neked barátom! Az egész meleg nyarat Báriba kellett volna töltened s fürödnöd kellett volna naponta a Körös vizébe. Hagytad volna pokolba a várost, a városi életet, a napi politikát! Egy sem való már nekünk ezek közül; mert mi az ujéletbe már, – ha még száz évig élhetnénk is, – ugy sem fogjuk többé magunkat beletalálni s abban magunkat jól érezni.

Éljünk a barátságoknak s háborítlan kedéllyel töltsük el azt a kevés időt, a mennyit az életben fönhagy számunkra végzetünk. Adjon lelkünknek nyugalmat, meglegedést az a tudat, hogy a mennyire tölünk telhetett, igyekeztünk életünkben megtenni a haza és emberiség iránti kötelességünket, igyekeztünk jó példát adni az utánunk következő nemzedéknek. Az, hogy követik-e a jó példát vagy nem? Többé ne aggasszon bennünket, mert a világ folyásán, mint mondám, mi már ugy sem változtathatunk.

¹³⁹ Nagy Zsigmond (Zsiga), vecsei. (?–1895. június 3.) 1867–1873-ig református lelkész Szentleányfalván (Arad vm.), majd 1874. november 1-től az Orosháza melletti Bánfalván. A bánfalvi (1901-től Gádoros) református vallásúak 1858-ban önállósodtak (korábban Szenteshez tartoztak) és vallásuk gyakorlására szerveztek egy lelkész-tanítói állást, aki az istentiszteleteket egy lakóházban tartotta. A reformátusok igen kis száma miatt valóban nehéz anyagi körülmények között élhetett Nagy Zsigmond lelkész-tanító 1875-ben. Ő volt az itteni faiskola és méhész egyesület alapítója (utóbbi 1883-ban Hódmezővásárhelyre tette át székhelyét – PALLAS). 1883-ban az „ország felső megyéibe méhészeti vándortanárrá” nevezte ki az FM. (*Protestáns egyházi és iskolai lapok*, 26. évf. 1883. július 8. 27. szám). Mezőgazdasági szakkikvei a Kerti Gazdaságban; az Alföldben; a Földművelési Érdekeinkben; a Magyar Gazdában és a Kertész Gazdában jelentek meg, melyek részletes adatait lásd SZINNYEI!

¹⁴⁰ „Akinek a kenyerét eszem, annak a dalát éneklek.”

A mi szerepünk már lejárt. Ne tekintgessünk a jövőbe, hanem élesszük fel lelkünkben a multat. Mi már csak a mult emlékein gyönyörködünk vagy buslakodjunk, mert magunkénak már csak a multat tarthatjuk. A jelen és jövőendő nem a mienk már, hanem az utánunk következő nemzedéké. –

A mult hónap 25–26-dikán Aradon voltam. Végeztem a nyomdászommal; megrendeltem vele a papirost munkám III-dik kötetéhez. E hó folytán már megkezdte a nyomtatást s mint igéri, már november végén be is fejezi azt. –

Most egy cikket dolgozgatok. Ha megírtam majd elküldöm neked vagy elviszem hozzád magammal, mert ha bevégeztem, azonnal átrándulok hozzád a Nyári daru végett, melyet a kérdéses kötetben közölni szándékozom.

A cikk írásában lassan haladok. Gyakran kell szünetet tartanom, mert a mély gondolkodás fejfájást, fejszédülést okoz. Már pedig a cikk, melyen most dolgozom mély gondolkozást kíván. Nem akarom ellenségem ingerelni: de elvitázhatlanul be akarom mégis bizonyítani, hogy igazam volt mind abban, a mit az Orbai almáról¹⁴¹ napvilágra hoztam.

Ha a munkába vett cikket kidolgoztam; akkor a III-dik kötetemből, hogy teljesen kész legyen, még csak a Nyári daru és a Beregi sóvári növényzetének leírása fog hiányozni.

Addig is, míg ismét találkozhatnánk, kérlek, hagyj föl gondolataiddal! Igyekezzél kedélyed nyugalmát vissza szerezni!

*Az ég áldjon meg minden jóval! Szíveből kívánja
igaz barátod*

Bereczki Máté”¹⁴²

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. augusztus 4. B-244. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Aug. 4. 1884.

Kedves barátom!

Az Orbai almáról irt újabb cikkemmel kész vagyok: de egy körte fajról Vas megyéből és 3 alma fajról Bereg megyéből e hó elején kell kapnom termőrügyes peczketet; mert Aug. elejére kértem volt azokat az illetőktől: tehát, mikép megelőző levelemben ígértem, mert, mindjárt nem

¹⁴¹ BEREZCKI Máté: Gyümölcsészeti vázlatok. III. kötet. Arad, 1884. 129–139. p.

¹⁴² A *dólt betűvel* szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 144. p.

mehetek Mezőturra, hanemcsak folyó 15dikén. Addig remélem, hogy megkapom s el is ojtom a kívánt termőrügyes peczkeket s aztán az illető körte és alma leírásaim hiányát, t. i. a „Virág rügyei” bekezdést, mely most még nincsen betöltve, – ki igazíthatom. Nem szeretnék hiányos leírást közölni munkámban. Ha most mennék hozzád; könnyen megeshetnék, hogy ottlétem idején érkezhethének meg a virágrügyes peczkek s elromlanának addig, mire haza érnék és akkor 4 gyümölcsöm leírását kénytelen volnék hiányosan közölni.

Azért írom ezt meg eleve: hogy nem türelmetlenkedjél rajtam, miattam s meg nem érkezésem miatt, minek okát itt megfejtetem.

Addig is még ismét találkoznánk isten ótalmazzon benneteket minden rossztól s áldjon meg minden jóval!

Szívéből kívánja igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. augusztus 5. D-196. számú levél

„Mtur 1884 Aug 5.

Kedves Barátom!

Folyó hó 1ső napján kelt – ’s hozzám intézett leveledet nagy örömmel olvastam.

Rokonszenves baráti tanácsod jól esik követnem, melly meg nyugtatá sebzett lelkemet ’s csillapítá háborgó véretem. Ezek után ugy teszek, a’ mint tanácsolád. Hiszen ha elpusztulnék is hazám sorsa, ’s nemzetem jövője feletti keserű bánatom miatt, nem használnék véle semmit, még családomnak ’s környezetemnek bizonyosan sokat árthatnék.

Keress fel többször, – ha rá időd lesz – leveleddel engemet, ha röviden is, nagy orvosság az nékem. Hát ha eljössz – a’ mint írod, akkor elmondhatom újra, hogy elég tételt adott a’ jó Isten nékem te általad, a’ szenvedett bánásaimért.

Kedves nőm, gyermekeim ujongnak örömkbe kilátásba tett újabb eljöveteled miatt.

Munkád haladásának kijelentésével nagy örömet szerezte nékem. A Filloxera itt Turon is fel lépett egy szőlős kertbe, de nem a’ mienk közelébe, de a’ Turi vasúti indóháztól nem messze.

Ha jöhetssz, előre tudósíts. Miattam légy nyugodt, holnap reggel tanácsodat követve megyek Báriba, de Pénteken reggel haza jövök, a' jövő héten Báriba csépelgetek.

Isten áldjon meg.

Szerető barátod

Dörgő Dani"

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 201 mm nagyságú fehér lapra írta másféloldalas levelét.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. augusztus 7. B-245. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Aug. 7. 1884.

Kedves barátom!

F. hó 5-ről írt leveledből örömmel értesülök arról, hogy kedélyedre csillapítólag hatottak soraim. Óh, barátom, mostani higgadt, érett eszemmel gondolkozva véghetetlenül sajnálkozom azokon a milliók és milliókon, a kiket világ teremtése óta, halálba kergetett a kétségbeesés a fölött, hogy a világ nem úgy forgott, a mint ők szerették volna, hogy forogjon; mert lám a világ most is áll és nem fordult ki sarkaiból azért, hogy miatta annyian elhaltak! Ne törődjél te a zsidók gazságaival, törődjenek avval a fiatalok; most övék a világ, övék a jövő. Lesz idő bizonyosan, a mikor az igazság kerekedik fölül s a gazság körül a súlyos kerék talp alá, hogy elvegye méltó büntetését. Mi, barátom, már nem fogunk örvendhetni az igazság diadalán: de bizhatunk és bízunk is kell az igazságos isten sujtó karjában, mely elsöpri a földről az emberek gazságát, mert meg van írva, hogy „lassan jár az isten haragja, de lassúságát súlyosságával fogja kipótolni”.

Mi már csak pomológizálgassunk szép csendesen, a mig élünk s ne törődjünk a világgal! A pomológia sírig képes kísérni bennünket a maga ártatlan gyönyöreivel s nem hozza veszedelmes hullámszásba azt a vért, melyet az évek súlya már eléggé lecsillapított.

Maradjunk hát a pomológia mellett, hisz ez éppen olyan, mint a szeretet vallása, mely az egész világot igyekszik boldoggá tenni, keblére ölelni. Legyen bár rossz vagy jó az emberiség, mi avval ne törődjünk többé: hanem igyekezzünk hasznára lenni az emberiségnek mindaddig, a mig

élünk. Így el fogjuk érni azt, hogy emlékünket, akarja nem akarja még a rossz, a gonosz is áldani fogja.

A pomológia nem szerez ellenséget az embernek s a ki ellenségünk, az utóvégre is barátunkká válik.

Nekem ez szent hitem és meggyőződése.

Ime! Itt küldöm neked elolvasásra cikkemet az Orbai almáról. Olyan fegyver ez, mely ártalom nélkül veri ki a fegyvert ellenségem kezeiből.

Nem szükség e cikket lemásolnod, mert párban megtartottam már a saját számomra: hanem őrizd meg azért, nehogy elveszzen. Ha elmegy hozzád, majd elhozom magammal.

Ma küldöttem be Aradra a nyomdászhoz munkámnak értekezésekből álló, első részét.

Sok jót kíván mindnyájatoknak igaz barátod

Bereczki Máté

U. i.: Kérlek, légy szíves az ide mellékelt levelező lapot azonnal postára tenni, mert a míg azt meg nem kapom, a cikk sajtó alá írt párját, mely még mindig nálam van, nem küldöm be a nyomdásznak: nehogy véletlenül ez is, az is elveszvéen az egészet újból kelljen fogalmaznom.

B.”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

[Megjegyzés: Alábbi irat a forráskötetben ide bekötve. Lásd a kronológiai sorrend miatt Dörgő Dániel 1884. szeptember 18-i D-199 levele után!]

1884. szeptember 13–18. között – Bereczki Máté: Az Orbai almáról (1884-ben)

Másolat: Dörgő Dániel és leányainak kézírásával (24 p.) Lásd a végleges változatot nyomtatásban BERECZKI 3. 1884. 129–139. p.
http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs3_1.pdf

* * *

1884. augusztus 16. B-246. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Aug. 16. 1884.

Kedves barátom!

Ember tervez, isten végez. E hó 25ötödikéig itthon kell várakoznom a Beregi sóvári gyümölcspeczkeire: de különben is halaszthatatlan teendőim akadtak. Kérlek hát várakozzál türelemmel..

Addig is minden jót kíván
igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. augusztus 19. B-247. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Aug. 19. 1884.

Kedves barátom!

Akár érkeznek meg Munkácsról, akár nem én f. hó 24-dikén a gyümölcspeczkek bemegyek Aradra, és f. hó 25-dikén délben indulok hozzád. Kérlek, tartózkodjál akkor odahaza, Mező-Túron; mert még az nap óhajtanám leírni a Nyári daru vegetatióját, és másnap 26-dikán vagy legfőlebb 27-dikén már ismét Aradon akarnék lenni. Úgy hiszem, hogy munkám III. kötetének nyomása akkor fog megindulni.

Katona Zsigmond gyógyszerész barátomat avval biztattam, hogy Aug. hó folytán, a mikor hozzád menendő leszek, találkozhatik velem, ha akar; az időt, hogy mikor? Majd tudatom vele. Minthogy azonban a correctura végett sok időt nem szakíthatok magamnak a távol maradásra; lemondtam róla, hogy őt, Katonát, hozzád menetelemről értesítem.

Ha azonban te úgy gondolod, hogy nem lesz terhedre Katona jelenléte ez úttal sem; akkor, kérlek, írd te neki nevemben egy pár sort és hídd meg magadhoz f. hó 25-26-dikára. Különben annyi egyszer bizonyos, hogy ez évben már nem fog velem találkozhatni. –

Addig is, a mig találkozhatnánk, ha rá érsz, írd nekem egy pár sort. Mióta vasút van, hamar megkapom leveledet.

Sok jót kíván mindnyájatoknak
igaz barátod

Bereczki Máté"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. augusztus 22. D-197. számú levél

„Mező-Tur 1884 Aug: 22

Kedves Barátom!

E hó 19én kelt leveledet nagy örömmel elolvastuk, megértvén belőlle, hogy 25én délután hozzánk jössz. Áldjon meg érte a jó Isten.

Óhajtva várunk mindannyian.

Katona Zsigmond urnak nem írtam, mert egy kis baleset történt véllem, ez előtt pár héttel, egy oldalbordám megreccsent, és bár már jobban – de mégsem rendesen érzem magamat. De azért otthon nem maradj. A nyári Daru almát minden esetre leírhatjuk.

Isten véled!

Szerető Barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel leánya – Juliska – egy félbehajtott 252 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta apja által tollba mondott egyoldalas levelét, amelyet „Írta Juliska” alsó sorba tett megjegyzéssel jelzett is. Bereczki Máté a levélpapír 4. oldalára írta vastag ceruzával megjegyzését: „Dörgő. Válasz személyesen 25/8 1884”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. augusztus 27. A-28. számú irat

Dörgő Juliska feljegyzése

„1884. Augusztus 25-én délután 4 órakor jött Bereczki Bácsi hozzánk Aradról, hol a vázlatok III-ik kötetének kinyomtatásáról eggyezet meg Gyulai nyomda tulajdonossal ivenkint 28 forintba, 1 ezer példányba.

Bereczki Bácsi magával hozta és be mutatta a III-ik kötet kéziratát, és kertünkben leírta a Nyári Daru alma növényzetét. A kertbe Édes Atyám nem kísérhette a folyó évi július hó 8-ikán a kutréti való leborulás és oldalborda törés miatt.

Elment Bereczki Bácsi haza Augusztus 27-ikén délbe.

Vajon láthatjuk-e még valaha!!

Juliska”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. augusztus 28. B-248. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Aug. 28. 1884.

Kedves barátom!

Szerencsésen haza érkeztem. Várt rám itt több rendbeli levél és gyümölcs, melyet hozzám meghatározás végett küldöttek. Szilvák voltak a legismertebb fajokról! Hanem az Ottrubay körtéjét kár volt ki nem bontanom a pakkból ott nálad. Kissé köves, de csaknem kitűnőleg I. rendű, középnagy körtefaj az. Az idén Ottrubaynál¹⁴³ teljes termést adott, tehát termékeny is, finomízű is. Leírtam körülményesen. Fáját majd leírom jövőre, Emmurées-i vajonc ennek a magyar neve. A Guide Pratiqueban pedig „Fondante des Emmurees” a francia neve.

¹⁴³ Ottrubay Károly, id. (1801 k. – Arad, Arad vm., 1883. január 21.) 1837–1840 között verseci kincstári biztos, uradalmi ügyész. Felesége schwanenheimi Hruby Jozefin révén rokona volt a cseh származású, Versecen született, németül beszélő, de a magyar hazáért harcoló schwannenheimi báró Hruby Gyula (1826–1849) huszárőrnagy, akit 1849 augusztusában Temesváron végeztek ki. Fia, ifj. Ottrubay Károly (Versec, 1838. június 23. – Arad, 1925. október 27.) Arad vármegyei járásbíró, majd az aradi királyi törvényszék bírása, elnöke, gyümölcsstermesztő, amatőr pomológus. A Gyümölcsészeti Vázlatokban több ízben emlegetett Ottrubay Károly Arad vármegyei járásbíró az ifjabb Ottrubay lehetett, és Bereczki Máté róla nevezte el az Ottrubay pirókja körtét. Ezen felül tőle (is) kapta az alábbi gyümölcsfajtákat: Madame Hutin körte (1878); Montfort szilva (1874); Hartwiss sárga szilvája (1875); Lucas király szilvája (1880); Boskoopi szép alma (említi az aradi kertet, ahol szépen terem); Laubinger cukorszilvája (1880); Lawson sárga szilvája (1881); Bavay ringlója (1884 k.); Pontbrianti szilva (1884 k.); Onderka damascénája szilva (1883); Thirriot vajonca körte (1884); Canadai piros alma (1880-as évek, aradi kertben írta le); Peupion renetje alma (1886); Elzászi piros renet alma (1886); Dörell nagy szilvája (1880-as évek, aradi kertben írta le); Montlaur-i Rajmond körte (1885). A Magyar Kárpát Egyesület Aldunai osztályának 1890–1892 körül választmányi tagja volt. (A MAGYAR HEGYMÁSZÁS 2006.)

Egy új ismeretségre is tettem szert a ki egy igazán kitűnő „Páris alma”¹⁴⁴ fajjal a „Lokodi páris” almával fog megismertetni. Irja, hogy küld róla mutatót. Nálam Vályi Elek¹⁴⁵ szivessége folytán már le van írva ez az alma. Ha tehát új ismerősöm, Lokodi János,¹⁴⁶ a Maros-Torda megyei gazd. Egylet titkára, küldeni fog róla Maros-Vásárhelyről gyümölcs példányokat, majd küldök neked is mutatóba belőle. – Ez a faj még nincs meg gyűjteményemben. Senki sem tudott még küldeni eddig Erdélyből, hanem már most bizonyosan meg fogom kapni ojtó vesszőkben Lokodi Jánostól, s akkor neked is juttatok belőle ojtóvesszőt.

Sárkány Gábor még most sem küldött gyümölcs rügyes peczkeket. A mai postával meg is kapja hanyagságáért a dorgatóriumot.

Sok jót kíván mindnyájatoknak

igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

¹⁴⁴ Lokodi páris (alma)

¹⁴⁵ Vályi Elek (1820 – Kentelke, Szolnok-Doboka vm., ma Chintelnic, Románia, 1903. március 4.), Bereczki Máté barátja, elismert pomológus. A Marosvásárhelyi ref. Kollégium diákja, Bolyai Farkas tanítványa volt. Kentelki (és besztercei) református lelkész, 1856-tól a nagysajói református káptalan dékánja. A nagysajói egyházmegye 1888-ban nyugalomba vonult esperese, kerületi faiskola-felügyelő. 1889-ig az Erdélyi Magyar Kulturális Egyesület Beszterce székhelyű, Beszterce-Naszód vármegyei választmányának alelnöke volt, s a nagysajói egyházmegye EMKE alapítványát képviselte. 1892-ben megalapította a Sajóbudai Méhész Kört. Az 1893. évi *Gyümölcskertész*-ben Erdélyrészi almafajok címmel jelentetett meg cikket. Források: EMKE 1888–1889. évi jelentése. Szerk. Sándor József. 4. Megyei és városi választmányok. III. Besztercze naszódvármegyei választmány. Kramer Gyula, jegyző (Sz. 20/1889. EMKE iratszám), 14. p.; *Méhészeti Közlöny*, VII. évf. 13. szám, 1892. július 1. 181. p.

¹⁴⁶ Lokodi János Bereczki Máté „új” ismerőse, aki a Páris almával ismertette meg. Ekkor a Maros-Torda vármegyei Gazdasági Egylet titkára. Lokodi János, homoródszentmártoni (Kolozsvár, ma Cluj-Napoca, Románia, 1831. június 9. – ?) királyi táblai hivatalnok, földbirtokos. Marosvásárhelyen hivatalnokoskodott, majd nyugdíjba vonult s Maros-Torda vármegyei Gazdasági Egylet titkára, a marosvásárhelyi róm. kat. hitközség főgondnokaként működött. Szakcikkei jelentek meg a *Kerti Gazdaságban*, a *Hargitában*, a *Székelyföldben*, az *Erdélyben*, a marosvásárhelyi *Erdélyi Híradóban*, a *Marosvidékben*. Ezekon kívül költeményeket és tudósításokat írt más lapokba is. Fő műve: *Előrajz a gazdasági kiállításra*. Marosvásárhely, 1868. SZINNYEI

1884. szeptember 9. B-249. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Sept. 9. 1884.

Kedves barátom!

Kérlek értesíts már állapotodról, mert nyughatatlan vagyok a hosszas hallgatás miatt. Nyughatatlan kedélylyel rosszul megy a dolog, pedig most van ám sok dolgom! A correctura sűrűn jár, aztán meg a könyv tartalom-jegyzékének elkészítése is igen sok aprólékos pepecseléssel jár. A körték neveit és hason neveit most szedtem betűrendbe. Következnek az almák és szilvák. Egy hét alatt aligha készülhetek el evvel a munkával. Nagyon lassan halad evvel az ember, mert nagyon sok félére kell ügyelni, nehogy hibák csússzanak a jegyzékbe. –

Ha így halad a munkával a nyomdász, a mint meg kezdte, akkor bizonyos, hogy novemberre már kész lesz vele.

Sok jót kíván mindnyájatoknak

igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. szeptember 13. D-198. számú levél

„Mtur 1884 Sept 13.

Kedves Barátom!

Aug 28. és Sept 9én kelt leveleidet meg kaptam. Már reggel felöltözök, és a' Karlsbadi kurát megkezdették véllem Doktoraim. Egy meszely¹⁴⁷ karlsbadi vizet langyosan 2 ízbe félóránként meg kell innom, és utána fél – fél óra sétát lassan az udvaron meg tennem, utána néhány korty tejet ihatok, délbe leves, kevés sovány pecsenye, illetve pergelt leves. Így azon szándékjokat, hogy 20 kilóval soványítsanak, már talán elérték. A sovány kúrától majd meg vesz az Isten hidege. De azért rendeleteiket meg tartom szigorúan. Még az udvaron kívül nem voltam. Oldal bordám össze

---

¹⁴⁷ Meszely: Ez a mérték is a felezőrendszer alkalmazásának köszönheti létét: a nagyobb egységet, az *iccét* felezi, a kisebbet, a *römpölyt* kétszerezi. Bajor-osztrák eredetű, a *Messel* átvétele. Túron általában a *pozsonyi meszely* volt használatban és úrtartalma ennek megfelelően változott. 1592-ig 1 pozsonyi meszely = ½ pozsonyi icce = 2 pozsonyi römpöly = 0,3357 liter; 1593–1874 között = 0,4197 liter. – Irodalom: BOGDÁN 1991. 28–31, 33, 35, 240–241. és 599. p.

fort, de lapockám alatt az izmok közt erőss fájdalmat érzek még is. Különösen, ha előre kell hajolnom, ezért nem írtam eddig. Pedig rendkívül unom magamat. Szellememet kielégítő szórakozást egyedül csak rokonszenves lelkeddel írásban való közlekedés lehetne. De még most úgy fejemet, mint lapockámat kímélni kell. De majd utána pótolom, ha szabadon írhatok.

Most már aludni ágyban minden oldalamon feküdni képes vagyok, helyzetem a' multkorhoz mennyország. És vágyam is vólna, de nem szabad. Sátán ne kísérts!

Családom tagjain kívül alig látok embereket, de kőszívű érzéketlenek, feledékenyek, önző hitványok az emberek leg többjei. Olly kevés a' valódi ember, mint az igaz gyöngy. Most már nem csodállom, de értem, hogy a' gondolkodni tudó öreg emberek miért zárkóztak.

Az Orbai almáról írt eredeti kéziratodban már holnap leányaim egészen le másolják; és akkor ajánlva vissza fogom küldeni. Na, de fájni kezd a hátam ez előre hajlás miatt, tehát kivetem mejjemet mint egy öntelt osztrák katona tiszt teszi.

Isten véled

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta bő kétoldalas levelét. A levélpapír 4. oldalára írta Bereczki Máté vastag ceruzával megjegyzését: „Dörgő Válasz 15/9 1884, néhány db gyümölcscsel”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. szeptember 15. B-250. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Sept. 15. 1884.

Kedves barátom!

Midőn megkaptam f. hó 13-ról leveled s láttam, hogy azt valóban te, saját kezdeddel írtad: önkénytelenül surrant el ajkamról a „hála istennek”! Mikor aztán végig olvastam leveledet, az aggodalom súlyától egészen megszabadulva, megkönnyebbülve éreztem lelkemet: tehát már most csak arra kérlek, hogy vigyázz magadra, egészségedre.

Tudatom, hogy III. kötetemből 6 ív már kikerült sajtó alul. Remélhető, hogy nyomdászom ura lesz szavának s így nov. vége felé már bevégezze a munkát. Néhány gyümölcsöt küldök számodra saját terméséből. Így

1 db Gansel bergamotját. Nem is volt több próbaágamon, csak ez az egy: de mert olyan helyen volt, a hol naponta félthettem, hogy az ingyen vevők markába juthat, idő előtt levettem, hogy könyvedbe, majd annak idején le vehesd szélrajzát; mert ez szép normális példány.

2 db Priou körtét. Ennek leírása most jön a III. kötetbe. Ez, tavall termett nálam, a próbaágon, először, 4 dbot. Az idén csak egy virágrügy volt rajta és erről termett ez a két db. Ugy látszik szivós természetű, termékeny faj lesz s így érdemes a szaporításra. Nálam, tavall, nov. 23-án ért meg ez a faj.

2 db Affre érsek körtét, – egy kisebbet és egy nagyobbat. Több ízben termett már nálam. Az idén is egy fiatal, faiskolai ojtványon 7 db termett belőle. Nálam még eddig soha sem nőtt nagyobbra, mint a kisebbik példány, de az idén már olyan példány is volt rajta vagy 3 db, mint az itt küldött nagyobbik példány. Ez is megérdemli az elszaporítást.

1 db Jodoigne diadalát. Valljon meg van-e ez nálad? Becses gyümölcs ám ez!

1 db Pétery Károly almát. Kissé hibás fejlődésű és valamivel nagyobb, mint a milyenné eddig nálam fejlődhetek gyümölcsei: de az alakja mégis normalis. Jó és igen tartós faj ez! Hiszen még nálam is April végéig eltartott!

2 db Simonffy piros almát. Ez és az előbbi faj nem termett többet az idén: de, legalább termett, nem úgy, mint a többi száz és száz faj, mely egyet sem termett. Ugy látom, hogy a nagyobbik példány férges. Nem baj! Az alakját lepingálhatod róla. –

Termett még 3 olyan körte fajom, melyekről nem küldhetek példányt; mert a mi van belőle, arra szükségem van a leíráshoz. Így termett a Nyári kolmár Oberdiecktól egy próbaágon. E faj határozottan valódinak bizonyult. Aztán termett a Nantesi vajonc, mely szintén valódinak bizonyult s leírását már a III. kötetben közölhetem. Termett egy példányt az Angoulêmei hercegnő bronzosa is (Duchesse d' Angoulême bronzée). Ez is határozottan valódi, pedig hát gyanúsnak hittem, mert vegetatiója cseppet sem különbözött nálam a közönséges Angoulêmei hercegnő vegetációjától: hanem most, gyümölcseről látom, hogy valódi, mert bőrén egy parányi tiszta folt sincsen, hanem az egész fölület kormos és pedig sokkal kormosabb, mint az Izambert körte s majdnem olyan, mint a Parker pepin almája. –

Az ismert s leírt gyümölcsöket, melyek közül egyikét gyümölcsöt többen is hoztak ez úttal itt nem tartom szükségesnek fölemlegetni: hanem azt is látom, hogy a Glockertől kapott Carolinai fontos alma messzejár attól, hogy valaha fontos lehessen. Középnagy, gömbölyded példányokat termett. Valami pepinféle lesz, mely a jól kifejlődött masánczki almánál aligha lesz nagyobb. Ez tehát nem lehet valódi.

A betű sorozatos névjegyzékkel elkészültem valahára. Most már a III. kötetből nincs hátra semmi írásbeli végezni valóm, hanem csak a correctura: de ez aztán tisztességesen rabolja is tőlem a drága időt, a mit a kertben fűrészelésre lehetne fölhasználnom!

Az ég áldjon meg mindnyájótokat mindenféle jóval! Szívéből kívánja
igaz barátod

Bereczki Máté"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. szeptember 18. D-199. számú levél

„Mező-Tur 1884. Sept. 18.

Kedves Barátom!

Az Orbai almáról írt remek cikkedet leányaim lemásolván, az eredeti kéziratodat ide mellékelve küldöm vissza.

Midőn töllünk haza mentél, kedves nőm és gyermekeim beszéltek róllad: hogy milyen jól nézel most ki, sokkal jobban mint ez előtt 4–5 évvel. Én néked nem testedet, de tekinteteden át lelkedet néztem, mindig, míg nállam vóltál, de vissza emlékezve családom szavai következtében külsődre; igazat kell nékiek adnom. Tehát a' Jó Isten téged áldásos működésedért valószínűleg hosszú élettal jutalmaz meg. Én ahhoz azt kívánom, hogy legyen az bődlog is.

Midőn egy havi szobai fogság és szenvedés után a' szabadba kijöhettem, és láttam a' kék eget, és szívhattam az éltető fris levegőt, és meg fürdöttem a' hatalmas nap meleg fényében: azt hiszed ugyi? Hogy jól érzettem magamat? Ó nem, Kedves Barátom. Ugy éreztem magamat, mintha ujonnan születtem vólna, mintha vissza jöttem vólna újra és anyagisággal teljes földre folytatni a' bűn, gonoszság elleni küzdelmes életet.

De vissza emlékezve kedves Családom észrevételére, hogy jól nézel ki, és valószínűleg még sokáig élsz; vissza emlékezve szavaidra, és leveleiben közölt életbölcshelyes figyelmeztetéseidre: kedvet kaptam az élethez. Óhajtanék még vélted tovább is élni.

Ennél fogva minden igyekezetemmel a' leg kisebb részletekig oda fordítom, hogy romladozó szerves testemet renováljam, mint egy megfejljem. Hogy családomnak, kevéncz eszménknek, az emberiségnek, és néked hasznodra lehessenek.

Sept 13-án is karmoltam hozzád egy levelet.

Isten vélted.

Szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta kétoldalas levelét. A levélpapír 4. oldalára írta Bereczki Máté vastag ceruzával azt a szót, hogy „Dörgő”. Mellette a Vázlatok oldalszámaira vonatkozó 3-3 soros feljegyzés, valamilyen beosztás található két változatban, amelyek közül az egyiket lehúzta.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. szeptember 13–18. között – Bereczki Máté: Az Orbai almáról (1884-ben)

Másolat: Dörgő Dániel és leányainak kézírásával (24 p.) Lásd a végleges változatot nyomtatásban BERECZKI 3. 1884. 129–139. p.
http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs3_1.pdf

* * *

1884. szeptember 20. D-200. számú levél

„Mező-Tur. 1884. Sept 20.

Kedves Barátom!

Gyümölcs küldeményedet, és a' hozzá mellékelt Sept 15-én kelt érdeklődő leveledet tegnap Sept 19-én hiba nélkül meg kaptam, fogadd a' gyümölcs küldeményedért, – de különösen irányomba tanúsított meleg érdeklődésedért hálás köszönetemet.

Alig lehet azt teljesen egészséges embernek elképzelni: milyen nagy szolgálattal tettél te nékem küldeményeddel. Az unalom és tétlenség csaknem meg emészt, mint a' rozsa a' vasat, és még a' gyümölcs nézegetése szórakozást, érdeklődésed lelki üdülést nyújt lelkemnek.

A Jodoigne diadalából 3 anyafám van: de nállam ízetlen vagy vízízű másod rangú gyümölcsöket termettek idáig, és még eddig nem igen termettek, az igaz, hogy nagy sötétzöld, és fényes leveleikkel kunkorgós vastag vesszeikkel eddig csak fájokat hizlalták, szomszédjaik nyakára igyekeztek nőni. A' Turi faiskolába meglehetősen szaporítottam, mert úgy látszik, hogy a' könnyű laza földben ízesebb gyümölcsöket fog teremni.

Simonfy piros almából van egy anyafám, Affre érsekből pedig csak egy próbaágam. Ezen faj igen termékeny lehet, mert tavaj is kaptam tőled. A' Gansel bergamotja, és a Priou úgy a' Pétery Károly nincs meg nállam. Majd meg látom: millyenek. Ez utóbbi külseje, színezete majdnem úgy néz ki, mint az Amerikai színes?

A' gyümölcsöket Kedves Nőm már haza hordatta a kamarába, soha sem vólt ilyen kevés gyümölcsünk, alig kaptam be 20 frt-ot. A piros pogácsa almából elég sok termett 5 öreg anyafánk van belőlle. Ebből van vagy 1500 darab. Már egyéb vegyes fajok összesen körtével talán 1000 darab.

Isten véled

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 202 mm nagyságú fehér lapra írta kétoldalas levelét. A levélpapír 4. lapjára, fordított állásban jegyezte fel Bereczki Máté vastag ceruzás megjegyzését: "Dörgő Válasz mindkét levélre 28/9 1884".]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. szeptember (Nap nélkül). A-29. irat és rajz

„A’ megelőző levélbe jelzett és Bereczki Máté barátom által számomra tanulmány végett küldött gyümölcsök leírása.

1. <u>Ganzel Bergamotja</u> . szélrajzát lásd a’ Vázlatok ¹⁴⁸ II-ik kötetének 230-ik lapján, ért szeptember 21-ik napján. Kitünöleg első rendü leves körte vólt.
2. <u>Priou</u> . <i>Lásd vázlatok III. k. 283. lap</i> ¹⁴⁹
3. <u>Affre érsek</u> . szélrajzát lásd a’ Vázlatok II-ik kötet 44-ik lapján hol 1883 évi és 1884ik évi termést levettem. Talán termékeny mert két évbe egymás után kaptam gyümölcsét. <i>Nem valami kitünő ízű.</i> ¹⁵⁰

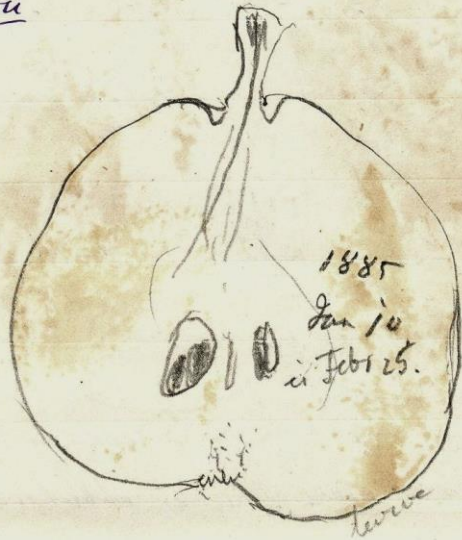
¹⁴⁸ Vázlatok [itt és a következőkben]= Gyümölcsészeti vázlatok: BEREZKI 2. 1882. Dörgő Dániel a nála lévő kötetek egy sorozatába a nyomtatott szöveg fölé szélrajzokat (metszet-nyomatokat) készített a gyümölcsök egyes példányairól. Ezek a kötetek nem maradtak fenn.

¹⁴⁹ Dólt szöveg: Ceruzával írt pótlólagos bejegyzés

¹⁵⁰ Dólt szöveg: Ceruzával írt pótlólagos bejegyzés

1. Ganzel Bergamotta. szelrajzai látni a Várkastély
III k. kötetében 230. oldalán, és Sept 21. k. kötet
rituálélag előrendi leveles körté volt.

2. Priou

1885
Jan 10
és Febr 25.

leveles

Látni Várkastély III k. 283 lap

3. Affre érsek. szelrajzai látni a Várkastély III k. kötet
44. oldalán hol 1883. és 1884. évi termést levettem
sőt a termékek. most 2. kötet egy mai más lapra gümölyös
nem valami kifinomult

A-29. irat szelrajza: Ganzel bergamotta, Priou körte és Affre érsek körte

4. Jodoigne diadala. Minthogy ebből van 3 fánk, mellyen már többizbe is termett bár keveset és nem igen jót, torzsás, víz izü körte. A' Kovácsházi termést Benke tanár urnak¹⁵¹ adtam. Saját termésünk szélrajzát lásd Vázlatok 1sö Kötet 336 lap.

5. Pétery Károly alma *Szép vér piros, zsemleszinü világos pontozattal mint a Ravailac vagy az Amerikai színes. Husa zöldes sárga, keménykés, leves, elég czukros, nagyon jó, első rangu csemege. Renet izü, bőre alatt husa szép sárga, de podvás. Sept 12-én szakasztatott le.*

[Szélrajzba beleírva]: Izlelés, 1884. oct. 7. BM.¹⁵²

6. Simonffy piros alma. Ugyan ebbül van egy fánk. Debreczenből került, mindig terem, bár némi vad ize van, de tartós.

[Szélrajz közepébe beíra ceruzával]: Január 10.

Lásd vázlatok III. K. 345 l.¹⁵³

¹⁵¹ Benke István, laborfalvi (Brassó, ma Braşov, Románia, 1849. december 7. – ?) református tanár, székely szülőktől származik. Középiskoláit és egy-egy évi jogot (1860–1870) a székelyudvarhelyi református kollégiumban végezte; ekkor a budapesti ev. ref. teológiai akadémiára s annak végeztével 1873 nyár utolján hollandiai ösztöndíjjal az utrechti egyetemre ment. Innét beutazta Hollandiát, Németország nagy részét és járt Londonban is. 1874 őszén segédtanár lett a kunszentmiklósi református gimnáziumban, ahol 1874-ben rendes tanárrá választották a latin és magyar nyelv tanszékére. 1881-ben a sepsiszentgyörgyi ev. ref. kollégiumhoz hívták meg igazgatótanárnak. SZINNYEI

¹⁵² Dólt szöveg: Ceruzával írt pótlólagos bejegyzés

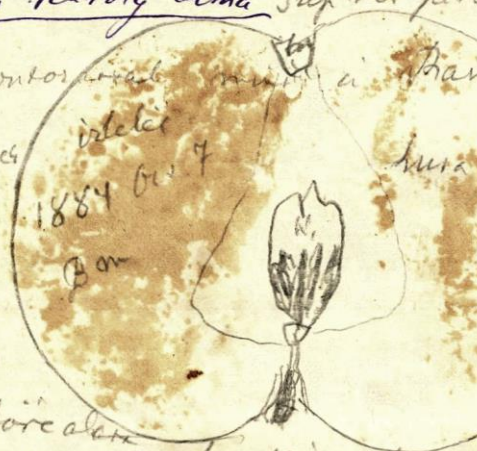
¹⁵³ Dólt szöveg: Ceruzával írt pótlólagos bejegyzés

254

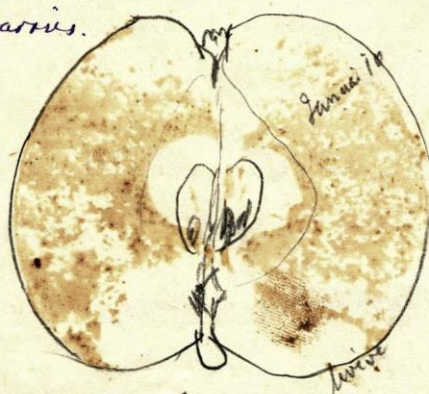
4. Jodoigne diadala. minshay ebböt von 3 fent, mellyen
 mai söbbirke is terem, has levelet is nem igen jól,
 roszai, vörösi kőrre is koraihoz képest Dele tarsi
 vmet adon. rajai semmiel veltörési lád: kárta
 sot 100 kötet. 336 lap.

5. Pétery Károly alma szép vörösi piros, szembevinni

világos pontos vörösi szemű, a barmaitlac vörösi ar
 amerikai szoros ízelet
 kemény ési. 1884. évi 7. sz. 1884. évi 7. sz.
 leveles Bon
 elég erőtlen majon
 venci isin bore alon jö elsi
 kusa, szép sárga depodva, sepeleü szalasztalac le
 vörösi rangu. 1884. évi 7. sz.

6. Simonffy piros alma nagyon ebböt von 3 fent
 Debrecentől észle, mindjé szem, has nemi vadire
 van, de káros.

lásd veltalac III. 345/.

A-29. irat szélrajzai: Jodoigne diadala leírás, Pétery Károly alma és Simonffy piros alma

1884. szeptember 28. B-251. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Sept. 28. 1884.

Kedves barátom!

Sept. 18 és 20-dikáról írt, két leveled hever íróasztalomon. Nem értem rá azokra válaszolni, mert a correctura nyakra főre jött Aradról. Nem is hinnéd, milyen lélekölő, fárasztó, unalmas munka az a javítgatás? Egy ívet átnézni, kiigazítani alig elég egy hosszú félnap! Ugy bele-bele görnyedek, mintha kaszálásom volna az alatt az idő alatt. Hogy aztán erőt gyűjthessek s szórakozhassam be megyek az erdőbe, kertembe s egész igyekezettel fűrészzelem a földön korhadó ágakat, melyek miatt a fa alját még tisztítani sem lehetett már. Erdőnek neveztem kertemet, mert a fák már nagyon össze nőttek benne. Ezt az erdőt igyekszem most olyanná tenni, hogy legalább járni lehessen benne s ne kelljen bujkálni az ágak közt s ne kelljen folyvást féltenem szememet a lecsüggő gallyaktól. Képzelheted, hogy milyen munka ez, a mit itt végzek! Szerencsémre van, a mi figyelmeztessen a munkában, különben akár agyon dolgozhatnám magamat. Egy, legfőlebb két óra alatt, fűrészelés közben úgy ellankad a karom, hogy akarom, nem akarom félbe kell hagynom az erősebb munkát. Ez az, a mi engem arra figyelmeztet, hogy „no, atyafi, elég neked mára!” Ekkor aztán elő veszem a kertészkezt és szép csendesen, pipaszó mellett megsimítgatom a fűrész okozta helyeket s mikor evvel is készen vagyok veszem a bádóg szelenczét, melyben spiritusszal fölengedett, meghígított fenyőszurkot tartogatok s egy laposra faragott fácskával minden nyílt betapasztgatok. – Hát biz aztán végre is kifáradva térek be szobámba, a mikor aztán nem esik jól az írás!

Ma aztán pihenőt tartottam. Munkámnak egy harmad része már elhagyta a sajtót. Nem is gondoltam, hogy az „Értekezések” annyi helyet foglaljanak el, mint a mennyit elfoglaltak. Most már látom, hogy III. kötetem 2–3 nyitott ívvel vastosabb lesz, mint a megelőző kötetek, mert, a mi egyszer már kész, és egy újabb kötet számára vissza tartani véteknek tartom. Ki tudja lesz-e még időm, érkezésem egy újabb kötetet összeremteni. A mi már kész, hadd legyen átadva a hazának, mind egy szálig!

A III. kötethez egy olyan¹⁵⁴ betűrendes jegyzéket is készítettem, melyben az eddig leírásban megjelent valamennyi gyümölcsöm kötet és lapszám szerint elő lesz sorolva. Ez arra lesz jó, hogy a ki egy vagy más gyümölcsöm leírását tudni akarja, hogy melyik kötetben és hanyadik lapon

¹⁵⁴ A levél margóján található Dörögő Dániel ceruzával írt megjegyzése: „lásd jelen kötet 369 lap”.

keresse? Ne kelljen mind a három kötet tárgymutatóját, a hol hemzsegnék az idegen nevek és hason nevek, – végig átkutatni: elég ha e jegyzéket átfutja tekintetével s azonnal megtalálja, a mit keres, mert ebben a gyümölcsök egyedül magyar nyelven vannak megnevezve.

Nos hát beszámoltam neked, hogy mivel töltöttem el ezt a fél hónapot, a mióta nem írtam hozzád! Már most rajtad a sor, hogy te is számolj be nekem, mennyire javult azóta egészségi állapotod?

Az ég áldjon meg mindnyajotokat minden féle jóval! Szívéből kívánja
igaz barátod

*Bereczki Máté*¹⁵⁵

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. október 3. D-201. számú levél

„Mező-Tur. 1884. Oct. 3.

Kedves Barátom!

Sept 28 írt leveledet megkaptam.

Hát fafűrészelés a' te hivatásod? Hát beteggé akarod magad tenni újra? Bizony megérdemled hogy ezért komojan megrójalak.

Ha vigyázol magadra: Oberdick élet korát fogod elérhetni. Ezt kívánja az igazság, minden jó barátod, és különösen a' gyümölcsészeti irodalom érdeke. Ennélfogva „hass, alkoss gyarapíts”, de a nehezebb kézi munka teljesítésére embert keríts, van reá – hála Istennek – anyagi tehetséged.

Hátha meghalunk? Ugyan hogy nőnek fáink?

Eróm lassanként vissza tér. 15 Kiló sujt el vesztettem. Mindennap könnyű szerrel meg tehetek 3 – 4 ezer kis lépést most már nem az udvaron, de kint az utcán. Még a' kertbe is kimentem Sept 23án. Jaj de nem találtam számodra tanulmányozni való gyümölcsöt. Még a' czirmos alma is mind le hullott. Mert kevés gyümölcs lévén, a' féreg faj fenntartása tekintetéből minden gyümölcsöt felkeresett, 2tót 3mat tojt bele. A' kitűnőbb első rangú cukros gyümölcsökbe pedig – millyen a' czirmos renet – még leghamarább, még többet Sept. 30án szüreteltünk, kevés bor lett 20–25 akó, de inni ez is sok, mert rossz és nekem nem is kell.

¹⁵⁵ A *dőlt betűvel* szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 145. p.

Igyekezek meg gyógyulni. De te előttem nem szabad semmit eltitkolnom. Csak képzel! A' milyen mértékben apad testem sujja, – nekem úgy tetszik hogy olly mértékbe fogy szellemi erőm. Mintha a' hasba vólna az ész. Inkább haljak meg, mint meg bolonduljak, hiszen én értem nem nagy kár.

Valószínűbbnek tartom ugyan hogy kiépülök – mert a' Doktoroknak a' parancsát rendeleteiket szigorúan teljesítem. De azért szoktasd magad halálmohoz is. Ha én meg halnék, ad a' jó Isten néked én helyettem jó sótt több jó Barátot.

Lásd elvesztetted te Vertán Endrét,¹⁵⁶ Lucas Edét¹⁵⁷ és Náray Imrét,¹⁵⁸ a kik mellett én elenyésző kis pont vagyok, véllök csak az irántadi szeretetbe állom ki a' versenyt.

¹⁵⁶ Vertán Endre (Gyergyószentmiklós, Hargita vm. Ma: Gheorgheni, Románia, 1813. március 23. – Battonya, 1879. március 26.), ügyvéd, hivatalnok, országgyűlési képviselő. Gyergyószentmiklói örmény családból származott, akik a 19. század elején a Bihar megyei Szombatságon telepedtek le. Apja, Vertán János, apja testvére Emánuel volt. Emánuel leszármazottai közül Antal később (1868-ban) Sármezeyre magyarosította a nevét (ő volt Bereczki principálisa). A család 1830-ban kapott nemességet „szombatsági” előnév használatának engedélyezésével. –Vertán Endre a gimnáziumot Nagyváradon kezdte, majd Pesten fejezte be. A jogi egyetemet 1833-ban végezte el és az ügyvédi oklevelet 1837-ben szintén Pesten kapta meg. A tanulmányai befejezése után 1837-től Szombatságon lakott és a Bihar vármegyei közgyűlés életében élénken részt vett a szabadelvűség érdekeit képviselve. Vertán Endre 1848-ban főszolgabíró volt Bihar vármegyében. Mint jó képességű és becsületes embert követként is jelölték, 1848-ban a megyei közgyűlés a Magyarcsékei járás szolgabírójává választotta, de a szabadságharc előrehaladtával a bihari szabadcsapatokhoz szegődve századosként a szabadságharc ügyét szolgálta. A fegyverletétel után rövid ideig ismét szolgabíróként tevékenykedett, de a politikai nézetei (szabadelvűség) miatt üldöztetésnek volt kitéve. 1861-ben a magyarcsékei kerület ismét országgyűlési képviselőnek választotta a szabadelvű párt színeiben. Még ebben az évben Kunágotára költözött. 1864-ben Battonyán is vásárolt birtokot. Az Aradon megjelenő Alföldnek lelkes munkatársa volt, az Egyetértésben is gyakran jelentek meg cikkei. 1879. március 26-án hunyt el battonyai birtokán. (Felesége Kabdebó Róza volt.) – Főbb művei: Szombatsági (álnéven): *A nemzetiségi kérdés Magyarországon*. Kunágotai (álnéven): *Politikai kérdések és tanulmányok*, Arad, 1862. Kunágotai (álnéven): *A képviselet és önkormányzati rendszer, vonatkozva hazánkra*. Arad, 1865. Kunágotai (álnéven): *A jövő nemzetisége* – cikksorozat. Arad, 1868. Vertán Endre (Kunágotai): *Hagyatékom Etele, Jenő és Csaba fiaimnak*. Arad, 1875. – Irodalom: SZINNYEI; CSIZMADIA 1963: 87. és 96. p. és Magyarbánhegyes honlapja.

¹⁵⁷ Lucas, Eduard dr. (Erfurt, 1816. július 19. – Reutlingen, 1882. július 24.), az egyik legjelentősebb német pomológus. 1831-től fogva a Dessau melletti Luisiumban kertészetet tanult, Greifswaldban, Erfurtban és Münchenben dolgozott, 1840-ben Regensburgban a botanikus kert vezetője, 1843-ban pedig a hohenheimi gazdasági akadémia kertészeti tanára lett. 1860-ban Reutlingenben (Württemberg) megalapította Németország első pomológiai intézetét. Ennek vezetését később Frigyes nevű fiának adta át. Megalapította a „Deutsche Pomologenverein”-t, melynek 1877-től vezetője is volt. – Főbb művei: *Die Lehre vom Obstbau* (Medicussal együtt írta, Stuttgart 1886., 7. kiad.); *Der Gamüsebau* (Stuttgart, 1882., 4. kiad.); *Der Obstbau auf dem Lande* (Stuttgart, 1876., 5. kiad.); *Kurze Anleitung zur Obstkultur* (Stuttgart, 1891., 9. kiad.); *Auswahl werth voller Obstsorten* (Ravensburg, 1871., 4. iad.); *Die Lehre vom Baumschnitt* (Stuttgart, 1884., 5. kiad.); *Einleitung in das Studium der Pomologie* (Stuttgart, 1877.); *Vollständiges Handbuch der Obstkultur* (Stuttgart, 1881., 2. kiad. 1886.); *Aus meinem Leben* (Stuttgart, 1882.); Oberdieckkel együtt 8 kötetben jelentette meg az *Illustriertes*

Áldjon meg a' jó Isten,
szerető barátod

Dörgő Dániel m.k.”

[Dörgő Dániel egy 253 x 202 mm nagyságú félbehajtott fehér lapra írta bő kétoldalas levelét. A levélpapír 4. oldalán található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Dörgő. Válasz 9/10 1884”]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. október 7. B-252. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Oct. 7. 1884.

Kedves barátom!

Már pedig hijjába is kárpálsz oct. 3-ról írt leveledben azért, hogy fűrészelvek. Nekem ugy testemnek mint lelkemnek épségben maradása végett elkerülhetetlen szükséges a testmozgás. Ennélkül egy pipa dohányra sem becsülném az életet. Nem vagyok én olyan, mint a pók vagy selyembogár, hogy minden commotio nélkül, csak úgy ereszthetném magamból a gondolat szálakat! Hamar

Handbuch der Obstkunde című, több mint kétezer gyümölcs leírását tartalmazó művét (1858-1875, Stuttgart-Ravensburg). Oberdieckel együtt 1855-től 1879-ig szerkesztette az *Illustrirte Monatshefte für Obst-und Weinbau* című periodikát, és 1865-től fogva szerkesztette a *Pomologische Monatshefte* című, igen népszerű szaklapot. Szerkesztése alatt jelent meg továbbá a *Taschenbuch für Pomologen und Gartenfreunde. Die Lehre vom Obstbau* (A gyümölcsészet tana) című szakkönyvét Villási Pál magyar nyelven is megjelentette átdolgozott kiadásban (Bp., 1879.). Lukácsy Sándor *Gyümölcsfaiskolák* címmel jelentette meg Lucas nyomán írt művét (Pest, 1859.). PALLAS 11. kötet, Bp., 1895. 703. p.; SZABÓ 1995-a. 241. p.

¹⁵⁸ Náray Imre, nárai (Pécs, 1818. május 18. – Arad, 1882. szeptember 12.) ügyvéd, homeopata orvos. Szülőhelyén végezte iskoláit és 1841-ben Aradon telepedett le, 1842-ben váltójegyző, majd tiszteletbeli megyei alügyész lett. 1848-ban megyei első alügyésznek választották. Arad ágyúztatása miatt őt bízták meg a megyei rabok Szent-Annára történő átszállításával. 1849-ben nemzetőr főhadnagy volt és Kossuth Hírlapjának levelezője; még azon évben az aradi vészbíróságnál, mint közvádló működött. A szabadságharc után 1851–1853-ig Josefstadtban politikai fogoly volt; onnét kiszabadulva, 1858-ig rendőri felügyelet alatt állott és az ügyvédi gyakorlattól is megfosztották. Ily körülmények közt az orvosi tudományok tanulmányozására adta magát; a homeopáthiával rendszeresen foglalkozott és gyógyított is. Mint városi törvényhatósági képviselő, az aradi ügyvédi kamara és a lövészegylet elnöke, az országgyűlési függetlenségi párt alelnöke. Arad népszerű polgárai közé tartozott és az 1881–1884. országgyűlésre képviselőnek is megválasztották. A lipcsei központi általános homeopata tudós társaság munkájáért oklevéllel tisztelte meg és tagjának választotta. Lásd SZINNYEI. Sármezey Antal (és Bereczki Máté) ismerőse, az 1870-es években az aradi Három-fekete-ló utcában lakott.

kifáradok én a szellemi munkában. Nehézfejűnek születtem. A fűrészelést nem szakmány munkakép űzöm, hanem csak szórakozásból. Ne félj, hogy e miatt egészségem kockáztatnám. A lány vasból acél lesz, ha edzik, a tompa fűrész éles lesz, ha fogait megreszelik. Az én egészségemnek edzés, a fűrészelés. Eszem fogai élesebbek lesznek, ha kedvemre fűrészelvek egy-egy sort az én éles fűrészemmel, mely úgy szalad a fában, mintha az nem is fa, hanem torzsa volna. Aztán meg, ne gondold, hogy itt olyan könnyű volna embert kapni a fűrészeléshez, mint nálatok. Pusztán lakom, tudod. Nincs itt annyi ember és annyi munkás kéz, mint ott, helyedben Mező-Túron. –

Leveled végén megint csak azt sejteted velem, hogy lelked komor gondolatokon jártatod. Ezt meg én nem szeretem aztán! És ezért csakugyan megérdemled aztán, hogy megkárpaljak.

Légy ember, egész ember! Bízzál a gondviselésben! Hagyd a jó istenre egészen, hogy miképp intézze sorsunkat! Igyekezzél élni, a mig isten jónak látja, hogy magához szólítson. A jelenre, kedveseidre és rám, is gondolj inkább, mit sem arra, hogy mi fog következni. Így ni! Ugy vedd ezt, mintha a hátadra pufogtattam volna!

Hogy ne únd magadat, ide mellékelem Vályi Elek levelét és az arra írt válaszomat. Tégy vele úgy, mint a Katonához és Malachofszki uramhoz írt leveleimmel. Küld el ajánlat mellett a Vályinak szóló válaszom. A Vályitól nekem írt levelet pedig adandó alkalommal küld vissza.

Sok jót kíván mindnyájatoknak

Igaz barátod

*Bereczki Máté*¹⁵⁹

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE. 180. ltsz.)

* * *

¹⁵⁹ A dőlt betűvel szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 146. p.

1884. szeptember 23. A-30. számú irat

Másolat

„Kentelke¹⁶⁰ 1884. Sept. 23.

Bereczki Máté úrnak

Mező-Kovácsházán

Kedves Barátom!

Temetésről jöttem haza, Kolozsvárról Nagy Péter¹⁶¹ nagy püspökünket temettük el. E temetésnél fájdalommat a bosszúság miatt, hogy annyian – kik ellene annyiszor szemtelenkedtek, most adták a búbánatot, – csak fokozta. E fajta féle emberek lehettek, kiket Jézus a Jeruzsálemi templomból kikorbácsolt. Mennyi most az efféle? 'S mennyi korbács foszlanék ma szét az effélék hátain, ha érdemek szerint korbácsoltatnának.

Mikor eddig irék: a mellembe valami tompa fájdalom jelent meg. Ez alatt a kertbe mentem ki, mely kereken körül veszi mostani magam szerezte lakomat, 's elkeseregtem feleségemmel, hogy ha meghalnék – miután meg van halva drága leányunk – a menyivel nem rokonszenvez, mi lenne vele. Különben feleségem gyengébb nállamnál, 's nem soká fogjuk túlélni egymást.

Leveledből örömmel értesültem, hogy a Gyüm. Vázlatok III-ik kötete is sajtó alatt van. Adjon Isten neked életet, egészséget, hogy dolgozhass tovább, végezhesd be munkakörödet. Mert csak kevés jó ismeri föl érdemeidet. Majd ha elhunytál, meg fog keseregni a nagy tömeg is, az egész nemzet.

Örvendem, hogy össze hozhattalak Lokodival. Ez egy hasznos munkása Székely lakta földünk Maros, Nyárad nagy része gyümölcs tenyésztésének. Jogász féle ember. A Királyi Táblánál¹⁶² szolgált, de alsóbb

---

¹⁶⁰ Kentelke, Szolnok-Doboka vármegye, bethleni járás, ma Chintelnic (Románia).

¹⁶¹ Nagy Péter (Kolozsvár, ma Cluj-Napoca, Románia, 1819. április 22. – Kolozsvár, 1884. szeptember 22.) református püspök, 1876-tól az Erdélyi Múzeum Egyesület elnöke.

¹⁶² Királyi tábla: a középkori magyar jogban az egész ország egységes, rendes bírósága. - Első fokon a különleges ügyek kivételével minden, felsőfokon az *ítélőmesteri* és a *vármegyei törvényszéken* intézett per hozzá tartozott. Élén a *személynök* állt, tagjai: 1 főpap, 1 főúr, 4 ítélőmester, 4 esküdt nemes ülnök, az esztergomi érsek 2 ülnöke és a királyi jogügyek igazgatója. Az ország különböző kerületeiből egyenlő arányban választották ki őket. A királyi tábla *nyolcados bíróság* volt. - 1723: felsőfokú bíróság, mely 1848 előtt már 26 tagból állt a személynök elnöksége alatt (2 főpap, 2 mágnás, az alnádor, az alországbíró, 4 ítélőmester és a kir. ügyész, akinek csak széke volt, szavazat nélkül, 4 királyi, 2 primási ülnök, 9 számfölötti ülnök és egy bányaugyi előadó). Ítélethozatalhoz 9 tag jelenléte volt

rendű hivatalából előbb mennie nem sikerült. Most ott hagyta nyugdíjképes állását, 's belőlle szíve sugallata vonzalma szerint gazdasági egyleti titkár. Rég készülök hozzá, de mind nem tudtam elmenni. Tán ez év fojtán elmehetek. Ismerni akarom szeméjese a ki érdekes – általam is olvasott – gyümölcsészeti cikket írt a Székely lapokba. A gyümölcsészeti hajlamot apjától örökölte, kit ismertem, ki állami ügyészeti (országos) hivatalnok volt. Ez állította elő a Lokodi párizst, melyet nevére egy vándor gyűlésen 1871-be a bíráló bizottság neveztük.

Hajnal Józsi!¹⁶³ Szintén az országos államügyészséget szolgálta 1848-ig. Önvédelmi harczunk után félrevonulva, egy külvárosi, apjától öröklött igénytelen lakásán élt, inkább ojtványokból szerevezve be mérsékelt jövedelmét. A amnestia után jutott újra szerepre és lett Maros-Vásárhelyi kir. járásbíró. Most nyugdíjaztatta magát. De mindig azzal biztatott, hogy akkor aztán egészen a pomológiának fog élni. A temetésen tudtam meg, hogy nincs otthon. Romániába utazott, hogy egy öccse mint gyógyszerész, szép vagyona tett szert, de elhalt, 's egészen magyar érzelmű családja érdekében szükségeltetett a nagy bátya hozzájuk utazása. Az öccse, az elhalt, szintén nagy gyümölcsöst állított lakásán.

Nállunk a Congressus emléke kitűnően viseli magát. Szépen nő, korán, remek példányokat és sok 's nagy gyümölcsöt terem, és kedves gyenge savanykás íze, vajszerűen olvadékony húsa a legjobb féle csemegék közé emeli. Gyümölcsöje nagyobb a Carafon kobakjánál is, nem olly hosszú, de sokkal vastagabb.

De a Bouvier Lóna is pompás gyümölcs. Épen oly termékeny mint a Nemes kolmár. Ha az ember nem ügyel, gyümölcs terhe alatt letörnek ágai.

De Sterckmans vajoncza sehogy se terem, 's a mi igen, az is lerothad.

---

szükséges. - Első- és felsőfokú bíróság is volt, hatáskörébe tartoztak a hűtlenségi és a felségsértési perek, továbbá a „iuris-perek” (*causae ex radicalitate iuris*), melyekben valamely ingatlanra vonatkozó jogot kk. kiváltságokkal kellett bizonyítani. A királyi táblától a *hétszemélyes táblához* lehetett föllebbezni, s ide föllebbezheték mindazok a pereket, melyek első fokon a báni táblán, a *kerületi táblákon*, a tárnoki széken és a vármegyei bíróságon folytak.

¹⁶³ Hajnal József, ifjabb, gyergyóalfalusi. Marosvásárhelyi járásbíró, Vályi Elek ismerőse, volt 1848-as honvéd. Gyümölcskertészettel is foglalkozott. – „Apja id. Hajnal József, gyergyóalfalusi (?–1850 k.) 1808–1837-ig senator, 1829-ben katolikus részről városi főbíró, továbbá a Gecse-féle Emberszereteti Intézet alapításában a várost képviselte. Tevékeny városatyai működése után, 1850-ben meghalt. Neje: Fábíán Erzsébet, aki szül. 1786-ban. mh. 1845-ben és »élt férjével 37 éveket«, a rk. temetőben lévő sírjára szerint. Gyermekai: József ügyvéd, László ügyvéd, Imre, Anna (Topler Simon városi senator neje) és Róza. – Irodalom: Fodor István: Krónikás Füzetek, IV. sorozat 6. szám” In: Híres polgárok lexikona. http://www.erdelyweb.hu/mvhely/lexikon/lexikon_h.htm

---

Mit gondolsz, hogy tudod? Melyik mégis a legkésőbb érő téli jó körte faj? Nálam a Téli Esperes nem egy a Prevost d'Hiverrel. Ez utóbbi kicsin, de Márt.-ban még nem érik.

Hát a nagy világban mi új van. Az Erdélyi Gazda lapban miért nem írsz? Fene gyerek az a Gamauf¹⁶⁴ is. Hát a „Gyümölcsészeti Füzetek” hogy áll?

Ölel végtelenszer

örökre híved

Vályi Elek”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. október 7. A-31. számú irat

Másolat

„Mező-Kovácsháza, Oct. 7. 1884.

Vályi Elek ref. Esperes úrnak

Ajánlva u. p. Somkerék¹⁶⁵

Kentelke (Erdély)

Kedves Barátom!

Mult hó 7-ről hozzám írt baráti soraidra szokásom ellenére kissé későn válaszolok: hanem hát a közmondás is azt tartja, hogy „Jobb későn, mint soha.”

Értem méltó indignációt a farizeusok hada fölött! Nem adom sokért, hogy én emancipáltam magamat a világ zajától. Nem akarom látni bűzös posványát a hétköznapiságnak.

Alkotok magamnak félrevonultságomban egy szellem világot és abban élek. Elmerengek a múltak fölött, nem törődöm az undokságig alávaló, hitvány jelennel, tekintetemmel a jövőt keresem, reményemet a jövőbe helyezem. Nem a jelen számára dolgozom, hanem az utánnam következő nemzedék számára. A szó nemes értelmében embernek hiszem magamat, – egész embernek. Hitvány, pulya teremtéseknek, mint nagy része a most élő nemzedéknek, – bizony mondom, nem érdemes dolgozni. Ennek tulajdonítsd, kedves barátom, hogy most már a szak lapokba,

---

¹⁶⁴ Gamauf Vilmos az Erdélyi Gazda szerkesztője.

¹⁶⁵ Somkerék = Szolnok-Doboka vármegye bethleni járás, ma: Şintereag (Románia).

---

folyóiratokba, nem írok semmit. Mit nyertem vele, hogy ez előtt annyit írogattam? Rabolta csak időmet, és szereztem magamnak élet rövidítő bosszúságot eleget. A szerkesztők a kormány zsoldjában állnak mind, ezek féltve a konczot meg nem túrnék, hogy lapjukba valódi hazafiak följajdulásának adjon kifejezést. Letördelték élet kifejezéseimnek, sőt még arra is vetemedtek, hogy gúnyt űzenek feljajdulásomból, 's kifejezésemnek ellenkező értelemre változtatták! Hát aztán érdemes é ilyen lapok számára dolgozni?

Pomológ vagyok, az igaz, de azért nem szűntem és nem is tudnék megszűnni hazafi maradni. A politikával nem foglalkozom, de azért élénk figyelemmel kísérem, hogy mi történik hazámba?

Mind a mellett, hogy kizárólag a pomológiával foglalkozom, lehetetlen meg állanom, hogy lelkem aggodalmának hazám jövője fölött egyszer – máskor kifejezést ne adjak. Akarom – nem akarom, tollam alá szalad egy-egy följajdulás a mitől aztán mind elképpednek a zsoldosok, 's cenzura alá vetik dolgozatom.

Vedd ezeket feltétlenül azon kérdésedre, mit leveled végén fölvetettél, hogy t. i. miért nem írok az Erdélyi Gazdába? A Gyümölcsészeti füzetekbe?

Az Erdélyi Gazdába még is csak szeretnék egyszer–máskor írni, de Gamaufnak csak nyulfarknyi cikkek kellenének tőlem, én pedig ilyeneket nem tudok írni, mert hozzá vagyok szokva az előmbbe vetett tárgyat minden oldalról, tövéről hegyére megvilágítani. Ez pedig több helyet kíván, mint az Erdélyi Gazda szűk kerete.

A „Gyüm. füzetek” nem azon az úton járnak, a melyet én tagadok.¹⁶⁶ Ez az oka, hogy most már látni sem akarom többé. Nem vagyok többé előfizetője sem. –

Lokodi még nem válaszolt, hozzá intézett két rendbeli levelemre. Valószínűleg nagyon elvölt foglalva a gazdasági kiállítás rendezésével. –

Munkám III-ik kötetének fele már kikerült sajtó alul: tehát hiszem, hogy november derekán kész lesz nyomdászom az egész kötettel. Helyesen ítéltél róllam, midőn azt írad: így „Mert még csak kevés jó ismeri föl érdemedet, hanem bizonyos vagyok róla, hogy ez a »kevés jó« mégis olyan lesz, mely a jövőbe nagy fává növekszik.” Miként mondtam, épen ezért dolgozom én a jövőbe és nem a jelen számára, mert ha lesz még jövője Magyar országnak (adja az ég hogy legyen), akkor szép jövője lesz az én munkámnak is. Engem most egyedül ez a hit ösztönöz munkára.

---

¹⁶⁶ Feltehetően tévesen fogalmazta meg Bereczki, hiszen a Gyümölcsészeti Füzetek egész koncepciójával ellentétes volt az álláspontja.

Kérlek, kedves barátom, vigyázz egészségedre! Ne adj helyt szivedbe a búskomorságnak! Légy filozóf, és gondold meg, hogy a minek a természet rende szerint úgy is be kell egyszer következnie, be fog az úgy is következni, ha nappal és éjjel folyvást nem töprenkedel is annak be következésén.

A „Prince imperial de la France” körte egészen más faj, mint a III-ik Napóleon.

A „Téli esperes” körtén kívül későbben érő jó körtét még eddig egyet sem találtam.

A „Prevost de Hiver” körte nem is lehet azonos a Téli esperes körtével, mert az is, ez is, egészen különböző faj. Nálam nincs meg a „Prevost de Hiver” .

Sok jót kíván

igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. október 11. D-202. számú levél

„Mező-Tur, 1884 Oct 11.

Kedves Barátom!

Oct. 7én írott leveledet – a’ mellékelt Vályi Elek jó Barátod eredeti levelével, ugy ezen levélre írt válaszodal tegnap meg kaptam, ma lemásolva, a Vályi Elek úrhoz intézett leveledet ezen levéllel egyidejűleg ma dél előtt a’ postára fel is tétettem.

Vályi úr eredeti levelét annak idejébe vissza fogom küldeni. Ahhoz tartva jött válaszomat e’ méj érzelemmel írt kitűnő leveledre.

Az eső esik ugyan csak, pedig nóm most dézsmálná a Martfűi tanyánkon a’ kukoriczát, mely igen jó termést adott, de a’ nyáron késvén reá az eső, sok belőlle nem ért meg, így kellett későre hagyni a’ törését.

Egészségem szépen jön helyre, most már nincs terhemre az írás. Eddig ha előre hajolva valék, – ugy éreztem, mintha a’ hátamat belől valami csont szilánk szurta volna, de biz ott nincs csont szilánk, mert egyszer szurja, máskor meg – vagy is már többször – nem szurja, reuma lehet. 15 kilót fogytam, de jó! Könnyebben tudok mozogni.

Küldj máskor is – ha kerül – illyen másolni érdemes leveleket, nagyon jó tétemény az nékem, különösen ezután, ha az idő házba szorít.

Hát Malahowszky ur csak ugyan nem válaszolt? Már reá érhetne a válasz írásra.

Kedjem nyugalmát a' kataszter gyalázatos üzelvei háboríták föl. Majd írok erről bővebben, ha le csilapodik felzúdult vérem.

Családom minden tagjai egészségesekek.

Isten vélléd

szerető barátod

Dörgő Dániel m.k."

[Dörgő Dániel egy 253 x 202 mm nagyságú fehér lapra írta kétoldalas levelét. A levélpapír 4. oldalán található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Dörgő. Válasz ment mindkét levélre 31/10 1884. Ajánlva.”]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. október 31. B-253. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Oct. 31. 1884.

Kedves barátom!

Oct. 11 és 22-ről írt leveleidet megkaptam. Örvendve értesülök azokból egészségi állapotod fokozódó javulásáról.

Szerettem volna azokra a levelekre azonnal, a mint érkeztek, válaszolni: de a correctura ugy elrabolt tőlem minden időt, hogy még hozzád sem írhattam egész mai napig. Igen, mert a mi kevés időm akadt, azt másnemű teendőkre kellett felhasználnom. Így a többek közt, eszembe jutott, hogy munkám III. kötete néhány nap mulva megjelenik s nincs, aki azt a közönséggel megismertesse és ajánlja neki. E célból okvetlenül szükségesnek láttam valakit felszólítani. Ki lenne arra alkalmasabb ember, mint Törzs Kálmán¹⁶⁷, a ki mint országgyűlési képviselő és író országszerte ismeretes. Ő már egy izben megczibálta miattam a ministérium füleit s gyönyörűen írt a pesti gyümölcstárlatról s a gyümölcsészet érdekében. Ez

---

¹⁶⁷ Törzs Kálmán, (Rimabrézó, Gömör és Kishont vm., Rimaszombati járás, ma Rimavské Brezovo, Szlovákia, 1843. április 5. – Bp., 1892. augusztus 31.) író, újságíró. Jogot végzett a pesti egyetemen és ügyvédi oklevelet szerzett. 1863–1865-ben. A *Vasárnapi Újság*, 1868–1876-ban *A Hon* és *Az Űstökös* című élclap, 1876-tól az *Egyetértés* és a *Pesti Hírlap* munkatársa, valamint az *Életképek* című hetilap szerkesztője. 1878-tól Szentés város országgyűlési képviselője. A Petőfi Társaság tagja.

levelet irtam tehát hozzá, melyben egész rövideggel csak azt kérdeztem tőle, hogy szívesen meghallgatna-e engem, ha magamat megismertetem s őt hazai gyümölcsészetünk érdekében egy szivességre fölkérem.

Tudva, hogy te csak úgy örvendesz, mint én, ha valami kedvező dologról értesülünk hazai gyümölcsészetünk ügyében, ime ide rekesztem Törzs Kálmánnak válaszul hozzám irt szép levelét. Olvasd el és örvendj rajta te is.

Aztán ide rekesztem az ezen levélre irt válaszom fogalmazványát is és ha rá érsz, tedd rendbe, tisztázd le, hogy legyen annak nyoma nálad is. Hátha valamikor a magyar gyümölcsészet történetének megírásánál hasznát veheti annak még valaki?! –

Munkámból már a betűsorozatos tartalom jegyzéket nyomtatják. Készen van az egész. Egy hét múlva már a könyvkötő fog izzadni annak befűzésével.

Bocsáss meg, hogy ez uttal többet nem irok neked! Sok levél gyült már össze íróasztalomon, a melyekre válaszolnom kell.

Az ég áldása legyen mindnyájatokon! Szívéből kívánja
igaz barátod

Bereczki Máté"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. október 17. A-32. számú irat

Másolat az eredetiről
„Bereczki Máté úrnak
Mező-Kovácsháza

Budapest, 1884. Oct 17.

Mélyen tisztelt kedves uram Bátyám!

Bocsásson meg, hogy így szólítom, de azt hiszem, még a kezem is fölmondaná a szolgálatot, ha valami hideg conventionalis titulussal akarnám meg közelíteni azt a férfiut, a ki nekem rég nem ismeretlen többé, hanem legkedvesebb társalgóm évek óta, barátom, vezérem, mentorom, 's kinek én oly nagy hálával tartozom és oly szeretettel áldozom a minőről talán fogalma sincs.

Rég töröm a fejemet a közeledésnek valamelyes módján, hogy én ezt Kedves Bátyámnak kifejezhessem. Kötelességem is lett volna annak a kedves ajándéknak viszonzásaképp is, mellyel engem meg tisztelni kegyeskedett. Gondoltam arra, hogy irodalmi igénytelen dolgozataimat

volna talán leg helyesebb meg küldenem. Csak hogy a nap-nap utáni szakadatlan, pihenés nélküli munka nem engedett még nekem arra időt, hogy össze gyűjtsem, 's a minek némi értéket tulajdonitok, kiválogatva kiadjam. Gondoltam arra is, hogy meglátogatom, de erről is vissza tartott a zsarnokok legnagyobb zsarnoka, a tintatartó, mely egy bizonyos körön túl soha nem ereszti el a hatalmába került teremtést, mint nem a gonosz szellem azt, a kit egyszer elkötelezett.

De arra, hogy elszabadulok egyszer, még mindig élt és él bennem a remény, ez szolgáljon magyarázásául, ha nem is mentségéül annak, hogy még levélben sem köszöntem meg a szíves megemlékezést, s be értem azzal, hogy többször elolvastam mint egy Origenes¹⁶⁸ a bibliát a „Gyümölcsészeti vázlatokat”.

Igazi örömmel bontottam föl Uram Bátyámnak tegnapelőtt írt levelét, melynek már posta bélyegéről megtudtam, kitől jöhet.

Hát még mikor el olvastam! Kétkedhetett-e Uram Bátyám csak egy pillanatig is, hogy nekem azzal a megtisztelő bizalommal, melyet engem, nálamnál annyi jobb között kiválasztani kegyeskedett, – őszinte örömet okoz, hogy büszkeségemnek fogom tartani, hogy e bizalomnak letéteményese lehessenek, 's Uram Bátyámnak valamelyes szívességet, az úgynevezett, melynek életét szentelte, 's melynek magam igénytelen, de buzgó híve vagyok – szolgálatot tehessek?

A legnagyobb szívességgel ajánlkozom mindent meg tenni a mivel szerény erőm meg birkózhatik, azt pedig, a mit Kedves Bátyám „magamagáról 's élete céljáról” velem közölni ígérkezik, türelmetlen érdeklődéssel várom 's azzal a hála érzettel fogadom, melyet ily kitüntető bizodalom méltán meg érdemel.

*Addig is fogadja Kedves Uram Bátyám szívből fakadó meleg üdvözlését
tisztelő és szerető öccsének*

Törs Kálmánnak”¹⁶⁹

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

¹⁶⁸Origenes = Origenész vagy Órigenész Adamantiosz (Alexandria, 184? –Türosz, 254) görög nyelven alkotó, helyi zsinatok, majd egyetemes zsinat által eretnekként elítélt ókeresztény teológiai író, exegéta, azaz a szentírás-magyarázat tudósa. Az alexandriai iskola egyik legkiemelkedőbb korai teológusa. Keresztény szülőktől származott, apja, Leonidasz, 201–202-ben halt vértanúhalált Septimius Severus (193–211) uralkodása idején. A fiatal Origenész végignézte apja kivégzését. Főereje a biblia-magyarázat, és a theologusok őt tekintik ezen tudományszak megalapítójának.

¹⁶⁹ A *dólt betűvel* szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 147. p.

1884. október 30. A-33. számú irat

Másolat az eredeti impúrumról.
„Törs Kálmán országgyűlési képviselőnek
Budapesten

Mező-Kovácsháza, 1884. Oct 30-án

Kedves Öcsém!

Midőn önnek megelőző 1ső levelem írtam, a' melyben kérdést tettem: hajlandó-e meg halgatni azt, a' mit önnek egy élte alkonyatán levő önzetlen ember magáról és életének céljáról közölni akar, úgy tettem, mint a' halász, a' ki jó szerencsére kivetí hálóját, de keveset bízik a' sikerben. Inkább hittem azt, hogy ama levelem felelet nélkül marad, mintsem az ellenkezőt.

A' gyümölcsészet kegyes istennője Pomona, a' kinek én nem annyira hűséges szolgálója, mint önkényes rabszolgája vagyok, még is megadta érnem azt a' nem remélt örömet, hogy halászatom siker jutalmazta.

Örömtől reszkető kézzel tartottam magam előtt önnek levelemre mély bensőséggel irt válaszát. Áldja meg az isten jóságáért!

Mint hogy előttem igen becses soraiból édes meglepetéssel értesültem arról, hogy engem már jól ismer kedves öcsém, és az én lelkesedésem a hazai gyümölcsészet szent ügye iránt átszállott az ön szívébe is: szükségtelennek látom önnel magamat hosszadalmasan ismerttetgetni annyival is inkább, mert nem akarnám hazafias tevékenységre szánt idejét avval is rabolni, hogy egy hosszú levél elolvasására kárhoztatom.

Életleírásom¹⁷⁰ többszöri unszolásra Dr. Lucas Eduard barátom kicsikarta töllem, 's közölte azon fojó iratban, melyet ezelőtt 30 évvel ő indított meg. E folyóirat olyan kincses bányája a gyümölcsészetnek, a milyennel kevés nemzet dicsekedhetik a' világon. *Ez életiratból egy példányt ide mellékelek Kedves Öcsémnek is emlékül fényképpel együtt. Vegye tőlem oly szivesen, mint a' mily szives örömmel adom azt önnek!*

Az élet írásból aztán azon cikkemből, melyet a Gyüm. füzetek 1881-iki folyama 322 és következő lapjain „Egy gyümölcsész nyomorúsága” cím alatt közöltem, – úgy hiszem, hogy olvasta azt Kedves Öcsém is – tetőtől talpig megismerhet engem Kedves Öcsém.

---

¹⁷⁰ A levél margójára Dörgő Dániel ceruzával a következő megjegyzést tette: „lásd BM levelei II-ik kötet elejét DD”

Van azonban egy oly vonás mégis életemben, a' mit a' nyilvánosság előtt, több oknál fogva, szükségtelennek tartok bevallani, de önnek Kedves Öcsém! Még is tudomására kell hoznom, mert a' nélkül nem ismerhet engem olyan mértékben, a' milyenben én óhaljtom, hogy meg ismerjen engem.

Nehéz fejű ember vagyok. Gondolataim kifejezésére néha órákig napokig kell keresnem az alkalmas szót. És e' miatt egész életemben folyvást kerülnöm kellett az olyan társaságot, a' hol könnyen oda lehettem volna kényszerítve, hogy számat felnyissam, vagy beszédet tartsak, 's magamra irányítsam az egész társaság figyelmét. Egyszer elcsaltak a Dévai vándor gyűlésre, hogy tekinteném meg ott Erdély gyümölcsseit, kikötöttem előre, hogy ne kívánják tőlem, hogy ott a' néma halgató és szemlélő szerepén kívülről egyebet magamra vállaljak. Megígérték, végig néztem a' kiállítását, halgattam távolról a' gyűlés szónokait, hanem aztán eljött az ily gyűlekezéseknél szokásos vendégeskedés. Akartam, nem akartam, nekem is jelen kellett lennem. Meg indult a' jó kedv, 's tosztozás. Nyelvére vette egy hatalmas szónok a' Bereczki nevet 's Erdély tekintélyes nagyurai és több százra menő vendég jelenlétében kiállított engem a szégyenpadra, 's rám szórt dicséreteivel úgy elkínzott engem egy jó negyed óráig, hogy ha akkor az egész világ minden kincsét a' markomba tartottam volna, szívesen dobtam volna oda, csak hogy meg válthassam magam attól a szégyentől, minek áldozata lettem. Beszéd végeztével mindenki tolakodott felém, hogy kocczintson velem, 's akarva nem akarva körül kellett szégyentől lángoló arczommal járnom a' terített asztalokat, 's kocczingatnom az előttem egészen ismeretlen emberekkel. Hajh! Kedves Öcsém, igaz lelkemből mondom, hogy inkább szerettem volna akkor a' leg öldöklőbb ütközetben lenni, mint azon lakomán. Borsószik a' hátam, ha csak rá gondolok és arra, a' mit ott kiáltam: hanem aztán vas rúddal sem lett volna képes kinyitni a' számat. Meg is fogadtam ekkor egész életemre, hogy engemet többé senki sem csalhat be a' nyilvános élet zajába. Félre húzódva fáim, és könyveim közé, éltem azolta szenvedélyemnek, a' munkának, a' miben egyedüli boldogságom találtam a' földön.

Tudva, hogy nem bírok a' szó hatalmával, be láttam, hogy élő szóval mit sem használhatok annak az édes hazának, melyet fiatal koromtól fogva végtelenül szerettem, nehéz fejű létemre is a' tollat kellett hatalmamba kerítenem. – E fegyverrel indultam aztán meg, hogy fölnyissam hazámban a' gyümölcsészet bűvös-bájos világának elzárt kapuját.

Czélul tűztem ki, hogy neveljek hazámnak gyümölcsészeket, a' kik hazai gyümölcsészetünket egykor virágzóvá tenni képesek lesznek 's így hozzá járuljak ahoz, hogy a' magyar névről lemoshassuk a' gyümölcsészetbeni hátramaradottság szégyen foltját.

E czélből írtam Gyümölcsészeti vázolataim. Két kötete már közkézen forog e' munkának. A III-dik kötetet most teszem le hazám oltárára.

Hogy e munkával elérhessem vagy leg alább meg közelíthessem a' célzt, melyet magam elé tűztem, melynek elérésére testi és lelki minden tehetségem kész örömmel áldoztam föl eddig, szükséges volna, hogy munkámat ne csak az életük alkonyatán lévő férfiak ártatlan szórakozásul, hanem a' haza művelt fiatalsága is, hasznos tanulmány tárgyul olvasgatná. Én csak a' fiatalságtól várok szebb jövőndőt a' hazai gyümölcsészet számára. Munkám is inkább csak annak a' fiatalságnak írtam, a' melyikbe lelkesedésem át önteni részint levelezés útján kéz alatt, részint egyes elejtett szavakkal Vázlataimban is, folyvást törekedtem.

És íme, Kedves Öcsém! Jelen soraim folyamán elértem azon pontig, a' mikor önnek elébe terjeszhetem a' kérelmemet, melyben nem magam, hanem hazai gyümölcsészetünk érdekében szívességre akarom önt föl kérni.

Egy, leg főlebb 2 hét múlva már könyv kötőm is készen lesz munkám III. kötetével. Kedves Öcsém lesz az első, a' kinek egy példányt meg küldök e' munkából. Legyen szíves e' munka 1ső, értekezéseket tartalmazó részét elolvasni, 's aztán vegye elő ott a' ragyogó tollat, melyel, mint írja, tinta tartójához van lánczolva, – és írjon egy lelkesítő cikket a' haza fiatalságának, melyben munkám néhány vonással – ha érdemesnek találja arra, – megismerteti 's fölhívja arra figyelmét azoknak, a' kik lelkem előtt lebegtek, a' mikor a' munka megírásában fáradoztam.

Mint hogy pedig úgy tudom, noha csak hallomásból tudom, hogy Kedves Öcsém nem csak az író toll, de az élő szó, a szónoklat hatalmával is bír; maga is fiatal lévén, és így a' fiatalság körében gyakran meg is kelvén fordulnia, kérve kérem, jusson eszébe olykor-olykor a' hazai gyümölcsészetünk szent ügye akkor is, a' mikor a' szó hatalmával híveket lehet hódítania az én kegyes istennőm – Pomona – zászlói alá.

Isten, a' ki a' szellemi és anyagi tehetségeket osztogatja az emberek között, tőlem meg tagadta az élő szó hatalmát, ha tehát ön Kedves Öcsém! Szinte lelkesedik azon ügyért, melynek én szíves örömet áldoztam mindenemet, kérve kérem, támogasson engem igyekezetemben! Ön bír a' szó hatalmával is, a' toll hatalmával is. Ha e' két hatalmat önnél, a' gyümölcsészeti lelkesedés fogja mozgásba hozni: bizonyos, hogy kitűzött célom el lesz érve, 's éltem alkonyatán avval az édes gondolattal hajthatom fejemet örök pihenésre, hogy nem éltem hijjában, mert a' kikért éltem és cselekedtem, megértettek engem, szavaim nem hangzottak úgy el, mint a' pusztába kiáltó szavai.

A gyümölcsészet szent szeretetének melegével öleli önt
szerető bátyya

Bereczki Máté¹⁷¹

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. október 31. D-203. számú levél

„Mező-Tur. 1884 Oct 31.

Kedves Barátom!

Mint a' Sahara sivatagán eltévedett, 's szomjúság gyötrelmeitől félhalt vándor, midőn az árnyat adó Oázis alatt friss forrás vizet talál, halál helyett üdülést és életet nyer: úgy érzetem magamat én is, midőn Hadreánszky¹⁷² feliratát, Ónodi,¹⁷³ Szalai¹⁷⁴ és Vöröss¹⁷⁵ országgyűlési beszédeit, majd tegnap előtt Szabó János¹⁷⁶ ur cikkét a' Függetlenségbe¹⁷⁷ olvastam. Hála legyen az Igazság nagy Istenének!

Őszi vetést elvégeztem, most ökreink kukoricza alá ugarolnak. A' szőlős kertünket ma befedik. Ezután lehet a' kertbe fákat tisztogatni.

Isten vélléd

Szerető barátod

Dörgő Dániel m. k.”

¹⁷¹ A *dólt betűvel* szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 147–149. p.

¹⁷² Hadreánszky = Andreánszky Gábor, liptószentandrászi báró (Bécs, Ausztria, 1848. június 23. – Alsópetény, Nógrád vm. 1908. május 19.) antiszemita párti politikus, a kiváló botanikus, ifjabb Andreánszky Gábor apja.

¹⁷³ Ónody Géza (Tiszaeszlár, Szabolcs vm. 1848. február 18. – Szentés, 1900 után?) politikus. 1881–1882 között antiszemita párti programmal a hajdúnánási, 1892-től a tiszalöki választókerület országgyűlési képviselője. 1882 májusában a vérvád megfogalmazásával ő említette először a képviselőházban a tiszaezlári esetet, majd 1882 szeptemberében ismertette a drezdai antiszemita kongresszus zárónapján. Később Szentésen árvaszéki elnök volt.

¹⁷⁴ Szalay Imre országgyűlési képviselő (Dég, Veszprém vm. 1846. február 2. – Lelle, [Balatonlelle], Somogy vm. 1902. február 21.) földbirtokos, országgyűlési képviselő, vadász, borász, író, az antiszemita párt tagja.

¹⁷⁵ Veres József országgyűlési képviselő (Orosháza, Békés vm. 1851. január 2. – Szarvas, Békés vm., 1913. december 11.) orosházi lelkész, az antiszemita párt tagja.

¹⁷⁶ Szabó János újságíró a *Függetlenség* című lapnál.

¹⁷⁷ FÜGGETLENSÉG = Politikai, közgazdasági és társadalmi napilap. Egy ideig a Függetlenségi Párt közlönye volt. Szerkesztette és kiadta Verhovay Gyula Budapesten 1879. december 14-től 1887. október 30-ig. Ekkor a lap megszűnt.

[Dörgő Dániel egy 253 x 202 mm nagyságú félbehajtott fehér lapra írta egyoldalvas levelét. A levélpapír 4. oldalán fordított állásban írta rá megjegyzését vastag ceruzával Bereczki Máté: „Dörgő. Tudomásul.”]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. november 3. D-204. számú levél

„Mező-Tur. 1884. Nov 3.

Kedves Barátom!

A' Törs Kálmán ur eredeti levelét, ugy ezen levélre írt válaszdod impurumát megkaptam. Okvetetlen lemasolom őket, és majd azután vissza küldöm hozzád. Valóba eredeti, és becses lét levél ez, méltó a' meg örökítésre. Figyelemmel fogom kísérni László vómmel együtt a' Casinóba járó minden lapokat, és hogy ha Törs ur róllad és munkádról ír; azon cikkekét is lemasolom, hivatkozva azon lapok címére és számára, melyekben netalán Törs ur írni fog.

Oct. 11én hozzád irt levelembé emlitém, hogy a' kataszter felháborított, de miután Doktorom megtiltá a' haragvást, (:könnyű haragudni, ha van reá ok, de nehéz nem haragudni☺ lecsilapultam, és most már nem csak a' has, hanem az indulatok feletti uralkodásba is gyakorlom 's edzem magamat, annyival inkább, mert egy leveledbe te is azt tanácsolád.

Meg nem álhatom azonba, hogy a' kataszter feletti véleményemet higgadtan és rövideden ide le ne irjam. Bár véleményem szerint ezt nem csak le írni, de Szent Mihály őrangyalnak kellene kitrombitálni, azzal a' trombitával, mellyel az utolsó ítélet alkalmával a' halottakat fel fogja ébreszteni.

“A' mostan meg alkotott kataszter egy szörny, mely igen alkalmas arra: hogy a' Zsidó és agrár kérdést elmérgesítse; hogy az ország apróbb birtokosságát kirabolja, tönkre téve a' kétségbe esés, 's esetleg a' forradalom örvényeibe kergesse a' népek millióit.”

Isten vélléd

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k.”

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 253 x 202 mm nagyságú fehér lapra írta kétoldalas levelét.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. november 6. D-205. számú levél

„Mező-Tur. 1884. Nov 6.

Kedves Barátom!

Itt küldöm vissza a' Törs Kálmán levelét, és a' reá írt válaszodat, mind kettőt lemásoltam. Leveleid gyűjteményébe igen érdekes momentum ez. Már 288 lapra terjed a' nállam lévő 1884ik évről kelt leveleid és a másolatok száma. Küldj ezután is ilyeneket ha kerül, mert ha 320 = 50 lapra terjed; bekötöttem és akkor lesz 4 kötet olyan könyvem, milyen a' Királynak sincs.

Nem hiába vonza a' tintatartó magához Törs Kálmánt, de ugyan tudja is forgatni a' pennát, vagy is szavakat, mint egy vívó mester a' kardot.

Meg győződése, hogy fényképedet meg kapva: azt, és életbirásodat a' Vasárnapi Újságba¹⁷⁸ közli. Tudom, hogy ez sérteni fogja szerénységedet, de én azt mondom, hogy jól teszi, ha ott is közli. Az ügy érdeméért ki a' síkra! Nem kell véka alá rejtőzni! S. a. t. Törs Kálmánnak hozzád írt leveleiből azt következtetem: hogy ő udvarias sima ember, de én még is többre becsülöm Vályi levelét. Meleg szív. Hideg ész. Én a' hideg ésszel úgy vagyok, mint a' sima jéggel. Félek reá lépni, hogy elcsuszok rajta, és beletörik az orrom.

Hogy nehéz fejű ember volnál, az nem igaz, csak hogy nem pereg a' nyelved, de annál jobban mozog a' pennád, szeretném látni széles magyar országba azt az embert, a' ki szellemi munka mellett olly kiterjedt és meleg

---

¹⁷⁸ VASÁRNAPI ÚJSÁG = Vegyes tartalmú képes heti lap; 1854. március 5-én indult meg; Heckenast Gusztáv volt a kiadója és Pákh Albert a szerkesztője. Eleinte Pákh, Gyulai Pál és Jókai Mór tartották fenn a lapot; csaknem egyedül ők írták azt tele, míg a szétszórt, elriasztott, bebörtönzött és száműzött régi írói gárdából néhányan csatlakoztak hozzájuk. A képek előállítására körül is sok nehézséggel kellett megküzdeni, de a lap népszerű lett a közönség közt. Pákh Albert halála után, 1867. március 17. Nagy Miklós vette át a szerkesztést; 1873. a Franklin-társulat lett kiadó tulajdonosa. 1855. Politikai Újdonságok, 1877. pedig Háború-krónika (később Világ-krónika) című mellékklappal jelent meg. 1909. november 1-jén Nagy Miklós nyugalomba vonult és Hoitsy Pál vette át a szerkesztést. Ugyanakkor megszüntették a Politikai Újdonságok című mellékklapját. A lap megjelenését 1921 végén a kiadó társaság felfüggesztette. – Irodalom: RÉVAI nagy lexikona. 19. kötet. 57. p.

hangon irt levelezéseket képes volna meg tenni, mint te, nehéz fejű embertől az nem telne ki.

Minden nap egy – sőt két órai sétát teszek, most is a' László vőm házától (hol ezen levelet írom) a' vasútig és ennen vissza gyalogoltam a' nagy parton. Nehány nap ólta, a' fejem szédeleg – az igaz, hogy Hétfőn hozták haza a' törkölés seprőből főtt pálinkánkat, mellyet megkóstolva egy pár kortyal, utána majd elbódultam.

Most már elhatároztam, hogy míg normális helyzetre vissza nem jutok, vacátiót adok minden szeszese italnak, különösen a' pálinkának = (Zsidó sacramentum). Mert az a pár korty is mellyet Hétfőn bolond ésszel lenyelni bátorkodtam, majd 48 óráig melegen úgy gőzölgött ki belőlem, mintha én lettem volna a' Krausz Zsidó Sanctuariuma = azaz szeszgyára.

Családomnak minden tagja egészséges, a' kis unokánk már kezd beszélni. Tisztelem Sármezey urat kedves családjával együtt. Isten véled
 vagyok szerető barátod

Dörgő Dániel"

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta két és féoldalal levelét.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. november 7. D-206. számú levél

„Mező-Tur. 1884. Nov 7én.

Kedves Barátom!

Tegnap levelem kiegészítésének mondom, hogy az udvarias sima ember lelkes meleg szívű is, míg a' meleg szívű emberek feltétlenül udvariasak.

Tegnap nagy napom volt. Kedves nőmmel a' Templomba mentünk. És mikor meglátott ott minket egy szegény sorsu, aggastyán öreg ember, talán a' szent lélek szállta meg, nem tudom saját buzgósága, vagy a' mi meglátásunk következtében – de én az utóbbira magyarázom, elkezdett reszkető hangon több társaival énekelni – Szent Dávid Zsoltárából a' következő éneket: Az Istenhez az én szómat, Emelém kiáltásomat: Hogy fel kiálték hozzá, Beszédem meg halgatá. Mindennemű szükségemben Reménységem csak az Isten: Éjjel kezem feltartom, Az égre hozzá

nyújtom.¹⁷⁹ Jó szerencsém, hogy ültem, mert ha áltam volna; le kellett volna roskadnom az érzések sokaságának terhe alatt. Nehéz volt a zokogást elfojtanom, de könnyeim bő fojásának nem parancsolhattam.

Majd ezen zsoltár eléneklése után a' Kántor kezdte rá:

Szívemet hozzád emelem, És benned bízom Uram És meg nem szégyenítetem, Nem nevet senki rajtam. Mert szégyent nem vallanak, A' kik hozzád esedeznek; Azok pironkodjanak, A' kik hitetlenül élnek.¹⁸⁰ És ezen zsoltárnak is felülmúlhatatlan költészete oly jól esett nékem, és reám is illett. Mert miolta szerencsétlenségbe estem, három nem igaz – bár míveltnek látszó – embernek arcán gúnyos mosojt – vigyorgást vettem észre. Az igaz, hogy a' multba rossz akaratú terveiknek – midőn tettem – gáncsot vettem olykor olykor.

Kijövére a' Kántor a' nagyon is reám illő CXVlik zsoltár¹⁸¹ 1.2.3.7ik versét éneklé, de már ekkor menekültem a' templomból, 's mentünk egy mívelt, igaz, fedhetetlen becsületes emberhez, Szabó György¹⁸² Járásbíró úr hivatalába egy jó reggelt mondani. Onnan Bodolay László¹⁸³ kedves vőmhöz, a' többit a' tegnapi levelemben elmondottam. Szabó György írta volt meg végrendeletünket, jól esett neki a' látogatás, örömtől sugárzó arccal fogta meg egyik kezével az én, másikkal a' nőm kezét.

A' tegnapi napról elmondhatom: hogy boldogságot hozott nékem. És jutalmul veszem azt a' jó Istentől.

Éppen most kaptam meg nov. 3áról kel levelező lapodat, mellyben Aradon létedet tudatod 9ikéig, de azért csak a' szokott módon czímezem leveledet, hiszen már 7ik van. Írtam Oct. 29. Nov. 3., 6. és most is,

¹⁷⁹ LXXVII. zsoltár.

¹⁸⁰ XXV. zsoltár.

¹⁸¹ Kezdő sora: „Szeretem és áldom az Urat...”

¹⁸² Szabó György mezőtúri járásbíró volt 1884-ben.

¹⁸³ Bodolay László (1843 – 1895) tanár, gimnáziumi igazgató. A Borsod megyei Dédesen született. A miskolci ref. gimnáziumban végezte középiskolai tanulmányait, majd Debrecenben tanult teológiát és jogot. Szikszón két évig volt rektor. 1867-ben hívták meg a mezőtúri gimnáziumba. Itt 28 évig rendes tanárként működött, magyar, latin, német, történelem és földrajz szakokat tanítva. 16 évig volt az iskola igazgatója. Igazgatása alatt lett nyolcosztályú főgimnáziummá az intézet. Igazgatása alatt építették fel a gimnázium épületét. - A Központi Olvasó Egyletnek 12 éven át könyvtárosa, később alelnöke volt. - 1895. április 23-án a gimnázium főbejárati előcsarnokában érthetetlen okból főbe lőtte magát. Búcsúlevelében ezt írta: „Meguntam és megutáltam ezt az irtóztató zaklatott életet, annál fogva elmegeyek közületek.” Vezérlő életeszménye volt: „törekedjeteke folyvást magasabbra, mert aki az önművelés útján csak kevés időre is megáll, már elmaradt, a tétlen veszteglés pedig itt egyértelmű a halállal.” - Főbb művei: *Adatok a mezőtúri református gimnázium történetéhez* (Mezőtúr, 1882); *Az ivóvízről, különös tekintettel Mező-Túr város e nemű szükségleteire* (Mezőtúr, 1885); *A Mezőtúri Olvasóegylet 25 éves története* (Mezőtúr, 1886). - Gyermekkei: László, Ilona, Margit.

alkalmasint Vasárnap 9én is írok, röviden meg írd: meg kaptad é' e' leveleket?

Isten vélléd

szerető barátod

Dörgő Dániel m.k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 254 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta két és féloldalas levelét. A levélpapír 4. oldalán található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Dörgő. Nov. 9. 1884. Mind 3 levélre csak levelező lapon kapott rövid választ; mert nem érkeztem bővebben írni.”]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. november 10. D-207. számú levél

„Mező-Tur. 1884 Nov 10.

Kedves Barátom!

Vázlataid IIIik kötetét nagy örömmel még az elmúlt szombaton megkaptam. Utasításod szerint az egyik példányt Kedves Vómnak átadtam. Fogadd becses küldeményedért mind kettőnknek hálás köszönetét, 's azon jó kívánságunkat, hogy tartson meg a' jó Isten sokáig friss jó egészségben, írhas még a' Vázlatokhoz több kötetet, hogy azok egész könyvtárt képezzenek.

Nagy biblia ez, mert a' II. és IIIik kötetből elvehették volna a fél kötetrevalót is. No de jobb elébb mint később, és még a' fojamatosan vastagodó kötetek azt bizonyítják: hogy munka erőd 's buzgalmad nem hogy fogyna, de folyton növekszik.

El is olvastam már az 1ső cikket belőlle, minek következtében 2 napszámosom most is fáim tisztogatásával foglalkozik.

A' Pétery Károly almát oly lélekiemelőleg írtad le, hogy elhatároztam magamat arra miképp ezen alma fajt – azon hazájáért lángoló szívű barátunk nevére elkeresztelt almafajt szülő földjén itt Turon nagyban elfogom szaporítani. Ha már te emlékére a' IIIik kötetbe olly szép koszorút tettél le, had tartsa fönn emlékét itt Turon azon alma faj és fáí mentől több példányban, és mentől tovább a' késő kornak.

És legyen a' Pétery Károly kristály tiszta jelleme tükör és követendő mintakép a' későbbi nemesedő nemzedéknek.

Isten véled

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k.”

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 252 x 202 mm nagyságú fehér lapra írta kétoldalas levelét. A levélpapír 4. oldalán található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Dörgő. Nov. 10.”]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. november 21. B-254. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Nov. 21. 1884.

Kedves barátom!

Hiszem, hogy azóta már átlapoztad III-dik kötetemet. Azt is hiszem, hogy te meg vagy vele elégedve, onnét merítem e hitemet, hogy már néhányan, a kik megkapták és olvasták elragadtatással írnak nekem felőle.

Tudod-e hány példány kelt már el belőle? Hiszem, hogy kíváncsi vagy rá megtudni. Nos hát kielégítem kívánságodat. Az egész nagy Magyarországon ekkoráig még csak 79 példány kerül. Ebből 55 példányt ingyen, saját költségemen küldözgettem szét, és csak 24 példányért kaptam már pénzt is!! Ha így halad terjedése, alig hiszem, hogy valaha visszakaphatom azt a költséget, a mibe nyomatása került.

Valljon tudatták-e munkám megjelentetését a közönséggel legalább azok a lapok, a melyek szerkesztőseinek bérmentve küldöttem mutatoul egy-egy példányt? A „Függetlenség” még máig sem említett föl, pedig f. hó 6-dikától mai napig elég ideje lett volna fölemlíteni. Talán a szerkesztőségnek küldött példányomra kezet tett valaki a postán és ezért nem említi föl a munka megjelenését a Függetlenség is? Szeretnék erről bizonyosat tudni, hogy reclamálhatnám a kérdéses példányt: de attól tartok, hogy, ha én kérdezősködöm, még tolaodásnak vehetné azt részemről a szerkesztőség. – A többi lapok nem járnak hozzám s így nem tudhatom hirdették-e munkám megjelenését vagy sem? Ha hirdették; akkor a gyümölcsészet iránti lelkesedés szalmatüzének pislogását, haldoklását jelenti az, hogy a megrendelések csak ugy csipegetve érkeznek hozzám. Ha nem hirdették; bünt követtek el hazai gyümölcsészetünk ellen: de nekem magamnak e miatt sehová sem lehet szemtelenség gyanúja nélkül appellálnom.

A tél beköszöntött. Araszos hó lepi vidékünket három nap óta. Hát nálatok? Erdélyből írják a jó barátok, hogy ott már egy lábnyinál magasabb a hóréteg.

Sok jót kíván mindnyájatoknak igaz barátod

Bereczki Máté”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. november 27. B-255. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Nov. 27. 1884.

Kedves barátom!

Előbb kellett volna panaszkodnom. Azóta sok kötetet elvittek volna! Mióta utóbbi levelemet irtam hozzád, naponta 5–10 kötetet is kell a postára föladnom. És, ami legörvendetesebb, előttem még eddig ismeretlen emberek is viszik könyvemet. Képzeld még egy altábornagy is megrendelte a III-dik kötetet Kun–Félegyházára! Nem írta ki kereszt nevét, hanem csak azt, hogy „Szabó altábornagy”¹⁸⁴ Ennek igazán örvendek, hogy Mars fiai közül még egy altábornagyot is ujoncznak toborzott Pomona istennő igénytelen káplárkája, zászló hordozója.

Most irogatok előbbi előfizetőim közül azoknak, a kik birják már mind a két kötetem, rövidke jelentést levelező lapon tudatva velök, hogy III-dik kötetem is elhagyta a sajtót. Így aztán mégis csak kifogok a lapokon, a melyek munkámat agyon akarják hallgatni. –

Jól sejtettél! Törs Kálmán pedzi már a mit te sejtettél. Ha rá érek bővebben is írni, majd közlöm veled az ő hosszú levelét s az enyém fogalmazványát is, melyet arra írtam.

Most nagyon, de nagyon el vagyok foglalva. Egyre jelentkeznek a megrendelők ojtóvesszőkért is. Már elutasítottam vagy három olyan megrendelőt, a kik több száz vesszőt, de mindjárt akarnának kapni. Nincs arra most jó idő, hogy ilyen megrendelések teljesítésére merjek vállalkozni.

---

¹⁸⁴ Boczonádi Szabó József (Kiskunfélegyháza, 1824. december 2. – Kiskunfélegyháza, 1893. június 26.) cs. és kir. altábornagy. – (Megköszönöm a Hadtörténelmi Levéltár és Irattár szíves közlését.) Részletes életrajzát lásd SZÁSZ A. 2014.

Sok jót kíván mindnyájatoknak
igaz barátod

Bereczki Máté"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. december 11. D-208. számú levél

„Mező-Tur 1884 Dec 11.

Kedves Barátom!

Ide mellékelve küldöm a' Gyakorlati Mezőgazda¹⁸⁵ 3. számát, melyekben munkád ismertette, de még inkább abból bő kivonatok vannak bennük közölve.

Nem tudom, hogy kértek é tőled engedéjt a' közlésre? Vagy adtál é? Mert ha nem adtál engedélyt a' közlésre, ezen eljárást én szellemi munkád megrablásának tartom, mely által mások húzzák az anyagi hasznot.

A Politikai újdonságok ¹⁸⁶ f. hó 3ik számába a' 683ik lapon befejezőleg közli a' „milyen gyümölcsfajok valók az Alföldre” című cikketet.

Ugy látszik, hogy a Gazdasági lapok most a' te szellemi verejtékeden előállított művedből rablott cikkekből táplálkoznak.

Szégyen, gyalázat!! Korruptió elől, hátul, mindenütt!!! Most én mondom, tőrjed szó nélkül, nemes szívedhez ez a' fegyver illik legjobban.

Majd csak feljön még valaha az Igazság fényes napja.

Ezen lapoknak vissza küldésével ne siess, akár ott maradhat.

Isten véled

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 253 x 202 mm nagyságú fehér lapra írta bő egyoldalas levelét. A levélpapír 4. oldalán található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „ Dörgő. Válasz mindhárom levélre 17/12.1884. Nov 10. Nov 30. Dec 11. Dörgő.”]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

---

¹⁸⁵ GYAKORLATI MEZŐGAZDA = Idős Sporzon Pál által szerkesztett folyóirat, amelyet Keszthelyen adtak ki. Bereczki Máté is írt cikketet a folyóiratba.

¹⁸⁶ A „Politikai újdonságok” a VASÁRNAPI ÚJSÁG melléklete volt.

1884. december 17. B-256. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Dec. 17. 1884.

Kedves barátom!

Már három leveled hever íróasztalomon melyekre még nem válaszolhattam. Az értesítések, melyeket levelező lapokon szétküldöttem régibb előfizetőimnek, – megtették a hatást. Most már alig múlik el olyan nap, a melyiken 2–3 példányt ne kellene küldenem a postára. A megrendelések többnyire levélben történnek, hol aztán csömörlésig lehet olvasnom a hálálkodásokat. Abból ítélve, hogy a lapokban egy idő óta nem adtam magamról életjelt, sokan azt hitték, hogy nyugalomba helyeztem magamat s fölhagytam a pomológiával. Most aztán, hogy látják, hogy rosszul vélekedtek felőlem: hálálkodnak. A levelekre aztán csak illik, hogy válaszoljak bármily röviden is; minek aztán az a következése, hogy a rövid nappalok alig elégségesek arra, hogy a correspondentiát naponta bevégezhessem s mindenkit kellő időben úgy elégíthessek ki, hogy senkit se váraoztassak meg. Ennek tulajdonítsd hogy ez úttal hozzád gyéribben írok, mint más alkalommal, kivált mint nyár folyamán, a mikor különben is kevés a correspondentiám.

Sorra veszem tehát most leveledet és mert szerencsémre van is hozzá érkezésem, mindegyikre válaszolok.

Nov. 10-ről írt leveledre nincs mit válaszolnom. E leveledben értesítettél arról, hogy megkaptad munkámat s már lapozgattál is benne s lapozgatásod eredménye az lett, hogy a Pétery Károly almát nagyban elszaporítani szándékba vetted. Van-e már e fajról ojtásod? Ha nincs, tudasd, mert kevés a vesszóm, nehogy mások vigyék el tőlem orrod elől.

Nov. 30-ról írt leveledben értesítesz arról, hogy a „Politikai ujdonságok” mit írnak könyvemről, aztán, hogy olyan torokfájásod volt, hogy csak isten őrzött meg attól, hogy Doctort ne verj. E leveledben kérdezősködöl arról is, hogy Törs Kálmán levelét, melyet olvasás végett hozzád küldöttem, vissza kaptam-e? Persze, hogy vissza kaptam. Azóta egy menydörgős hosszú levelet kaptam újból Törs Kálmántól, melyre két ízben kellett válaszolnom, mert egyszerre lehetetlen volt az egészre válaszolnom. Elküldeném ezt is hozzád, de előbb bizonyos akarnék lenni a felől, hogy megkapta-e Törs Kálmán mindkét válaszomat, mert, ha véletlenül nem kapta volna meg, akkor szükségem lesz az ő levelére is, az én válaszom fogalmazványára is. Még eddig e tárgyról semmi bizonyosat nem tudok.

Dec. 11-ről írt leveledben pedig a „Gyakorlati mezőgazda” eljárása fölött törsz pálczát s melléketül megküldöd a lapot is. Nincs az eljárás ellen semmi kárhóztatni való. Hiszen minden számban nemcsak hivatkozik arra, hogy könyvemből közli a cikket, hanem utal arra is, hogy nálam, M.-

---

Kovácsházán 3 Frtért megkapható a könyv! Ez már így szokás nálunk, barátom. Lásd a Gyüm. füzetek Semlernek¹⁸⁷ egész könyvét közlik folyton folyvást, de én nem hiszem, hogy Semler arra szabadságot adott volna a szerkesztőnek. A propos! A Gyüm. füzetekben (melyeket ez évben nem járatok) meg van-e említve III-dik kötetem? Mert a Szerkesztőségnek szintén küldöttem volt 1 példányt mutatóul. Én szinte kételkedem, hogy kedve volna megemlékezni munkámról, mert hát a Baltavári ökörszem cseresznyével tisztességesen beszorítottam a rókalyukba a szerkesztőt.

Nagysokára a „Függetlenség” is megemlítette munkámat és megtett nagy kegyesen Aradhegyaljai pomológnak. –

Hogy fogalmad legyen a hozzám érkezett hálálkodó levelekről, ide mellékelve a Gyakorlati mezőgazda számaival együtt küldök egyet, melyet Bencsik Györgytől kaptam. Többször említettem már neked, – hogy az országban egyedül Bencsiket ismerem olyannak, a ki a külföldi gyümölcsészek műveit komolyan tanulmányozta és gyakorlatilag is foglalkozott a gyümölcsészettel. Neki is, mint neked, barátságom emlékeül megküldöttem munkámat kérve őt, hogy törekvésemben szellemileg támogasson vagyis, hogy ismertesse munkám a szaklapokban. Úgy látszik azonban, hogy ő a szellemi támogatást úgy értelmezi, mintha én, magam volnék arra kíváncsi, hogy ő hogyan vélekedik munkám felől. Nos hát én azt mondom, hogy az ilyen émelegős támogatást bizvást megsüthette volna. Levelére válaszoltam, de e tárgyban őt fölvilágosítani kerültem: hanem aztán kegyetlenül a lelkire beszélek, hogy körte füzetét ne hevertesse a fiókban, hanem igyekezzék avval is gazdagítani a mi árva gyümölcsészeti irodalmunkat. –

Még egy szál vesszőt sem szedtem, pedig az idő elég enyhe már napok óta az ilyen munkára, de nem mertem kimenni a szabadba, a kertbe, mert nagy náthát kaptam.

Azt akarom már ez úttal kérdezni, hogy van-e elég vessződ a Bordeauxi herczegnő körtefadon, mert nálam alig van 15-20 szál e fajból és már is vagy 50 szál meg van rendelve belőle?! Ha tőled nem kaphatok, akkor soknak koppanni fog tőle a foga.

---

¹⁸⁷ Semler, Heinrich (Grünberg, 1841. máj. 18. – Zanzibár, 1888. júl. 7.) német kereskedő és mezőgazdász. Több művét fordították magyarra és adta ki az OMGE. „Die Hebung der Obst-Verwerthung und des Obst-Baues, 1883.” című munkáját fordította le Gamauf Vilmos, és az OMGE kiadta „A gyümölcsértékesítés és gyümölcstermelés emelése” címmel 1885-ben és a levélben írottak szerint közlemények sorozatában is. Életről: <http://www.namibiana.de/namibia-information/who-is-who/autoren/infos-zur-person/heinrich-semmler.html>

Sok jót kíván mindnyájatoknak
igaz barátod

*Bereczki Máté*¹⁸⁸

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. december 2. A-34. számú irat

Másolat

„Bereczki Máté úrnak
Mező-Kovácsháza

Szarvas Gede,¹⁸⁹ Deczemb. 2-án 1884.

Kedves Barátom!

Igazán meg voltam hatva szíves figyelmed és a munkádat kísérő talán kissé túlzott baráti sorok által. A küldeményt már két hete, hogy vettem, de készakarva nem írtam addig a míg gyümölcsészeti munkád 3dik kötetét el nem olvastam, az első betűtől az utolsóig. Valódi lelki örömmel tettem le a jeles könyvet, mely az előbbi két kötetnek méltó és fokozott koronája. A magyar pomológiába ez az 1ő kitűnő és egyszersmind korszakot alkotó munka, melyről méltán el lehet mondani, hogy szerzőjének megszerezte még életében a kiérdemlett halhatatlanságot. Az alföld pedig akár azonnal emelhet ércz szobrot számodra, mert az ő pomológiájának te vagy megalkotója, és ha ezentúl minden tapogatózás nélkül fog lehetni ott haszonnal gyümölcsöt termelni az valóban a te érdemed.

Ez egyszerű és egyszerűen kifejezett véleményem munkádról és annak harmadik kötetéről, mind ezt annyival inkább mondhatom, mert egy kertben, hazánk gyümölcsös kertjében egymás mellett egyforma odaadással dolgozunk, csakhogy tiéd a kezdeményezés az érdem és dicsőség. – Nekem is van egy szekrényemben alvó 600 faj leírását meghaladó körte füzetem, melly azomban jelen műved folytán többé nem szükséges, és melly hihetőleg soha nem fogja látni a világot, az észleletek jóformán egyeznek, a leírások majdnem egészen, az érezhető különbsétek pedig csak is az észleletek helyeinél égalji különbségeiben szükségtelenek.

---

¹⁸⁸ A *dőlt betűvel* szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 152. p.

¹⁸⁹ Szarvasgede, Nógrád vármegye, sziráki járás, 590 magyar lakos.

De ne hidd, hogy azért irigylem tőled a kezdeményezés érdemét, és jeles munkád által méltón kiérdemlett dicsőségedet, a pomológusok lelke önzetlen, ők mindnyájan csak a magasztos cél elérését óhalytják, meggyőződésem szerint a cél (a mennyiben most lehető) általad el lett érve és ennek következtében szerény barátod és dolgozó társadnak személye szívesen elhomályosul. – Őszinte baráti kéz szorítással és büszkeséggel vagyok pomológiai pajtásod.

Bencsik György

U. i.: Ide zárva küldök 3 Ftot, kérve magamnak a 3dik kötetnek még egy példányát, mellyel meg akarom örvendeztetni egy gyümölcsész barátomat, a szakmánkban igen buzgó Jobbágyi¹⁹⁰ Esperest, kinek munkád 2 első kötete már meg van. Neve Bolgár József,¹⁹¹ szinte csodálódóid közzé tartozik.”

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

¹⁹⁰ Jobbágyi = Nógrád vármegye, sziráki járás.

¹⁹¹ Bolgár József, inámi (Vác, 1822. március 1. – Jobbágyi, 1887. december 31.) r. kat. esperes-plébános Jobbágyiban 1876–1887 között, Bencsik György barátja. 1845-ben szentelték pappá. Előbb Fóton, majd Kecskeméten volt segédlelkész. 1847-ben Bécsbe, a Szent Ágostonról nevezett felső papnevelő-intézetbe küldték. 1848. május 5-ig volt ott és két szigorlatot tett. 1848–1849-ben a váci papnevelő-intézetben volt tanulmányi felügyelő. Az erre vonatkozó kinevezését még 1848. február havában kapta. Ezt a hivatalát 1840 végéig töltötte be. „1850-ben Szilágyon találjuk mint segédlelkézt, ekkor indították ellene felségsértés miatt a vizsgálatot. Plébánosának havonként bizonyítványokat kellett beküldeni a szentszékhöz politikai érületéről. A hadi törvényszék 1850. július 5-én kötél általi halálra és javai elvesztésére ítélte a váci székesegyházban május 17-én (az 1849. április 14-i Függetlenségi Nyilatkozat Vácott megtörtént kihirdetésének napján) tartott beszéde miatt. Rokonai azt mondják, hogy az Újépületben fogságot is szenvedett, de erre semmiféle adatot nem találtam. Hogy nem szenvedett vértanúi halált, azt csak a véletlennek köszönhettem. Tudvalevő, hogy Haynau a bukása miatt való dühében elbocsátása előtt való nap derűreborúra osztogatta kegyelmét. A kétszázkilenc elítélt között, akiknek bosszúból engedte el a halálbüntetést, volt Bolgár József is. Életét és szabadságát visszakapta ugyan, de sokat kellett túrnie és szenvednie, amíg a Nagytemplomban elmondott beszédéért megbűnhődött. A hadi törvényszék ítélete után egyházi vezeklést rótt reá a váci szentszék. 1850 nyarán több hónapot töltött a besnyői kapucinusok zárdájában és amikor az év végén az egyházi büntetés alól feloldották, Abonyba küldték káplánnak. 1852-ben Szentesen volt káplán. Ugyanez évben az ujkécskei közbirtokosság egyhangúlag választotta meg őt plébánosnak. De ezt a választást Thun Leó gróf, a Bach-korszakbeli vallás- és közoktatásügyi miniszter nem hagyta jóvá. Még ebben az esztendőben Hatvanba helyezték át káplánnak, 1855-ben pedig Félegyházára. Végre 1858-ban Orczy György báró kegyúr bemutatása alapján elnyerte az ujszászi plébániát. 1876-ban a Nógrád megyei Jobbágyi parókiáján találjuk. Ott halt meg 1887. december 31-én mint plébános és helyettes esperes életének 65-ik évében.” TRAGOR 1908. 401–408. p. <https://archive.org/stream/vcrttrnete184849b00trag#page/400/mode/2up>

1884. december 22. D-209. számú levél

„Mező-Tur. 1884. Oct.¹⁹² 22..

Kedves Barátom!

Ide mellékelve küldöm Vályi Elek kedves barátod eredeti nagy búcsú levelét, és ezen levélre írt válaszd elküldéséről a Feladó vevényt.

Köszönöm jóságodat, hogy meg ismertettél ezen levél küldése által Vályi Elek kedves Barátod kristály tiszte jellemével, tudományosan mívelt, 's hazafiúi érzelmektől telt szellemével.

E kitűnő levél által kifejezett hangulat által bátor vagyok azt a' véleményt kockáztatni, hogy Vályi Elek és én egyenlő – könnyen sebezhető érzettel bírunk, 's olykor olykor mindkettőnknek szüksége van bátorító vigasztalásodra.

És mikor én azt látom és érzem, hogy olyan kitűnő ember jó barátaid közt, mint Vályi Elek – engemet is szeretsz, sőt azáltal – hogy (az év folytán) már kétszer házamnál – oly messzi földről mint lakásod – ez év folytán személyesen is felkerestél; és ez által meg is különböztettél; önként ez a' kérdés támad szívembe: miért érdemlem én ezt meg?

Köszönöm rokonszenves jóságod. Ezután még inkább igyekezni fogok arra méltó lenni.

Lassanként napról napra kezdek helyre jönni.

Szerető barátod

Dörgő Dániel m. k.”

[Dörgő Dániel egy 254 x 203 mm nagyságú félbehajtott lapra írta másféloldalas levelét. A levél 4. oldalán fordított állásban található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Dörgő.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1884. december 26. B-257. számú levél

„Mező-Kovácsháza, Dec. 26. 1884.

Kedves barátom!

F. hó 17-ről egy levelet küldöttem hozzád ajánlat mellett. Remélem megkaptad. Benne volt a hozzám küldött „Gyakorlati mező-gazda” is. Már

¹⁹² Hibás keltezés: valójában december.

jó ideje, hogy nem írtál. Ne restelkedj! Eddig én is szívesen mellőztem a hozzád való írást, most sokan voltak az új emberek, a kiknek írnom és szolgálnom kellett. Ezeket kiszolgálni előbb való dolognak tartottam. – Szerencsémre most, az ünnepek alatt nem adtak semmi dolgot az én jó híveim! Tehát most már ráérek újból írni hozzád is.

Egy esetem volt, a mit veled közleni akarok.

Volt nekem egy iskola társam a váci gimnáziumban, a kit akkor jobban szerettem, mint magamat, mint bárkit is a világon. Részéről is ugyanazt tapasztaltam. A piaristák az ő szívében is az enyémben is csakhamar fölébresztették a lángoló hazaszeretetet, mely őt is, engem is hatalmasan ösztönzött arra, hogy magunkat kiművelni s eszünkkel és tehetségünkkel hazánknek egykor javára szolgálni törekedjünk. Ő is szegény fiu, én is az voltam. Egymáshoz való ragaszkodásunk egészen önzetlen volt. Ő fölcsapott katolikus papnak, én Pestre mentem a jogi pályára aztán kezdődött a szabadságharc.

Mit sem hallunk egymásról 8 álló évig. Ekkor nyolcz év után meglátogattam őt parochiáján. Rendkívül megörövendettünk egymás látásának. Aztán jó darabig több levelet váltottunk egymással, de észre vevém, hogy a pap hamis pathost használ hozzám írt leveleiben, lassankint elmaradt a levelezés köztünk.

Mikor munkám I. kötete megjelent ismét megemlékeztem róla. Megküldöttem neki barátságom emlékéül, ingyen. Megjelent a II-ik kötet, azt is megküldöttem neki ingyen: de, mert küldeményemre a füle dobját sem mozdította meg a III-dik kötetet már nem akartam neki ingyen megküldeni, gondolván, hogy nem kell annak!! S munkám majd sajt takarónak találja csak használni vagy kihordja a büdös infernumba. Nem is küldöttem hát III-dik kötetet, de hogy tudja, hogy élek és munkálkodom, őt is értesítettem arról, hogy ezen kötetem is elhagyta a sajtót. Ezen értesítemre küldötte hozzám az ide mellékelt levelező lapot, melyből láthatod, hogy érdeklődött munkám iránt vagy legalább mutatta hogy érdeklődik.

Dec. 6-dikán egy levelet írtam hozzá, mellékeltem munkám II. és III. kötetét. Az egyiket ismét ingyen, a másikat pedig (mert már egyszer megküldöttem neki) 3 frt utánvét mellett gondolván, hogy egy jó parochia papjának nem fog terhére lenni, ha két kötet munkát 3 frt-ért kaphat meg.

És képzeld! Éppen karátson szent napján, a mikor a Jézuska oly sok embernek hozza meg a kedves ajándékot, visszakaptam tőle csomagomat a szécsényi postás azon megjegyzésével, hogy a címzett „nem váltotta ki”.

Képzelheted a kellemetlen meglepetést, a mit nekem e nem várt karácsonyi ajándék okozott!

Háromféle eshetőség forog itt fönn, a mi nekem azon kellemetlen meglepetést okozhatta. Az első, a mit az én egyenes lelkem legvalószínűbbnek tart, hogy szegény Miska talán halálos beteg. A második lehet a pap rút fukarsága, a ki könyvemet szívesen elfogadta volna ingyen, de pénzt kiadni érte nem volt hajlandó.

A 3-dik lehet elfojtott bosszú műve a miatt, hogy hozzám küldött verses könyvéért nemhogy megdicsértem volna, hanem inkább megkorholtam noha elég szelíden azért, mert egyik versében a föld porában hömpölygette magát olyanok előtt, égis magasztalt olyanokat, a kik tüntetőleg fitogtatták, hogy megvetik, lenézik a magyart. Rudolf főherceget¹⁹³ dicsőítette ez a vers, a ki akkoriban a cseheket tüntetőleg dédelgette.

Legyen azonban bár mi is az oka: szeretném ha az ide mellékelt és neki szóló, újabb és régibb keltű levelem kezéhez jutna mindenáron, hogy aztán vagy módja legyen magát menteni vagy szégyenelhesse magát irányomban elkövetett botlásáért!

Ha a kellemetlenség, a mit nekem okozott, nem betegségének kifolyásából származott, azon esetre hiszem, hogy megismervén kézírásom fölbontatlanul küldené vissza leveletem is. Azért küldöm hát hozzád lennél szíves ezt a neki szóló levelet fiaddal vagy leányoddal borítékba tétetni s rá a következő címet íratni:

*Főtisztelendő Sántha Mihály,¹⁹⁴ plébános úrnak
u. p. Szécsény – Megyer (Nógrád megye)*

És onnan, Mező-Turról a postán elküldeni, hogy ne is gyaníthassa, kitől érkezik hozzá a levél.

Hogy vagytok? Írjál már!

Boldog ünnepeket kíván mindnyájatoknak

Igaz barátod

Bereczki Máté¹⁹⁵

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

¹⁹³ Rudolf Ferenc Károly József (Laxenburg (Bécs mellett), 1858. augusztus 27. – Mayerling (Alsó-Ausztria), 1889. január 30.) osztrák főherceg, trónörökös. A Habsburg-Lotharingiai ház tagja, I. Ferenc József osztrák császár és magyar király és Erzsébet királyné fia.

¹⁹⁴ Sántha Mihály (Bussa, Nógrád vm. 1824. október 24. – Nógrádmegyer, 1887. november 24.) római katolikus plébános. Bereczki ifjúkori barátja, a váci gimnáziumban osztálytársa volt. Szegény földműves szülők fia, a gimnáziumot Gyöngyösön és Vácon, a teológiát 1845-től Nagyszombatban végezte. 1849. augusztus 12-én történt felszentelése után előbb Ipolyságon és Varbón káplán volt, majd 1852. október 10-től Óvárott (Nógrád vm.) plébános. 1868. augusztus 16-án helyezték Megyerre (Nógrád vm.), ahol egészen haláláig működött. Termékeny cikkíró volt, teológiai, filozófiai és történeti témákban, de a szépirodalom terén is adott ki írásokat. A lapokban és folyóiratokban 1847-től megjelent esszéinek, tanulmányainak száma 800-nál is többre tehető; 1869-ig írt dolgozatainak kéziratát az esztergomi főegyházmegyei könyvtárban őrzik. Önálló kötetei is jelentek meg. SZINNYEI

¹⁹⁵ A *dólt betűvel* szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 153–154. p.

1884. december 3. A-35. számú irat

Másolat az eredeti levelező lapra írt levélről.

„Tekintetes

Bereczki Máté úrnak

m. gazdászati írónak

Mező-Kovácsháza

(Csanád megye)

Becses munkád 1ső kötetét díszkötésben tartom, de a többiről csak most értesültem általad. Mi lehet az oka, hogy a lapok a 2dik és 3dik kötet megjelenését nem ismertették? Mindenesetre óhajtom bírni a két utóbbi kötetet is, hogy lapjainkban bővebben ismertessem, mint az elsőt. Hosszú halgatásunk után – nálam chronikus bajok is akadályozván – fogadd őszinte tisztelését barátodnak.

Megyer,¹⁹⁶ 1884. Dec. 3.

Sántha”

[Dörgő Dániel ceruzával a következő megjegyzést tette a levél aljára: („lásd 5-ik kötet 21. lap.)]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. december 26. D-210. számú levél

„Mező-Tur, 1884. December 26

Kedves Barátom!

Itt küldöm vissza Bencsik György úr eredeti levelét, melyet nem csak figyelemmel átolvastam, hanem leis másoltam. Munkádra vonatkozó illetékes bírálata szépen kifejezi annak hasznos voltát, igaz és méltó elismerést hoz részedre. Bár én a' sorok közt egy kis ártatlan irigységet vélek felfedezni. Jól tetted, hogy munkája kibocsátására buzdítottad, én is szeretném azt olvasni minden esetre előfizetnék reá. De nem hiszem, hogy a' Bencsik úr – gyanításom után felületes munkája, – a' te szigorú pontossággal – legapróbb részletességgel, nagy lelkiismeretességgel a' szakavatott tanulmányal írott műveid után valaha napvilágot látna.

---

¹⁹⁶ Megyer = Nógrádmegyer, Nógrád vármegye, szécsényi járás.

A' Pétery Károly alma fajról nincs hajtásom, sem a' Turi faiskolának, ennél fogva kérek 2 rövid, vagy 1 hosszabb szál ójtóvesszőt rólla, hogy arról a' Városi Faiskolába vagy 2 anyafát is ójtathassak.

Jól tennéd, ha következő leveleddel a' Törs Kálmán úr hosszú levelét is elküldenéd hozzám elolvasás, sőt lemásolás végett, had tisztuljon irányába nézetem. Ugy is megvan már nállam a' hozzád folyó évi Oct. 17én kelt és írt rövid levele másolatban.

Ezen válasszal azért késtem kissé, mert a' Gyümölcsészeti füzetek Deczember havi számát csak tegnap kaptam meg. Ebben a' számban róllad, vagyis inkább munkádról egy árva szó sincs említve, sőt még ezen hitvány fojóiratra (Gyümölcsészeti füzetek) még a' maga számára is elfelejtett előfizetési felhívást nyomtatni, hanem utólag az ide mellékelt piros papírra nyomtatott néhány sorral vélte jóvá hozni a' hibáját. Tartalom jegyzéket, mely a' fojóirat utolsó levelére van nyomtatva, – hozott ugyan most, de címleg nem jött, hiszem hogy nem fog jönni.

De én mind ezen hiányok mellett is, a' jobb jövő reményeinek fejében, előfizetek az 1885ik évi fojamára is.

A' Gyümölcsészeti füzetek November havi számáról¹⁹⁷ már többet írhatok, melyben nincs ugyan róllad és munkádról egy szó is, még is van, nevezetesen: közli benne a' Keszthelyi faiskolában lévő azon gyümölcsfajok részletes névjegyzékét, mellyekből ójtvány vagy ágak kaphatók, még pedig az általad régebben ismertetett fajok neveit helyes magyar neveiken, más részét német vagy más idegen nyelveken, persze a' név sor nemcsak nyomda, hanem több, sőt talán tudatlanság okozta hibáktól hemzseg, és felületesen is van össze állítva, p. o. a' körte név sor közt olvasható: Tiszaháti sóvári, világ dicsősége,¹⁹⁸ Fehér Calvill, Fekete Tányér, Sári alma,¹⁹⁹ a' körték közt olvashatni: Bethlehem csillaga,²⁰⁰ Elisa asszony,²⁰¹ Tournai őszi²⁰² s.a.t. Nékem úgy tetszik, hogy van ebbe irántad némi méltatlan bánás mód, a' mennyibe nem akar munkádról tudomással bírni vagyis látszani.

Kezdem magam jól érezni. Különösen lelkileg azért, mert ugy látszik, hogy a' koncepczió férfiai némellyikére kezd a' végzet keze ráneheznedni. Egy kanális igazgatója egy csomó pénzzel megszökött, üldözik, bár csak el ne fognák, had legyen Amerikában utczaseprő. Egy vidékünköni

¹⁹⁷ <https://bit.ly/2LZ6Oua> [Arcanum: Térítéses forrás.]

¹⁹⁸ Világ dicsősége (alma) = BERECZKI művében nem szerepel.

¹⁹⁹ Sári alma = BERECZKI művében nem szerepel.

²⁰⁰ Bethlehem csillaga (körte) = BERECZKI művében nem szerepel.

²⁰¹ Elisa asszony körte – Ez a fajta Bereczki művében Madame Elisa elnevezéssel szerepel.

Gyümölcsészeti Vázlatok, I. kötet, 327. p.

²⁰² Tournay őszi (körte) = BERECZKI művében nem szerepel.

takarékpenztári hivatalnok is megszökött. Továbbá egy kir. becslőbiztos váltó hamisításért becsukatott. Városunkba pedig a' másik zsebeiből élt és élni akaró köz férfiak erőssen marakodnak a' konczon, nem bánom ha ugy járnak, mint a' veszekedő orosz lányok, melyeknek csak farkaik maradtak meg, annyira ették egymást. Ha már azt is gyönyörűség látni, midőn a' gonoszok bűnhődnek: milly nagy lelki élvezet lenne a' jók jutalmazását láthatni.

Bordeauxi vesszőnek kell lenni, mert 3 anyafánk van e' fajból, és ezek közül egy fa igen erőteljes.

Irij! Kedves Barátom! Ujra boldogtalannak érzem magamat. Nem voltam kertembe régen, nem tudok rólla hogy és mi van ott. Kimehetek é? A' jó Isten tudja. Enyhe időbe sár van, fagyos időbe hideg van. Ójtó vesszőt nem szedhettem pedig, – kivált a szilvák ből szeretnék segíteni. Ha kis fagy lenne, csendes száraz idővel, kimegyek kertembe, már csak a' Bordeauxi és Nyári Daru kedvéért is. Mert engem lever és beteggé tesz azon gondolat, hogy ha ezután hasznos dolgot nem cselekedhetek. Ird meg mielőbb, mely fajokból kellene néked vessző? És ha itt van nállam, és ha kimehetek, meg szedem és elküldöm részedre.

A' jó öreg Kelemen²⁰³ szomszédom komoj beteg vólt, de az éjjel jobban lett, ma küldött néki kedves nóm befótt gyümölcsöket, melyet szeret és óhajtott is.

Isten vélléd

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k."

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 254 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta négyoldalas levelét. Az 1. oldal tetején található Bereczki Máté vastag ceruzával írt megjegyzése: „Válasz 4/1 1885”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

²⁰³ Kelemen István, Dörgő Dániel mezőtúri kertszomszédja, 1848/49-es katona is volt.

1884. december 25. A-36. számú irat

„Másolat az eredetiről

Mező-Kovácsháza, Szent Karácsony napján 1884-ben

Főtisztelendő

Sántha Mihály plébános úrnak

u. p. Szécsény

Megyer

(Nógrád megye)

Édes Miskám!

Mivel indokolod lelkiismereted bírósága előtt azt, hogy az általad megrendelt, 's neked megküldött munkám el nem fogadása által nekem 80 Frtnyi posta költséget okoztál?

Szegény ember vagyok én, édes Miskám. Kegyelem kenyérből élek, mit jóltevőmnnek egyedül azzal szolgálok meg, hogy az általa is szeretett haza javára fordítom minden időmet, tehetségemet, fáradságos munkásságomat. Nincs nekem semmi, de semmi kereset forrásom! Az, a mit könyvemért beszedelek, nem az enyém, hanem azé a kedves hazáé, a kit magamnál százszorta jobban szeretek. Mihelyt könyveimből apródonkint annyit bevehetek, hogy munkából egy-egy újabb kötetet kiadhatok, az a bevétel azonnal a nyomdász kezébe megy töllem. Munkámban hagyom azt a pénzt örökségemül hagyatékomul imádott hazámnak. –

Ha már el nem fogadtad munkámat, kérlek arra, hogy olvass el legalább azon leveletemet, melyet a ki nem váltott csomagban küldöttem hozzád. E levélpapír következő levélen olvashatod azt.

A szeretet istene, a ki ez napon született, áldjon meg minden áldásával! Ezt kívánja neked szívéből az, a kit meg károsítottál.

Bereczki²⁰⁴

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

---

²⁰⁴ A dőlt betűvel szedett szövegrészlet megtalálható SZABÓ 1995-a. 155. p.

1884. december 6. A-37. számú irat

Másolat az eredetiről.

„Mező-Kovácsháza, dec. 6. 1884.

Főtisztelendő
Sántha Mihály plébános úrnak
u. p. Szécsény
Megyer
(Nógrád megye)

Kedves Miskám!

Én neked munkám II. kötetét is megküldöttem, éppen úgy, mint az elsőt és nagyon csudálkoztam rajta, hogy teljesen hallgatni tudtál küldeményemről. Most már látom, hogy valami szegény ördög kezett arra előbb, hogy sem te megkaphattad volna.

Íme tehát most újból megküldöm a III. kötethez mellékelve: hanem most már megengedj, ha az árát, 3 Ft-ot után vételbe teszem.

Munkám III-ik kötete fölemésztette minden pénzemet. Hogy kiadási költségem vissza térüljön, kénytelen vagyok még jó barátaimat is megadóztatni, mert, ha így nem teszek, elvesztem azon alapom, mely eddig egy-egy újabb kötetem kiadását lehetővé tette néha.

Isten áldjon meg minden jóval. Szívéből kívánja

ifjúkori barátod

Bereczki Máté"

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 180. ltsz.)

* * *

1884. december 31. D-211. számú levél

„Mező-Tur 1884. év utolsó napja

Kedves Barátom!

Folyó év Dec. 26-án kelt leveledet a' Pap²⁰⁵ barátodhoz írt leveleddel. Ugy a' Pap által írt levelező lappal tegnap dél előtt megkaptam. Mindkét levelet lemásolom, úgy a' levelező lap tartalmát is. A' Papnak szánt

---

²⁰⁵ Pap barátod = Sántha Mihály plébános.

---

leveledet borítékba téve, egyszerű 5 Ftos béjeggel még tegnap dél után postára tettem, így azóta biztosan küldetése helyére juthatott. A' levelezési lapot majd később fogom hozzád vissza küldeni, alkalmasint 3 db hozzám másunnal érkezett levél bemutatása mellett, melyek közül egy gyász szegéjű, tehát meg ne ijedj tőle, ezen levelek ki fognak engemet menteni előtted a' levél írás hanyagságának vádja alól, mert hisz ezekre is válaszoltam.

A' Paphoz irt leveledre azt mondom: talán jobb lett volna azt meg se írni. Gondolkoztam egy ideig, vajon Mkovácsházára vagy Megyerre küldjem-é? Egy hűtlen elromlott barátal háládatlan és veszedelmes dolog foglalkozni. Legfeljebb úgy kell vele tenni, mintha maghalt volna, az idő és feledékenység lassankint beheggeszti a' fájdalmas sebeket. Igen! A' halott barátoktól fönnmaradtakat kik íránt a' fájdalom lassanként kedves emlékké válik, de az élő halottaktól az utolsó pillanatombig szűrő tövisként marad az szivünkben.

A' Pap menthetetlenül hibás, kitűnik levelező lapjának azon sorából, hol igéi a' 2ik és 3ik kötetnek a' lapokbani ismertetését, mint a' hogy az 1ső kötetet ismertette. Hol ismertette? Tehát az ismertetéssel véle azért leróni így fösvényesség és megsértett hiúság vólt a' vissza küldés oka.

Ne foglalkozz vele többé, az ilyen emberek nem méltók arra, valószínű, hogy a' Pap is a' mai romlott korrall eluszott, had merüljön el teljesen a' posványba, nem érdemes meg menteni, vagy is jó utra teríteni akarni.

Pompás idők járnak Bécsbe és környékén a' pénz emberei számára. Működni kezd a Nemezis.

Ó bár villám ostorral korbácsolná meg Jehova a' bűnökbe nyakig uszó választott népét, hogy a' kétségbe eséstől tajtékzó ajakkal, eltorzult arccal ordítnának hozzá: „Ó erőss bosszúálló Isten! Ki bűnünkért büntetsz erőssen,”

Kelemen szomszéd kissé jobban van.

Családomnak minden tagja egészséges, én is jól érzem magamat, naponta 3 ezer lépést teszek élvezettel.

Tiszteljük Sármezey urat kedves családjával.

Néked pedig boldogságot fris testi és lelki erőt kívánunk a' beállott 1885ik évbe.

Ó bár ez év az erkölcsi renoválás kezdetének éve lenne az emberiségre nézve.

Isten vélléd

szerető barátod

Dörgő Dániel m. k.”

[Dörgő Dániel egy félbehajtott 254 x 203 mm nagyságú fehér lapra írta két és féloldalas levelét. A levélpapír 4. oldalán fordított állásban írta rá megjegyzését Bereczki Máté vastag ceruzával: „Dörgő dec. 31.”.]

(Lelőhelye: Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára SZE 184. ltsz.)

* * *

1885. január 22. A-47. számú irat

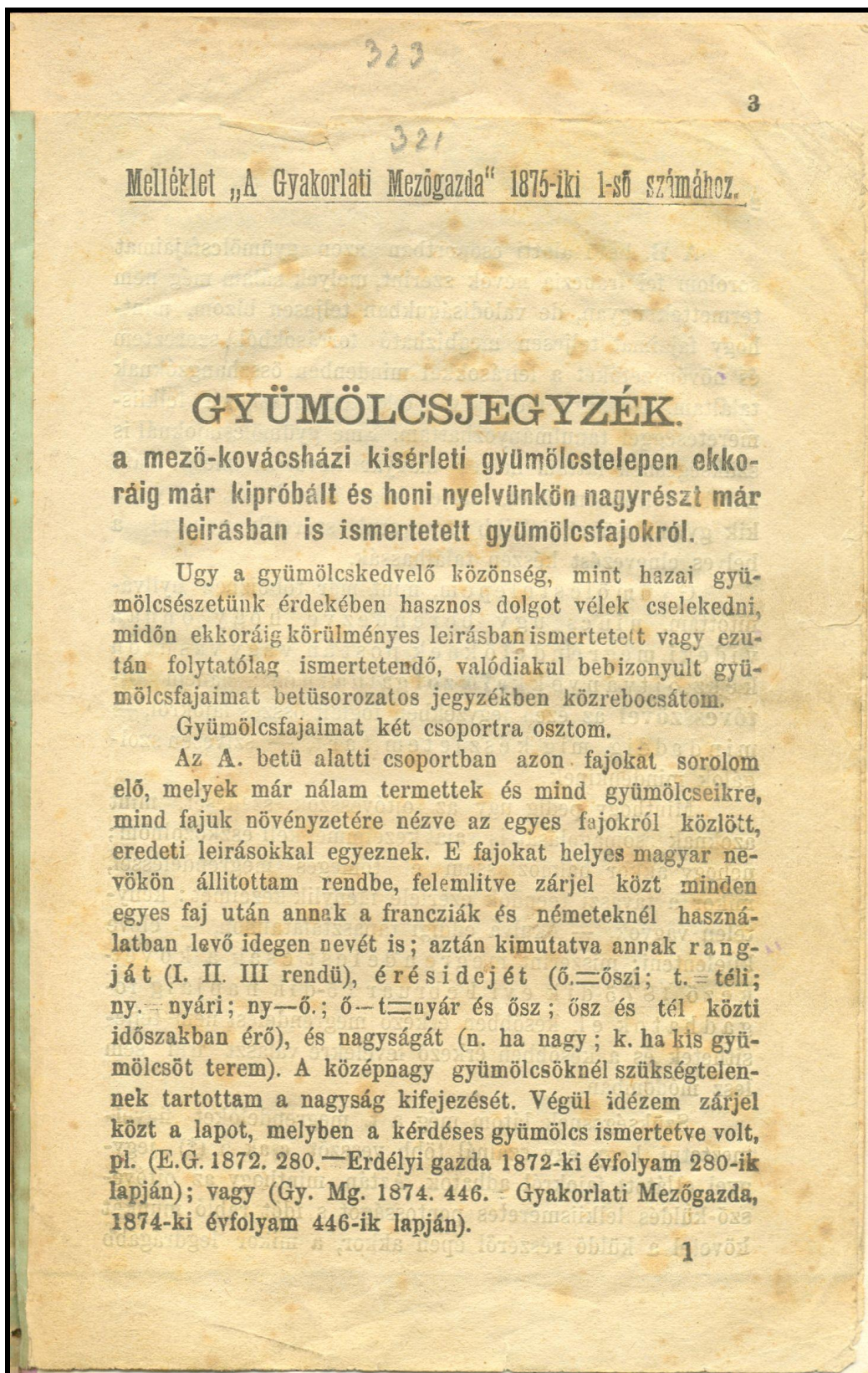
„A következő gyümölcsfajok még Bereczki Máté Barátom által lenem íratván, a mi Vízközi kertünkben pedig meglévén, ha teremnének, leírásra alkalmas gyümölcsöt, azokat, azokat M. Kovácsházára el kell küldeni. Mtúr, 1885. Jan. 22.”

[Az eredeti forráskötetekben Dörgő Dániel a fenti című listát ide, a 4. kötetbe, az 1884. december 6. A-37. számú irat után köttette be. A kronológiai rend miatt a Bereczki–Dörgő levelezés 5. kötetébe megfelelő időrendi helyre átvíve. Lásd ott!]

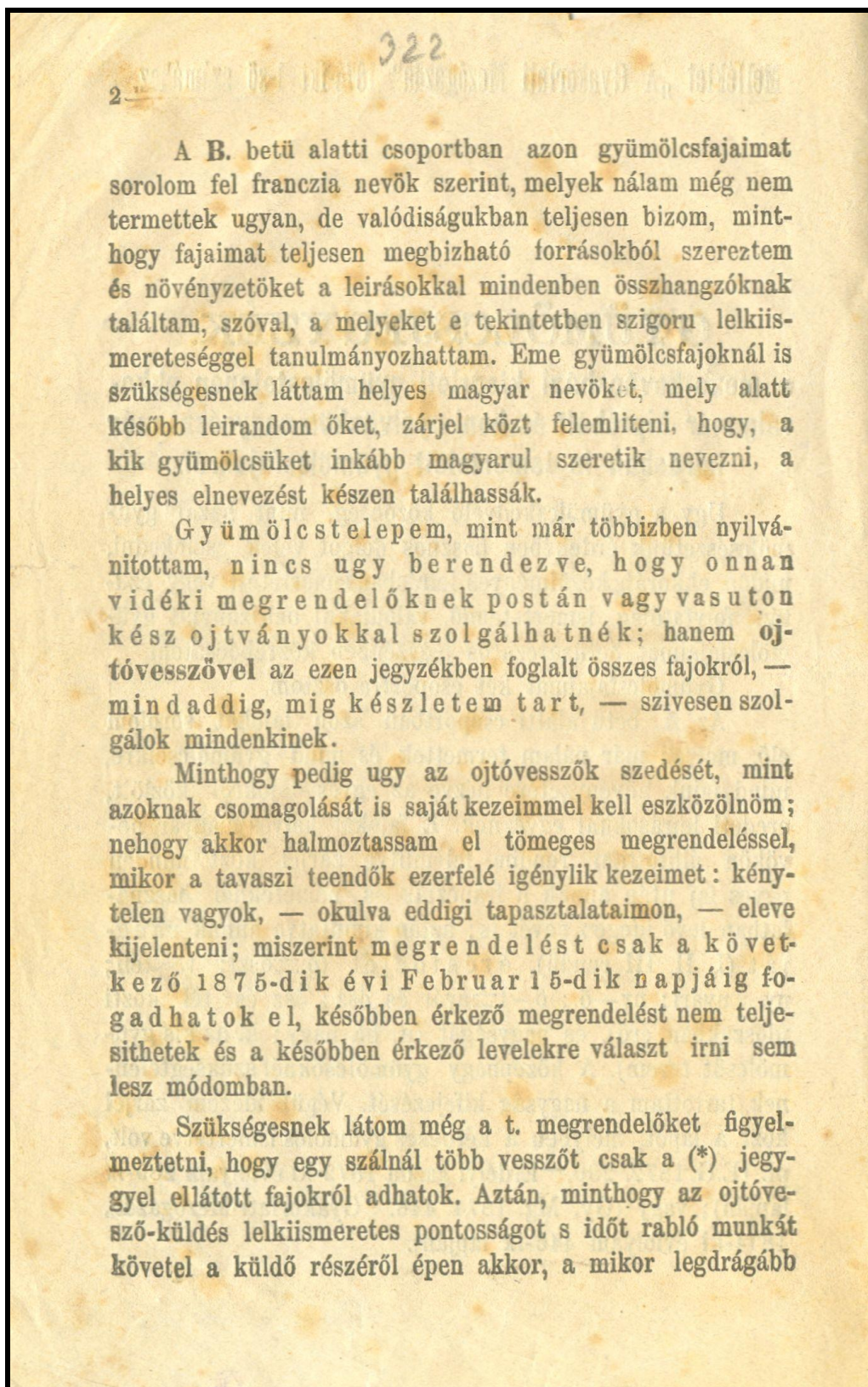
**GYÜMÖLCSJEGYZÉKEK A MEZŐKOVÁCSHÁZI
KÍSÉRLETI GYÜMÖLCSTELEP
GYÜMÖLCSFAJTÁIRÓL 1874 – 1884**²⁰⁶

---

²⁰⁶ Bereczki első gyűjteményes katalógusa 1875-ben jelent meg: *„Gyümölcsjegyzék a mező-kovácsnázi kísérleti gyümölcsstelepen ekkoráig már kipróbált és honi nyelvünkön nagyrészt már leírásban is ismertetett gyümölcsfajokról.* címmel. (*Gyakorlati Mezőgazda* 1875. évi 1. szám, melléklet: 16 p.; 12 x 18 cm). A levelezés 2. kötetében emlegetett „Catalóg” nyomtatására (500 példányban, 30-40 Ft összköltségért) sor került: *Gyümölcs-jegyzék, a mező-kovácsnázi kísérleti gyümölcsstelepen ekkoráig már termésük után is tanulmányozott s valódiakul fölismert gyümölcsfajokról, 1878.* Nyomatott Réthy Lipótnál. Arad. 1878. (18 p.; 14 x 22 cm). Ebből, az 1878-ban megjelent kiadásból mára alig maradt fenn példány. A változatlan címmel, 1882-ben nyomtatott gyümölcskatalógus már megtalálható több könyvtárban. (Arad, 1882. Nyomatott Gyulay István könyvnyomdájában. 14 p.; 14,5 x 22,5 cm). A Gyümölcsészeti vázlatok 1884-ig nyomtatásban megjelent 1-3. kötetének végén sorakozó fajtasortiment, melyet Dörgő Dániel kéziratos megjegyzésekkel látott el (a Bereczkinek küldött „ojtóvessző-mennyiségről”) és a kéziratos levelezés 4. kötetének végére köttette, ugyancsak Bereczki gyümölcsfaiskolájának állományát mutatja.

Bereczki Máté mezőkovácsközi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1875) 1.

Bereczki Máté mezőkövácsházi gyümölcsstelepeének katalógusa (1875) 2.

az idő; 2. o. ért. forinton aluli megrendelést el nem fogadhatok; kivéve azon esetet, ha tél folytán alkalmas időm akad a megrendelést egyéb dolgaimban való hátramaradásom nélkül teljesíthetni: minélfogva vesszőim árát csak csomagok szerint fogom számítani és pedig:

Oly csomóért, melyben 30 fajig terjedhető, 30 vagy kevesebb szál vessző igényeltetik . . . . . 2 frtot.

Oly csomóért, melyben 50 fajig terjedhető, 50 vagy kevesebb szál vessző igényeltetik . . . . . 3 frtot.

Oly csomagért, melyben 100 fajig terjedhető, 100 vagy kevesebb szál vessző igényeltetik . . . . . 6 frtot fogok számítani. Nagyobb csomagot az itteni postára nem adhatok fel.

A megrendelő levélben a czimet, mely alatt és az utolsó póstát, hová a szállítást intéznem kellend, kérem olvasható írással kitenni, valamint azt is, hogy a netán hiányzó fajok helyett más, hasonminőségű fajokat szabad lesz-e küldenem.

A küldemény árát legczélszerűbbnek találtam még eddig utánvét mellett felvenni; mert így a küldemény kézhez jutásáról is biztos értesülést nyerhetek.

Az ojtóvessző metszését csak enyhe időben eszközölhetem: de a szállitmányt a legszigorubb télben is veszély nélkül merem szalmába göngyölve bár hová elküldeni. A fagyban érkező csomagot azonban kérem egyenest pinczébe helyezni egyelőre kibontatlanul s csak aztán, ha kiengedt belőle a fagy, lesz tanácsos kibontani s ott a pinczében, alsó végükkel nedves homokba szurkálni a vesszőket.

Kelt Mező-Kovácsházán (Csanád megye) dec. közepén 1874.

Bereczki Máté.

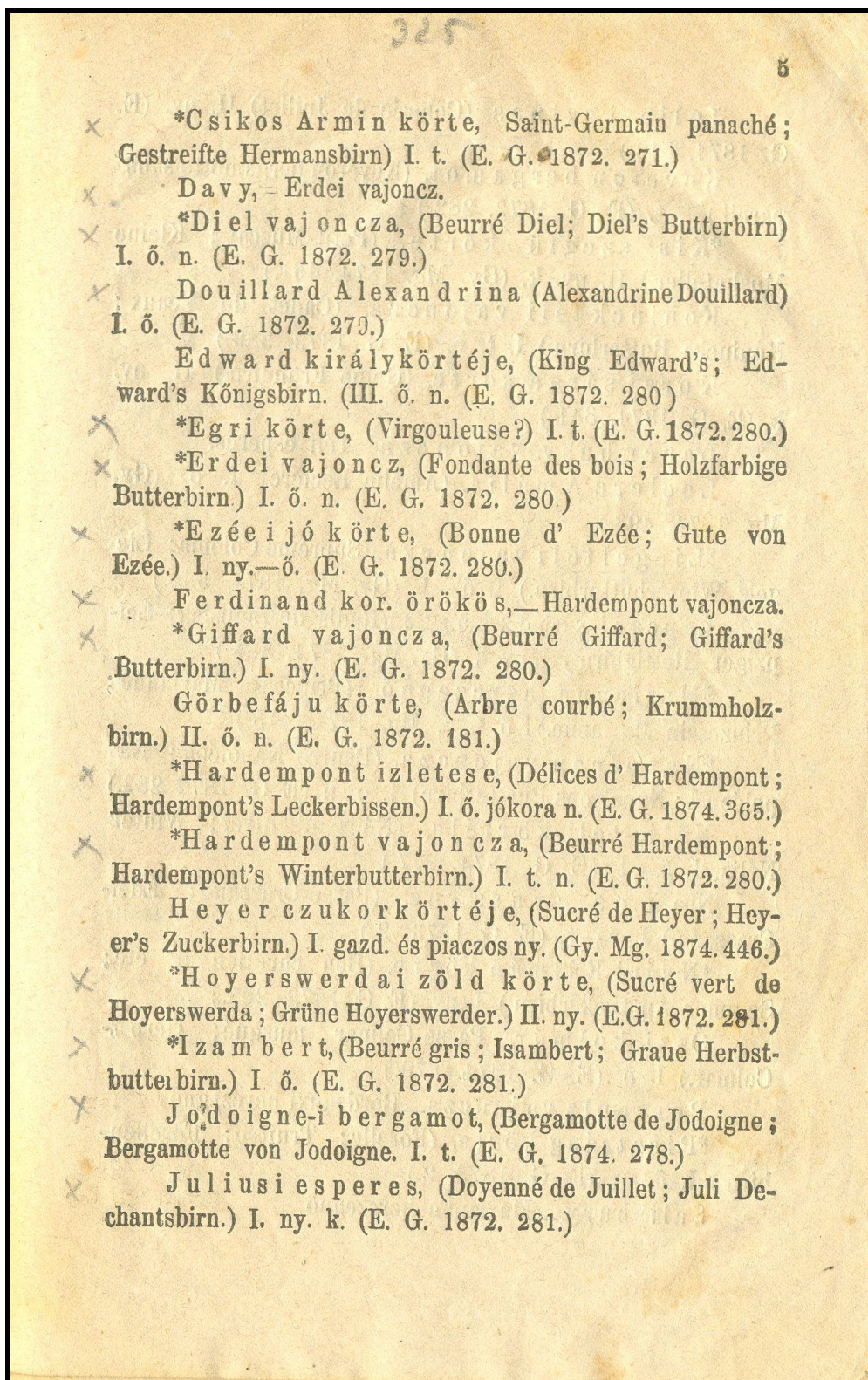
1*

Bereczki Máté mezőkovácsközi gyümölcstelepeinek katalógusa (1875) 3.

A.

1. K ö r t é k.

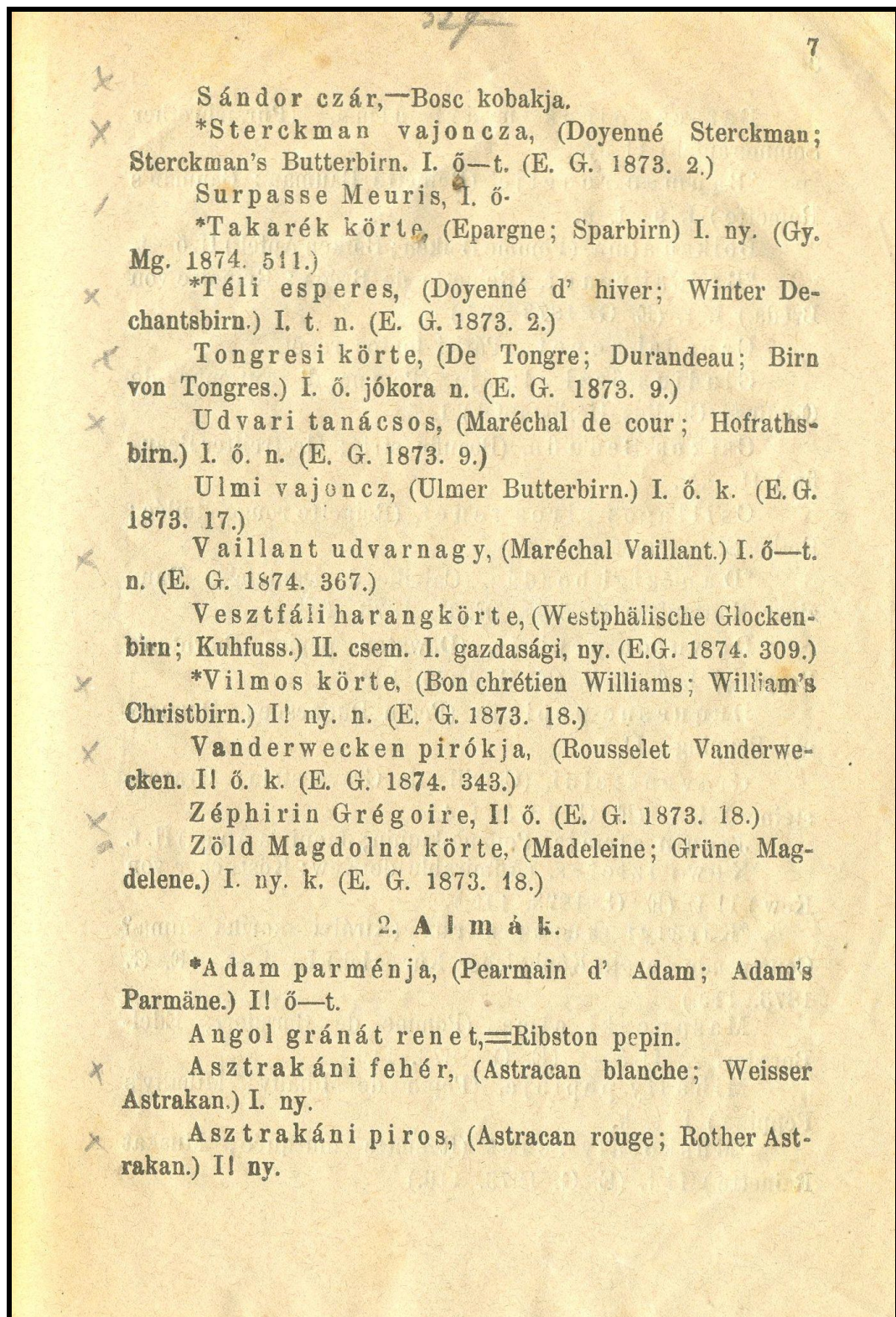
- *Ananász körte. (Ananas; Comperette) I. ő. (Gy. Mg. 1874.)
- Angelina, (Angeline) I. ny. (Gy. Mg. 1874. 430.)
- *Angoulème-i hercegnő, (Duchesse d' Angoulème; Herzogin von Angoulème) I. ő. n. (E. G. 1872. 270.)
- Antónia vajonc, (Beurré Antoinette; Butterbirn Antoinettens) I. ő. (E. G. 1872. 270.)
- Bachelier vajonc, (Beurré Bachelier; Bacheliers Butternbirn) I. ő. n. (E. G. 1872. 271.)
- Baguet vajonc, (Beurré Baguet.) I. ő. n. (E. G. 1874. 366.)
- *Bivort Sándor, (Alexandre Bivort; Alexander Bivort.) II. ő. (E. G. 1872. 271.)
- Bordeauxi hercegnő, (Duchesse de Bordeaux; Herzogin von Bordeaux.) I. t. E. G. 1872. 271.)
- *Bosc kobakja, (Calebasse Bosc; Bosc's Flaschenbirn.) I. ő. n. (E. G. 1872. 271.)
- Bőtermő körte, (Ah! mon dieu!; Liebesbirn.) III. csem. I. piaczos, ny. k. (E. G. 1874. 310.)
- Cécile tengernagy, (Amiral Cécile; Admiral Cécile) I. t. (E. G. 1872. 271.)
- Chaumonteli vadonc, (Besi de Chaumontel; Wildling von Chaumontel.) I. t. (E. G. 1872. 271.)
- *Congressus emléke, (Souvenir du Congrès; Andenken an den Congress. I. ny. n. (E. G. 1872. 271.)
- *Courtrai-i ananász, (Ananas de Courtrai; Ananas von Courtrai.) I. ny. (E. G. 1872. 271.)
- *Császár körte, (Doyenné; Beurré blanc; Weisse Herbstbutterbirn. I. ő. (E. G. 1872. 271.)
- Cserlevelű császár körte, (Impériale à feuille de chène; Kaiserbirn mit Eichenlaub) I. gazdasági, t. E.) G. 1872. 271.)

Bereczki Máté mezőkovácsi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1875) 5.

- X Juliusi szines, (Colorée de Juillet) II. ny. (E. G. 1874. 342.)
 X Keveron bergamot, (Keveron bergamotte sans-pareil.) I. t. (E. G. 1872. 282.)
 X *Kis szegfü körte, (Petit-Muscat; Kleine Muskateller.) II. ny. k. (Gy. Mg. 1874. 461.)
 X Koninck téli vajoncza, (Cadet de Veaux; Konincks Butterbirn.) I. t. n. (E. G. 1872. 282.)
 X Koraisárga körte, (Gelbe Frühbirn.) II. ny. k. (E. G. 1874. 341.)
 X Lauerhusv. vajoncza—Téli esperes.
 X Leclerc Amália, (Amélie Leclerc) I. ő. (Gy. Mg. 1874. 493.)
 X *Liegeltéli vajoncza, (Suprême Coloma; Liegels Winterbutterbirn.) I. ő.—t. (Gy. Mg. 1874. 365.)
 X Lipcsei retek körte, (Radis de Leipsick; Leipziger Rettigbirn.) I. ny. k. (Gy. Mg. 1874. 384.)
 X *Marianna hercegnő, (Princesse Marianne; Prinzessin Marianne.) I. ő. (Gy. Mg. 1874. 415.)
 X *Napoleon vajoncza, (Beurré Napoléon; Napoléon I; Napoleons Burtterbirn) I. ő. n. (E. G. 1872. 282.)
 X Nélis téli körtéje, (Nélis d' hiver; Winter Nélis. I. ő.—t. (E. G. 1874. 277.)
 X Nemes crassane, (Passe-Crassane; Edel-Crassane.) I. ő.—t. (E. G. 1873. 2.)
 X *Nyári Kálmán körte, (Bon chrétien d' été; Sommer Apothekebirn.) I. ny. (E. G. 1872. 282.)
 X Őszi kolmár, Passe-Colmar musqué; Herbst-Colmar.) I. ő. (E. G. 1874. 279.)
 X Perrault vajoncza—Bordeauxi hercegnő.
 X *Pisztráng körte, (Forelle; Truitée; Forellenbirn.) I. ő.—t. (E. G. 1873. 2.)
 X Salisbury,—Marianne hercegnő.

Bereczki Máté mezőkövácsházi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1875) 6.

Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepének katalógusa (1875) 7.

Baraczkpiros nyári alma, (Pfersichrother Sommerapfel.) II ny.

*Bauman renetje, (Reinette Bauman; Bauman's Reinette) I. ő—t. n.

Boiken alma, (Pomme Boiken; Boiken Apfel.) II. ő—t.

*Brédai renet, (Reinette de Bréda; Reinette von Breda.) I. t. (E. G. 1873 107.)

Canadai renet,—Párisi fontos renet.

Cludius őszi almája, (Pomme d'automne de Cludius; Cludius Herbstapfel.) I. ő.

Csikos Beau fin, (Beaufin strié; Gestreifter Beau-fin.) II. ő. n.

Csillagos piros renet, (Reinette rouge étoilée; Rothe Sternreinette.) I. t.

*Danczigi bordás, (Calville de Dantzick; Dancziger Kantapfel.) II. ő—t. (E. G. 1873. 108.)

Downton pepinje, (Downton pepin; Downton's Pepping.) I. ő—t. k. (E. G. 1873. 108.)

Duquesne pepinje, (Pepin Duquesne; Duquesnes Pepping.) II t.

Gravensteini, (Calville de Gravenstein; Gravensteiner.) I. ő. (E. G. 1873. 114.)

Jaquin almája, (Pomme Jaquin; Jaquin's Apfel.) II. t.

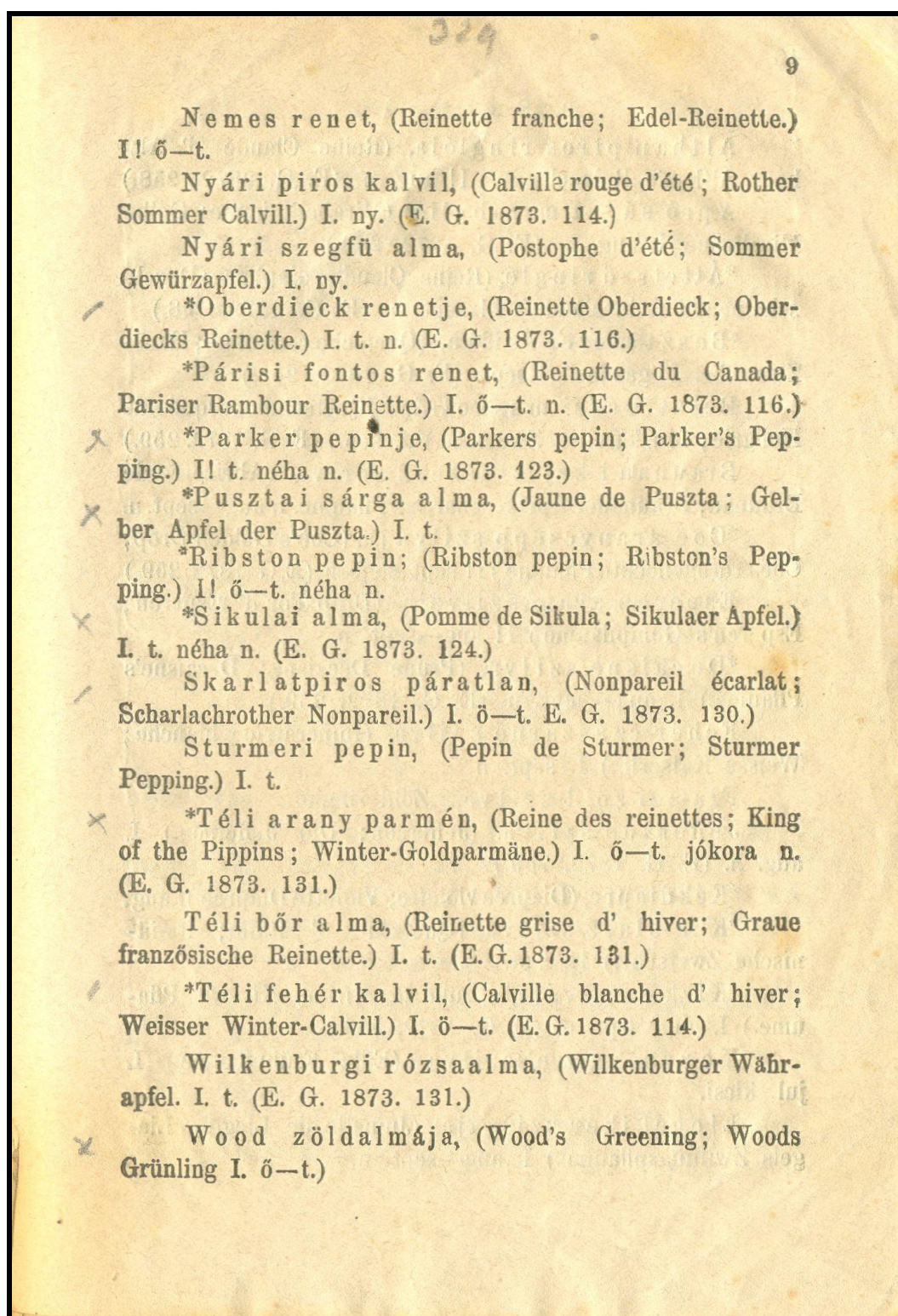
Kew-i izletes, (Admirable de Kew; Köstlicher von Kew.) II t. (E. G. 1873. 115.)

*Királyi kurta száru, (Királyi karika alma? Courtpendu royal; Königlicher Kurzstiel.) I. ő—t. (E. G. 1873. 115.)

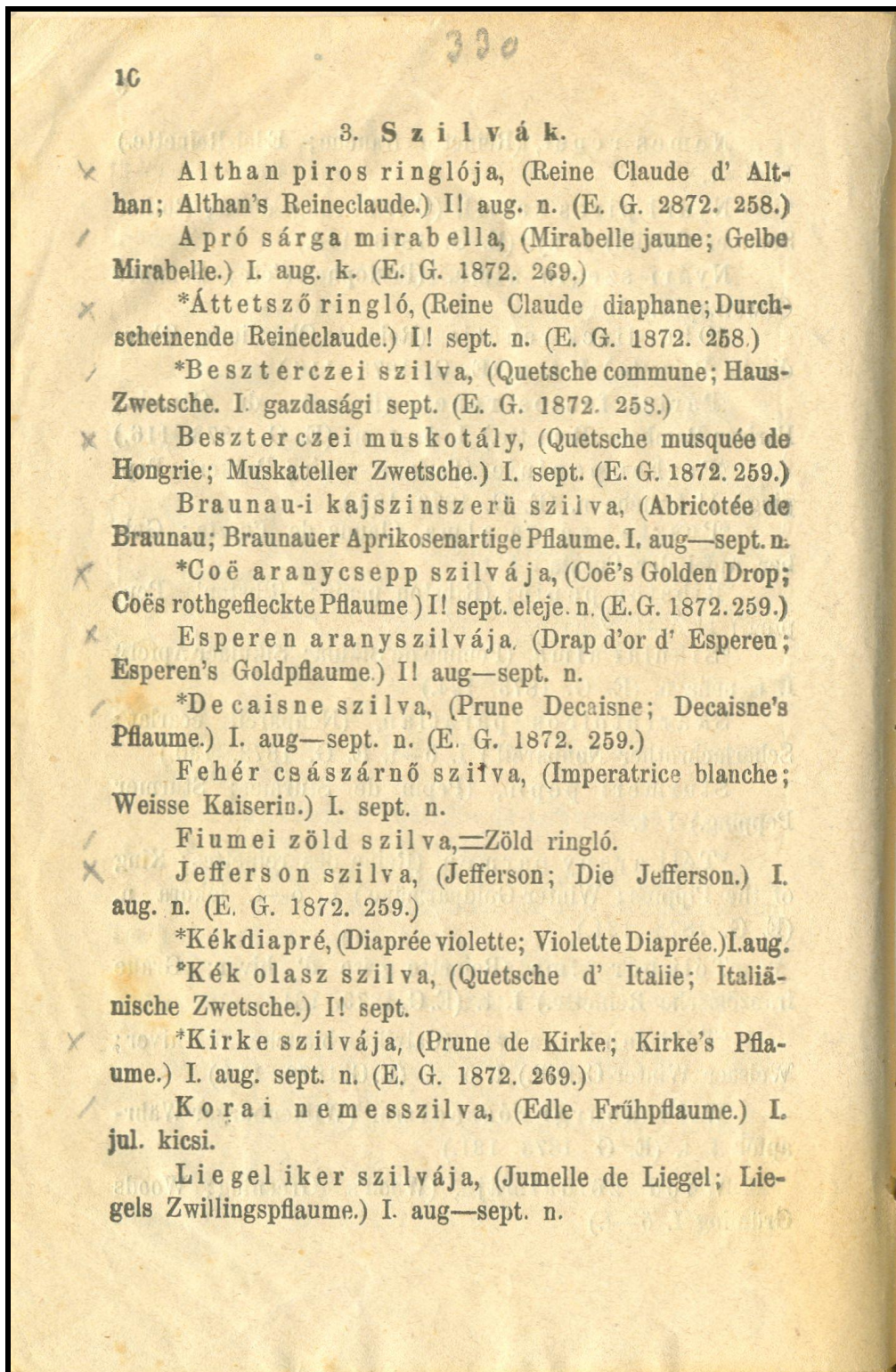
Masanczki alma, (Pomme de Borsdorf; Edel-Borsdorfer.) I! ő—t. (E. G. 1873. 116.)

Mihályf pepinje, (Pepin de Mihályf; Mihályf's Pepping.) I. t. k.

*Muskotály renet, (Reinette musquée; Muskat Reinette.) I! t. (E. G. 1873. 116.)

Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepének katalógusa (1875) 9.

Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1875) 10.

331

11

*Piros kajszinforma szilva (?) Entztől, (Aligha nem „Prune pêche,” magyarul: Baraczkaszilva). I. jul—aug. n. (E. G. 1872. 269.)

Pándi fehér szilva, —Coë arany csepp szilvája.

Piros Washington, (Washington rouge; Rothe Washington Pflaume.) I. aug. sept. n.

Pond magoncza, (Pond's Seedling; Sämling Ponds) II. aug—sept. igen nagy. (E. G. 1872. 269.)

Royer kajszin szilvája, (Abricotée de Royer; Royers Aprikosenpflaume.) I. aug. n.

Sárga kajszin szilva, (Prune d'abricot jaune; Gelbe Aprikosenpflaume. I. aug. n.

Tours-i királysziilva, (Royale de Tours; Königsflaume von Tours.) I. aug. végén. (E. G. 1872. 269.)

Victoria királynő, (Prune Victoria; Königin Victoria.) I. sept. eleje. n.

*Violaszinü ringló, (Reine Claude violette.) I. sept. n. (E. G. 1872. 269.)

*Wales-i herceg, (Prince of Wales; Prinz von Wales.) I. sept. E. G. 1872. 270.)

Wangenheim korai szilvája, (Prune Wangenheim; Wangenheims Frühzwetsche.) I. sept. eleje.

*Washington, (Prune Washington; Die Washington.) I. aug. nagy. (E. G. 1872. 270.)

*Zöld ringló, (Reine Claude ancienne; Grosse grüne Reineclaudé.) I. aug. nagy. (E. G. 1872. 270.)

4. Cseresznyék és meggyek.

*Baltavári cseresznye, (Kirsche von Baltavár.) I. 2—3. lásd „Erd. Gazd.” 1872, 243. l.

*Coburgi korai fekete, (Coburger Maiherzkirsche.) mint a főnebbi.

Elton cseresznye, (Bigarreau Elton; Eltons kirsche.) mint a főnebbiek.

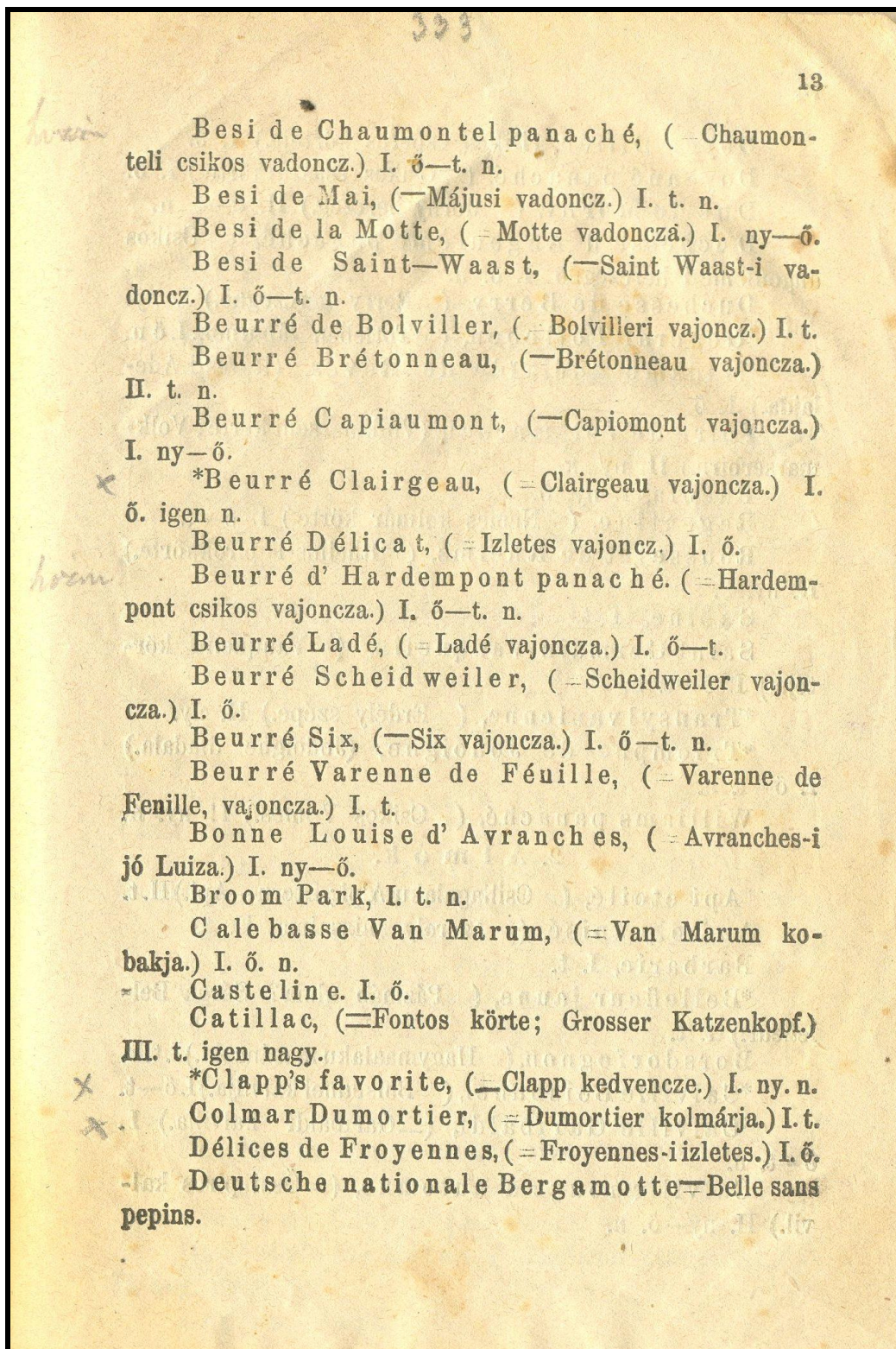
- × Hedelfingeni óriás, (Géant de Hedelfingen; Hedelfinger Riesenkirsche.) (E. G. 1872. 244.)
- × Marienhöhe-i szép, (Belle de Marienhöhe; Schöne von Marienhöhe.)
- × Mückebergi nagy cseresznye, (Mückeberger grosse Kirsche.)
- × *Hortensia királynő, (Reine Hortense; Königin Hortensia.) (lásd „E. G.“ 1872. 244.)
- × Királyi amarella, (Griotte de Montmorency; Königliche Amarella.) (I. E. G. 1872. 257.)
- × Nagy gobet, (Gros Gobet; Grosser Gobet, lásd E. G. 1872. 256.)
- × Oraniai piros, (Cerise rouge d' Orange; Rothe Oranienkirsche.) (lásd E. G. 1872. 257.)
- × Osztheimi meggy, (Griotte d' Ostheim; Ostheimer Weichsel.) (lásd E. G. 1872. 256.)
- × Planchoury-i, (Cerise de Planchoury; Kirsche von Planchoury.) (I. E. G. 1872. 245.)
- × Ravennai cseresznye, (Kirsche von Ravenna.) (I. E. G. 1872. 244.)
- × Váltvaérő, (Cerise de Folger; Folger kirsche.) (I. E. G. 1872. 246.)

B.

1. K ö r t é k.

- × Alexandre Lambré, (—Lambré Sándor.) I. ő.
- × Arleguin musqué, (—Illatos bohóc kőrté.) I. ny—ő. n.
- × *Belle sans pepins, (—Német nemzeti bergamot.) II. ny. n.
- × Bergamotte Esperen, (—Esperen bergamotja.) I. t.
- × Bergamotte d'été, (—Nyári esperes; Runde Mundnetzbirn.) I. ny.

Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1875) 12.

Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcstelepeinek katalógusa (1875) 13.

- Doyen Dillen, (Dillen esperes körtéje.) I. ő.
 Doyenné panaché, (—Csikos császárkörte.) I. ő.
 Duc de Morny, (—Morny herczeg.) II. ő—t. n.
 Duchesse d' Angoulême panaché, (—Csikos
 angoulême-i herczegnő. I. ő. n.
 Duchesse de Berry, (—Berry herczegnő.) I. ny.
 *Général Tottleben, (—Tottleben tábornok. I. ő. n.
 *Madame Adélaïde de Réves, (Réves-i Ade-
 lajda.) I. ő.
 Poire de Volkmar sen, (Volkmarseni körte; Volk-
 marserbirn.) II. ny. k.
 Puebla, I. ny. n.
 Regentine, (—Nemes kolwár körte.) I. ő—t.
 Rousselet de Rheims, (—Rheims-i pirókkörte.)
 II. ny. k.
 Sabine, I. t.
 Saint-Germain Vauquelin, (—Vauquelin kör-
 téje.) I. ő—t. n.
 *Transylvanienne, (—Erdély szépe.) II. ny.
 *Triomphe de Jodoigne, (Jodoigne diadala.)
 I. ő—t. n.

Williams panaché, (—Csikos Vilmos.) II. ny. n.

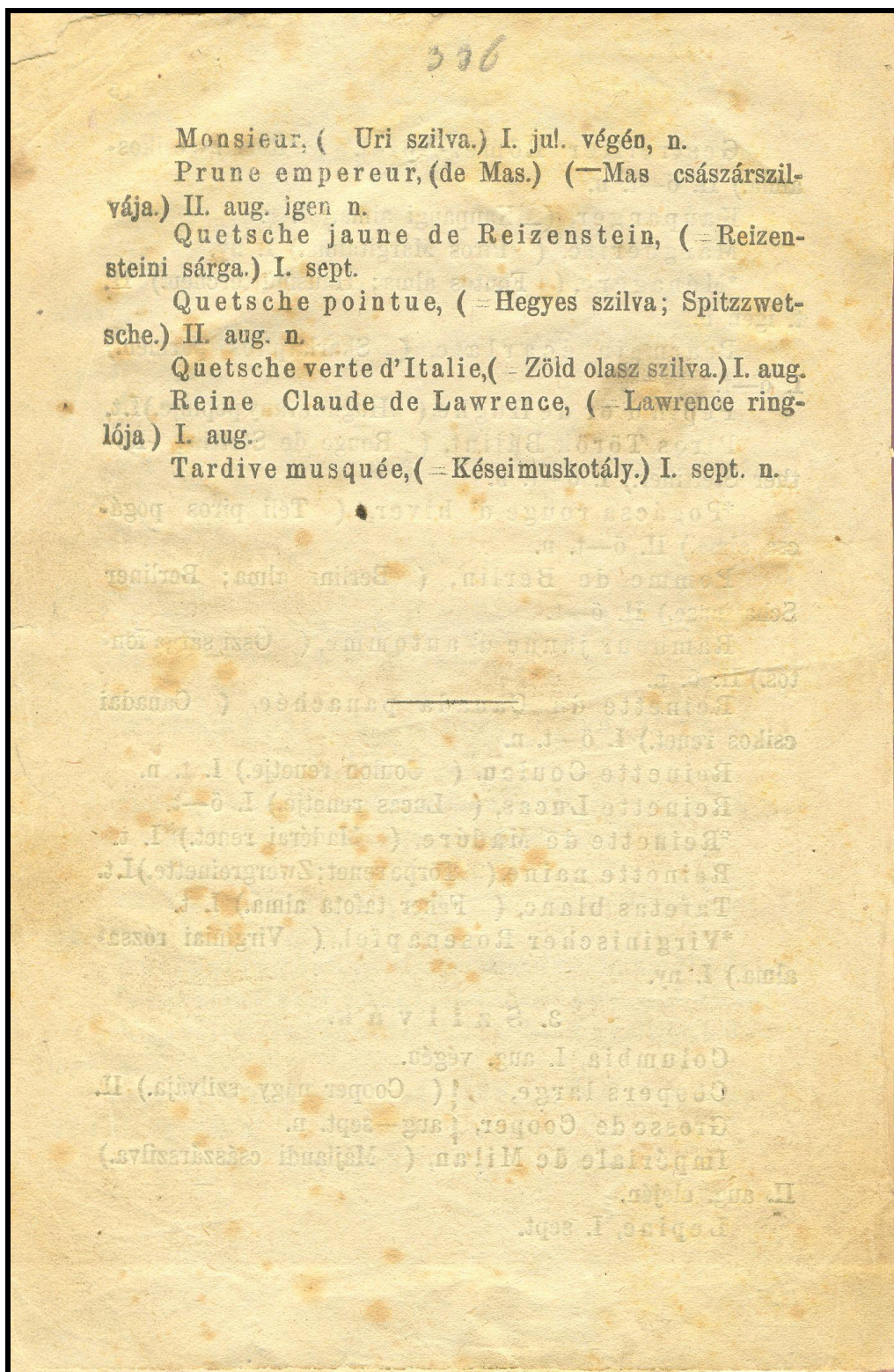
2. A l m á k.

- *Api étoilé, (—Csillagalaku A'pi; Stern—Api.) II. t.
 Azérolly anisé, (—Azeroly ánizsalma. II. t.)
 Barbarie, I. t.
 *Bellefleur jaune, (—Pázmán alma? Sárga Bel-
 lefleur.) I. t.
 Borsdorfognon, (—Hagymaalaku masánczki.) I. t. k.
 *Calville Boisbunel, (—Boisbunel kalvilja.) I. ő—t.
 *Calville Garibaldi, (—Garibaldi kalvilja.) I.
 ő—t. n.
 Calville rouge d' automne, (—Őszi piros kal-
 vil.) II. ny—ő. n.

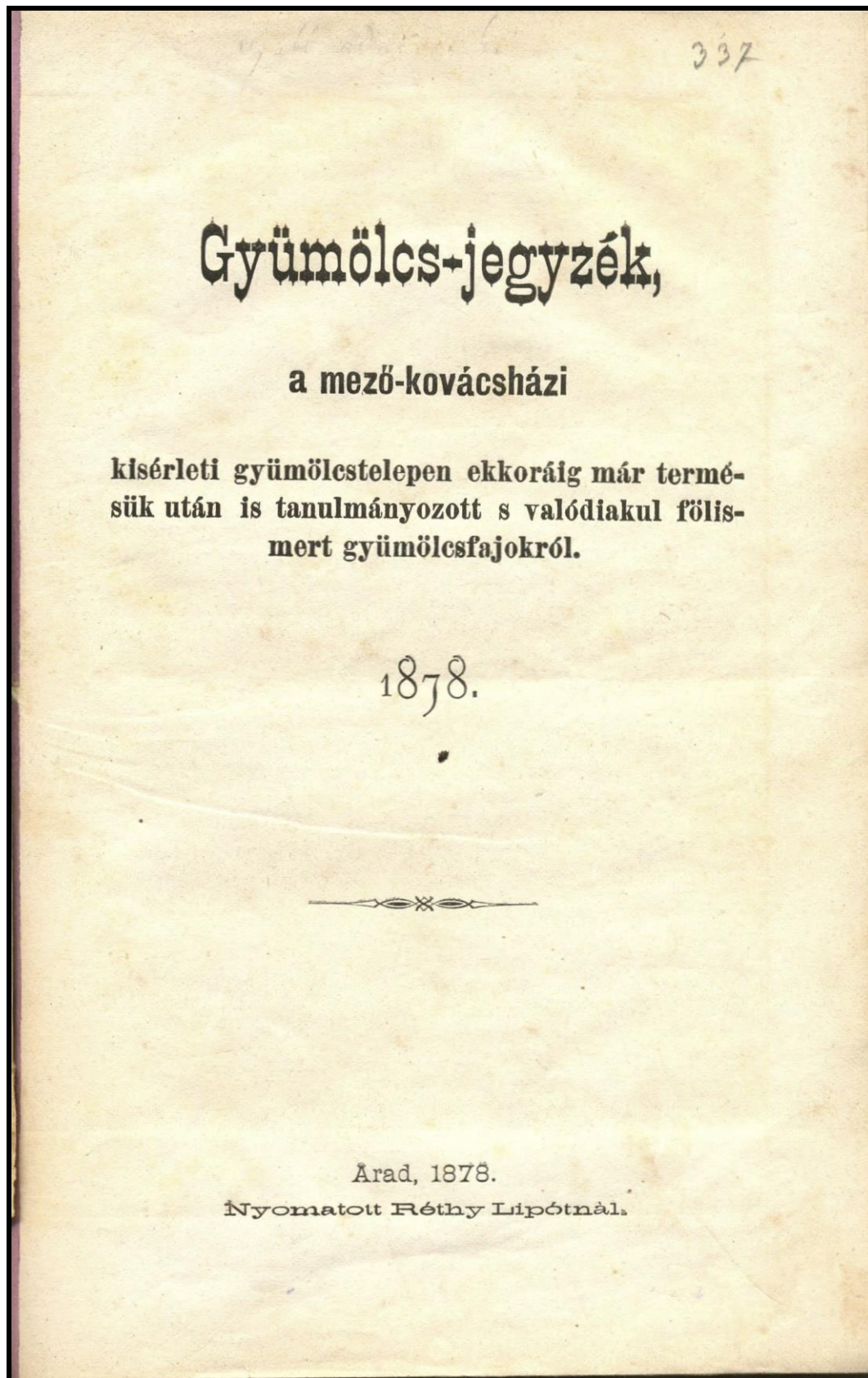
- Gestreifter Römer-Apfel, (=Római csikos-
alma.) II. ő—t. n.
 Kaupanger, (—Kaupangi alma.) I. t.
 Marguerite, (=Piros Margitalma.) I. ny.
 *Ménagère, (=Fontos alma; Hausmütterchen.) II.
 t. igen n.
 Pearmain écarlate, (=Skarlátpiros parmén.)
 I. ő—t.
 Pepin d'or de Hughe, (=Hughe arany pepinje.) I. t.
 Piros Török Balint, (=Rouge de Stettin; Ro-
 ther Stettiner.) I. ő—t. n.
 *Pogácsa rouge d'hiver, (=Téli piros pogá-
 csa alma.) II. ő—t. n.
 Pomme de Berlin, (=Berlini alma; Berliner
 Schafsnase.) II. ő—t.
 Rambour jaune d'automne, (=Őszi sárga fon-
 tos.) II. ő. n.
 Reinette du Canada panachée, (=Canadai
 csikos renet.) I. ő—t. n.
 Reinette Coulon, (=Coulon renetje.) I. t. n.
 Reinette Lucas, (=Lucas renetje.) I. ő—t.
 *Reinette de Madère, (=Madérai renet.) I. t.
 Reinette naine, (=Törperenet; Zwergreinette.) I. t.
 Tafetas blanc, (=Féher tafota alma.) I. t.
 *Virginischer Rosenapfel, (=Virginiai rózsa-
 alma.) I. ny.

3. Szilvák.

- Columbia, I. aug. végén.
 Coopers large, (=Cooper nagy szilvája.) II.
 Grosse de Cooper, { aug—sept. n.
 Impériale de Milan, (=Majlandi császárszilva.)
 II. aug. elején.
 Lepine, I. sept.

Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1875) 16.

Bereczki Máté mezőkovácsközi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1878) 1.

329

Jegyzéke,

a mező-kovácsházi kísérleti gyümölcsstelepen ekkoráig már tanulmányozott és valódiakul fölismeret gyümölcsfajoknak.

1. Jegyzet. A gyümölcs neve után ki van téve annak a francia és német gyümölcscsészek által elfogadott neve is.

2. Jegyzet. A * jellel megjelölt fajok olyanok, a melyek még alföldi mostoha viszonyaink közt is, egy vagy más tekintetben értékesek és terjesztésre méltók, és a melyeket „Gyümölcscsészeti vázlatok“ czimű munkámban már körülményes leírásban is közlöttem, vagy folytatólag közleni szándékozom.

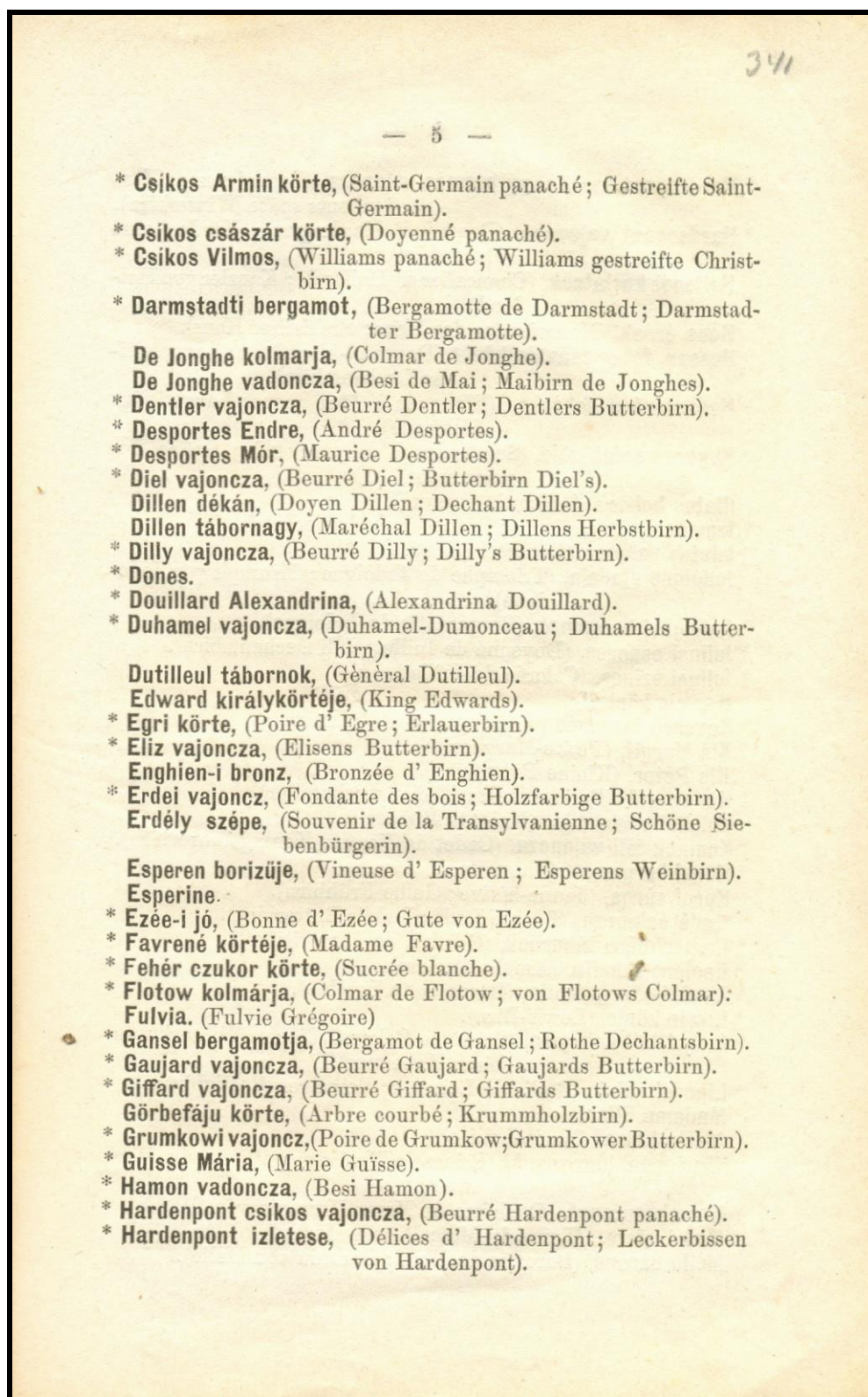
I. Körte-fajok.

- * **Adelajda**, (Adélaïde de Reves).
- * **Affre érsek**, (Monseigneur Affre; Erzbischoff Affre).
- * **Aglaë Grégoire**.
- * **Alençon-i esperes**, (Doyenné d' Alençon; Dechantsbirn von Alençon).
Alençon-i füge, (Figue d' Alençon; Feigenbirn von Alençon).
- Almaalaku hérgamot**, (Bergamotte pomme).
- Amanlis csikos vajoncza**, (Beurré-d' Amanlis panaché; Butterbirn von Amanlis gestreifte).
- * **Ananász körte**, (Ananas; Comperette).
- * **Angelina**.
- Anjoui jó**, (Bonne d' Anjou).
- Angol nyári vajoncza**, (Paire d' Angleterre; Englische Sommerbutterbirn).
- * **Angoulême-i herczegnő**, (Duchesse d' Angoulême; Herzogin von Angoulême).
- * **Ármin körte**, (Saint-Germain).
- * **Avranches-i jó Luiz**, (Louise-bonne-d' Avranches; Gute Louise von Avranches).
- * **Augustusi szép**, (Belle d' Août; Brüsselerbirn (Diel's)).
Bachelier vajoncza, (Beurré Bachelier; Bacheliers Butterbirn).

340

— 4 —

- Baguet vajoncza**, (Beurré Baguet).
- * **Baraczkkörte**, (Poire pêche; Pfirsichbirn).
- Bavay Zsuzska**, (Suzette de Bavay).
- * **Berckman vajoncza**, (Beurré Berckman; Berckmans Butterbirn).
- * **Berry herczegnő**, (Duchesse de Berry).
- * **Bivort pirókja**, (Rousselet Bivort; Bivorts Rousselet).
- * **Bivort Sándor**, (Alexandre Bivort).
- * **Boldogasszony vajoncza**, (Beurré d' l' Assomption).
- * **Bordeaux-i herczegnő**, (Duchesse de Bordeaux; Beurré Perreault).
- * **Bosc kobakja**, (Calebasse Bosc; Bosc's Flaschenbirn).
- Boutoc körte**, (Poire de Boutoc; Boutocbirn).
- * **Bőjti vadoncz**, (Besi Carême).
- Bőtermő körte**, (Ah mon dieu; Liebesbirn).
- * **Brandywine**.
- Bremer Friderika**, (Frederika Bremer).
- * **Bretonneau vajoncza**, (Beurré Bretonneau; Bretonneau's Butterbirn).
- * **Cacaudière-i izletes**, (Délices de la Cacaudière; Leckerbissen von Cacaudière).
- * **Canourguesi körte**, (Poire des Canourgues).
- * **Capiaumont vajoncza**, (Beurré Capiaumont).
- * **Cécile tengernagy**, (Amiral Cécile).
- Chaumonteli csikos vadoncz**, (Besi de Chaumontel panaché).
- Chaumonteli vadoncz**, (Besi de Chaumontel; Wildling von Chaumontel).
- * **Chini jargonel**, (olv. Sini zsargonel), (Jargonelle de Chin).
- * **Clairgeau vajoncza**, (Beurré Clairgeau; Clairgeau's Butterbirn).
- * **Clapp kedvencze**, (Favorite de Clapp; Clapps Favorite).
- * **Coloma őszi vajoncza**, (Urbaniste; Coloma's Herbstbutterbirn).
- Columbia**.
- Congressus emléke**, (Souvenir du Congrès; Andenken an den Congress).
- * **Courtray-i ananász**, (Ananas de Courtray; Ananas von Courtray).
- * **Cross körte**, (Cross).
- * **Császár körte**, (Doyenné; Beurré blanc; Weisse Herbstbutterbirn).
- Csatár körte**, (Soldat-Laboureur; Blumenbachs Butterbirn).
- * **Cserlevelü császár körte**, (Impériale à feuilles de Chêne; Kaiserbirn mit Eichen-Blatt).
- * **Csikos Angoulême-i herczegnő**, (Duchesse d' Angoulême panaché).

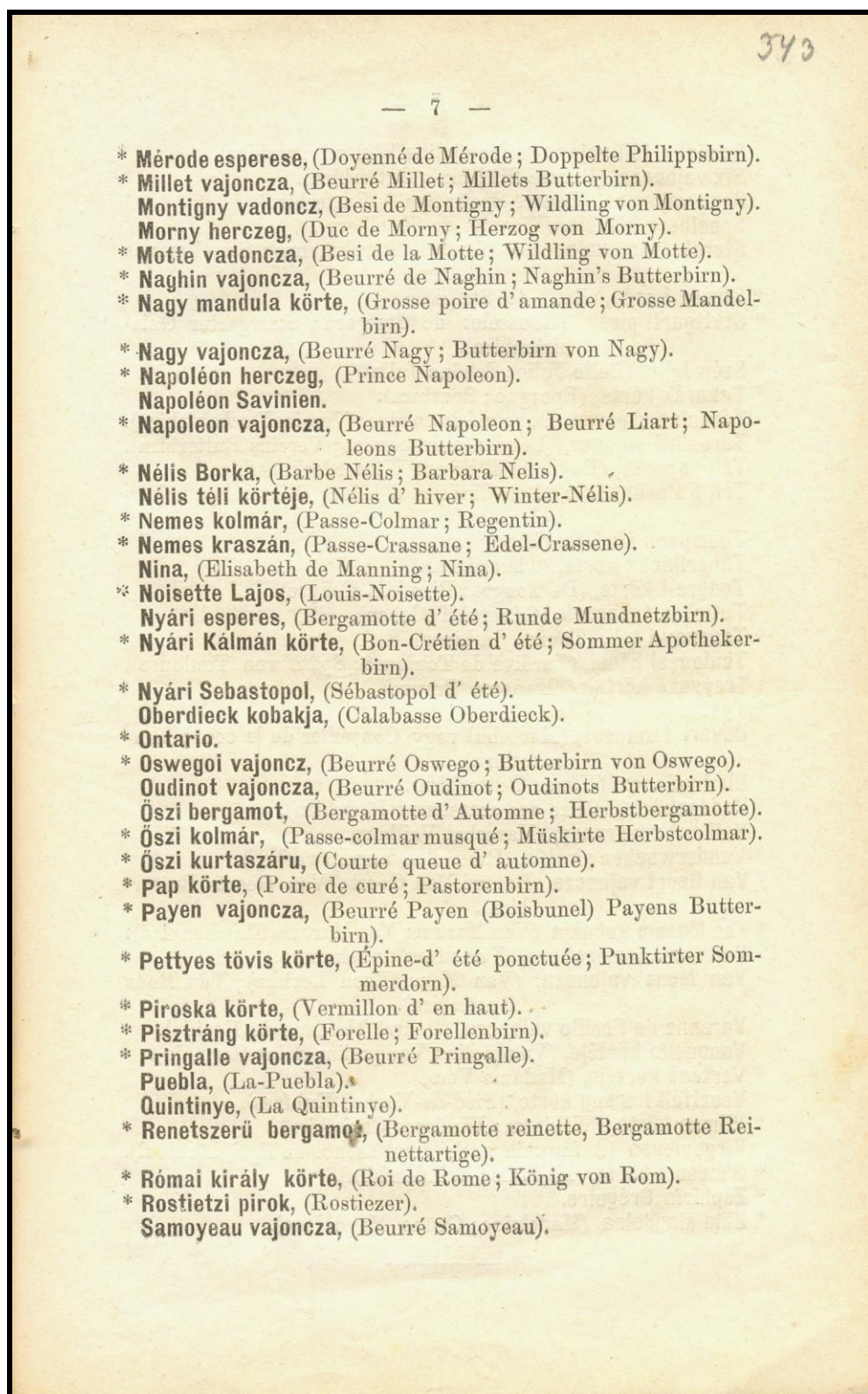

Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1878) 4.

342

— 6 —

- * **Hardenpont kesei vagy kozmás vajoncza**, (Beurré rance; Hardenponts späte Winterbirn).
- * **Hardenpont vajoncza**, (Beurré d' Hardenpont; Hardenponts Butterbirn).
- Hollandi korlátok**, (Chancelier d' Hollande; Kanzler von Holland).
- Hons érsek**, (Mönseigneur des Hons; Erzbischof Hons).
- * **Hosszu, fehér császár körte**, (Doyenné-blanc long; Lange weisse Dechantsbirn).
- * **Hosszusáru fehérke**, (Blanquet à long queue; Langstielige Blankette).
- * **Hoyerswerdai zöld**, (Sucré-vert d' Hoyerswerda; Grüne Hoyerswerder).
- * **Illatos bohóc**, (Arlequin musqué).
- * **Izambert**, (Beurré gris; Graue Herbstbutterbirn).
- * **Izletes vajonc**, (Beurre Délicat).
- * **Jodoigne diadala**, (Triomphe de Jodoigne; Triumph von Jodoigne).
- * **Jodoignei bergamot**, (Bergamotte de Jodoigne).
- * **Juliusi esperes**, (Doyenné de Juillet; Juli Dechantsbirn).
- * **Juliusi szines**, (Colorée de Juillet).
- Karmin körte**.
- * **Keveron bergamotja**, (Bergamotte de Keveron).
- * **Kis Margit**, (Petite-Marguerite).
- Kis Péter**, (Kleine Petersbirn).
- * **Kis szegfü**, (Petit-muscat; Kleine muskataler).
- * **Knight fejedelmije**, (Knights Monarch).
- * **Koninck téli vajoncza**, (Cadet de Veaux; Koningsbutterbirn).
- * **Korai bergamot**, (Naquette).
- Korai sárga**, (Jaune-hâtive; Gelbe Frühbirn).
- Ladé vajoncza**, (Beurré Ladé; Ladé's Butterbirn).
- * **Lamoricière tábornok**, (Général de Lamoricière).
- * **Leclerc Amalia**, (Amélie Leclere).
- * **Leséble bergamotja**, (Bergamotte Leséble).
- * **Lewis körte**, (Lewis-Birn).
- * **Liegel téli vajoncza**, (Suprême Coloma; Liegels Winterbutterbirn; Kopertser).
- * **Lipcsei retek**, (Radis de Leipsick; Leipziger Rettigbirn).
- * **Madame Elisa**.
- * **Maria-Luiza**, (Marie-Louise).
- Marianna hercegnő**, (Princesse-Marianne; Prinzessin Marienne).
- * **Mars hercegnő**, (Duchesse de Mars; Herzogin von Mars).
- * **Mas-i körte**, (E'pine du Mas; Dumas Herbsdorn).
- Melló bárónó**, (Baronne de Mello; Baronin von Mello).

Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1878) 6.

344

— 8 —

- Schönlín téli vajoncza, (Schönlins Winterbutterbirn).
 * Six vajoncza, (Beurré-Six; Six's Butterbirn).
 Spaë vajoncza, (Beurré-Spaë; Spaë's Butterbirn).
 Spoelberg körtéje, (Vicomte de Spoelberg).
 * Sterckmann vajoncza, (Beurré Sterckmanns; Sterckmanns Butterbirn).
 * Strésa-i szép, (Belle de Strésa).
 * Stuttgarti pirók, (Rousselet de Stutgard; Stuttgarter Gais-hirtenbirn).
 * Szép Julia, (Belle Julie; Schöne Julie).
 * Takarékos körte, (Epargne; Sparbirn).
 Társulati esperes, (Doyenné du comice; Vereins Dechantsbirn).
 * Társulati vajoncza, (Fondante du comice; Vereins Butterbirn).
 * Téli esperes, (Doyenné d' hiver; Winterdechantsbirn).
 * Téli Kálmán körte, (Bon-Chrétien d' hiver; Winter Apothekebirn).
 * Thompson körtéje, (Thompson).
 Thuerlinckx körte, (Thuerlineckx).
 Tongre-i körte, (De Tongre; Birn von Tongre).
 Totleben tábornok, (Général Totleben).
 * Tournay-i téli, (Tournay'd hiver).
 Toulousei kései, (Tardive de Toulouse; Späte von Toulouse).
 * Treyvené körtéje, (Madame Treyve).
 * Tyson.
 Udvari tanácsos, (Maréchal vagy Conseiller de la cour; Hof-rathsbirn).
 * Ulmi vajoncza, (Ulmer Butterbirn).
 Vadász körte, (Poire des chasseurs; Jägerbirn).
 Vaillant udvarnagy, (Marechal Vaillant).
 * Vanderwecken pirókja, (Rousselet Vanderwecken).
 * Van Geert vajoncza, (Beurré Van Geert; Van Geerts Butterbirn).
 * Van Marum kobakja, (Van Marum; Van Marums Flaschenbirn).
 Van Mons ismeretlen, (Van Mons unbekannte.)
 Van Mons vajoncza, (Van Mons (Leon Leclerc); Van Mons Butterbirn).
 Varenne de Fenille vajoncza, (Beurré Varenne de Fenille).
 Vauquelin körtéje, (Vauquelin; Vauquelins Saint-Germain).
 * Verténé körtéje, (Madame Verté).
 Vesztfáli harang körte, (Pied-de-Vache; Kuhfuss).
 * Vilmos körte, (Williams; Williams Christbirn).
 Virgouleuse. (A francia, mely nem azonos az Egri körtével).
 * Windsori körte, (Madame; Windsorbirn).
 * Zéphirin Grégoire.
 * Zöld Magdolna, (Madeleine; Grüne Magdalene).

II. Almafajok.

- Adam parménja (Pearmain d' Adams; Adams Parmäne).
 * Ananász renet, (Reinette Ananas).
 * Antal főherczeg, (Archiduc Antoine; Erzherzog Anton).
 Anyóka fontos, (Ménagère; Hausmütterchen).
 * Api alma, (Api).
 Aranyzövet alma, (Vrai Drap-d'or; Goldzeugapfel).
 Asztrakáni fehér, (Pomme d' Astracan blanche; Weisser Astrakan).
 * Asztrakáni piros, (Pomme d' Astracan rouge; Rother Astrakan).
 * Azérolí ánizs alma, (Azérolly anisé).
 * Baraczkpiros alma, (Pfirsichrother Sommer-Apfel).
 * Batull, (Batullen).
 Bauman renetje, (Reinette Bauman; Baumans Reinette).
 Berlińi alma, (Pomme de Berlin; Berliner Schafnase).
 * Betty, (Betsey).
 Birsalaku téli alma, (Coing d' hiver; Winterquittenapfel).
 Boiken alma, (Boiken-apfel).
 Boisbunel kalvilja, (Calville Boisbunel).
 * Borowitsky
 * Brédai renet, (Reinette de Bréda; Reinette von Bréda).
 * Canadai csikos renet, (Reinette-du-Canada panachée).
 Canadai kormos renet, (Reinette-grise du Canada).
 Canadai renet, (Reinette du Canada; Pariser Rambourreinette).
 * Casseli nagy renet, (Grosse-Reinette de Cassel; Grosse Casseler Reinette).
 Cellini.
 Champagne-i renet, (Reinette de Champagne; Champagner Reinette).
 Charlamowsky, = Borovitsky.
 * Cludius masanczkija, (Borsdorf de Cludius; Cludius Borsdorfer).
 * Cludius őszi almája, (Pomme d' Automne de Cludius; Cludius Herbstapfel).
 Coulon renetje, (Reinette-Coulon; Coulons Reinette).
 Court of Wick.
 * Cseh rózsa alma, (Rose de Bohème; Böhmischer Rosenapfel).
 * Cseresznye alma, (befőzni való).
 Csikos Beufin, (Beufin strié; Gestreifter Beufin).
 Csillagos piros renet, (Reinette rouge étoilée; Rothe Sternreinette).

346

— 10 —

- Danczigi bordás**, (Calville de Dantziek ; Danziger Kantapfel).
 * **Daru alma**.
 * **De Fays-Dumonceau almája**, (Président de Fays-Dumonceau).
 * **Downtoni pepin**, (Pepin de Downton ; Downton Pepping).
 * **Duquesne pepinje**, (Pepin de Duquesne ; Duquesnes Pepping).
 * **Édes vad alma**, (Pirus malus prunifolia fructu dulce).
Engelbergi alma, (Engelberger).
Fraas nyári kalvilja, (Calville d'été de Fraas ; Fraas Sommer-Calvill).
 * **Francia hercegnő**, (Princesse noble des Chartreux ; Französischer Prinzessinapfel).
 * **Füszeres renet**, (Reinette-aromatisée allemande ; Kräuterreinette).
Garibaldi kalvil, (Calville Garibaldi).
 * **Gäsdonki renet**, (Reinette de Gaesdonk ; Gäsdonker Reinette).
Gravensteini alma, (Calville de Gravenstein ; Gravensteiner).
 * **Gubeni alma**, (Warraschke de Guben ; Gubener Warraschke).
 * **Guelton alma**, (Guelton).
 * **Harmat alma**, (Brouillard ; Morgenduftapfel).
 * **Herczeg Batthyani fontos**, (Rambour Fürst Batthyani).
 * **Hosszucsikos kalvil**, (Calville Barré ; Langgestreifter Calvill).
Hosszu, zöld aranka, (Gulderling, long-vert ; Langer, grüner Gulderling).
 * **Hubbardstoni páratlan**, (Sans-Pareille de Hubbardston ; Hubbardston Nonesuch).
Husvéti piros kalvil, (Calville rouge de Pâques ; Rother Oster-Calvill).
Jacquin almája, (Jacquin).
 * **Jonathan**.
 * **Kewi izletes**, (Dorée de Kew ; Admirable de Kew ; Köstlicher von Kew).
 * **König fleinerja**, (Königs Fleiner).
Királyi kurtaszáru, (Courtpendu royal ; Königlicher Kurzstiel).
Korodai renet, (Reinette de Syke-House ; Englische Spital reinette).
Langton páratlana, (Sans-Pareille de Langton ; Langtons Sondergleichen).
 * **Lebel Jakab**, (Jacques Lebel ; Jacob Lebel).
Londoni pepin, (Pepin de Londres ; London Pepping).
 * **Lothringi renet**, (Lothringer Reinette).
Lucas renetje, (Reinette de Lucas).
Mádai kormos.
Madérai renet, (Reinette de Madère ; Reinette von Madeira).
Masanczki alma, (Pomme de Borsdorf ; Edel-Borsdorfer).
Mecklenburgi király alma, (Royale de Mecklenbourg ; Mecklenburger Königsapfel).

Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepének katalógusa (1878) 9.

347

— 11 —

- * **Mihály pepinje**, (Pepin de Mihály; Mihály's Pepping).
- * **Millet csörgője**, (Pomme de Baratte; Millets Slotterapfel).
- * **Multhaupt renetje**, (Reinette de Multhaupt; Multhaupts Reinette).
- Muskotály renet**, (Reinette musquée; Muscat-Reinette).
- Müller Emilia**, (Emilie Müller).
- * **Nemes renet**, (Reinette franche; Edelreinette).
- * **Nyári fontos alma**, (Rambour franc; Lothringer Rambour).
- * **Nyári parmén**, (Pearmain d'été; Sommer-Parmäne).
- Nyári piros kalvil**, (Calville rouge d'été; Rother Sommer-Calvill).
- * **Nyári szegfű alma**, (Postophe d'été; Sommer-Gewürzapfel).
- Oberdieck galambkája**, (Pigeon d'Oberdieck; Oberdieck's Taubenapfel).
- Oberdieck renetje**, (Reinette d'Oberdieck; Oberdiecks Reinette).
- * **Oehlkofeni pepin**, (Pepin d'Oelkofen; Oehlkofer Pepping).
- * **Orleansi renet**, (Reinette d'Orléans; Reinette von Orleans).
- Őszi csikos kalvil**, (Gestreifter Herbst-Calvill).
- Őszi kormos renet**, (Reinette-grise d'automne; Graue Herbstreinette).
- Őszi piros kalvil**, (Calville rouge d'automne; Rother Herbstkalvill).
- Őszi piros renet**, (Reinette rouge d'automne; Rothe Herbstreinette).
- * **Parker pepinje**, (Pepin de Parker; Parkers Pepping).
- Pettyes aranyalma**, (Double drap-d'or; Gefleckter Goldapfel).
- Piros barátalma**, (Rother Augustiner).
- Piros bibornok**, (Cardinal rouge; Rother Cardinal).
- * **Piros csörgő alma**, (Rother Rasselapfel).
- * **Piros pogácsa alma**, = Téli piros pogácsa alma.
- Pomphelia renetje**, (Pomphelia's Reinette).
- * **Pusztai sárga**, (Jaune de Pusztá; Gelber Apfel der Pusztá).
- Ribston pepin**.
- * **Római csikos alma**, (Gestreifter Römerapfel).
- * **Rózsa pepin**, (Pepin rose; Rosen-Pepping).
- * **Saint-Sauveur-i kalvil**, (Calville de Saint-Sauveur).
- Sándor czár**, (Alexandre; Kaiser Alexander).
- * **Sárga Bellefleur**, (Bellefleur jaune; Gelber Bellefleur).
- * **Schmidberger piros renetje**, (Reinette Rouge de Schmidberger).
- Sikulai alma**, (Pomme de Sikula; Sikulaer Apfel).
- Skarlátpiros páratlan**, (Nonpareille écarlate; Scharlachrother Nonpareil).
- * **Skarlátpiros parmén**, (Pearmain écarlate; Scharlachrothe Parmäne).

Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcstelepeinek katalógusa (1878) 10.

348

— 12 —

- Spitzenburg Ezóp**, (Esopus Spitzenburgh; Aesopus Spitzenburg).
Sturmeri pepin, (Pepin de Sturmer; Pepping von Sturmer).
 * **Szűzpiros alma**, (Rother Jungfernapfel).
 * **Téli arany parmén**, (Pearmain d'oré d'hiver; Winter Gold-
 parmäne).
Téli fehér kalvil, (Calville blanche d'hiver; Weisser Winter-
 calvill).
 * **Téli fehér tafota**, (Tafetas-blanc; Weisser Winter-Taffetapfel).
 * **Téli piros pogácsa**, (Pogácsa rouge d'hiver; Rother Pogácsa
 Apfel).
Tiroli renet, (Reinette du Tyrol; Tyroler Pepping; Glanzrei-
 nette).
 * **Tittinghof renetje**, (Tittinghofs Reinette).
 * **Tournay-i arany alma**, (Doré de Tournay; Goldapfel von Tour-
 nay).
Tournay-i kurtaszáru, (Courtpendu de Tournay: Courtpendu
 monstre).
 * **Török Bálint**, (Rouge de Stettin; Rother Stettiner).
Törpe renet, (Zwergreinette).
Vandenabeele.
Van der Laan arany renetje, (Reinette d'orée de Van der Laan;
 Van der Laans Goldreinette).
Virginiai rózsalma, (Virginischer Rosenapfel).
 * **Wagener almája**, (Wagener; Wagenerapfel).
 * **Wellington**.
 * **Welteni Jansen almája**, (Jansen de Welten; Jansen von Wel-
 ten).
 * **Wilkenburgi rózsalma**, (Wilkenburger Währapfel).
Wood zöld almája, (Wood's Grening; Wood's Grünling).
Zöld renet, vagy **régi páratlan**, (Old-Nonpareil: Alter Non-
 pareil; Grüne Reinette).

III. Szilvafajok.

- * **Althann ringlója**, (Reine-Claude d'Althann; Althanns Reine-
 claude).
 * **Apró sárga mirabella**, (Petite-Mirabelle; Kleine Mirabelle).
Áttetsző ringló, (Reine-Claude diaphane; Durchscheinende
 Reineclaude).
Barackszilva, (Prune Pèche; Rothe Nectarine).
 * **Barna Luiz**, (Louise-brune).
 * **Beszterczei muskotály**, (Quetsche musquée de Hongrie).
 * **Beszterczei szilva**, (Quetsche commune; Hauszwetsche).

Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1878) 11.

- 349
- * **Biondeck korai szilvája**, (Quetsche-précoce de Biondeck; Biondecks Frühzwetsche).
  - Bohn mirabellája**, (Mirabelle de Bohn; Bohns Mirabelle).
  - Bose piros szilvája**, (Von Bose's rothe Zwetsche).
  - * **Braunau kajszinszerü**, (Abricotée de Braunau; Braunauer Aprikosenartige Pflaume).
  - * **Burdett Angelina**, (Angelina Burdett).
  - Bryanston ringlója**, (Reine-Claude de Bryanston; Bryanston Gage).
  - * **Catalóni szilva**, (Prune de Catalogne; Catalonischer Spilling).
  - * **Chalonsi kései**, (Tardive de Chalons; Späte von Chalons).
  - * **Cochet szilvája**, (Cochet-père).
  - Coe aranycepp szilvája**, (Goutte d' or de Coë; Coës rothgefleckte Pflaume).
  - Columbia**.
  - * **Cooper nagy szilvája**, (Grosse de Cooper; Coopers grosse Pflaume).
  - Csúcsos szilva**, (Mamelonnée; Brustwarzenpflaume).
  - * **Décaine szilva**, (Prune Decaine; Decaines Pflaume).
  - * **Denniston piros szilvája**, (Rouge de Denniston; Dennistons rothe Pflaume).
  - * **Englebert herceg**, (Prince Englebert; Prinz Engelbert).
  - Esperen aranyzilvája**, (Drap-d' or d' Esperen; Esperens Goldpflaume).
  - * **Fehér császárnő**, (Impératrice blanche; Weisse Kaiserin).
  - Fehér diapré**, (Diaprée blanche; Weisse Diaprée).
  - * **Fehér királynő**, (Reine-blanche; Weisse Königin).
  - Flotow mirabellája**, (Mirabelle de Flotow; Von Flotows Mirabelle).
  - Francia narancsszilva**, (Orange).
  - * **Frankfurti barackszilva**, (Quetsche de Frankfurt; Frankfurter Pfirschenzwetsche).
  - Fultoni szilva**, (Fulton).
  - * **Gondini szilva**, (Prune de Gondin).
  - * **Haffner őszi szilvája**, (Haffners Herbstpflaume).
  - Hartwiss sárga szilvája**, (Quetsche jaune de Hartwiss; Hartwiss gelbe Zwetsche).
  - Hegyes szilva**, (Spitzzwetsche).
  - Herrnhausi nagy mirabella**, (Mirabelle-double de Herrnhäusen; Herrnhäuser doppelte Mirabelle).
  - * **Jefferson**.
  - Jeruzsalemi kék szilva**, (Violette de Jérusalem; Violette Jerusalemspflaume).
  - Kék diapré**, (Diaprée violette).
  - Kék király szilva**, (Royale hâtive; Violette Königspflaume).

350

— 14 —

- Kék tojásszilva**, (Blaue Eierpflaume).
- * **Kései muskotály**, (Tardive musquée; Späte Muskateller).
  - * **Kirke szilvája**, (Prune de Kirke; Kirkes Pflaume)
  - Korai kajszinszilva**, (Abricotée hative; Frühe Aprikosenpflaume).
  - * **Korai kedvencz**, (Favorite-précoce; Rivers Frühpflaume; Early Favorite).
  - * **Korai nemes**, (Edle Frühpflaume).
  - * **Korai termékeny**, (Fertile-précoce; Frühe Fruchtbare).
  - * **Lawrence ringlója**, (Reine-Claude de Lawrence; Lawrence's Reineclaude; Lawrence's Gage).
  - * **Lepine szilvája**, (Lepine).
  - Letricourt szilvája**, (Quetsche de Létricourt).
  - Liegel ikerszilvája**, (Jumelle de Liegel; Liegels Zwillingspflaume).
  - Löweni szép szilva**, (Belle de Louvain; Schöne von Löwen).
  - * **Mainzi korai szilva**, (Mainzer Frühzwetsche).
  - * **Majlandi császárszilva**, (Impériale de Milan; Mailändische Kaiserpflaume).
  - * **Mármárosi nyakas**, (Besztercei féle).
  - Mas császárja**, (Empereur de Mas).
  - * **Meroldt ringlója**, (Reine-Claude de Meroldt; Meroldt's Reineclaude).
  - Nagy cukor szilva**, (Grosse Zuckerzwetsche).
  - * **Nancy-i nagy mirabella**, (Mirabelle-double; Grosse Mirabelle von Nancy).
  - * **Narancsszilva**, (Orange; Pomeranzen Zwetsche.)
  - Októberi violaszinü**, (Saint-Martin; Violette Octoberpflaume).
  - * **Olasz kék szilva**, (Quetsche d' Italie; Italienische Zwetsche).
  - Olasz zöld szilva**, (Quetsche-verte d' Italie; Italienische grüne zwetsche).
  - * **Oillins-i ringló**, (Reine-Claude d' Oillins).
  - * **Piros cseresznyeszilva**, (Mirabolan rouge; Rothe Kirschenpflaume).
  - * **Piros perdrigon**, (Perdrigon rouge; Rother Perdrigon).
  - * **Piros tojásszilva**, (Rothe Eierpflaume).
  - Piros Washington**, (Washington rouge; Rothe Washington).
  - * **Pond magoncza**, (Semis de Pond; Pond's Sämling).
  - * **Rademaekers szilvája**, (Rademaekers).
  - Reizensteini sárga**, (Quetsche-jaune de Reizenstein; Reizensteiner gelbe Zwetsche).
  - * **Royer kajszinszilvája**, (Abricotée de Royer's; Royer's Aprikosenpflaume).
  - * **Sárga kajszinszilva**, (Prune d' Abricot jaune; Gelbe Aprikosenpflaume).

Bereczki Máté mezőkovácsi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1878) 13.

351

— 15 —

- * **Sárga uri szilva**, (Monsieur jaune; Gelbe Herrenpflaume).
Smith uri szilvája, (Monsieur de Smith; Smith's Orléans;
Smiths Herrenpflaume).
- * **Sötétkék tojásszilva**, (Dunkelblaue Eierpflaume).
Späth Anna, (Anna Späth).
Szent Katalin szilva, (Sainte-Catharine; Gelbe Katharinen-
pflaume).
- * **Szivalaku cseresznye szilva**, (Herzförmige Kirschpflaume).
- * **Tarka perdrigon**, (Bunter Perdrigon).
Ügyész szilva, (Procureur).
Van Mons piros szilvája, (Reine-Claude rouge Van Mons; Van
Mons Königs-pflaume).
- * **Victoria királynő**, (Prune-Victoria; Königin Victoria).
Violaszinü császárnő-szilva, (Imperatrice violette; Violette
Kaiserin).
Violaszinü korai perdrigon, (Perdrigon violette hatif).
- * **Violaszinü ringló**, (Reine-Claude violette).
- * **Walesi herceg**, (Prince de Galles; Prince of Wales; Prinz von
Wales).
- * **Wangenheim korai szilvája**, (Wangenheim; Wangenheim's
Frühzwetsche).
Washington.
Zöld ringló, (Reine-Claude (ancienne); Grosse Reineclaude).

IV. Cseresznye és meggy-félék:

- * **Baltavári cseresznye**, (Bigarreau de Baltavár; Kirsche von
Baltavár).
- * **Bordan halyagja**, (Guigne de Bordan; Bordans Herzkirsche).
Chatenay-i szép, (Belle de Chatenay; Schöne von Chatenay).
- * **Choisy-i szép**, (Belle de Choisy; Schöne von Choisy).
- * **Coburgi korai fekete**, (Noire hative de Coburg; Coburger Mai-
herzkirsche).
- * **Dönnissen sárga ropogósa**, (Bigarreau-jaune de Dönnissen;
Dönnissens gelbe Knorpelkirsche).
- * **Elton cseresznye**, (Elton; Elton Kirsche).
- * **Eugenia meggy**, (Imperatrice Eugénie).
- * **Fromm halyagja**, (Guigne de Fromm; Fromms Herzkirsche).
Germersdorfi nagy, (Bigarreau-noir de Germersdorf; Germers-
dorfer grosse Kirsche).
- * **Heintzen korai cseresznyéje**, (Guigne-précoce de Heintzen;
Heintzens frühe Herzkirsche).

Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcstelepeinek katalógusa (1878) 14.

352

— 16 —

- * **Hortensia királynő**, (Reine-Hortense; Königin Hortensia).
- * **Kései amarella**, (Amarelle tardive; Späte Amarelle).
- * **Királyi amarella**, (Montmorency; Königliche Amarelle).
- * **Korai Hortensia**, (Reine-Hortense hâtive).
- * **Krüger halyagja**, (Guigne de Kruger; Krügers Herzkirsche).
- * **Löweni korai**, (Hâtive de Louvain; Löwener Frühkirsche).
- * **Marienhöhei szép**, (Belle de Marienhöhe; Schöne von Marienhöhe).
- * **Mückebergi nagy**, (Mückeberger grosse Kirsche).
- * **Nagy Gobet**, (Gros-Gobet; Grosser Gobet).
- * **Oigniesi apátnő**, (Abbesse d' Oignies).
- * **Oraniai piros**, (Carnation; Rothe Oranienkirsche).
- * **Ostheimi meggy**, (Griotte d' Ostheim; Ostheimer Weichsel).
- * **Planchoury meggy**, (Cerise de Planchoury).
- * **Váltva érő**, (Cerise de Folger; Folgerkirsche).
- * **Villeneuve halyagja**, (Guigne Villeneuve).
- * **Zeisbergi cseresnye**, (Bigarreau de Zeisberg; Zeisbergische Kirsche).

Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1878) 15.

Szives tudomásul!

Az ezen jegyzékben foglalt gyümölcsfajokról kész ojtványt senkinek sem adhatok; mert nincs faiskolám: de ojtóvesszővel, — míg készletem tart, — az alább említendő föltételek mellett, szívesen szolgállok.

Egynémely gyümölcsfaj nálam csak egy-egy próbaágon van meg; az ilyenekről tehát csak egykét megrendelőnek juttathatok még ez uttal vesszőt: hanem a többi fajokról, kivált, pedig azokról, a melyek már önálló fákból is képviselvék gyűjteményemben, elegendő vesszővel szolgálhatok mindenkinek.

Kajszli és őszi-barack-fajokról senkinek sem adhatok vesszőt; mert ezeket tanulmányom tárgyai közül kirekesztettem s így e két gyümölcsnemből nálam meglevő fajok valódiságáért senkinek sem állhatnék jót.

Tisztelettel kérném mindazokat, a kik a gyümölcsészetben még járatlanok; hogy a gyümölcsfajok megválasztását biznák rám, mely esetben jót állok róla, hogy selejtes vagy kevés becsű fajt senki sem fog tőlem kapni.

Fajonkint egy-egy vesszőért 8 krajczárt számítandok: de azoknak, akik szaporítás végett egy-egy fajból sok vesszőt kívánának, külön megegyezés szerint, olcsóbban és jutányosabban számítandom a vesszők árát.

Csomagolásért a lehető legmérsékeltebb díjjal fogom számítani.

Az én időm drága; segítséget az ojtóvesszők szedése és besomagolásánál készakarva nem használlok, nehogy a küldendő fajokra nézve tévesztések történhessenek; mindent saját kezemmel kell végezniem: ez okoknál fogva tehát ki kell jelentenem, hogy **2. o. ért. forintnál kevesebbre rugó megrendelést el nem fogadhatok.**

A február hó közepéig eszközölt megrendeléseket hozzám érkezésük sorrende szerint, mártius hó végeig fogom teljesíteni.

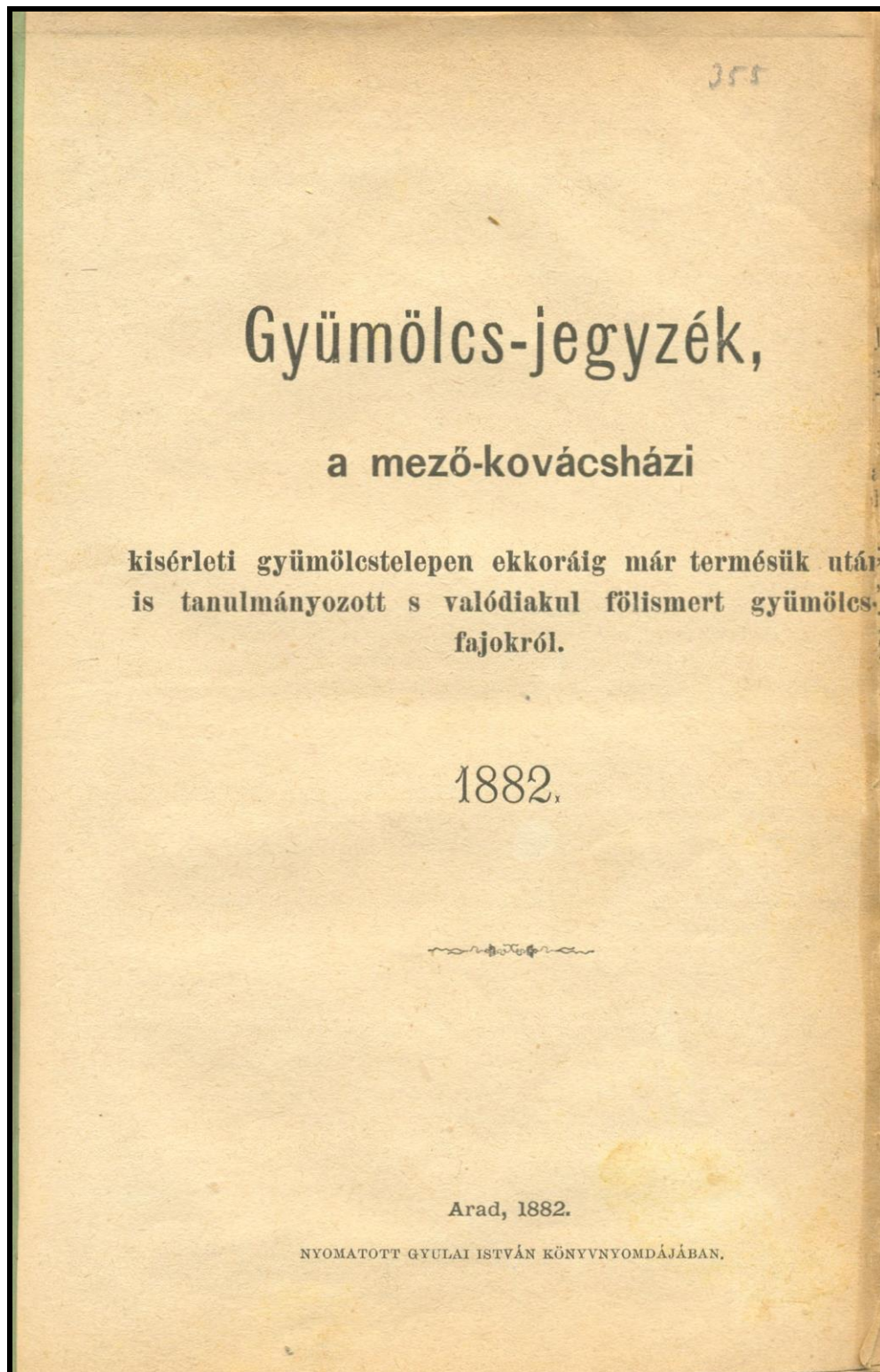
A február közepén túl érkező megrendeléseket csak azon esetre teljesítendem, ha látni fogom, hogy érkezésem marad arra is: de a végett, hogy valljon az ily elkésett megrendeléseket teljesíthetem-e vagy nem? senkivel sem bocsátkozhatom levelezésbe; mert február közepétől kezdve minden időm a szállítás (expediálás) veszi igénybe.

Vesszőim árát azok elszállítása alkalmával, **utánvét** mellett tartom legcélszerűbbnek kiegyenlíteni; miért is tisztelettel kérem szíves megrendelőimet, hogy nekem előre ne küldjenek pénzt.

Végül megemlítem itt, hogy a „**Gyümölcsészeti vázlatok**“ czimű munkám 3 frt előfizetési áron, nálam még folyvást megkapható.

Kelt **Mező-Kovácsháza** (Csanádmegye) 1878. nov. végén.

Bereczki Máté.

Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1882) 1.

357

Szíves tudomásul!

Az ezen jegyzékben foglalt gyümölcsfajokról **kész ojtvánnyal senkinek sem szolgálhatok**; mert nincs faiskolám: de ojtóvesszővel, — míg készletem tart, — az alább említendő föltételek mellett, szívesen szolgállok.

Egynémely gyümölcsfaj nálam csak egy-egy próbaágon van meg: az ilyenekről csakis egy-két megrendelőnek juttathatok vesszőt: de a többi fajokról, — kivált pedig azokról, melyek e jegyzékben * jellel vannak megjelölve, többeknek és bőven is szolgálhatok vesszővel.

Kajszi és őszibarack fajokról senkinek sem adhatok vesszőt; mert ezeket tanulmányom tárgyai közül kirekesztettem s így a nálam, ezen gyümölcsnemekből meglevő fajok valóságáért jót nem állhatnék.

Tisztelettel kérném mindazokat, a kik a gyümölcsészetben még járatlanok, hogy a gyümölcsfajok megválasztását biznák rám, mely esetben jót állok arról, hogy selejtes vagy kevésbecsű fajt senkisé fog tőlem kapni.

A megrendelendő fajok neveit ezen jegyzék sora s rende szerint, tehát betűrendbe szedve, kérem hozzám eljuttatni.

Fajonkint egy-egy vesszőért 8 krajczárt számítandok: de azoknak, a kik szaporítás végett egy-egy fajból sok vesszőt kívánnának, külön megegyezés szerint olcsóbban és jutányosabban számítandom a vesszők árát.

Csomagolásért a lehető legmérsékeltőbb díjat fogom számítani.

Az én időm drága: kénytelen vagyok tehát kijelenteni, hogy ojtóvesszőre, 2 frtnál kevesebbre rugó megrendelést el nem fogadhatok.

Hogy idejében, elegendő vessző-készletet gyűjthessek mindenkinek; kérném a megrendelést február közepéig eszközölni: későbbre, a szállítással levén elfoglalva, — nem halaszthatom a vesszőszedést.

Vesszőim árát azok elszállításakor, márczius hóban, utánvételem mellett tartom legcélszerűbbnek kiegyenlíteni; miért is tisztelettel kérem t. megrendelőimet, hogy nekem előre ne küldjenek pénzt.

Végül megemlítem itt, hogy „**Gyümölcsészeti vázlatok**“ czimű munkám I-ső és II-ik kötete nálam folyvást megrendelhető. Egy-egy kötet ára 3—3 forint.

Kelt Mező-Kovácsházán, (Csanádmegye), 1882. szept. hó végén.

Bereczki Máté.

Bereczki Máté mezőkovácsi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1882) 2.

Jegyzéke

a mező-kovácsházi kísérleti gyümölcsstelepen ekkoráig már termésük után is tanulmányozott és valódiakul fölismeret gyümölcsfajokról.

1. Jegyzet. Az ezen jegyzékben foglalt gyümölcsfajok helyes magyar nevékön vannak közölve; néhányat kivéve, melyeknek eredeti, idegen nevéket helyesebbnek véltem megtartani.

2. Azon gyümölcsfajoknak, a melyeket körülményes leírásban még nem ismerttettem, az általam választott, helyes magyar nevék után, szükségesnek véltem eredeti, (német vagy francia) nevéket is közleni: míg azokat, a melyeket „Gyümölcsészeti vázlatok” című munkámban, már körülményes leírásban is közlöttem és, a melyek e jegyzékben vastagabb betűkkel nyomtatvák, elégnek tartottam, csakis magyar nevékön bemutatni; mivel az érdeklődő, említett munkámban, ezen fajoknak nemcsak eredeti, német vagy francia neveit, hanem hasonneveik ismertebbjait is megtalálhatja.

I. Körték:

<i>Adelajda.</i>	<i>Avranchesi csíkos; Couche-Donne d'Avranches panachée.</i>
<i>Aehrenthal.</i>	<i>Bachelier vajoncza; Beurré Bachelier.</i>
<i>Affre érsek.</i>	* <i>Baguet vajoncza.</i>
<i>Aglæ Grégoire.</i>	<i>Barack-körte.</i>
<i>Agricola.</i>	<i>Bavay Zsuszka.</i>
<i>Alençon-i esperes; Doyenne d'Alençon.</i>	<i>Beaumont apát; Abbé de Beaumont.</i>
<i>Alençon-i fügekörte.</i>	<i>Belga királynő; Reine des Belges.</i>
<i>Alkirálynő; Vice-Rönigin.</i>	<i>Berckmans vajoncza.</i>
<i>Almaalakú körte.</i>	* <i>Berry hercegnő.</i>
<i>Alost grófnő; Comtesse d'Alost,</i>	<i>Bihoreli vajoncza.</i>
<i>Amanlis vajoncza; Beurré d'Amanlis.</i>	<i>Bivort Henrik.</i>
<i>Amanlis csíkos vajoncza; Beurré d'Amanlis panachée.</i>	<i>Bivort pirókja.</i>
* <i>Ananász körte.</i>	<i>Bivort Sándor; Alexandre Bivort.</i>
* <i>Angelina.</i>	* <i>Boisbunel kobakja.</i>
* <i>Angevinei szép; Belle Angevine.</i>	<i>Boldogasszony vajoncza.</i>
<i>Angol vajoncza.</i>	<i>Bollwiller-i vajoncza.</i>
* <i>Angoulême-i hercegnő.</i>	* <i>Boréaux-i hercegnő.</i>
<i>Anjou-i jó.</i>	<i>Borizú körte.</i>
<i>Arabella.</i>	* <i>Bosc kobakja.</i>
<i>Arenberg kolmárja.</i>	<i>Boutoc.</i>
<i>Armin körte.</i>	<i>Bouvier Lóna.</i>
<i>Augustusi szép.</i>	<i>Bójtai vadoncza.</i>
<i>Avranchesi jó Luíz.</i>	<i>Bőtermő körte.</i>

Berezki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1882) 3.

360

6

Brabanti herceg; <i>Duc de Brabant</i> , Brandywine.	Diel vajoncza.
Bremai vajonc; <i>Bremer Butterbirne.</i>	Dillen dékán.
Bremer Friderika.	Dillen tábornagy.
Bretonneau vajoncza.	* Dilly vajoncza.
Broom-Park.	Dingler.
Cacaudièrei izletes.	* Dix.
Canourgues-i körte.	Dones.
* Capiaumont vajoncza.	* Douillard Alexandrina.
Capron orvos; <i>Docteur Capron.</i>	Duhamel vajoncza.
Castelline.	Dumortier kolmárja.
Catillac.	Dussart bergamotja; <i>Bergamotte</i>
* Cécile tengernagy.	<i>Dussart.</i>
Charneu-i izletes.	Dutilleul tábornok; <i>Général Dutilleul.</i>
Chaumonteli vadonc; <i>Besi de Chau-</i>	Ecully szépe; <i>Belle d'Ecully.</i>
<i>montel.</i>	Edward királykörtéje; <i>King Edwards.</i>
Chaumonteli csíkos vadonc; <i>Besi de</i>	* Egri körte.
<i>Chaumontel panaché.</i>	Eliz vajoncza.
Chini jargonel.	Enghieni bronzkörte; <i>Broncée</i>
Clairgeau vajoncza.	<i>d'Enghien.</i>
* Clapp kedvencez.	* Erdői vajonc.
Coloma körtékirálynője; Reine	Erdély szépe.
<i>des poires de Coloma.</i>	Esperen bergamotja; <i>Bergamotte</i>
* Coloma őszi vajoncza.	<i>Esperen.</i>
Columbia.	Esperine.
* Congressus emléke.	* Ezée-i jó.
Courtray-i ananász.	Favrené körtéje.
Cross.	Fehér cukorkörte.
Csatár körte.	Fetel apát kobakja; <i>Celebasse abbé Fetel.</i>
Császár körte.	Flotow kolmárja.
Cserlevelű császárkörte.	Fortunata, <i>Fortunée.</i>
Csíkos Angoulêmei hercegnő; <i>Du-</i>	Frankkörte.
<i>chesse d'Angoulême panaché.</i>	Fulvia; <i>Fulvie Grégoire.</i>
* Csíkos Armin körte.	Gansel bergamotja.
Csíkos császárkörte; <i>Doyenné panaché.</i>	Gaujard vajoncza.
Csíkos, Nemes kolmár; <i>Passe-Colmár</i>	Gellertke; <i>La Serardine.</i>
<i>panaché.</i>	* Giffard vajoncza.
Csíkos Vilmos; <i>Williams panaché.</i>	Glymes-i Lóra.
Dana-féle Hovey; <i>Hovey de Dana.</i>	Goubault vajoncza; <i>Beurre Goubault.</i>
Darmstadti bergamot.	Görbefájú körte; <i>Arbre-courbé.</i>
De Jonghe kolmárja; <i>Colmar de Jonghe.</i>	Graslin.
De Jonghe vadoncza; <i>Besi de Mai.</i>	* Grumkow-i vajonc.
Delehaye alelnök; <i>Vice-président</i>	Guisse Maria.
<i>Delehaye.</i>	Guyot Gyula.
Delfosse vajoncza; <i>Beurre Delfosse.</i>	Haller gróf bordása; <i>Graf Hallers</i>
Delmotte biztos; <i>Commissaire Delmotte.</i>	<i>gerippke Birne.</i>
* Dentler vajoncza.	Hamon vadoncza.
Desportes Endre.	Hardenpont csíkos vajoncza; <i>Beurre</i>
Desportes Ivánné.	<i>d'Hardenpont panaché.</i>
Desportes Mór.	* Hardenpont izletesé.

Bereczki Máté mezőkovácsi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1882) 4.

361

7

<p>Hardenpont kései vajoncza; <i>Beurre Rance.</i></p> <p>* Hardenpont vajoncza. Hardy vajoncza; <i>Beurre Hardy; Selters Butterbirn.</i></p> <p>Hellmann dinnyekörtéje; <i>Hellmanns Melonenbirne.</i></p> <p>Henkel vajoncza; <i>Henkel's Hiver; Bédihers Butterbirn.</i></p> <p>Heyer cukorkörtéje. Hébé.</p> <p>Hildesheimi bergamot. Hollandi korlátnok; <i>Kanzler von Holland.</i></p> <p>Hons érsek; <i>Monseigneur des Hons.</i></p> <p>Hortolés tanár; <i>Professeur Hortolés.</i></p> <p>Hosszu, fehér császárkörte. Hosszúszárú fehérke. Hosszú zöld körte; <i>Longue-Verte.</i></p> <p>Hoyerswerdai zöld. Hó-virág; <i>Fleur de Neige.</i></p> <p>Huntington. Illatos bohóc. Pona körte. Iris; <i>Iris Scégoite.</i></p> <p>* Izambert. Isletes vajonc.</p> <p>* Jodoigne diadala. Jodoigne-i bergamot. Jodoigne-i korai; <i>Précocce de Jodoigne.</i> Jó-Sarolta; <i>Sute Charlotte.</i> Jó-szürke; <i>Sute Graue.</i></p> <p>Jozefina.</p> <p>* Juliusi esperes. Juliusi szines. Karmin körte (hazai).</p> <p>* Keveron bergamotja. Kis Margit. Kis szegfű. Knight fejedelmije. Knight magoncza; <i>Semis de Knight.</i></p> <p>Koninck téli vajoncza. Konyhakerti körte; <i>De Maraise.</i></p> <p>Korai bergamot. Korai pirók; <i>Roussellet hâtin.</i></p> <p>Korai sárga. Kormos császárkörte. Ladé vajoncza; <i>Beurre Ladé.</i></p> <p>Lamorigière tábornok. Lavali Leclerc.</p>	<p>Leclerc Amalia. Lederbogen vajoncza. Lelieur Augustina; <i>Augustine Lelieur.</i> Lentier orvos; <i>Docteur Lentier.</i></p> <p>Lesbre vajoncza. Lesèble bergamotja. Lewis körte.</p> <p>* Liegel téli vajoncza. Lipcsei retek körte. Lovenjouli isletes.</p> <p>* Madame Elisa. Madame Hutin. Mária-Luiza.</p> <p>* Marianna hercegnő. Mars hercegnő. Mas Alexandrina; <i>Alexandrine Mas.</i> Mas elnök; <i>Président Mas.</i></p> <p>Mas-i körte. Mello bárónő; <i>Baronin von Mello.</i></p> <p>Mérode esperese. Millet vajoncza. Monchallard. Montigny-i vadonc; <i>Desi de Montigny.</i></p> <p>Morny herceg.</p> <p>* Motte vadoncza. Muskotályos narancskörte; <i>Muskirte Sommeranzenbirne.</i></p> <p>* Naghin vajoncza. Nagy fügekörte. Nagy vajoncza. Nantesi Maria. Napoleon herceg. Napoleon Savinien.</p> <p>* Napoleon vajoncza. Nélis Borka. Nélis téli körtéje.</p> <p>* Nemes-kolmár. Nemes kraszán. Németnemzeti bergamot; <i>Belle sans pepins; Deutsche national Bergamotte.</i></p> <p>Noisette Lajos. Nyári esperes. Nyárig tartó; <i>La Solstitiale.</i> Nyári nagy bergamot; <i>Grosse Sommerbergamotte.</i></p> <p>* Nyári Kálmánkörte. Nyári Sébastopol. Nyári tojáskörte; <i>Sommer Eierbirn.</i></p>
---	---

Bereczki Máté mezőkövácsházi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1882) 5.

262

Oberdieck kobakja; *Calebasse Oberdieck.*
 Olivier de Serres.
Ontario.
Oswego vajoncza.
Ottrubay pirókja.
Quénot vajoncza.
Őszi bergamot.
Őszi kolmár.
Őszi kurtaszárú,
 Quintinye.
 * *Pap körte.*
Payen vajoncza.
 Pertusati.
 Pettyes töviskörte; *Punktzirter Som-*
merdorn.
Piroska körte.
 * *Pisztráng körte.*
 * *Pringalle* vajoncza; *Beurre Pringalle.*
Puebla.
 Püspök-csemege; *Épiscopale.*
Renetszerű bergamot.
 Robine, *Sommer Robine.*
Rokkantak vadoncza.
Római király.
Rostietzi pirók.
 Saint-ghislain-i körte; *Saint-Ghislain.*
 Saint-waasti vadoncza; *Desi de Saint-*
Waast.
 Somoyeau vajoncza; *Beurre Somoyeau.*
Schönlín téli vajoncza.
 Seckel körtéje; *Seckelsbirn.*
 Sickler frankhölgye; *Sicklers Franz-*
Madame.
Silvangei körte.
Silvester körte.
Six vajoncza.
Spaë vajoncza.
Spoelberg körtéje.
 * *Sterckmans* vajoncza.
Stresai szép.
Stuttgarti pirók.
 Száraz-Marezi; *Martin-sec.*
Szent-mihálynapi.
Szép Julia.

* *Takarék körte.*
 Tavasz jó Luiz, *Louise-bonne de*
printemps.
Társulati esperes.
Társulati vajoncza.
 * *Téli esperes.*
Téli Kálmánkörte.
Thompson.
 Thuerlineckx.
Tongrei körte.
 * *Totleben tábornok.*
 Tongard kobakja; *Calebasse Tongard.*
Toulouse-i kései.
Tournay-i téli.
 * *Tömzsi; Rondelet.*
Treyve-né körtéje.
Tyson.
Udvári tanácsos.
 Uj-Poitau; *Nouveau-Poitau.*
Ulmi vajoncza.
 Vadász körte; *Feire des Chasseurs;*
Jägerbirn.
Vaillant udvarnagy.
Vaisse tanácsos.
Vanderwecken pirókja.
Van Geert vajoncza.
Van Marum kobakja.
Van Mons vajoncza.
 Varenne de Fenille vajoncza; *Beurre*
Varenne de Fenille.
 Vauquelin körtéje; *Saint-Sermain*
Vauquelin.
Verténé körtéje.
Vesztfáli harang.
 * *Vilmos körte.*
 Virgouleuse (a francia).
Volkmarseni körte.
Windsori körte.
Witte János; Jean de Witte.
 Worontzow vajoncza; *Worontzows*
Dulterbirn.
 * *Zéphirin Grégoire.*
 * *Zöld-Magdolna.*

II. Almák:

Adam parménja.
 Amerikai szines, *Fardée d'Amérique.*
Ananász renet.

Angol királyi alma; *Royale d'An-*
gleterre.
Antal főherceg.

363

9

<p>Anyóka fontos; <i>Hausmützerchen.</i></p> <p>* <i>Api.</i> Aranysárga aranka; <i>Soldguldzerling.</i></p> <p>* <i>Aranyszövet.</i> <i>Asztrakáni fehér.</i></p> <p>* <i>Asztrakáni piros.</i> <i>Azéri ai anissalma.</i></p> <p>* <i>Baldwin.</i></p> <p>* <i>Balogh renetje.</i></p> <p>* <i>Baraczkpiros.</i></p> <p><i>Batul.</i></p> <p>* <i>Bauman renetje.</i> <i>Baxter parmenja.</i> Bánfy Pál.</p> <p><i>Beeki csikos rambúr.</i> Belga gránátrenet; <i>Belgische Granat-Reinette.</i></p> <p><i>Belliss magoncza.</i> Berlini alma; <i>Berliner Schafsnase.</i> Bernát herczeg; <i>Herczog Bernhard.</i></p> <p><i>Betti.</i></p> <p>* <i>Biborpiros agátalma;</i> <i>Purpurothet Agatapfel.</i></p> <p><i>Bihoreli renet.</i></p> <p>* <i>Birsataku téli.</i></p> <p><i>Blenheimi renet.</i></p> <p><i>Boiken alma.</i> Boisbunel kalvilja; <i>Calville Boisbunel.</i> Bonum. Borovitsky.</p> <p><i>Borsos alma.</i> Boskoop szép; <i>Belle de Boskoop.</i></p> <p>* <i>Bournay-i fehér.</i> <i>Bödiker aranyrenetje.</i> Bödiker vadoncza; <i>Bödikers Wildling.</i> Braunau rozmarin; <i>Braunauer Rosenapfel.</i></p> <p><i>Bredai renet.</i> Bullock pepinje; <i>Bullocks Pepping.</i> Burchard renetje; <i>Burchards Reinette.</i></p> <p>* <i>Canadai renet.</i> Canadai csikos renet; <i>Gestreifte Reinette von Canada.</i> Canadai kormos renet; <i>Straue Reinette von Canada.</i> Canterbury.</p> <p>* <i>Casseli nagy renet.</i> Cellini.</p> <p><i>Champagnei renet.</i></p> <p>* <i>Cludius masánczkija.</i></p>	<p><i>Cludius őszi almája.</i> Coe aranycsepp almája; <i>Soutte D'or de Coë.</i> Cornwallis-i szegfű alma; <i>Cornwalliser Nelkenapfel.</i></p> <p>* <i>Coulon renetje.</i> <i>Court of Wick.</i></p> <p>* <i>Cseh rózsaaalma.</i> Cseresznye alma; (befőzni való.) <i>Csillagos piros renet.</i></p> <p><i>Csikos Beaufin.</i> Cuzy renetje; <i>Reinette de Cuzy.</i></p> <p><i>Danczigi bordás.</i></p> <p><i>Daru alma.</i></p> <p><i>Dietzi aranyrenet.</i></p> <p>* <i>Dietzi mandularenet;</i> <i>Dietzer Mandel-Reinette.</i></p> <p>* <i>Downtoni pepin.</i> <i>Duquesne pepinje.</i></p> <p><i>Édes vadalma.</i></p> <p><i>Engelbergi.</i> Etlin renetje; <i>Etlins Reinette.</i> Fehér pogácsa (hazai).</p> <p><i>Fehér tafota.</i> Fejedelmi alma; <i>Prinzenapfel.</i></p> <p><i>Fényes renet.</i> Fényesházi rózsaaalma; (hazai).</p> <p><i>Fittinghof renetje.</i> Floriani rózsaaalma; <i>Florianer Rosenapfel.</i> Focke renetje; <i>Focke's Reinette.</i></p> <p><i>Fraas nyári kalvilja.</i> Francia herczegnő; <i>Princesse-Noble des Chartreux.</i> Fremy.</p> <p><i>Fromm renetje.</i></p> <p><i>Fűszeres renet.</i> Garibaldi kalvil; <i>Calville Garibaldi.</i></p> <p>* <i>Güsdonki renet.</i> <i>Gravensteini.</i> Gravensteini piros; <i>Rother Gravensteiner.</i></p> <p><i>Gubeni alma.</i></p> <p><i>Guelton.</i></p> <p><i>Gyengehéju kis renet.</i></p> <p><i>Gyógyi alma.</i> Hagymaalakú masánczki; <i>Swiebel-Borsdorfer.</i></p> <p>* <i>Hartwig őszi almája;</i> <i>Hartwigs Herbstapfel.</i></p> <p><i>Havasi fürtös.</i></p>
--	--

2

Bereczki Máté mezőkövácsházi gyümölcsstelepének katalógusa (1882) 7.

- Herczeg Batthyáni rambár.**
Herweg renetje; Herwegs Reinette.
Hodenberg renetje; von Hodenbergs Reinette.
- Hosszúcsíkos kalvil.**
Hosszúszárú kis alma.
Hosszú zöld aranka.
Hó-kalvil; Schneekalvil.
Hubbardstoni páratlan.
Hughe aranypepinje; Hugh's Goldpepping.
Husvétli piros kalvil; Rother Oster-Calvill.
- * **Jacquin almája.**
* **Jász vadóka.**
* **Jersey király.**
Jonathan.
* Kaupangi alma; Kaupanger.
* **Kew-i izletes.**
* **Királyi kurtaszáru.**
Kórodai renet.
* **König fleini almája.**
Langton páratlana; Langton's Senzergleichen.
Lebel Jakab.
Legizletesb.
Londoni pepin.
Longville magoncza; Longville's Sämling.
- * **Lorio magoncza.**
* **Lothringi renet.**
Lucas renetje; Lucas Reinette.
* **Madérai renet;** Reinette de Madère.
Magyar rozmarin; Ungarischer Rosmarinapfel.
Magyar tányéralma.
Marosszéki piros páris.
* **Masanczki alma.**
Mauss renetje; Mauss Reinette.
Mádai kormos.
Mihalfy pepinje.
Millet csörgője; Millets Schletterapfel.
Mosolygó.
* **Multhaupt renetje.**
* **Muskotály renet.**
Müller Emilia.
Nagy arany pepin.
Narancs alma.
Neel renetje; Neels Reinette (Dornhaat).
- Nemes arany alma.**
Nemes cseh; Edel-Böhmmer.
Nemes herczegnő.
Nemes renet.
Nemes Sóvári (hazai).
Német arany pepin.
* Nostiz gróf; Graf Nostiz.
Nyári fűszeres; Sommer-Simmentapfel.
Nyári csíkos fűszeres; Sommer-Simmentapfel.
Nyári daru; (hazai).
* **Nyári fontos.**
Nyári parmén.
Nyári piros kalvil.
Nyári szegfűalma.
* **Nyári tarka pepin.**
Nyugat szépe; Schöner aus Westland.
* **Oberdieck galambkája.**
* **Oberdieck renetje.**
Oehlkofeni pepin; Oehlkofers Pepping.
Orbai alma.
Orleansi renet.
Őszi csíkos Kalvil; Gestreifter Herbst-Calvill.
* **Őszi kormos renet.**
Őszi piros Kalvil; Rother Herbst-Calvill.
Őszi piros renet.
* **Parker pepinje.**
Pázmán alma.
Pétery Károly (magoncza).
Petrovay magoncza (hazai).
Pettyes aranyalma.
Piros ananász; Rother Ananas.
Piros barát alma.
* **Piros bibornok.**
Piros csörgő alma; Rother Rassel-Apfel.
Pompheia renetje; Pompheia's Reinette.
Ponyik alma.
Portugalli kormos renet; Graue Portugisische Reinette.
* **Pusztai sárga.**
Ravaillac.
Régibb császári alma; Impériale ancienne.
* **Ribston pepin.**
Római csíkos.
Rózsa-kalvil; Calville rose.

Bereczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1882) 8.

- * Rózsa pepin.**
Rudolph masanczkija; *Rudolph's Zwischensdortzer.*
- Saint-sauveur-i kalvil.**
Sándor czár; *Kaiser Alexander.*
- Sárga ánisz-alma.**
Sárga-Bellefleur.
- * Schmidberger piros renetje.**
Schönbrunni renet.
Scipio renetje; *Scipio's Reinette.*
- * Sikulai.**
Sinopei sárga; *Sazy Sinap.*
- * Skarlátpiros parmén.**
Skarlátpiros páratlan.
Sorgvlieti renet; *Reinette von Sorgvliet.*
Spanyol pepin; *Spanischer Pepping.*
- * Spitzenburg Ezóp.**
Sturmeri pepin.
Szász pap alma.
Szövetségi parmén; *Staaten-Parmäne.*
- Szűzpiros alma.**
- * Téli arany parmén.**
Téli esikos renet.
- Téli ezitromalma; *Winter Citronen-Apfel.*
- * Téli fehér kalvil.**
Téli piros galambka; *Rothe Winter-Taubenapfel.*
Téli piros parmén; *Rothe Winter-parmäne.*
- * Téli piros pogácsa.**
Tournay-i aranyalma.
Tournay-i kurtaszárú.
- * Török-Bálint.**
Törpe renet; *Zwergreinette.*
- Tulipan kalvil.**
Vandenabeele.
- Van der Laan aranyrenetje.**
Véralma; *Purpurrother Cousinet.*
Virginiai rózsaaalma; *Virginischer Rosenapfel.*
- * Wagener almája.**
Weilburgi alma; *Weilburger.*
- Wellington.**
- * Welteni Jansen.**
Wilkenburgi rózsaaalma.
Wood zöld almája.

III. Szilvák:

- * Althann ringlója.**
Attetsző ringló.
Augusztusi kökényszilva (hazai).
- Barack szilva.**
Barna Lúiz.
Bazalicza szilvája; *Bazalicza's Zwetsche.*
Beni-detto.
Besztercei muskotály (hazai).
- Biondeck korai szilvája.**
Bohn mirabellája.
Bose piros szilvája; *von Bose's rothe Zwetsche.*
- Braunau kajszinszerű.**
Bryanston ringlója; *Reine-Claude Bryanston.*
- Buchner király szilvája.**
Burdett Angelina.
Cataloni szilva.
Chalons-i kései.
- * Cochet szilvája.**
Coë aranysepp-szilvája.
Columbia.
- Cooper nagy szilvája.**
Csucusos szilva.
Decaisne szilva.
Denniston piros szilvája.
Egger Gusztáv.
Englebert herczeg.
Esperen aranyzilvája.
Fehér császárnő.
Fehér diapré; *Weisse Diapré.*
Fehér királynő.
Finom-jó; *Fine-bonté.*
Flotow mirabellája.
Franzia narancsszilva.
Frankfurti szilva.
Freundenbergi korai; *Freundenberger Frühpflaume.*
Fulton szilva.
Gisborne szilvája.
Gondini szilva.
Gömöri nyakas (hazai).
Haffner őszi szilvája; *Haffners Herbst-Pflaume.*
Hartwiss sárga szilvája.

12

<p>366</p> <p>Hegyes szilva; <i>Spitzzwetsche</i>. Hermnhausei nagy mirabella. <i>Hlubeck kajszin szilvája.</i> Hosszú kék damaskusi. <i>Isabella.</i> Jefferson. Jeruzsálemi kék. Jodoignei ringló. Juliusi zöld ringló. Kék diapré. Kék tojás szilva; <i>Blaue Eierpflaume</i>. Kései mirabella. Kései muskotály. Kirke szilvája. Korai kajszin szilva. Korai kedvencz. Korai nemes. Korai termékeny. Korai zöld. Lawrence ringlója. Lepine. Letricourt szilvája; <i>Quetsche de Letricourt</i>. Liegel ikerszilvája. Löweni szép; <i>Schöne von Löwen</i>. Lucas királyszilvája. Mainzi korai; <i>Mainzer Frühzwetsche</i>. Majlandi császár. Margit szilvája (magonczom). Marmarosi nyakas. Mas császára; <i>Empereur de Mas</i>. Mangeroni szilva; <i>Damascene von Mangeron</i>. Meroldt ringlója. Monfort. Nagy cukor szilva; <i>Grosse Zuckerzwetsche</i>. Narancs szilva.</p>	<p>Normanni perdrigon. Octoberi violaszínű. * Olasz kék. Olasz zöld. Oullinsi ringló. Őszi ringló; <i>Reine-Claude d'automne</i>. Piros cseresznye szilva; <i>Rothé Hirschi-Pflaume</i>. Piros tojásszilva. Piros Washington. Pond magoncza. Prince piros ringlója; <i>Prince's rothe Reineclaudé</i>. Rademaekers. Reitzensteini sárga. Royer kajszin szilvája. Sárga kajszin szilva. Sárga mirabella. Sárga uri szilva. Smith uri szilvája. Sötétkék tojás szilva. Späth Anna. Szent-Katalin; <i>Sainte-Catherine</i>. Szivalakú cseresznye szilva. Tarka perdrigon. Van Mons piros szilvája; <i>Van Mons Königsplafume</i>. Victoria királynő. Violaszínű császárnő. Violaszínű király szilva; <i>Violette Königsplafume</i>. Violaszínű korai perdrigon. Violaszínű ringló. Walesi herceg. Wangenheim korai szilvája. Washington. Zöld ringló; <i>Grosse Reineclaudé</i>.</p>
--	--

IV. Cseresznyék:

<p>* Baltavári (az Entz-féle, fekete). * Bordan halyagja; <i>Bordans Herz-Hirsche</i>. Coburgi korai fekete; <i>Coburger Mainz-Herzhirsche</i>. Dönnissen sárga ropogósa; <i>Dönnissens gelbe Hoxpohlhirsche</i>. Elton; <i>Elton Hirsche</i>. Fromm halyagja; <i>Fromms Herz-Hirsche</i>.</p>	<p><i>Germersdorfer grosse Hirsche</i>. * Heintzen korai cseresznyéje; <i>Heintzens frühe Herzhirsche</i>. Krüger halyagja; <i>Krügers Herz-Hirsche</i>. Marienhöhe-i szép; <i>Schöne von Marienhöhe</i>. * Mückebergi nagy; <i>Mückeberger grosse Hirsche</i>.</p>
---	---

Berczki Máté mezőkovácsházi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1882) 10.

Villeneuve halyagja; *Quigne Ville-neuve.* | * Zeisbergi cseresznye; *Zeisbergische Kirsche.*

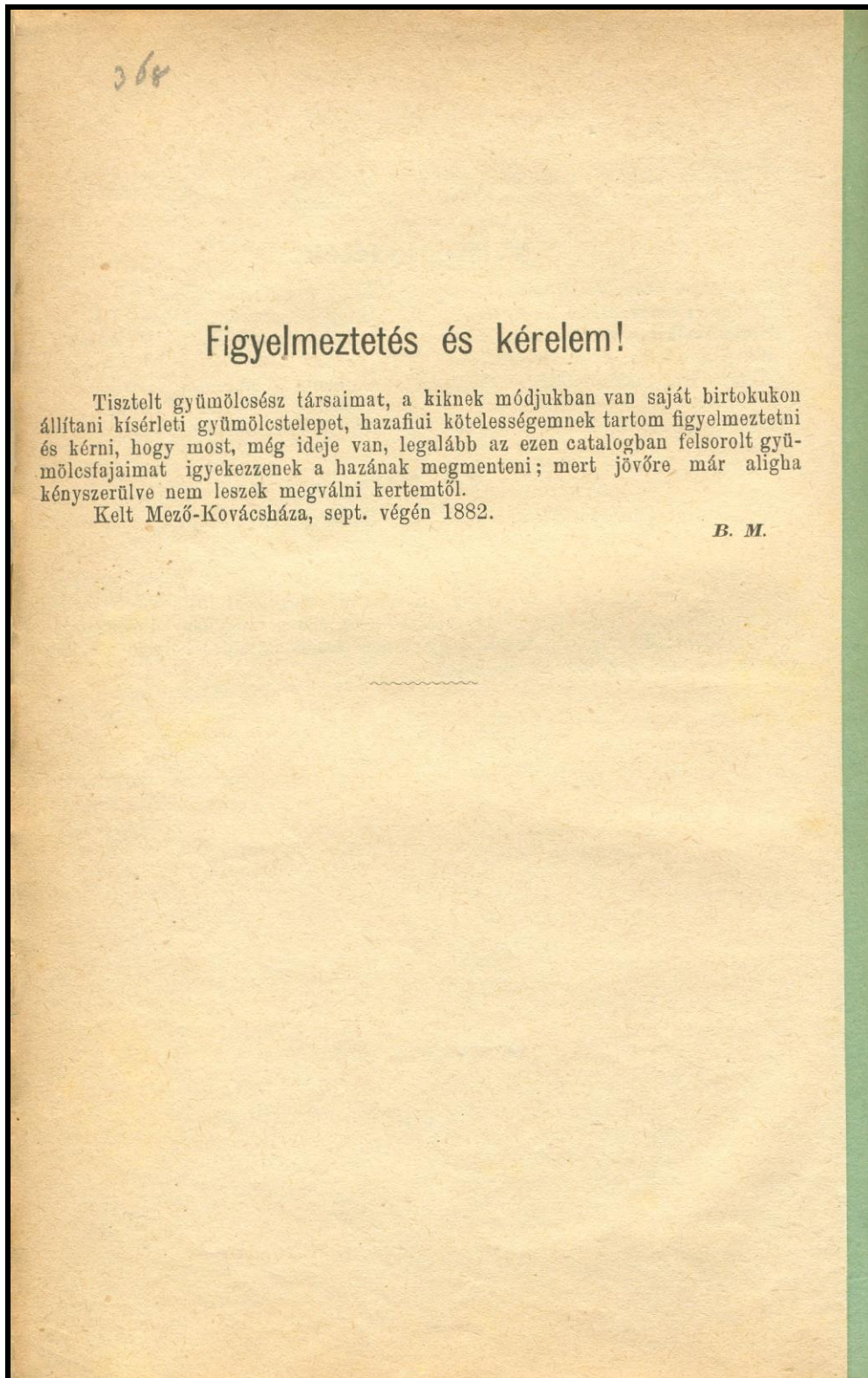
V. Meggyfélék:

* Chatenay-i szép; <i>Belle de Chatenay.</i>	Nagy gobet; <i>Gros-Gobet.</i>
Eugénia; <i>Impératrice Eugénie.</i>	Oignies-i apatnő; <i>Abbesse d'Oignies.</i>
* Hortensia királynő; <i>Reine Hortense.</i>	Orániai piros; <i>Rothé Oranien Kirsche.</i>
Kései amarella; <i>Amarelle tardive.</i>	Ostheimi; <i>Ostheimer Weichsel.</i>
Korai Hortensia; <i>Reine Hortense hâtive.</i>	Planchoury; <i>Cerise de Planchoury.</i>
* Lőweni korai; <i>Hâtive de Louvain.</i>	Váltva érő; <i>Folger-Kirsche.</i>

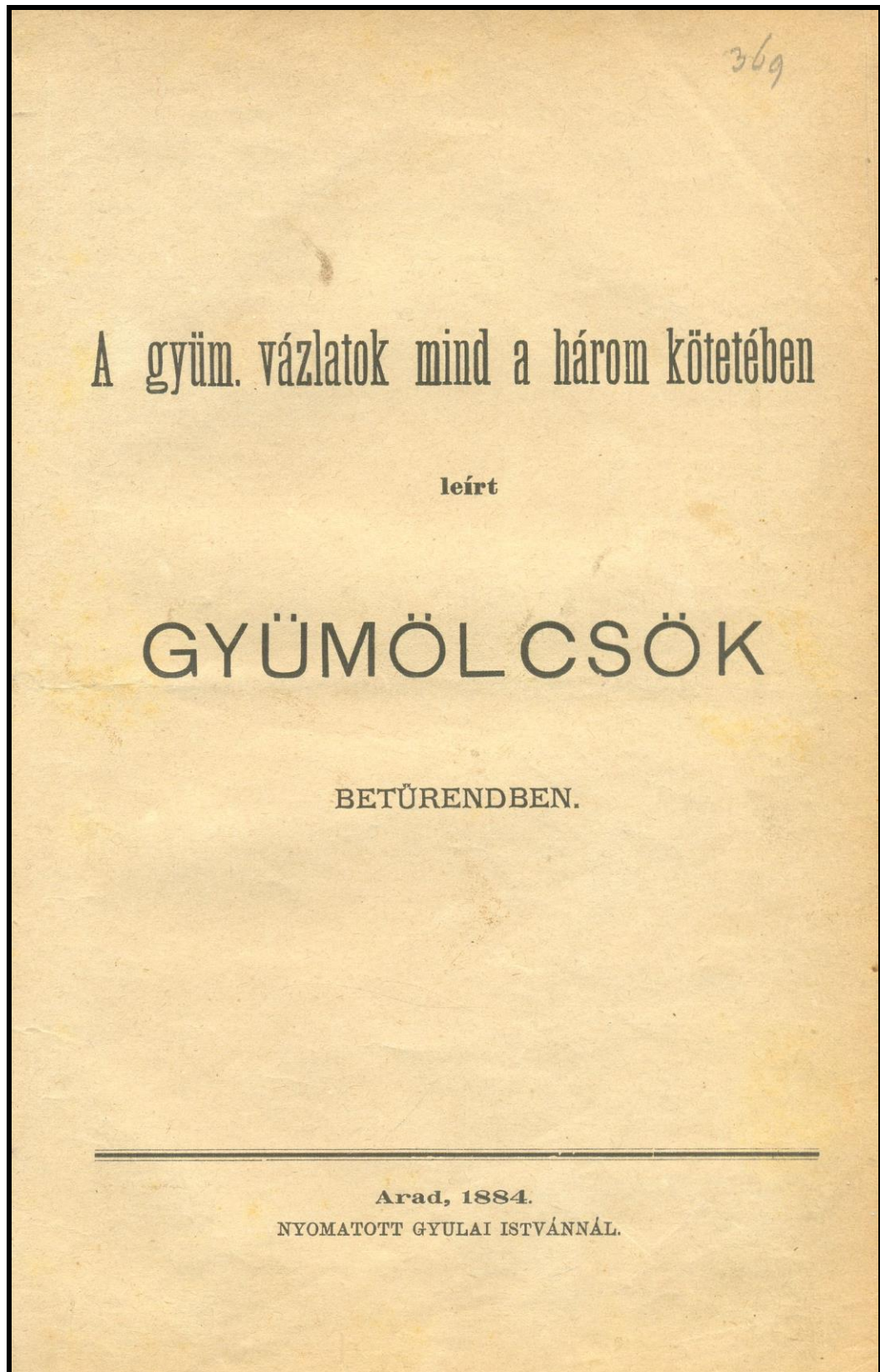
VI. Birs:

Metzi birs; *Metzer Quitte.* | Portugalli birs; *Portugiesische Quitte.*

Utójegyzet. A törpefák alanyául alkalmas doucin- és paradicsomalma fajokról is van egy kevés készletem. Kivánatra ezekből is juttathatok tisztelt megrendelőimnek egy-két gyökeres vesszőt azon árban, melyben ojtóvesszőimet számítandom: de nagyobb mennyiséggel, nem levén alkalmas helyem a szaporításra, — senkinek sem szolgálhatok.

Bereczki Máté mezőkovácsi gyümölcsstelepeinek katalógusa (1882) 12.

A Gyümölcsészeti vázlatok 3. kötetében szereplő betűrendes tárgymutató az 1-3. kötet gyümölcseihez, Dörgő Dániel kézírásos megjegyzéseivel (1884)

*a mely gyümölcs neveket után szám van írva, az, azé kéni,
hogy, az 1885-ik év szept. hónapjában a németországi
Königsbergben a németországi Kertészeti Társaság
közgyűlésén először híreztették. St.*

I. Körték:

	Kötet sz.	Lapszám		Kötet sz.	Lapszám
190. *) Adelajda	2	221	207. Boisselot Fortunátája	3	191
*102. Affre érsek	2	43	*129. Boldogassz. vajoncza	2	99
124. Aglaë Grégoire	2	89	189. Bollvilleri vajonc	2	219
200. Agricola	3	177	28. Bordeauxi hercegnő	1	239
201. Alençoni esperes	3	179	78. Borízú körte	1	339
148. Alençoni füge	2	137	* 55. Bosc kobakja	1	293
109. Almaalaku körte	2	57	101. Boutoc körte	2	41
197. Alost grófnő	3	171	130. Bouvier Lóna	2	101
*198. Amanlis vajoncza	3	173	*131. Bőjti vadonc	2	103
* 1. Ananász körte	1	185	5. Bő-termő körte	1	193
2. Angelina	1	187	208. Brabanti herceg	3	193
199. Angevine-i szép	3	175	98. Brandywine	2	35
125. Angol vajonc	2	91	204. Brémai vajonc	3	185
* 3. Angoulêmei hgnő	1	189	114. Bremer Friderika	2	69
93. Anjou-i jó	2	25	171. Bretonneau vajoncza	2	183
*126. Arenberg kolmárja	2	93	206. Bronzos vajonc	3	189
25. Armin körte	1	233	121. Cocaudière-i ízletes	2	83
127. Augustusi szép	2	95	132. Canourgues-i körte	2	105
* 57. Avranches-i jó Luiz	1	297	133. Capiaumont vajoncza	2	107
202. Árva kolmár	3	181	211. Capron orvos	3	199
4. Baguet vajoncza	1	191	212. Castelline	3	201
* 59. Baraczk körte	1	301	174. Cécile tengernagy	2	189
191. Bavay Zsuszka	2	223	*134. Charneu-i ízletes	2	109
*128. Berckmans vajoncza	2	97	92. Chini jargonel	2	23
97. Berry hercegnő	2	33	* 85. Clairgeau vajoncza	2	9
193. Bihoreli vajonc	2	227	*117. Clapp kedvence	2	75
205. Bivort Emilia	3	187	210. Coloma körte kir.-nője	3	197
188. Bivort Henrik	2	217	135. Coloma őszi vajoncza	2	111
62. Bivort pirókja	1	307	136. Columbia	2	113
203. Bivort Sándor	3	183	* 64. Congressus emléke	1	311
*155. Boisbunel kobakja	2	151	* 49. Courtray-i ananász	1	263

* Jegyzet. A gyümölcs neve elébe tett szám jelenti azon sorszámot, mely alatt az illető gyümölcs munkámban leírva van.

A Gyümölcsészeti vázlatok 3. kötetében szereplő betűrendes tárgymutató (1884) 2.

372

4

		Kötet sz.	Lapszám			Kötet ss.	Lapszám
<i>csalós kőrte 9</i>							
*103	Cross	2	45	* 42.	Giffard vajoncza	1	267
*137.	Csatár körte	2	115	187.	Glymes-i Lóra	2	215
* 31.	Császár körte	1	245	226.	Goubault esperese	3	229
32.	Cserlevelű császárkörte	1	247	227.	Grégoire Lajos	3	231
26.	Csikos Armin	1	235	* 50.	Grumkowi vajonc	1	283
209.	Cuerne-i vajonc	3	195	53.	Guisse Mária	1	289
213.	Dana-féle Hovey	3	203	196	Guyot Gyula	2	233
106.	Darmstadti bergamot	2	51	228.	Gyengehéju nyári	3	233
219.	De Jonhge vadoncza	3	215	90.	Hamon vadoncza	2	19
214.	Delfosse vajoncza	3	205	* 6	Hardenpont ízletes	1	195
217.	Delmotte biztos	3	211	230.	Hardeipont kései vajoncza.	3	237
65.	Dentler vajoncza	1	313	39.	Hardenpont vajoncza	1	261
119.	Desportes Endre	2	79	231.	Hardy vajoncza	3	239
138.	Desportes Ivánnő	2	117	7.	Heyer cukorkörtéje	1	197
105.	Desportes Mór	2	49	184.	Hildesheimi bergamot	2	209
30.	Diel vajoncza	1	243	235.	Hollandi korlátnok	3	247
139.	Dillen dékán	2	119	234	Hortolés tanár	3	245
186.	Dillen tábornagy	2	215	232.	Horváth fügekörtéje	3	241
116.	Dilly vajoncza	2	73	142.	Hosszú fehér császárkörte	2	125
218.	Dix	3	213	123.	Hosszúsáru fehérke	2	87
220.	Dones	3	217	27.	Hoyerswerdai zöld	1	237
* 44.	Douillard Alexandra	1	271	233.	Hó-virág	3	243
* 95.	Duhamel vajoncza	2	29	185.	Huntington	2	211
175.	Dumortier kolmárja	2	191	143.	Illatos bohóc	2	127
215.	Dussart bergamotja	3	207	*151.	Iona körte	2	148
216.	Duilleul tábornok	3	209	* 49.	Izambert	1	261
222.	Edward királykörtéje	3	221	*144.	Izletes vajonc	2	129
*110.	Egri körte	2	59	9.	Jodoignei bergamot	1	201
* 96.	Eliz vajoncza	2	31	* 76.	Jodoigne diadala	1	335
* 24.	Erdei vajonc	1	231	230.	Jodoignei korai	3	249
66.	Erdély szépe	1	315	192.	Jozefina	2	225
*221.	Esperen bergamotja	3	219	* 35.	Juliusi esperes	1	253
60.	Esperine	1	303	12.	Juliusi színes	1	207
47.	Ezée-i jó körte	1	277	* 87.	Keveron bergamotja	2	13
*118.	Favrené körtéje	2	77	238.	Kis fehérke	3	253
140.	Fehér cukorkörte	2	121	* 88.	Kis Margit	2	15
224.	Fétel apát kobakja	3	225	* 14.	Kis szegfű	1	211
75.	Flotow kolmárja	1	333	52.	Knight fejedelmije	1	287
223.	Fontenay-i körte	3	223	* 41.	Koninck téli vajoncza	1	265
141.	Frank körte	2	123	237.	Konyhakerti körte	3	251
225.	Froyennes-i ízletes	3	227	82.	Korai bergamot	2	3
194.	Ganssel bergamotja	2	229	11.	Korai sárga	1	215
89.	Gaujard vajoncza	2	17	145.	Kormos császár körte	2	131
229.	Gellértke	3	235				

A Gyümölcsészeti vázlatok 3. kötetében szereplő betűrendes tárgymutató (1884) 3.

	Kötet sz.	Lapszám		Kötet sz.	Lapszám
112. Lamoricière tábornok	2	65	*247. Nyári kobak körte	3	271
182. Lavalé Leclerc	2	205	* 91. Nyári sébastopol	2	21
15. Leclerc Amália	1	213	250. Oberdieck kobakja	3	277
239. Leclerc Angelika	3	255	249. Olivér	3	275
146. Lederbogen vajoncza	2	133	156. Ontario	2	153
147. Lesbre vajoncza	2	135	56. Oswegói vajoncza	1	295
149. Lesèble bergamotja	2	139	*150. Ottrubay pirókja	3	141
153. Lewis körte	2	147	* 68. Oudinot vajoncza	1	319
17. Liegel téli vajoncza	1	217	181. Őszi bergamot	2	203
* 16. Lipcsei retekörte	1	215	10. Őszi kolmár	1	203
*120. Lovenjouli ízletes	2	81	83. Őszi kurtaszárú	2	5
* 72. Madame Elisa	1	327	252. Palkonyai cukorkörte	3	281
195. Madame Hutin	2	231	*107. Pap körte	2	53
54. Mária Luiza	1	291	*108. Payen vajoncza	2	55
* 18. Marianna hercegnő	1	219	251. Pertusati	3	279
80. Mars hercegnő	1	343	* 70. Piroska körte	1	323
242. Mas Alexandrina	3	261	* 43. Pisztráng körte	1	269
74. Mas-i körte	1	331	254. Pringalle vajoncza	3	285
69. Merode esperese	1	321	253. Priou	3	283
240. Merriam	3	257	157. Puebla	2	155
79. Millet vajoncza	1	341	256. Quesso nyári vadoncza	3	289
243. Mondelle	3	263	255. Quintinye	3	287
183. Morny herceg	2	207	84. Renetszerü bergamot	2	7
* 37. Motte vadoncza	1	257	257. Rey Leo	3	291
241. Muskotályos narancs körte	3	259	259. Rökkantak kolmárja	3	295
170. Naghin vajoncza	2	181	178. Rökkantak vadoncza	2	197
152. Nagy füge körte	2	145	99. Rostietzi pirok	2	37
* 81. Nagy vajoncza	2	1	258. Royer Agost	3	293
180. Nantesi Mária	2	201	122. Római király	2	85
271. Nantesi vajoncza	3	319	260. Saint-amandi vajoncza	3	297
154. Napoleon herceg	2	149	261. Saint-ghislain-i körte	3	299
172. Napoleon Savinien	2	185	160. Schönlin téli vajoncza	2	161
* 34. Napoleon vajoncza	1	251	263. Sickler frankhölgye	3	303
244. Nánási korai	3	265	158. Silvangeti körte	2	157
36. Nemes kolmár	1	255	* 179. Silvester körte	2	199
*111. Nemes kraszán	2	63	* 58. Six vajoncza	1	299
113. Nélis Borka	2	67	161. Spaë vajoncza	2	163
245. Nélis tudor	3	267	159. Spoelberg körtéje	2	159
* 8. Nélis téli körtéje	1	199	* 48. Sterckmans vajoncza	1	279
248. Német nemz. bergam.	3	273	162. Strésai szép	2	165
94. Noisette Lajos	2	27	* 61. Stuttgarti pirok	1	305
246. Nyári cukorkörte	3	269	262. Száraz-Marczi	3	301
51. Nyári esperes	1	285	163. Szentmihálynap	2	167
45. Nyári Kálmán körte	1	273	* 77. Szép Julia	1	337
			19. Takarékos körte	1	221

Nina - - 4

A Gyümölcsészeti vázlatok 3. kötetében szereplő betűrendes tárgymutató (1884) 4.

374

6

	Kötet sz.	Lapszám		Kötet sz.	Lapszám
*164. ~~X~~ Társulati esperes	29	2 169	20. Vaillant udvarnagy	1	223
165. ~~X~~ Társulati vajonc	29	2 171	176. Vaisse tanácsos	2	193
* 33. Téli esperes	1	249	13. Vanderwecken pirokja	1	209
104. Téli Kálmán körte	2	47	67. Van Geert vajoncza	1	317
*167. Thompson	2	175	*115. Van Marum kobakja	2	71
* 29. Tongrei körte	1	241	168. Van Mons vajoncza	2	177
* 71. Totleben tábornok	1	325	269. Varenne de Fenille vajoncza	3	315
264. Tougard kobakja	3	305	268. Vauquelin körtéje	3	313
173. Toulouse-i kései	2	187	73. ~~X~~ Verténé körtéje	19	329
* 63. Tournay-i téli	11	309	21. Vesztfáli harangkörte	1	225
*266. Tömzsi	3	309	* 38. Vilmos körte	1	259
*166. Treyve-né	2	173	177. Volkmarseni körte	2	195
265. Tuerlinckx	3	307	169. Windsori körte	2	179
100. Tyson	2	39	270. Worontzow vajoncza	3	317
22. ~~X~~ Udvari tanácsos	29	1 227	* 46. Zéphirin Grégoire	1	275
267. Uj-Poiteau	3	311	* 86. Zöld Magdolna	2	11
* 23. Ulmi vajonc	1	229			

A Gyümölcsészeti vázlatok 3. kötetében szereplő betűrendes tárgymutató (1884) 5.

II. Almák:

	Kött. sz.	Lapszám		Kött. sz.	Lapszám
21. Adám parménja	1	385	*108. Betti	2	337
214. Alantalma	3	481	198. Biborpiros agátalma	3	449
215. Amerikai parmén	3	483	61. Bihoreli renet	2	243
212. Amerikai színes	3	477	121. Birsalaku téli	2	363
* 79. Ananász renet	2	279	118. Blenheimi renet	2	357
213. Angol király	3	479	35. Boiken alma	1	413
* 91. Antal főherceg	2	303	199. Boisbunel kalvilja	3	451
210. Anyóka fontos	3	473	196. Bonum	3	445
99. Api	2	319	197. Borowitsky	3	447
*103. Aranyszövet	2	327	70. Borsos alma	2	261
27. Asztrakáni fehér	1	397	192. Boskoopi szép	3	437
* 28. Asztrakáni piros	1	399	97. Bournay-i fehér	2	315
211. Áttetsző sárga	3	475	102. Bödiker aranyrenetje	2	325
50. Azeroli ánizsalma	1	443	193. Bödiker vadoncza	3	439
* 96. Baldwin	2	313	190. Brabanti hercegnő	3	433
113. Balogh renetje	2	347	191. Braunau-i rozmarin	3	435
32. Baraczkpiros alma	1	407	* 13. Brédai renet	1	369
208. Barbaria	3	469	188. Bullock pepinje	3	429
87. Batul	2	295	* 5. Canadai renet	1	353
* 30. Bauman renetje	1	403	*189. Canterbury alma	3	431
114. Baxter parménja	2	349	* 63. Casseli nagy renet	2	247
186. Bánffy Pál	3	425	67. Champagnai renet	2	255
*107. Beeki csikos rambur	2	335	* 88. Cludius masánczkija	2	297
209. Belga gránát renet	3	471	* 29. Cludius őszi almája	1	401
*101. Belliss magoncza	2	323	184. Coë aranyceppje	3	421
206. Ben-Davis	3	465	185. Cornwallisi zamatos	3	423
177. Beregi sóvári	3	407	* 42. Coulon renetje	1	427
*207. Bernát herceg	3	467	*115. Court of Wick	2	351

A Gyümölcsészeti vázlatok 3. kötetében szereplő betűrendes tárgymutató (1884) 6.

376.

gyümölcsök 5

	Kötet sz.	Lapszám		Kötet sz.	Lapszám
49. Cseh rózsaalma	1	441	167. Hó kalvil	3	387
24. Csillagos piros renet	1	391*	64. Hubbardstoni pá-		
37. Csíkos Beaufin	1	417	ratlan	2	249
14. Danczigi bordás	1	371	164. Hughe arany pepinje	2	381
* 39. Darualma - 27	1	421	165. Husvétii piros kalvil	3	383
117. Dietzi aranyrenet	2	355	33. Jacquin almája	1	409
182. Dietzi mandularenet	3	417	130. Jász vadóka	2	381
183. Doué-i renet	3	419	110. Jersey királyalma	2	341
* 15. Downtoni pepin	1	373	162. Jolánka	3	377
* 34x Duquesne pepinje 27	1	411*	* 95x Jonathan <i>gyümölcs 25</i>	2	311
111. Engelbergi	2	343	160. Kaupangi alma	3	373
181. Entz-féle rozmarin	3	415	202. Keményke pepin	3	457
180. Etlin-renetje	3	413	161. Kenti fehér pepin	3	375
68x Édes vadalma - 10	2	257*	* 16. Kew-i ízletes	1	375
* 83. Fehér tafota	2	287	135. Kék muskotály	3	323
178. Fényesházi rózsaalma	3	409*	* 10. Királyi kurtaszáru	1	363
74. Fényes renet	2	269*	* 105. Kórodai renet	2	331
76. Fittinghof renetje	2	273*	* 119. König fleini almája	2	359
179. Floriani rózsaalma	3	411	53. Lebel Jakab	1	449
174. Focke renetje - 5	3	401	133. Legízletesb	2	387
65. Fraas nyári kalvilja	2	251*	* 44. Londoni pepin	1	431
175. Fremy	3	403*	* 132. Lorio magoncza	2	385
62. Fromm-renetje	2	242	112. Lothringi renet	2	345
72. Fűszeres renet	2	265	200. Magyar kormos renet	3	453
* 120. Gäsdonki renet	2	361	134. Magyar rozmarin	3	321
172. Grange aranypepinje	3	397	58. Magyar tányéralma	2	237
4. Gravensteini alma	1	351	136. Markodi alma	3	325
173. Grignoni alma	3	399	89. Marósszéki piros		
127. Gubeni alma	2	127	páris	2	299
* 60. Guelton	2	241*	* 12. Masánczki-alma	1	367
80. Gyengehéju kis renet	2	281	137. Mauss-renetje	3	327
93. Gyógyi alma	2	307*	* 57. Mádai kormos	2	235
170. Hagymaalaku ma-			* 19x Mihály-pepinje 19	1	381
sánczki	3	393	158. Moldvai alma	3	369
171. Harbert-renetje	3	395	187. Mosolygó	3	427
168. Hartwig őszi almája	3	389*	* 51. Multhaupt-renetje	1	445
122. Havasi fürtös	2	365*	* 3x Muskotály renet 19	1	349
71. Herczeg Batthyáni			* 90. Müller Emilia	2	301
rambur	2	263*	* 131. Nagy aranypepin	2	383
203. Herweg-renetje	3	459	123. Narancs-alma	2	367
169. Hodenberg-renetje	3	391	159. Neel-renetje	3	371
* 52. Hosszúcsíkos kalvil	1	447	98. Nemes arany alma	2	317
109. Hosszúszáru kis alma	2	339	125. Nemes herczegnő	2	371
69. Hosszú zöld aranka	2	259	217. Nemes pepin	3	487
166. Hoyai aranyrenet	3	385	36. Nemes renet	1	415

A Gyümölcsészeti vázlatok 3. kötetében szereplő betűrendes tárgymutató (1884) 7.

	Kötet sz.	Lapszám		Kötet sz.	Lapszám
176. Nemes sóvári	3	405	78. Schönbruni renet	6	2 277
66. Német aranyepin	2	253	149. Scipio renetje	3	351
156. Northern Spy	3	365	11. Sikulai alma	1	365
157. Nostiz gróf	3	367	146. Simonffy piros	3	345
201x Nyári daru - - 34	3	455	43. Skarlátpiros parmén	1	429
128. Nyári fontos	2	377*	18. Skarlátpiros páratlan	1	379
124. Nyári parmén	2	369	147. Sorgvlieti renet	3	347
8. Nyári piros kalvil	1	359	144. Spanyol pepin	3	341
* 25. Nyári szegfű	1	393	104. Spitzenburg Ezóp	2	329
82. Nyári tarka pepin	2	285	23. Sturmeri pepin	1	389
* 45. Oberdieck galambkája	1	433	216. Szabadka nagy szercsika	3	485
1. Oberdieck renetje	1	345	*126x Száz pap alma 23	2	373
* 41. Orleans-i renet	1	425	145. Szövetségi parmén	3	343
*154. Őszi csíkos kalvil	3	361	92. Szűzpiros alma	2	305
48. Őszi kormos renet	1	439	142. Tartós piros alma	3	337
100. Őszi piros renet	2	321*	* 6. Téli aranyparmén	1	355
155. Papeleu ramburja	3	363	85. Téli csíkos renet	2	291
* 17. Parker-pepinje	1	377	143. Téli fehér galambka	3	339
94. Pázmán-alma	2	309*	* 7. Téli fehér kalvil	1	357
* 84. Pettyes aranyalma	2	289	140. Téli fehér pogácsa	3	333
163. Pétery Károly	3	379	141. Téli piros parmen	3	335
55. Piros barátalma	1	453*	* 38. Téli piros pogácsa	1	419
129. Piros bibornok 16	2	379*	* 54. Tournay-i arany-alma	1	451
152. Piros Margit-alma	3	357*	* 86. Tournay-i kurtaszáru	2	293
*106. Ponyik-alma	2	333*	* 46. Török-Bálint - 18	1	435
153. Portugalli kormos renet	3	359	81. Tulipan kalvil	2	283
* 26. Pusztai sárga	1	395	138. Vandenabeele	3	329
218. Ravaillac	3	489	47. Van der Laan aranyrenetje	1	437
150. Régibb császári alma	3	353	139. Van Mons renetje	3	331
* 31. Ribston pepin	1	405	204. Virginiai rózsaaalma	3	461
77. Római csíkos alma	2	275*	* 2. Wagener-almája	1	347
151. Rózsa-kalvil	3	355	205. Weilburgi alma	3	463
* 40. Rózsa-pepin	1	423	56. Wellington	1	455
219. Rudolf masánczkija	3	491*	* 59. Welteni Jansen	2	39
75. Saint-sauveuri kalvil	2	271*	* 20. Wilkenburgi rózsaaalma - 8	1	383
148. Sándor czár	3	349	* 22. Wood zöld almája	1	387
73. Sárga ánizs-alma	2	267*	*194. Zichy Miklós gróf 19	3	441
* 9. Sárga Belefleur	1	63	195. Zsófia királynő - 8	3	443
*116. Schmidberger piros renetje	2	353			

A Gyümölcsészeti vázlatok 3. kötetében szereplő betűrendes tárgymutató (1884) 8.

378

10

III. Szilvák:

	Kötet sz.	Lapszám		Kötet sz.	Lapszám
* 1. Althann ringlója	50	1 457	59. Egger Gusztáv	2	461
2. Áttetsző ringló		1 459	* 56. Englebert herczeg	20	2 455
* 64. Baraczk szilva	9	2 471	11. Esperen arany szilva	34	1 477
* 26. Barna Luiz		2 395	* 15. Fehér császárnő		1 485
98. Bavay ringlója		3 523	85. Fehér diapré	3	497
99. Bazalicza szilvája		3 525	57. Fehér királynő	2	457
87. Bergthold korai szilvája		3 501	86. Finom-jó	3	499
* 82. Biondeck korai szilvája	10	2 507	55. Flotow mirabellája	2	453
60. Bohn mirabellája		2 463	54. Francia narancs szilva	2	451
95. Bose piros szilvája		3 517	52. Frankforti szilva	2	447
88. Brassai szilvája		3 503	* 27. Fultoni szilva	2	397
* 18. Braunau-i kajszin-szerű		1 491	77. Gisborne szilvája	2	497
72. Buchner Király szilvája		2 487	* 44. Gondini szilva	2	431
* 61. Burdett Angelina	30	2 465	83. Gömöri nyakas	3	493
* 46. Cataloni szilva		2 435	* 53. Hartwiss sárga szilvája	18	2 449
62. Chalons-i kései		2 467	84. Hegyes szilva	3	495
* 63. Cochet szilvája		2 469	45. Herrnhausi nagy mirabella	25	2 433
3. Coë aranycepp szilvája		1 461	81. Hlubeck kajszin szilvája	2	505
* 58. Columbia		2 459	* 76. Hosszú kék damaskus	20	2 495
66. Cooper nagy szilvája		2 475	75. Izabella	2	493
* 68. Csucos szilva	12	2 479	5. Jefferson	1	465
4. Decaisne szilva		1 463	* 50. Jerusalemi kék	15	2 443
* 73. Denniston piros szilvája		2 489	* 70. Jodoignei ringló	2	483
			51. Juliusi zöld ringló	2	445

A Gyümölcsészeti vázlatok 3. kötetében szereplő betűrendes tárgymutató (1884) 9.

379

	Kötet sz.	Lapszám		Kötet sz.	Lapszám
20. Kék diapré	1	495	34. Oullinsi ringló - 11	2	411
91. Kék tojás szilva	3	509	102. Őszi ringló	3	531
29. Kései mirabella	2	401	* 80. Piros tojás szilva	2	503
48x Kései muskotály 12	2	439	19. Piros Washington	1	493
* 10. Kirke szilvája	1	475	* 6. Pond magoncza	1	467
49. Korai kajszinszilva	2	441	103. Pontbrianti szilva	3	533
24. Korai kedvencz	2	391	100. Prunus Simonii	3	527
21. Korai nemes	1	497	* 35. Rademaekers	2	413
42. Korai termékeny 14	1	427	* 32. Reitzensteini sárga 19	2	407
69. Korai zöld szilva	2	481	13. Royer kajszin szilvája	1	481
92. Laubinger czukor szilvája	3	511	101. Saint-étienne-i szilva	3	529
71. Lawrence ringlója 14	2	485	22. Sárga kajszinszilva	1	499
93. Lawson sárga szilvája	3	513	65. Sárga mirabella	2	473
47. Lepine	2	437	* 25x Sárga uriszilva 18	2	393
94. Letricourt szilvája	3	515	33. Shmith uriszilvája	2	409
14. Liegel ikerszilvája	1	483	* 30. Sötétkek tojás szilva	2	403
106. Löweni szép	3	539	* 74. Späth Anna - 22	2	491
67. Lucas királyszilvája	2	477	31. Szivalaku cseresznye szilva	2	405
107. Mainzi korai	3	541	* 23x Tarka pedrignon 18	2	389
* 43x Majlandi császár 16	2	429	96. Uri szilva	3	519
40. Mármarosi nyakas 4	2	423	* 12. Victoria királynő 25	1	479
89. Margit szilvája	3	505	79. Violaszinü császárnő	2	501
90. Maugeroni szilva	3	507	97. Violaszinü király-szilva	3	521
41. Meroldt ringlója	2	425	28. Violaszinü korai perdrignon - 15	2	399
* 38. Montfort - 23	2	419	8. Violaszinü ringló	1	471
104. Nagy czukorszilva	3	535	7. Walesi herczeg	1	469
39x Narancsszilva 13	2	421	16. Wangenheim korai szilvája	1	487
78. Normanni perdrigon	2	499	9. Washington	1	473
36. Octoberi violaszinü	2	415			
* 17. Olasz kék szilva	1	489			
37. Olasz zöld	2	417			
105. Onderka damascénája	3	537			

Az itt elszámolt gyümölcsfajokról kész ojtványnyal senkinek sem szolgálhatok; mert nincs faiskolám: de ojtóvesszővel, a míg készleteni tart, az 1882-ben kiadott catalogom föltételei szerint, (mely catalogot kívánatra szivesen megküldök mindenkinek,) mindazoknak, a kik a végett, nálam, dec. végéig jelentkeznek, — szivesen szolgálók.

Azoknak, a kik kész ojtványokat óhajtanának; jó lélekkel ajánlhatom Petrovay György faiskoláját, Nagy-Körüben (Jász-Nagy-Kún-Szolnokm.), a hol az ezen jegyzékben * jellel megjelölt fajok nagyban szaporíttatnak. E faiskolát láttam s a benne uralkodó rendről személyesen győződtem meg.

Kelt Mező-Kovácsháza, 1884. october végén.

x villenauer könyve 12

Bereczki Máté.

IRODALOM

IRODALOM

- 'A' és 'Az' (idegen nyelven is) névelővel kezdődő címeket Lásd a megfelelő betű alatt!
- ALMATERMÉSŰEK 2001 Almatermésűek és bogyósok. Szerkesztette: Z. Kiss László. Bp., 2001. Mezőgazda Kiadó, 110 p. [Gyümölcsfajták 1.]
- AMBRUS L. 2012 Ambrus Lajos: Kis magyar pomológia. 30 régi magyar alma. Kesselyák Rita illusztrációival. Kiad.: Agárdi Pálinkaház Kft., 2012.
- AMBRUS L. 2012a Ambrus Lajos: Bevezetés Pomoniába. *Székelyföld*, 2012. november
<http://www.hargitakiado.ro/cikk.php?a=MTc4Nw>
- ANGYAL 1895 Angyal Dezső: Bereczki Máté. [Nekrológ]. *Köztelek*, 1895. 101. szám (dec. 18.), 2012-2013. p.
- ANGYAL 1926 Angyal Dezső kertészeti munkái IV. kötet, Gyümölcsismeret (Pomológia.). Bp., 1926. Pátria.
- BALÁS Á. Balás Árpád: Magyarország mezőgazdasági szakoktatási intézményei, Magyaróvár, 1897.
- BALASSA 2013 Balassa Zoltán: Sziklay család emlékezete... *Felvidék ma*. Az első szlovákiai magyar hírportál. 2013. július 12.
<http://www.felvidek.ma/felvidek/regio/40669-unnepseg-janokon>
- BALÁS-SÁRINGER 1982 Balás Géza-Sáringer Gyula: Kertészeti kártevők. Bp., Akadémiai Kiadó, 1982. 1069 p.
- BALÁZS GY. 1988 Balázs György: Lukácsy Sándor (1815–1880). In: Magyar Agrártörténeti életrajzok I–P. Szerk.: Für Lajos, Pintér János. Bp., 1988. Magyar Mezőgazdasági Múzeum. 416–418. p.
- BARBÉ 1934 Barbé, Jean Julien (archivist de la Ville de Metz): Documents généalogiques – armée, noblesse, magistrature, bourgeoisie, arts, sciences, commerce, industrie – d'après – Les registers de l'État-Civil 1792–1870. Metz, Marius Mutelet, Libraire-Editeur, 1934. 312–315. p.

-
- BARNA-SÜMEGHY   Barna János – Sümeghy Dezső: Nemes családok Csanádvármegyében. Makó, 1913. (Reprint kiadás). Bp., Heraldika. 1998. 240 p.
- BERECZKI 1. 1877   Bereczki Máté: Gyümölcsészeti vázlatok. I. kötet. Arad. 1877. Réthy Lipót. 499 p.
http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs1_1.pdf
http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs1_2.pdf
http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs1_3.pdf
- BERECZKI 2. 1882   Bereczki Máté: Gyümölcsészeti vázlatok. II. kötet. Arad, 1882. Gyulai István. 506 p.
http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs2_1.pdf
http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs2_2.pdf
http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs2_3.pdf
- BERECZKI 3. 1884   Bereczki Máté: Gyümölcsészeti vázlatok. III. kötet. Arad, 1884. Gyulai István. 541 p.
http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs3_1.pdf
http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs3_2.pdf
http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs3_3.pdf
- BERECZKI 4. 1887   Bereczki Máté: Gyümölcsészeti vázlatok. 4. kötet. Arad, Gyulai István, 1887. 541+14 p.
[Megtekintve: 2016 decembere]
http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs4_1.pdf
http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs4_2.pdf
http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs4_3.pdf
http://mek.oszk.hu/09600/09614/pdf/gyumolcs_jegyzek.pdf
- BERECZKI 1893   Bereczki Máté: A névtelen gyümölcsök meghatározása nehéz dolog. *Gyümölkertész*, 1893. 206–209. p.
- BERECZKI 5. 2006   Bereczki Máté: Gyümölcsészeti vázlatok. V. kötet. Bereczki Máté hátrahagyott irataiból összegyűjtötte Szabó Pál. Bp., 2006. Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet és Mezőgazda Kiadó. 81 p.
- BESTOR   BESTOR [Belgian Science and Technology Online Ressources] – a belga tudományos élettel kapcsolatos, tudósok életrajzát és intézmények történetét francia-angol-holland nyelven megjelenítő honlap.
<http://www.bestor.be/wiki/index.php/BESTOR>
- BODOKI FODOR 1978   Bodoki Fodor Zoltán – Bodoki Fodor Zsigmond: Mezőtúr város története (896–1944).

-
- Mezőtúr, Városi Tanács, 1978. 193 p.
- BOGDÁN 1978 Bogdán István: Magyarországi hossz- és földmértékek a XVI. század végéig. Bp., Akadémiai Kiadó, 1978. 389 p. (Magyar Országos Levéltár kiadványai – nagysorozatok. IV. Levéltártan és történeti forrástudományok 3.)
http://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOL_kiadv4_03/?pg=0&layout=s
- BOGDÁN 1990 Bogdán István: Magyarországi hossz- és földmértékek 1601–1874. Bp., Akadémiai Kiadó, 1990. 634 p. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai – nagysorozatok. IV. Levéltártan és történeti forrástudományok 6.)
http://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOL_kiadv4_06/?pg=8&layout=s
- BOGDÁN 1991 Bogdán István: Magyarországi úr-, térfogat-, súly és darab mértékek 1874-ig. Bp., Akadémiai Kiadó, 1991. 772 p. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai – nagysorozatok. IV. Levéltártan és történeti forrástudományok 7.)
http://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOL_kiadv4_07/?pg=0&layout=s
- BUDAI J. 1900 Budai József: Magyar cukorszilva. *Gyümölcskertész* 1900.
- BUDAI J. 1902 Budai József: Egy érdekes gyümölcsészeti emlék. *Gyümölcskertész*, 1902. április 10. 7. szám, 68–69. p. [Lásd Orbán P. 1812!]
- BUDAI J. 1903 Budai József: Van-e szükség új gyümölcsfajtákra? *Gyümölcskertész*, 1903.
- CATALOGUE 1868 Catalogue général descriptif et raisonné des espèces et variétés de fruits composant les collections de l'établissement horticole des frères Simon Louis pepinéristes et marchands de graines. Metz, Imprimerie F. Blanc. (Rue du Palais, 10.) 1868.
- CSEH G. 2010 Cseh Géza: Adatok Petrovay György, Máramaros vármegye főlevéltárnokának életéről (Tiszabó, 1845 – Máramarossziget, 1916). In: *Revista arhivei maramureşene*, No. 3

- (2010). [A Máramarosi Levéltár Évkönyve].
<http://www.szolarchiv.hu/data/files/197151492.pdf>
- CSEPREGI-ZILAI 1989 Csepregi Pál – Zilai János: Szőlőfajta-ismeret és
 –használat. Bp., Mezőgazdasági Kiadó, 1989.
 508 p.
- CSIZMADIA 1963 Csizmadia Andor: A magyar választási
 rendszer 1848–49-ben. (Az első népképviselői
 választások.) Bp., Közgazdasági és Jogi Kiadó,
 1963. 366 p.
- CSOMA 1997 Csooma Zsigmond: Kertészet és polgárosodás.
 (Az európai szőlészeti-borászati-kertészeti
 ismeretek oktatása, szaktanácsadása a
 Georgikonban és a Keszthelyi Uradalomban a
 18. sz. végétől a 19. sz. közepéig). Bp. 1997.
- CSONTHÉJAS 2000 Csonthéjas gyümölcsfák, cseresznye, meggy,
 őszibarack, kajszi, szilva. Szerkesztette: Brózik
 Sándor, Kállay Tamásné. Bp., 2000. Mezőgazda
 Kiadó, 186 p.
- CSONTHÉJAS 2001 Csonthéjas és héjas gyümölcsfajták.
 Szerkesztette Brózik Sándor, Kállay Tamásné.
 Bp., 2001. Mezőgazda Kiadó, 126 p.
 [Gyümölcsfajták 2.]
- DER OBSTGARTEN Lásd O alatt!
- DEUTSCHE
 OBSTBAUZEITUNG *Deutsche Obstbauzeitung*. Kiad. Az Eisenach
 székhelyű Deutsche Obstbau-Gesellschaft,
 Stuttgart, 1906–1922.
 A *Pomologische Monatshefte* folytatása.
- EGYETÉRTÉS *Egyetértés*. [A Függetlenségi Párti ellenzék
 központi napilapja, amelyet 1874-ben
 Csávolszky Lajos alapított, tulajdonosváltá-
 sokkal 1913-ban szűnt meg.] Bp., Csávolszky
 Lajos, 1874–1875.
 Folyt.: Egyetértés. Politikai és közgazdasági
 napilap. 1876–1913. Bp., Vodiáner F. 1876–1913.
- ERDÉLYI GAZDA *Erdélyi gazda*. Az Erdélyi Gazdasági Egylet
 közlönye. 1. évf. 1. sz. (1869) – 74. évf. 1/3. sz.
 (1945. ápr. 20.). Kolozsvár, Erdélyi Magyar
 Gazdasági Egylet, 1869–1945.
 [1936-ban és 1937-ben *Gazda* címen jelent meg].

- Kolozsvár, 1869–1918, 1920–1944, megjelent 1869–1872: hav. Kétszer 1873–1894: het., 1895–1898: hav., 1899–1918: het., 1920–1931: hav. Kétszer, 1932–1944: hav.
- Szerk. 1869: *Timár Károly és Szabó Sámuel*, 1870: *Farkas Albert és Szabó Sámuel*, 1871: *Gamauf Vilmos és Szabó Sámuel*, 1872: *Gamauf Vilmos*, 1873: *Gamauf Vilmos és Vörös Sándor*, 1874–1889: *Gamauf Vilmos*, 1890: *Gamauf Vilmos, Bodor László és Szakáts Péter*, 1891–1894: *Szakáts Péter*, 1895: *Vinczenti Károly*, 1896–1918: *Tokaji László*, 1920–1922: *Szádeczky Lajos*, 1923–1936: *Török Bálint*, 1936–1940: *Teleki Ádám*, 1940–1944: *Demeter Béla*. [Forrás: TURÁNYI K. 1958].
- ERMÉNYI, P. 1987a Lásd P. ERMÉNYI
- ETABLISSEMENTS 1934 Etablissements de pépinières et graines. Fondés à Metz en 1666 par D. Simon, Jardinier-Pépiniériste (autrefois Place du Midy) Simone Louis frères et ces Cultivateurs-grainiers. Printemps 1934. 10. décembre 1933. par Valek, Pierre, Vice-Président de la Société Centrale d'Horticulture de Nancy.
- FÖLDMÍVELÉSI ÉRDEKEINK *Földművelési érdekeink*. Mező- és erdőgazdasági hetilap. Szerk. Máday Izidor. - 1. évf. 1. sz. (1873. szept. 3.) - 22. évf. 39. sz. (1894). Bp., Légrády testvérek, 1873–1894. - Folytatása: *Magyar Gazdák Lapja*. Társalap: *Falusi Gazda* (1873–1894) . - Melléklap: *Tejgazdaság* (1891–1892). - Melléklete: *Tejgazdaság* 1891.
- FÜGGETLENSÉG *Függetlenség*. Politikai, közgazdasági és társadalmi napilap. Szerk. Verhovay Gyula. - Mutatványszám (1879. december 14.) - mutatványszám (1879. december 26.); 1. évf. 1. sz. (1880) - 8. évf. 296. (1887. október 30.). Bp., Verhovay Gyula, 1879–1887. Folytatása: *Független Újság* 1891; Melléklete: *Függetlenség* 1885 Mt.: Verhovay Gyula (1849–1906)
- GALGÓCZY K. 1878 Galgóczy Károly: Emlékbeszéd dr. Entz Ferenc fölött. (MTA Értekezések a természettudomány köréből VIII.) Bp. 1878.

-
- GALGÓCZY K. 1891 Galgóczy Károly: Villási Pál. In: OMGE emlékkönyve. 6. füzet Bp., 1891.
- GEDAY 1961 Geday Gusztáv: Entz Ferenc kertészlázadó. Bp., 1961.
- GEDAY 1973 Geday Gusztáv: Nagy elődök: Bereczki Máté. *Kertészgazda*, 1973. évf. 2. szám.
- GOMBÁS 2004 Gombás István: A Mezőtúri Református Gimnázium főgimnáziummá szervezése 1850–1915. Mezőtúr, Magánkiadás, 2004. 400 p.
- GOMBÁS 2009 Gombás István: A Mezőtúri Kaszinó (Úri Kaszinó) története. Mezőtúr, Magánkiadás, 2009. 128 p.
- GUDENUS 1990 Gudenus János József: A magyarországi főnemesség XX. Századi genealógiája. I. kötet (A–J) Bp. Natura, 1990. p. 623.; II. kötet (K–O) Bp. Tellér Kft. 1993. p. 443.; III. kötet (P–S) Bp. Heraldika, 1998. p. 392.; IV. kötet (Sz–Zs) Bp. Heraldika, 1999. p. 389.; V. kötet (Kiegészítések, pótlások, névmutató A–Zs.) Bp. Heraldika, 1999. p. 505.
- GUDENUS 2000 Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája. Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, 2000. 548 p.
- GYAKORLATI MEZŐGAZDA *A gyakorlati mezőgazda. Mint okszerű növénytermelő, állattenyésztő, kertész, borász és házigazda. Népszerű lap minden rendű gazdák és gazdaságkedvelők számára. Szerk. Sporzon Pál. - 1. évf. 1. sz. (1872. jan. 10.) – 23. évf. 39. sz. (1894). Keszthely; Magyaróvár. Kiad. Sporzon Pál, 1872–1894. Alapítója és szerkesztője idős Sporzon Pál. - Folytatása: *Magyar Gazdák Lapja**
- GYALAY 1989 Gyalay Mihály: Magyar igazgatástörténeti helységnévlexikon. 1723–1918 között; továbbá a későbbi államkeretekbe osztott területek részletes adataival kiegészítve, általában 1989-ig. Bp., [Origo-press], 1989 [!1990], Bp., TIT nyomda. 1989. 905 p. + térk (62 p.)

- GYÜMÖLCSÉSZETI ÉS KONYHAKERTÉSZETI FÜZETEK *Gyümölcsészeti és konyhakertészeti Füzetek.* Budapest, 1880–1891, havonta. Szerk. 1880–1888: Villási Pál, 1889–1891: Baranyai István, 1891-ben Bereczki Máté is. Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület Kertészeti Szakosztályának kiadásában megjelent szaklap.
- GYÜMÖLCSFAJTAISMERET 1998 *Gyümölcsfajtaismeret- és használat.* Szerkesztette Soltész Miklós. Bp., 1998. Mezőgazdasági Kiadó.
- GYÜMÖLCSFAJTÁINK 1979 *Gyümölcsfajtáink.* Szerk. Tomcsányi Pál. Bp., 1979. Mezőgazdasági Kiadó
- HALÁSZ Halász Árpád: Népies rovarnevek Makó környékén. *Rovartani Lapok*, havi folyóirat, különös tekintettel a hasznos és káros rovarokra. II. évf. Bp., 1885. augusztus, 8. füzet. 166. p.
- HESS Heß, Wilhelm: Oberdieck, J. G. C. In: *Allgemeine Deutsche Biographie* 24 (1887), S. 87–88. [Onlinefassung] <http://www.deutsche-biographie.de/pnd117075647.html?anchor=adb>
- A HON *A Hon.* Politikai és közgazdászati napilap. Fel. Szerk.: Jókai Mór. – 1. évf. 1. sz. (1863. jan. 1.) – 20. évf. 239. sz. (1882. aug. 31.). Pest, Jókai Mór, 1863–1882.
- ILLUSZTRIRTE MONATSHEFTE *Illustrierte Monatshefte für Obst- und Weinbau.* Kiad. Deutscher Pomologen-Verein, Stuttgart, Ulmer Kiadó, 1865–1874.
Előzménye: *Monatsschrift für Pomologie und praktischen Obstbau.* Folytatása: *Pomologische Monatshefte.*
- JÓKAI 1853 Jókai Mór: *Egy magyar nábob (1853–54)*, I–II, kiad. Szekeres László, Bp., Akadémiai Kiadó, 1962 (Jókai Mór Összes Művei: Regények, 5–6), 463, 359 l. <http://mek.oszk.hu/00800/00827/index.phtml>
- KELEMEN 1935 Kelemen Ferenc: Bereczki Máté emlékkönyv. A legnagyobb magyar gyümölcsész élete és tevékenysége. Makó, Csanád-Arad-Torontál Vármegyei Gyümölcsészeti Egyesület, 1935. 45 p.

- KELEMEN 1964 Kelemen Ferenc: Bereczki Máté emlékezete (1824–1895). In: Emlékkönyv Mezőkovácsháza község alapításának 150. évfordulójára. Szerk. Dankó Imre. Mezőkovácsháza, 1964. 203 p.
- KEMÉNY J. 2013 Kemény János: 185 éve született. Emlékezés Katona Zsigmondra. In: *Múltbanéző*. A Bács-Kiskun megyei Levéltár elektronikus folyóirata. IV. évf. 7. szám, 2013. augusztus 23. http://www.bacs-kiskun-leveltar.hu/V3/SP07_mbn/Tanulmanyok/keja-07t-1.html
- KERTÉSZETI 1963 Kertészeti lexikon. Szerk. Muraközy Tamás, közrem. Okályi Iván és Timár Zsuzsa. Bp., Mezőgazdasági Kiadó, 1963. 1151 p.
- KERTÉSZETI FÜZETEK *Kertészeti Füzetek*. Szerk. Entz Ferenc. Pest, Lukács – Herz Ny., 1854–1859.
Az első kertészeti szakfolyóirat Entz Ferenc szerkesztésében 1854 és 1859 között 15 száma jelent meg.
Kertészeti füzetek. A gyümölcs-, dísz- és konyhakertészet közlönye. Szerk. Mauthner Ödön. – 1. évf. 1. füz. (1878) – 3. évf. 1. füz. (1880). Budapest, Kiad. Mauthner Ödön, 1878–1880.
Kertészeti szakfolyóirat 1878–1880 között.
- KERTÉSZ GAZDA *Kertészgazda*. Magyar gazdák és gazdasszonyok képes hetilapja. Szerk. Girókuti P. Ferenc. – 1. évf. 1. sz. (1865. ápr. 2.) – 3. évf. 30. sz. (1867. júl. 28.). Pest, 1865–1867. (1865–1866-ban Pólya József igazgatása mellett).
Címváltozás:
Kertészgazda s a nép kertésze. Egyetemes gazdászati és kertészeti képes hetilap. Szerk. Girókuti P. Ferenc. – 3. évf. 31. sz. (1867. aug. 4.) – 4. évf. 50. sz. (1868. dec. 13.). Pest, 1867–1868
Címváltozás:
Kertész gazda. Magyar gazdák és gazdasszonyok képes hetilapja. Szerk. Girókuti P. Ferenc. – 4. évf. 51. sz. (1868) – 9. évf. 26. sz.

- (1873). Pest, 1868–1873.
1873-ban a *Reform* társlapja.
- KERTI GAZDASÁG *Kerti gazdaság*, a kertészet és rokon ipar közlönye. Szerk. Lukácsy Sándor. – Mutatványszám; 1. évf. 1. sz. (1857) – 7. évf. 15. sz. (1863). Pest, kiad. Lukácsy Sándor, 1857–1863. [Magyar Kertészeti Társulat közlönye]
- KOVÁCS 1861 Kovács József: Kalauz gyümölcsfaültetés, nyesés és a batorkeszi faiskolában található csemetékben vagy oltó-vesszőkben megrendelhető gyümölcsfajok körül. Pest, Nyomtatott Landerer és Heckenastnál (Kiadja Heckenast Gusztáv.), 1861. IV + 232 lap.
- KOZMA Kozma Pál: Bereczki Máté élete és tudományos munkássága. (Előadói beszéd 1966. november 6-án, Kunágótán a Bereczki- emlékünnepeken.). *Békési Élet*, 1967. évf. 1. szám 48–57. p.
- KÖZTELEK *Köztelek*. Köz- és mezőgazdasági lap. Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Forster Géza et al. – 1. évf. 1. sz. (1891. szept. 30.) – 54. évf. 52. sz. (1944. dec. 24.), Budapest, Országos Magyar Gazdasági Egyesület, 1891–1944. [Szünetelt: 1919. márc. 16.–1919. szept. 22. között.]
- LAIK E. 2012 Laik Eszter: Ligetünk díszei. (Ambrus Lajos: *Lugas – Tertium datur*. Kortárs Könyvkiadó, 2012). *Irodalmi jelen* – Online irodalmi és művészeti lap, 2012. július 5.
<http://www.irodalmijelen.hu/node/14099#sthash.rLzcOTXc.QO7mA1gK.dpuf>
- LEROY, A. 1873 Leroy, André: Dictionnaire de Pomologie, Tome III. – Pommes (A–L), Paris, 1873.
- LUCAS E. 1879 Lucas, Eduard: Die Lehre vom Obstbau. A gyümölcsstenyésztés tana – vezérfonalul gyümölcsstenyésztési előadások és önképzés számára. Dr. Lucas Ede és Dr. Medicus Frigyes

- ily című munkájának 5-ik kiadása nyomán magyarra fordította, illetőleg átdolgozta Villási Pál, a keszthelyi magyar királyi gazdasági tanintézetnél főkertész és kertészeti tanár. Bp. Rautmann, 1879.
- LUKÁCSY 1859 Lukácsy Sándor, hutirai: Gyümölcsfa iskolák Lucas Ede útmutatásai nyomán, hazai viszonyokra átdolgozva, különösen a községi faiskolák vezérkönyveül. Kiadja a „Kerti Gazdaság” szerkesztősége. Számos felvilágosító fametszettel. /Kerti Gazdaság Könyvtára. II./ Pest, Nyomtatott Gyurián Józsefnél. 1859. 124 p.
- MAGYAR CSALÁDTÖRTÉNETI Magyar Családtörténeti Adattár, Projektvezető: Gudenus János József – MACSE. Online adatbázis.
<http://www.macse.org/gudenus/mcsat/default.aspx>
- MAGYAR ÉLETRAJZI + kötettség Magyar életrajzi lexikon. Főszerkesztő: Kenyeres Ágnes. Bp., I. köt. 1967., II. köt: 1969, III. köt. 1981., IV. köt. Akadémiai Kiadó. 1994. Átdolg. Bőv. Kiadását ugyancsak Kenyeres Ágnes szerk. Eredeti kiadvány: Magyar életrajzi lexikon – CD-ROM, Bp. Arcanum Adatbázis Kft., 2001.
<http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/index.html>
- A MAGYAR HEGYMÁSZÁS 2006 A Magyar hegymászás és turizmus arcképcsarnoka. Szerk. Dr. Futó Endre. Online adatbázis.
<http://mhk.szofi.net/csarnok/tcsarnok.htm>
- MAGYAR HELYSÉGNÉV 1998 Magyar helységnév-azonosító szótár. Második, bővített és javított kiadás. Szerkesztette: Lelkes György. Baja, Talma Könyvkiadó. 1998. 930, IV, p. + 64 térkép.
- MAGYAR HELYSÉGNÉVTÁR 1907 A Magyar Szent Korona Országainak helységnévtára. 1907. Bp., 1907. Pesti Könyvnyomda Rt. 1541 p.
- A MAGYAR KORONA 1. 1897 A magyar korona országainak mezőgazdasági statisztikája. Első kötet. Az összeírás főbb eredményei községenként. Bp., Pesti Könyvnyomda Rt. 1897. 295 p.

-
- A MAGYAR KORONA 2. 1897 A magyar korona országainak mezőgazdasági statisztikája. Második kötet. Gazdacímtár. Bp., Pesti Könyvnyomda Rt. 1897. VI, 670, XXVI p.
<http://kt.lib.pte.hu/cgi-bin/kt.cgi?konyvtar/kt04022302/index.html>
- MAGYAR NÉPRAJZI + kötetszám Magyar néprajzi lexikon. Főszerk. Ortutay Gyula, I–V. kötet. Bp., Akadémiai Kiadó, 1977–1982. 3570 p. <http://mek.oszk.hu/02100/02115>
- MAGYARORSZÁG 1925 Magyarország földbirtokosai és földbérlői. (Gazdacímtár) Bp., 1925. Pesti Könyvnyomda Rt. 628 p.
- MAGYAR POMOLÓGIA 1900 Magyar pomológia. Összeállította Molnár István. I–II. Bp., Athenaeum Kiadó, 1900. 36 t. III.
- A MAGYAR SAJTÓ 1985 A magyar sajtó története. II/2. kötet. Főszerk.: Szabolcsi Miklós és szerk. biz. Szerk.: Kosáry Domokos, Németh G. Béla. Bp., 1985. Akadémiai Kiadó.
<http://mek.niif.hu/04700/04727/html/391.html>
- MAGYAR TÖRTÉNELMI 1980 Magyar történelmi fogalomgyűjtemény. Szerk. Bán Péter, I–II. kötet. Eger, Heves megyei Levéltár, 1980.
- MÁGÓCSY-DIETZ S., 1888 Mágócsy-Dietz Sándor: Úti levelek. *Kertészeti Lapok*, 1888. 74–77. p., 107–110. p
- MEZŐGAZDASÁGI LEXIKON Mezőgazdasági lexikon. Szerk. Barna József et al., 1–2. kötet, II. teljesen átdolgozott kiadás. Bp., Mezőgazdasági Kiadó. 1982. 1841 p.
- MEZŐTÚRI LEXIKON 1999 Mezőtúri életrajzi lexikon. Mezőtúr város pantheonja a kezdetektől máig. Szerk.: Bodorik Sándor. Mezőtúr, [Mezőtúr Polgármesteri Hiv.], 1999. 195 p. (Mezőtúri helytörténeti füzetek 16.)
- MOLNÁR 1895 Molnár István: Bereczki Máté. *Gyümölcskertészet*, 1895. évf.
- MONATSSCHRIFT FÜR POMOLOGIE *Monatsschrift für Pomologie und praktischen Obstbau*. Kiad. Deutscher Pomologie-Verein. Szerk. J. G. C. Oberdieck und Eduard Lucas. Stuttgart, Köhler, [később Ebner und Seubert], 1–10. Jahrg. 1855–1865.

- Folytatása: *Illustrierte Monatshefte für Obst- und Weinbau* (1865–1874), *Pomologische Monatshefte* (1875–1905) és *Deutsche Obstbauzeitung* (1906–1922).
- NAGY F. 1861 Nagy Ferenc: Erdélyi ősi gyümölcsfajok. *Erdélyi Gazdasági Egylet évlapjai* (Hetedik füzet) 1861. 21. p.
- NAGY-TÓTH 1998 Nagy-Tóth Ferenc: Régi erdélyi almák. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület, 1998. 352 p. <http://eda.eme.ro/handle/10598/27551>
- NAGY-TÓTH 2006 Nagy-Tóth Ferenc: Régi erdélyi körték és más gyümölcsök, Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület, 2006. 328+30 p. <http://mek.oszk.hu/08600/08697/08697.pdf>
- DER OBSTGARTEN „DER OBSTGARTEN. Wochenschrift für Obstbau, Sortänekunde und Obstbenützung” című [Alcím variáns: *Illustrierte Zeitschrift für Obstbau, Sortenkunde und Obsthandel*] német pomológiai hetilap. Kiad. Organ der Oesterreichischen Pomologen-Vereines – Köhler. (Wien-Klosterneuburg, 1879–1883). Dr Rudolf Stoll által alapított lap. (Hrsg. Von Aug. v. Babo. Red. Von Rudolf Stoll). Kisebb megszakításokkal 1879-től 1906-ig fennálló pomológiai lap. Jg 1. 1879– 5. 1883. (6)1. 1884. (7) 2.1885. [Österreichisch-ungarischer Obstgarten. Hrsg, L. von Nagy].- NF. 1. 1893– NF. 8. 1900. NF. 10. 1902– NF. 14. 1906. – Ab 6. 1. 1884 u.d.T.: Österreichisch-ungarischer Obstgarten.
- ORBÁN P. 1812 „»Esmértető könyve Méltóságos L. B. Losonczy Bánffy Pál ur eö nagysága által, a külső országokból is megszerzett s a nagy-czégi és hosszuaszói Er'sébet kertéiben meg is található gyümölcsfáknak. Városi Szolga Mihály, a nevezett méltóság jószág-inspectora számára irta O. P. az 1812-ik esztendőiben.« A czimlappal szemben eső oldalon Szolga Mihály sajátkezűleg ezt a megjegyzést tette: *Leírta barátságos kérésemre ifj. Orbán Péter ur.*” Ismertette: Budai József,

- Gyümölcskertész*, 1902. április 10. 7. szám, 68–69. p.
- PALLAS + kötetszám Pallas nagy lexikona. Kiad. Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt. I–XVI. kötet, Bp., 1893–1897.
<http://mek.oszk.hu/00000/00060>
- P. ERMÉNYI 1987a P. Erményi Magdolna: Bereczki Máté (1824–1895). In: Magyar agrártörténeti életrajzok A–H. Szerk.: Für Lajos, Pintér János. Bp., 1987. Magyar Mezőgazdasági Múzeum. 179–183. p.
- PESTI HÍRLAP *Pesti hírlap*. Politikai napilap. Fel.szerk. Csukássy József. – Mutatványszám (1878. dec. 25.) – 66. évf. 285. = 21488. sz. (1944. dec. 16.). Budapest, Légrády Testvérek Ny., 1878–1944. Előzménye: Országos hírlap. – Szünetelt: 42. évf. 113. = 14034. sz. (1919. máj. 14.) – 42. évf. 114. = 14035. sz. (1919. szept. 28.), 46. évf. 83. = 15388. sz. (1924. ápr. 17.) – 46. évf. 84. = 15389. sz. (1924. máj. 6.) között.
- POLITIKAI ÚJDONSÁGOK *Politikai újdonságok* – a Vasárnapi Újság társalapja. Politikai újdonságok. Fel. Szerk. Pákh Albert. 1. évf. 1. sz. (1855. jan. 10.) – 51. évf. 52. sz. (1905). Pest, Landerer és Heckenast Gusztáv, 1855–1905.
- POMOLOGISCHE MONATSHEFTE *Pomologische Monatshefte*. Kiad. Deutscher Pomologen-Verein, Pomologisches Institut. Stuttgart–Reutlingen. 1875–1905.
 A Deutscher Pomologen-Verein kiadásában megjelenő *Illustrierte Monatshefte für Obst- und Weinbau* német gyümölcsészeti folyóirat folytatása.
- RACSKÓ et al. 2005 Racskó J. – Szabó T. – Soltész M. – Szabó Z. – Nyéki J.: Régi magyar alma tájfajták gyümölcsmorfológiai és beltartalmi sajátosságai. *Kertgazdaság*, 2005. 37. évf. 3. szám, 23–35. p. <https://bit.ly/2HKooj5>
- RAPAICS 1936 Rapaics Rajmund: Gyümölcsészetünk megújítása. *Magyar Szemle*, 28. évf. (1936. 9–12. sz.) 168–178. p.

-
- RAPAICS 1940a Rapaics Rajmund: Magyar gyümölcs. Kir. Magyar Természettudományi Társulat, Budapest, 1940.
- REHÓ A. 2012 Rehó Anna: Kisdedovás a történeti Kárpátalján a 19. században és a 20. század elején. In: *Pro Minoritate*, folyóirat. 2012. Tavasz. Oktatáspolitikai a történelmi Magyarország végein.
<http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2012/ProMino12-1-09-Reho.pdf>
- RÉVAI + kötetyszám Révai nagy lexikona. Az ismeretek enciklopédiája. I–XXI. kötet. Budapest, Révai Kiadó, 1911 – 1935.
<http://mek.oszk.hu/06700/06758>
- ROMÁNIAI 1981 Romániai magyar irodalmi lexikon. Főszerk. Balogh Edgár, 1. kötet, Bukarest, Kriterion Könyvkiadó. 1981. 436 p.
http://mek.oszk.hu/03600/03628/pdf/03628_1.pdf
- SCHEFTSIK 1935 Scheftsik György (szerk.): Jász-Nagykun-Szolnok vármegye múltja és jelene. Felelős kiadó és kiadótulajdonos Kalotai László. [Pécs, 1935. Dunántúl Rt. – Taizs József – Kultúra]. [8] + 472 + 285 + [3] p. + 21 t.
<http://vfeke.vfmk.hu/00000113/index.html>
- SOLTÉSZ 2014 Soltész Miklós (szerk.): Magyar gyümölcsfajták. Bp. 2014.
- SURÁNYI 1988 Surányi Dezső: Régi magyar ellenálló gyümölcsfajták. Bp., 1988. Mezőgazdasági Kiadó.
- SURÁNYI 2007 Surányi Dezső: Gyümölcsfaiskolák kialakulásának története Magyarországon. *Kertgazdaság*, XXXIX. évf. 2007/1. sz. 17–26. o)
- SURÁNYI 2008 Surányi Dezső: 140 éves génbank (A kunágotai Bereczki Máté fajtagyűjteményei). *Agrártörténeti Szemle*, XLIX. (2008) évf. 1–4. szám, 229–276. p.
- SZABÓ 1995-a Bereczki Máté levelei. Közread. Szabó Pál. Szerk. Csoma Zsigmond és Oroszi Sándor. Kiad. Magyar Mezőgazdasági Múzeum, Budapest, 1995. 247 p.

- SZÁSZ A. 2014 Szász András: Boczonádi Szabó József. A szabadságharc vitéz őrnagya, az újraindított Ludovika Akadémia első parancsnoka. Kiad. Kiskunfélegyházai Közművelődési Egyesület. Kiskunfélegyházai füzetek. 2014. 62 p.
https://issuu.com/szasz_andras/docs/boczonadi-oldalak
- SZINNYEI Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. I–XIV. Budapest, Hornyánszky. 1891–1914.
<http://mek.niif.hu/03600/03630/html/>
- TAKÁTS S. 1917 Takáts Sándor: Rajzok a török világból, Bp. 1917. III. kötet, 363–364. p.
- TOLNAY 2001 Tolnay Gábor: Dörgő Dániel leírása Bánréve pusztáról. (Forrásközlés). *Tisicum*. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok évkönyve. XII. kötet. Szerk.: H. Bathó Edit, Kertész Róbert, Tolnay Gábor, Vadász István. Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága. 2001. 405–412. p.
http://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_JNSZ_Evkonyv_2001/?pg=406&layout=s&query=SZO%3D%28Tolnay%29
- TÓTH M. 1997 Dr. G. Tóth Magdolna (szerk.): Gyümölcsészet. Nyíregyháza, 1997. 445 p. [Alma, cseresznye, meggy: Dr. G. Tóth Magdolna; Körte: Dr. Göndör Józsefné; Szilva: Dr. Szabó Zoltán]
<http://hu.scribd.com/doc/122138592/gyumolcsesz>
- TÖRS 1885 Törs Kálmán: Bereczki Máté és gyümölcsészetünk. *Vasárnapi Újság*, 1885. (22. évf.) 15. sz. (ápr. 12.)
<http://epa.oszk.hu/00000/00030/01623/pdf/01623.pdf>
- TRAGOR 1908 Tragor Ignác: Vác története 1848–49-ben. Vác, 1908. 513 p.
<https://archive.org/stream/vctrtnete184849b00trag#page/n0/mode/2up>
- TURÁNYI 1958 Turányi Kornél (szerk.): Mezőgazdasági szakfolyóirataink bibliográfiája I. 1796–1899. Mezőgazdasági Kiadó, Bp. 1958. /Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtárának kiadványai, IV. sorozat. A kutatás és tájékoztatás segédkönyvei 3./ 116 p.
<http://www.mezogazdasagikonyvtar.hu/assets/digitarchiv/Mezogazdasagi-szakfolyoirataink-bibliografija->

1_TURANYI_1958_OCR.pdf

- UDVARY Udvarny Ágnes: Glocker Károly (1809–1879). In: Magyar agrártörténeti életrajzok. A–H. Bp., 1987. Magyar Mezőgazdasági Múzeum. 645–648. p.
- ÚJ ÉLETRAJZI +
kötetszám Új magyar életrajzi lexikon. I–VI. kötet. Főszerk. Markó László. Bp., Kiad. Magyar Könyvklub, Helikon Kiadó, 2001 – 2007.
- ÚJ MAGYAR + kötetszám Új magyar lexikon, I–VII. + két pótkötet. [szerk. az Akadémiai Kiadó lexikonszerkesztősége, Berei Andor et al.]. Bp. Akadémiai Kiadó, 1959–1983.
- AZ ÜSTÖKÖS *Az Üstökös*. Humoristicus hetilap. Szerk. Jókai Mór. – 1. évf. 1. sz. (1858. aug. 21.) – 61. évf. 45. sz. (1918. nov. 12.). – Pest, Kiad. Jókai Mór, 1858–1918.
Előzménye: *Urambátyám*. - Melléklete: Üstökös naptára; Móka-naptár; Mujkosék naptára az ... évre.
- VASÁRNAPI ÚJSÁG *Vasárnapi Újság*. Fel. szerk. és alap. Pákh Albert. 1854. 1. sz. (márc. 5.) – 68. évf. 24. sz. (1921. dec. 25.). Pest [Budapest], Landerer és Heckenast, 1854–1921. [Szépirodalmi és ismeretterjesztő hetilap.] Szerkesztette: Nagy Miklós [szerk. 1867–1905], Hoitsy Pál [szerk. 1905–1921]. Főmunkatárs: Jókai Mór (1854–1863), Mikszáth Kálmán (1847–1910), író, újságíró, szerkesztő (1902–1910). - Szünetelt: 66. évf. 27. sz. (1919. júl. 6.) – 66. évf. 28. sz. (1919. okt. 19.) között.
<http://epa.oszk.hu/html/vgi/boritolapuj.phtml?id=3>
- VILLÁSI PÁL Villási Pál (ford. és szerk.): A gyümölcsenyésztés tana. Lásd LUCAS, E.
- VIRÁG ZS. 2009 Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon. 10. Békés megye kastélyai és kúriái. Bp., Fo-Rom Invest Kft., 2009. 496 p.

MÉRTÉKEK

AKÓ = urna, tinna, Eimer. Dongás faedény. kezdetben híg és száraz űrmérték. A 13. század során megszűnik gabonamérték lenni. Bormértékként a metrikus rendszer bevezetéséig élt. Erdély kivételével országos mérték. 1593 – 1874 között: 1 pozsonyi akó = 64 pozsonyi híg icce = 53,72 liter.²⁰⁷ Mezőtúron a pesti akót használták, amelynek metrikus értéke 53,72 liter volt.

CZOLL = Lásd **HÜVELYK!**

FONT = Mezőtúron ebben az időben a debreceni fontot használták, amelyen súlya 0,4675 kg volt. Így ebben az esetben Dörgő Dániel súlygyarapodása 11 kg 69 dkg volt.²⁰⁸ Régi font. Mezőtúron a 20. század elején az erdélyi fontot használták, amelynek metrikus értéke 0,4489 kg volt. Így a súly 105,5 kg-ot tett ki.

HOLD = ebben az időben a földtulajdonosok 1200 négyszögöles ú.n. kis vagy magyar holdakban számolták földbirtokaikat Mezőtúron. Egy magyar hold = 1200 négyszögöl = 4315,5 m² (legtöbbször csak szántóföldre használták.) A kis hold kifejezést főként a Felvidéken és Dunántúlon még kisebb egységre használták. (1000 négyszögöl = 3586,25 m²)

HÜVELYK = Római-európai előzménnyel minden homidikus (emberi testből származtatott) mértékrendszer első gyakorlati tagja. (Latin szótárban: *pollex*, *digitus*, német szótárban: *Zoll*, *Daumen*, *Daumenbreit*. Típusa szerint természetes: az emberi testből származó mérték. Jele: " ". Alkalmazási területe a legáltalánosabb, majd mindig más mértékegység kiegészítésére használták. Általában 1/12 láb, metrikus nagysága 2 – 3 cm között változott. Alegységei: bányahüvelyk (2,798 cm); bécsi hüvelyk (2,634 cm); erdélyi hüvelyk (2,591 cm); erődítményhüvelyk (2,701 cm); királyi hüvelyk (2,605 cm); mérnöki hüvelyk (1,896 cm); pozsonyi hüvelyk (3,18 cm).²⁰⁹

KÖBÖL = 1813 – 1874 között: 1 köböl = 2 pozsonyi mérő = 148 icce = 124,16 liter, illetve 93,12 kg.²¹⁰ Mezőtúron ekkor használatos mérőegység a köböl (pozsonyi mérő) volt, amely 62,5 liter úrtartalmú volt. Ez megfelelt búzából 50,3 kg-nak. Tehát a 60 kh gyenge termése 37 mázsa 73 kg volt, holdankénti átlag 63 kg.

²⁰⁷ BOGDÁN 1991. 147. p

²⁰⁸ BOGDÁN 1991. 445. p

²⁰⁹ BOGDÁN 1990. 141–144. p.

²¹⁰ BODOKI FODOR: 1978. 24. p. és BOGDÁN 1991. 343–344. p

LÁB = régi magyar hosszúság-mértékegység, amely 0,316081 és 0,2979 m között tájegységenként váltakozott. Jele: '. Mezőtúron ebben az időben 0,32 m volt az átváltás egysége

VÉKA = (modius, quartale) Dongás faedény. Erdélyben, a Tiszaháton, a Partiumban használták. Innen került Mezőtúrra is. 1823-ig = 16 erdélyi kupa = 21,8 liter = 16,35 kg, azután 29,70 liter = 28,28 kg (A kg a búza súlyát jelenti.) Mezőtúron a pozsonyi véka élt, amely szerint 1814 – 1874 között: 1 pozsonyi véka 31,04 liter, illetve 23,28 kb búza volt. Az icce: 15,52 liter volt.

KÉPEK

381

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875. 71

Das von mir neu eingeführte Aepfel-Sortiment, 530 Sorten stark, ist im Herbste 1875 n kräftigen, einjährigen und zweijährigen Veredelungen abgebbar, und wird seinerzeit hierüber specieller Preis-Courant erscheinen.

Der Apfel.

Malus communis — la pomme.

Eine langjährige Erfahrung lehrt es, dass die Cultur von Aepfelbäumen in jeder Bodenart mit Erfolg betrieben werden kann. Will man jedoch einen ausnahmsweise guten Ertrag erzielen, so ist es rathsam, den Baum in einen möglichst lehmhaltigen Boden zu pflanzen.

Die Arten der Veredelung des Apfels theilen sich in drei verschiedene Abschnitte:

1. Die Veredelung auf den Kernwildling.
2. Die Veredelung auf den Doucin (eine holländische schnellwüchsige Apfelart) und
3. Die Veredelung auf den Paradiesstamm.

Die erste Veredelungsart ist jeder anderen vorzuziehen, weil auf diese Weise dem Baume jede beliebige Form, als: Hochstamm, Kesselform, Pyramide oder Zwergform gegeben werden kann.

Für die in neuerer Zeit so beliebte, und mit Erfolg betriebene Anzucht von Spalierbäumen und Cordons ist die zweite Art der Veredelung, nämlich die auf Doucin, zu empfehlen, denn es wird auf diese Art ein viel schnelleres Wachstum, und was besonders hervorzuheben ist, eine auffallend baldige Tragfähigkeit erzielt.

Die dritte und letzte Veredelungsart endlich, auf Paradiesstamm, ist zur Cultur des Zwerg- und Topfobstes am geeignetsten, und zwar desshalb, weil sich der Paradiesstamm, welcher hier die Unterlage bildet, weit langsamer entwickelt, was die Tragfähigkeit un- gemein befördert.

Erklärung der Zeichen und Rubriken.

1. Rubrik: Namen der Sorten.
2. " Grösse der Frucht, als: s. g. sehr gross, g. gross, m. g. mittelgross und endlich k. klein, bedeutend.
3. " Reifzeit, in zwölf Monaten, als: J. Jänner, — F. Februar, — M. März, — A. April, — Mi. Mai, — Ju. Juni, — Ji. Juli, — At. August, — S. September, — O. October, — N. November, — und D. December — bedeutend.
4. " Qualität der Frucht als: I. Frucht ersten Ranges für die Tafel; II. Frucht zweiten Ranges und III. Frucht dritten Ranges, beide für Tafel und Wirthschaft.
5. " Fruchtbarkeit, als: s. f. sehr fruchtbar, f. fruchtbar und m. f. minder fruchtbar.

Preise:

Hochstamm	per Stück von 50—85 kr. österr. W.
Pyramide	" " " 50—65 " "
Zwergform	" " " 40—55 " "
Einjährige Veredelungen.....	" " " 40 " "
Tragbare Bäumchen, in Töpfen gezogen, das Stück	1—2 fl. "
Cordons horizontaux, dreijährige	" " 1—2 " "

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

*Rosenthal, A. C.²¹¹ császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa
(részletek) Bécs, 1875. (1.)*

²¹¹ Rosenthal, A. Conrad (1848–1899) cs. kir. udvari főkertész és faiskolatulajdonos 1886-tól Ilsemann Keresztély (1850–1912) magyaróvári akadémiai docenssel, az akadémiai kertészet vezetőjével együtt szerkesztette a Der Fruchtgarten című bécsi szaklapot.
http://pomologie.ub.tu-berlin.de/Der_Fruchtgarten/der_fruchtgarten.html

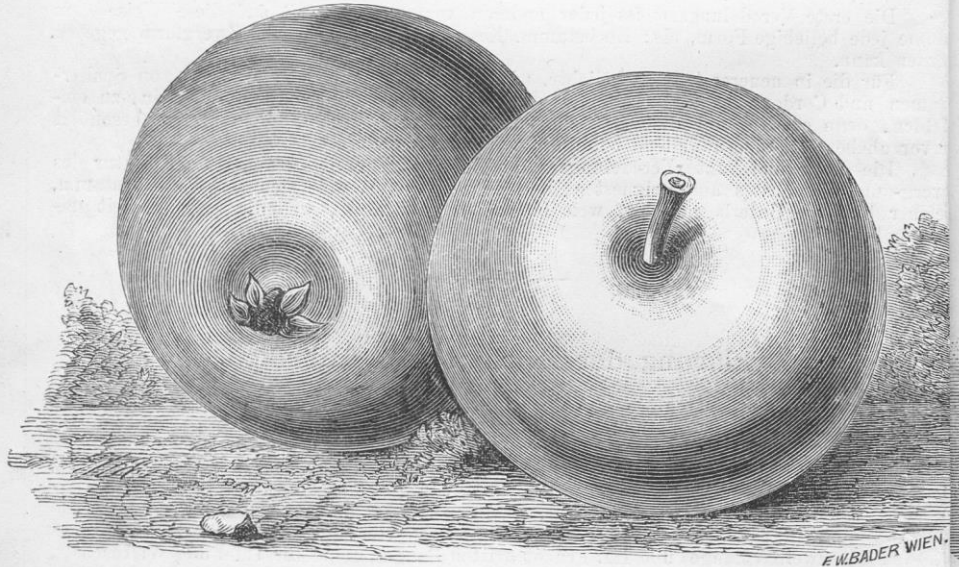
Neueste Aepfel.

Nr. 1461.

Ashmead's Kernel-Apfel.

Dieser ausgezeichnete wohlschmeckende Apfel stammt aus dem Schlosse des Mist William Ashmead, welcher im Jahre 1747 Sherif von Gloucester war. Der Originalbaum existirte bis vor fünf Jahren, wo er durch eine Grundregulirung entfernt werden musste. Es ist schwer festzustellen, in welchen Jahren dieser Sämling entstand, bekannt ist nur, dass ein gewisser Mister Hignell, ein vorzüglicher Cultivateur in Tewkesbury (Gloucestershire) mitgetheilt hat, dass er die erste Frucht dieses vorzüglichen Apfels, im Jahre 1796 in der Gärtnerei des Herrn Wheeler in Gloucester sah, und dass der Baum, welcher wohl 30 Jahre alt sein mochte, von der Originalpflanze aus Ashmeads Castle stamme, ferner ist noch bekannt, dass dieser Apfel in der Mitte des vorigen Jahrhunderts in den Gärten von West-Gloucestershire eine hervorragende Rolle spielte. Ausserdem wurde derselbe, wie die

Fig. 4.

diesbezüglichen Cataloge aufweisen, im Jahre 1763 von Wheeler in Gloucester, im Jahre 1780 in der Gärtnerei von Brompton-Park und im Jahre 1790 in der der Herren Miller & Sweet cultivirt. Ich bin leider nicht in der Lage, trotzdem die Sorte so alt eine pomologische Beschreibung zu geben, und musste mich desshalb heute nur auf die geschichtliche beschränken.

Dass der „Ashmead's Kernel-Apfel“ eine vorzügliche Sorte ist, geht aus dem Grunde hervor, dass er von der „Horticultural Society of London“ als solche empfohlen wird; ein weiterer Grund für seine Güte dürfte auch der sein, dass er von dem Züchter der „Brockworth Park Pear“, welche durch mich schon hinlänglich bekannt sein dürfte, als Neuheit ersten Ranges empfohlen wird.

Schöne kräftige Oculanten (Originalpflanzen) per Stück . . . 5 fl.
Winterveredelungen im Mai abgebbar „ „ . . . 3 fl.

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

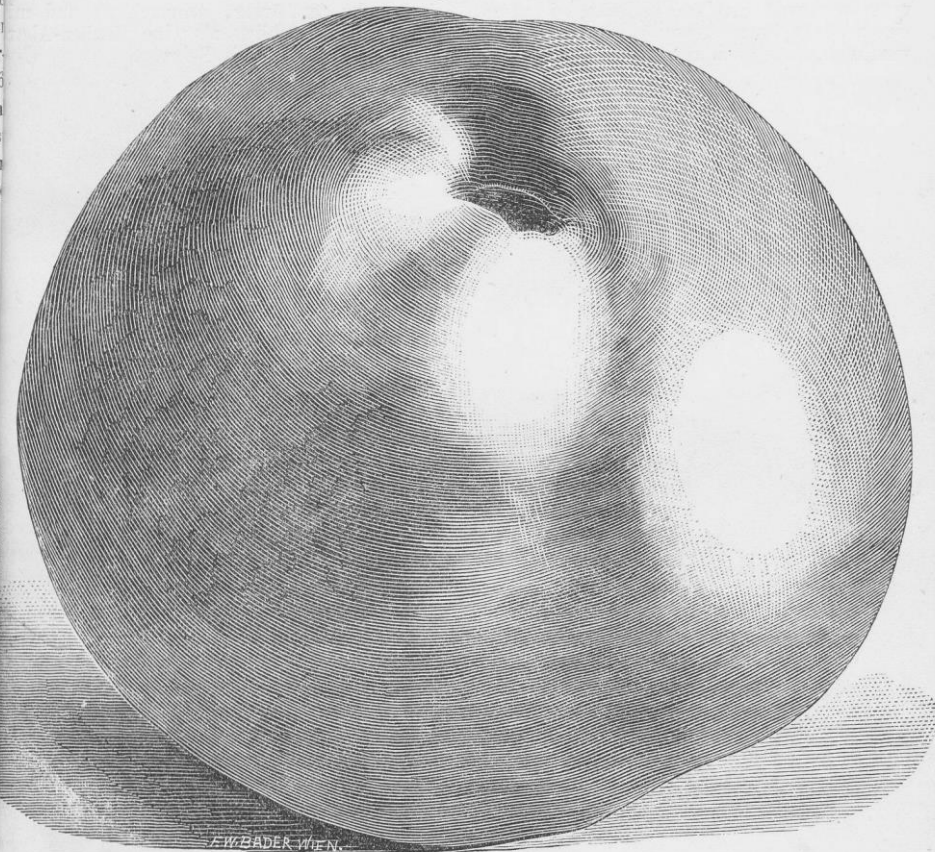
Ashmead's Kernel-Apfel – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (2.)

Nr. 1477.

D. T. Fish-Apfel.

Rush und Jeats lenken mit Vergnügen die Aufmerksamkeit auf diese neue und sehr werthvolle Einführung. Die „Gärtner-Chronik“, Seite 147, Fig. 70, beschreibt ihn als gross, rundlich, an beiden Enden flach, unregelmässig und stumpfwinklig. Schale glatt, von einer gleichförmigen klaren Strohfarbe mit kleinen braunrothen Fleckchen und auf der der Sonne zugekehrten Seite tiefroth gefärbt. Fleisch zart, saftig und mit einem guten angenehmen säuerlichen Geschmacke. Ein grosser, sehr schöner und ausgezeichneter Küchen- oder Compot-Apfel, zum Gebrauche von November bis Jänner; der Cultivirung sehr würdig.

Fig. 5.

Mr. D. T. Fish, der ausgezeichnete Kunstgärtner, nach dem sie ihn benannt haben, schreibt folgendermassen über denselben: „Ich habe Ihren neuen Samenpflanzen-Apfel versucht, und ihn sowohl gekocht als ungekocht auch einigen guten Richtern vorgelegt, die ihn in beiden Fällen als gut erklärten, und als grosser Dessert-Apfel würde er etwas Wunderbares sein. Zum Essen und als Apfelschnitten ist er so gut als möglich. So viel über thatsächliche Erfahrung. Was Grösse, Form, Substanz und Gewicht betrifft, kann er sich vortheilhaft mit jedem mir bekannten Apfel vergleichen und wird eine sehr werthvolle Bereicherung unserer Abarten ersten Ranges abgeben.“

Rush und Jeats können nach einem zweiten Jahre der Erfahrung und des Versuches vollkommen alles das bestätigen; was über denselben geschrieben wurde und empfehlen ihn vertrauensvoll allen Jenen, die nur Früchte ersten Ranges zu ziehen wünschen.

Schöne kräftige Oculanten (Originalpflanzen) per Stück . . . 5 fl.
Winterveredelungen im Mai abgebar „ „ . . . 3 fl.

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

D. T. Fish-Apfel – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (3.)

Nr. 1504.

Lady Henniker-Apfel.

Dr. Hogg schreibt in der „Zeitung für Gartenbau“ vom 8. Jänner 1874 Folgendes:
Die Leichtigkeit, mit welcher neue Abarten von Äpfeln aus dem Samen gezogen werden können, ist so gross, dass, wie dies gewöhnlich in solchen Fällen stattfindet, Vergleiche zu den sehr wenigen guten, immer eine sehr grosse Anzahl werthloser Sorten gibt. An obigem Exemplare haben wir eines der ersten Classe, das seinen Platz unter den allerbesten Äpfeln einnehmen wird. In dieser Hinsicht zählt er zu solchen Gattungen, wie „Beauty of Kent“, „Wormsley Pippin“ und „Reinette du Canada“. Der Gestalt und Farbe nach ist er eine Schauf Frucht. Die Frucht ist sehr gross, rundlich, gegen die Spitze zu ein wenig am Umfange abnehmend und mit stumpfen Winkeln auf den Seiten, welche in hervorragenden Streifen um das Auge herum auslaufen. Die Schale ist auf der Schattenseite gelb und hat auf der der Sonne zugekehrten Seite einen Anflug von Roth, welches mit carmoisinrothen unterbrochenen Streifen bedeckt ist. Das Fleisch sehr zartkörnig, schmackhaft und mit einem angenehmen Aroma. Ein Apfel ersten Ranges, hauptsächlich als eine Küchen-Abart werthvoll, aber auch für's Dessert nützlich. Reifzeit von October bis Februar.

Fig. 6.

Dieser Apfel ward aufgezogen in Thornham-Hall, bei Eye, in Suffolk, und der über denselben von Herrn John Perkins dem dortigen Gärtner erstattete Bericht ist folgender:
„In den Jahren 1840 bis 1850 liess Lord Henniker grosse Quantitäten Cider bereiten, welche während der Sommermonate verabfolgt wurden. Es wurden mehrere Scheffel Äpfelkerne im Beete gesäet, von denen die am meisten versprechendsten Samenpflanzen ausgewählt und verpflanzt wurden; diese wurden nach wenigen Jahren immer wieder reducirt; die letzte Ausrottung war vor ungefähr 7 Jahren, als 33 Bäume ausgeschnitten wurden. Der in Rede stehende Baum war stets der bevorzugte und ist immer sorgsam geschützt worden. Er wird hier vielfach benützt, wenn grosse und hübsche Schüsseln gemischten schönen Obstes für die Mittagstafel gebraucht werden. Sein Aussehen bei Lampenlicht ist von schöner Wirkung. Der Baum ist sehr gesund und sehr fruchtbar.“

Schöne kräftige Oculanten (Originalpfl.) pr. St. 5 fl., Wintervered. im Mai abgebar pr. St. 3 fl

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

Lady Henniker-Apfel – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (4.)

Nr.	Namen der Sorten	Frucht	Reifzeit	Qualität	Fruchtbarkeit
1497	<i>Kapuziner-Apfel von Tournay</i>	s. g.	D. F.	II.	f.
1498	<i>Karoline Auguste</i>	m. g.	O. D.	II.	m. f.
1499	<i>Kentischer Küchenapfel</i>	m. g.	At. S.	III.	s. f.
1500	<i>Keswicker Küchenapfel</i>	m. g.	At. S.	III.	s. f.
1501	<i>Kleiner Fleiner</i>	m. g.	O. D.	I.	f.
1502	<i>Königlicher Kurzstiel</i>	m. g.	D. M.	I.	s. f.
1503	<i>Kräuter-Reinette</i>	m. g.	D. Mi.	II.	f.
1504	<i>Lady Henniker</i>	s. g.	O. F.	I.	f.
1505	<i>Limonen-Reinette</i>	m. g.	D. Mi.	II.	s. f.
1506	<i>London Pepping</i>	m. g.	J. M.	II.	f.
1507	<i>Longvilles Sämling</i>	m. g.	S. O.	II.	f.
1508	<i>Lothringer Reinette</i>	g.	D. M.	II.	f.
1509	<i>Mank's Küchenapfel</i>	k.	S. N.	II.	s. f.
1510	<i>Morgenduft-Apfel</i>	m. g.	O. D.	II.	f.
1511	<i>Muskat-Reinette</i>	m. g.	D. F.	I.	s. f.
1512	<i>Neuer Steinpepping</i>	m. g.	J. Mi.	II.	f.
1513	<i>Neu-Yorker Reinette</i>	k.	D. Ju.	II.	f.
1514	<i>Orleans-Reinette</i>	m. g.	J. M.	I.	s. f.
1515	<i>Papagei-Apfel</i>	g.	N. D.	II.	s. f.
1516	<i>Parisér Rambour-Reinette</i>	s. g.	D. Mi.	I.	s. f.
1517	<i>Pomphelia's Reinette</i>	s. g.	N. D.	III.	s. f.
1518	<i>Prinzessin Auguste</i>	m. g.	D. M.	II.	m. f.
1519	<i>Purpurrother Cousinot</i>	m. g.	N. Mi.	II.	f.
1520	<i>Reinette von Canterbury</i>	m. g.	J. M.	II.	f.
1521	<i>Ribston Pepping</i>	g.	D. A.	I.	s. f.
1522	<i>Rother Stettiner</i>	g.	N. Mi.	II.	m. f.
1523	<i>Rouennaise Hâtive</i>	g.	At.	I.	f.
1524	<i>Rougeur de Vierge</i>	g.	S. O.	II.	f.
1525	<i>Sam-Young</i>	k.	N. F.	II.	f.
1526	<i>Scharlachrother Nonpareil</i>	m. g.	D. A.	II.	f.
1527	<i>Schiebler's Tauben-Apfel</i>	m. g.	N. J.	I.	s. f.
1528	<i>Schöner aus Kent</i>	s. g.	O. D.	II.	s. f.
1529	<i>Skiliankowi</i>	m. g.	At. S.	II.	f.
1530	<i>Sommer-Parmäne</i>	g.	S. O.	I.	s. f.
1531	<i>St. Sauveur Calville</i>	g.	N. D.	II.	f.
1532	<i>Van Mons-Reinette</i>	m. g.	D. A.	I.	f.
1533	<i>Weisse französische Reinette</i>	m. g.	N. Mi.	II.	s. f.
1534	<i>Weisser Astrakan</i>	m. g.	Ji. At.	III.	s. f.
1535	<i>Weisser Rosmarin-Apfel</i>	g.	N. F.	I.	s. f.
1536	<i>Weisser Sommer-Calvill</i>	m. g.	At. S.	II.	f.
1537	<i>Weisser Taffet-Apfel</i>	m. g.	D. A.	II.	s. f.
1538	<i>Weisser Winter-Calvill</i>	s. g.	N. A.	I.	f.
1539	<i>Wellington</i>	m. g.	D. M.	II.	s. f.

Neueste Birnen.

Nr. 1567.

Andenken an den Congress.

Poire, Souvenir du Congrès, Morel.

Wohl selten hat eine neue Züchtung eine so schnelle und glänzende Anerkennung gefunden, wie diese von Morel gezogene Birne.

Ihre Entstehung verdanken wir, wie soeben erwähnt wurde, dem Herrn François Morel, Baumschulenbesitzer in Lyon (Vaise), welcher rühmlichst bekannt ist durch seine grossen Verdienste, die er sich um die Pomologie erworben hat. Derselbe hatte auf einen jungen Birnbaum acht verschiedene Birnsorten gepfropft, und zwar: die **Herzogin von Angoulême**, **William's Christbirne**, **Diel's Butterbirne**, die **Schöne Angevine**, **Amanli's Butterbirne**, **Arenberg's Colmar**, **Napoléon's Butterbirne** und die **Holzfarbige Butterbirne**, Alles vorzügliche Tafelfrüchte ersten Ranges. Im Jahre 1852 sammelte Morel die Samen der diversen Früchte dieses Baumes und machte eine Aussaat. Elf Jahre später, im Jahre 1863, lieferte u. a. ein Sprössling dieser Aussaat die ersten Früchte, welche von einer Commission der „*Société d'horticulture du Rhône*“ bestimmt und als vorzügliche Neuheit erkannt wurden.

Wir können also, dem oben Erwähnten zufolge, diese Birne sozusagen als einen Bastard von jenen oben aufgeführten acht Birnsorten betrachten; wenigstens ist wohl mit ziemlicher Sicherheit anzunehmen, dass jenes Samenkorn, welchem unsere Birne entsprossen ist, aus einer Befruchtung zweier oder mehrerer jener genannten Birnsorten hervorgegangen sein dürfte.

Auf dem Pariser pomologischen Congress im Jahre 1867 erregte die Frucht die allgemeinste und wohlverdiente Aufmerksamkeit und Bewunderung, und wurde ihr daselbst auch der Name **Souvenir du Congrès** beigelegt und der erste Preis für neue Obstsorten zuerkannt. Und mit Recht hat sie diese Auszeichnung verdient, da sie fast alle guten Eigenschaften, welche man überhaupt von einer Birne ersten Ranges erwarten kann, in sich vereinigt.

Dass die ausserordentliche Schönheit der Birne dieselbe zu einer Schaufrucht erster Classe qualificirt, zeigt die äusserst naturgetreue Abbildung (s. Fig. 7) zur Genüge, zumal, wenn wir uns noch die prächtige orangegelbe, auf der Sonnenseite leuchtend rothe Färbung der Frucht vergegenwärtigen. Obendrein ist aber auch ihr Geschmack von vorzüglicher Güte und prächtigem Aroma, und ist sie auch desshalb unstrittig unter die Tafelfrüchte allerersten Ranges zu stellen.

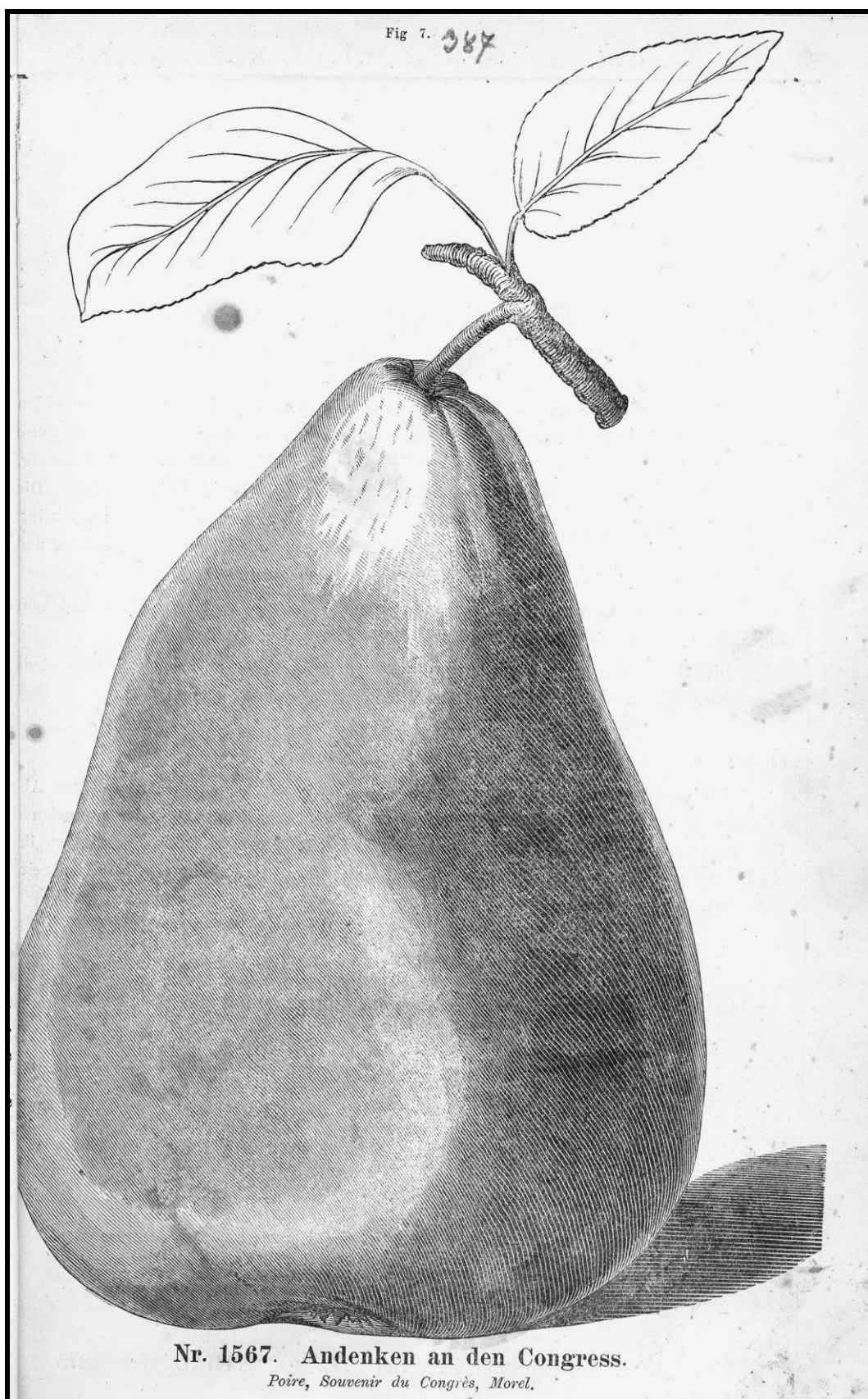
Der Baum ist sehr dauerhaft, ausserordentlich fruchtbar und bildet schöne, kräftige Pyramiden. Die Frucht reift Anfang bis Mitte August und hält sich 6–8 Wochen.

Preis: Schöne kräftige Exemplare per Stück 1 fl. ö. W.

Im Herbste 1875 kann diese Sorte auch auf Quitte veredelt abgegeben werden.

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

Andenken an den Congress – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (6.)

Andenken an den Congress – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (7.)

Nr. 1762.

Brockworth Park Pear
(Wheeler's).

Diese, durch Grösse, Schönheit und Vorzüglichkeit des Geschmackes vor vielen anderen ihrer Gattung hervorragende Birne erregte schon zu Ende der Sechziger Jahr unter den Pomologen Grossbritanniens allgemeine Aufmerksamkeit und Bewunderung und wurde auch bald auf dem Festlande als sehr werthvolle Neuheit begrüsst. Die Frucht erreicht oft noch grössere Dimensionen als nebenstehende Abbildung (s. Fig. 8) zeigt. Sie ist von prächtigem citronengelben Colorit, mit schöner, röthlichbrauner Sonnenseite, und besitzt eine sehr zarte, mattglänzende, oft auch ein wenig bereifte Haut.

Das Fleisch ist zart opalweiss, ausserordentlich saftreich, fein duftend und sehr angenehm anisartig gewürzt, überhaupt von vorzüglichem Geschmacke.

Die Fruchtreife tritt gegen Ende August ein, und dauert bis Mitte oder Ende September. Die Birne ist eine Schau- und Tafelfrucht allerersten Ranges.

Der Baum ist fruchtbar, dauerhaft und von schönem regelmässigen Wuchse, so dass er sich vorzüglich für Pyramiden- und Spalierform eignet.

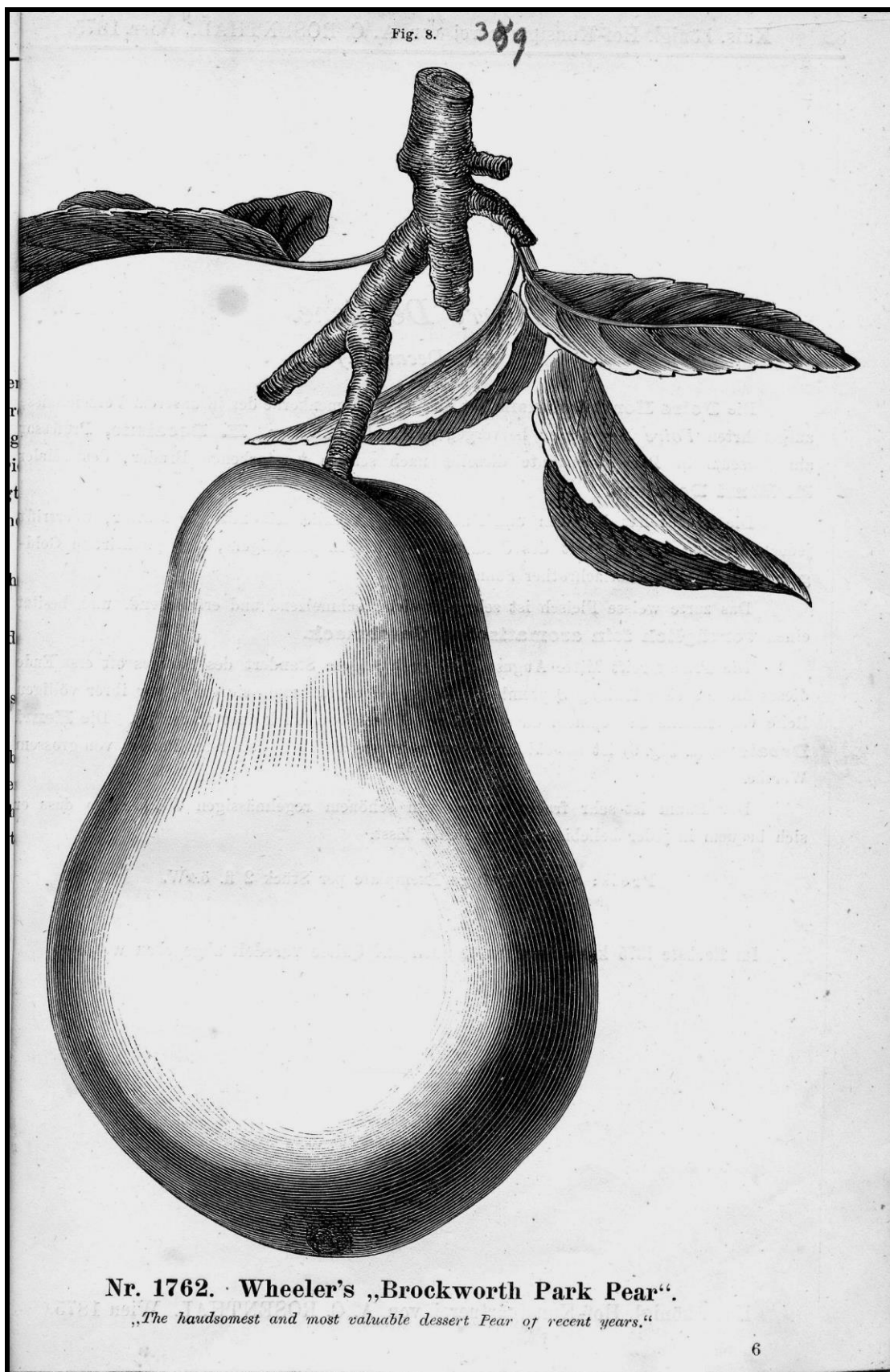
Ich empfehle diese durchweg vorzügliche Neuheit allen meinen geehrten Herren Annehmern auf das Wärmste und Angelegentlichste, und darf mich mit Recht der angenehmen Ueberzeugung hingeben, dass die **Brockworth Park Pear** in jedem Garten, wo ihr ein Plätzchen zugewiesen wird, jeder anderen Sorte ihres Geschlechtes würdig zur Seite stehen wird.

Preis: Schöne kräftige Exemplare per Stück 2 fl. ö. W.

Im Herbst 1875 kann diese Sorte auch auf Quitte veredelt abgegeben werden.

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

*Wheeler's Brockworth Park Pear – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari
kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (8.)*

Wheeler's Brockworth Park Pear – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (9.)

390

Nr. 1986.

*Henri Decaisne.**(M. Decaisne.)*

Die **Poire Henri Decaisne** ist aus einem Samenkorne der in unserem Verzeichnisse aufgeführten *Poire Serrurier* hervorgegangen. Ihr Züchter, **M. Decaisne**, Professor am Museum in Paris, benannte dieselbe nach seinem verstorbenen Bruder, dem Maler **M. Henri Decaisne**.

Die Frucht hat in Form und Habitus viel Aehnlichkeit mit der Mutter, übertrifft jedoch dieselbe an Schönheit des Colorites, welches in prächtigem, roth punktirtem Goldgelb besteht, mit scharlachrother Sonnenseite.

Das zarte weisse Fleisch ist sehr saftreich, schmelzend und erfrischend, und besitzt einen **vorzüglich fein aromatischen Geschmack**.

Die Frucht reift Mitte August, bei ungünstigem Standort des Baumes oft erst Ende dieses Monats oder Anfang September. Es ist jedoch rathsam, sie etwas vor ihrer völligen Reife vom Baume zu nehmen, da sie anderen Falles von zu kurzer Dauer ist. Die **Henri Decaisne** (s. Fig. 9) ist sowohl als Schauf Frucht wie als Tafelobst ersten Ranges von grossen Werthe.

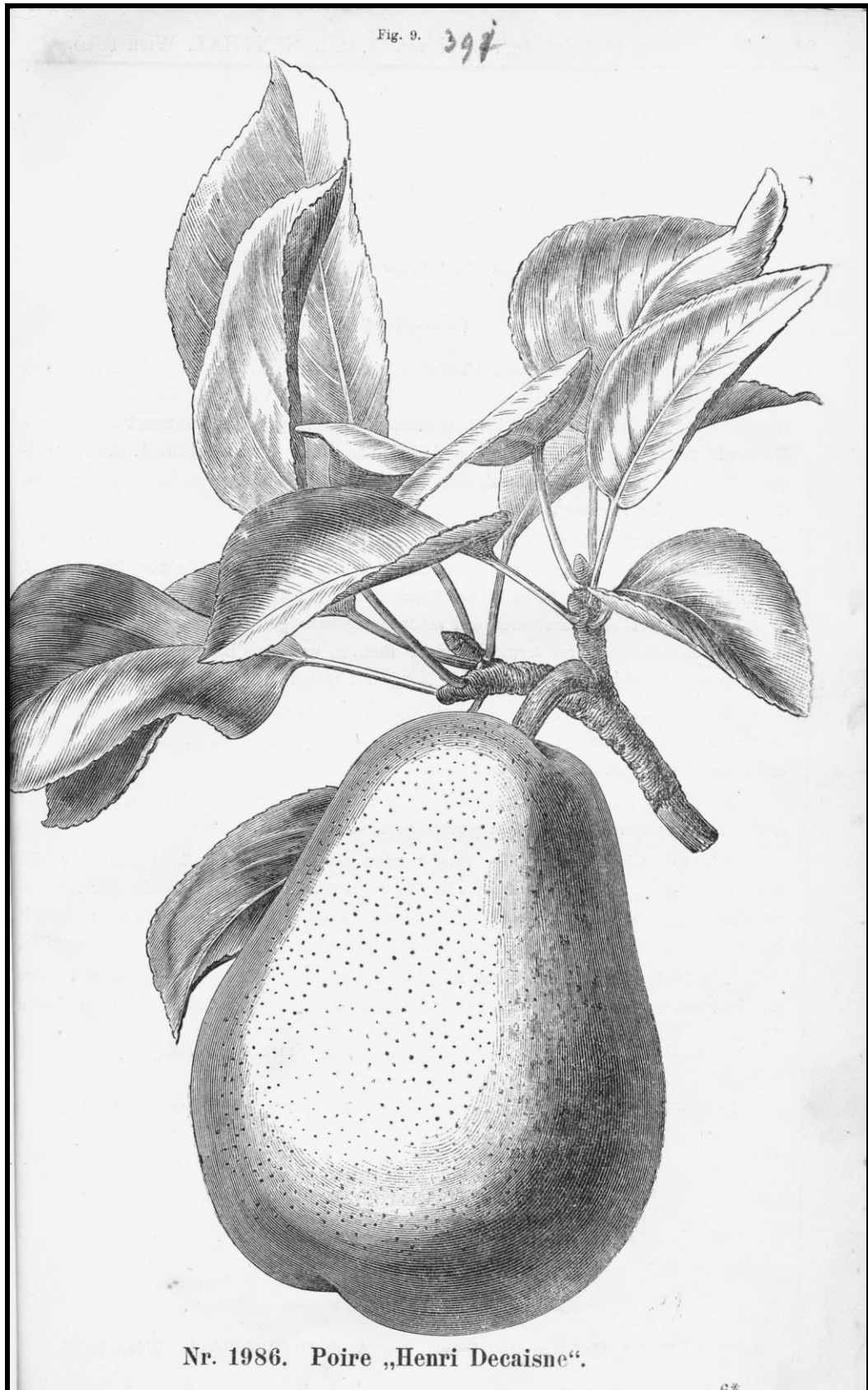
Der Baum ist sehr fruchtbar und von schönem regelmässigen Wuchse, so dass er sich bequem in jeder beliebigen Form ziehen lässt.

Preis: Schöne kräftige Exemplare per Stück 2 fl. ö. W.

Im Herbste 1875 kann diese Sorte auch auf Quitte veredelt abgegeben werden.

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

Henri Decaisne körte – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (10.)

Henri Decaisne körte – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (11.)

392

Nr. 2163.

*Président Mas.**(Boisbunel.)*

Die erste Beschreibung dieser köstlichen Birne datirt vom Jahre 1865, und verdanken wir dieselbe dem verdienstvollen und hinlänglich bekannten Pomologen Herrn Boisbunel, welcher sie aus einer im Jahre 1852 gemachten Aussaat von **Hardenpont's Winter-Butterbirne** erhielt. Herr Boisbunel benannte sie zu Ehren des M. A. Mas, Präsidenten der Gartenbaugesellschaft zu Bourg (Ain) und gleichzeitigen Redacteurs der franz. Gartenschrift „*Le Vergier*“.

Die **Poire Président Mas** hat sämmtliche guten Eigenschaften von ihrer Mutter, der rühmlichst bekannten und geschätzten **Hardenpont's Winter-Butterbirne** geerbt, übertrifft dieselbe sogar in Feinheit des Geschmackes, Schönheit der Farbe und Form der Frucht, sowie ganz besonders durch den schönen regelmässigen Wuchs des Baumes, welcher sich für jede beliebige Form verwenden lässt. Endlich, was diese Birne besonders schätzenswerth macht, besteht darin, dass sie mit fast jedem Boden und jeder Lage vorlieb nimmt.

Die Frucht hat im Allgemeinen die Grösse wie sie die Abbildung (s. Fig. 10) zeigt, wird aber oft, besonders am Spalier, enorm gross, so dass sie wohl zu den Schaufrüchten ersten Ranges gezählt zu werden verdient.

Ihr Fleisch ist zart, weiss, sehr angenehm duftend, äusserst saftreich, schmelzend und erfrischend, und von delicatem, fein parfümitem Geschmack.

Die Reifezeit dieser schönen Frucht tritt gewöhnlich gegen Ende November ein, kann sich aber zuweilen bis Anfang oder Mitte December verzögern, da sie sehr langsam auf dem Fruchtboden reift; sie hält sich bequem bis Anfang Jänner. Die Fruchtbarkeit des Baumes ist ausserordentlich gross, und ist der Baum für jede beliebige Form tauglich.

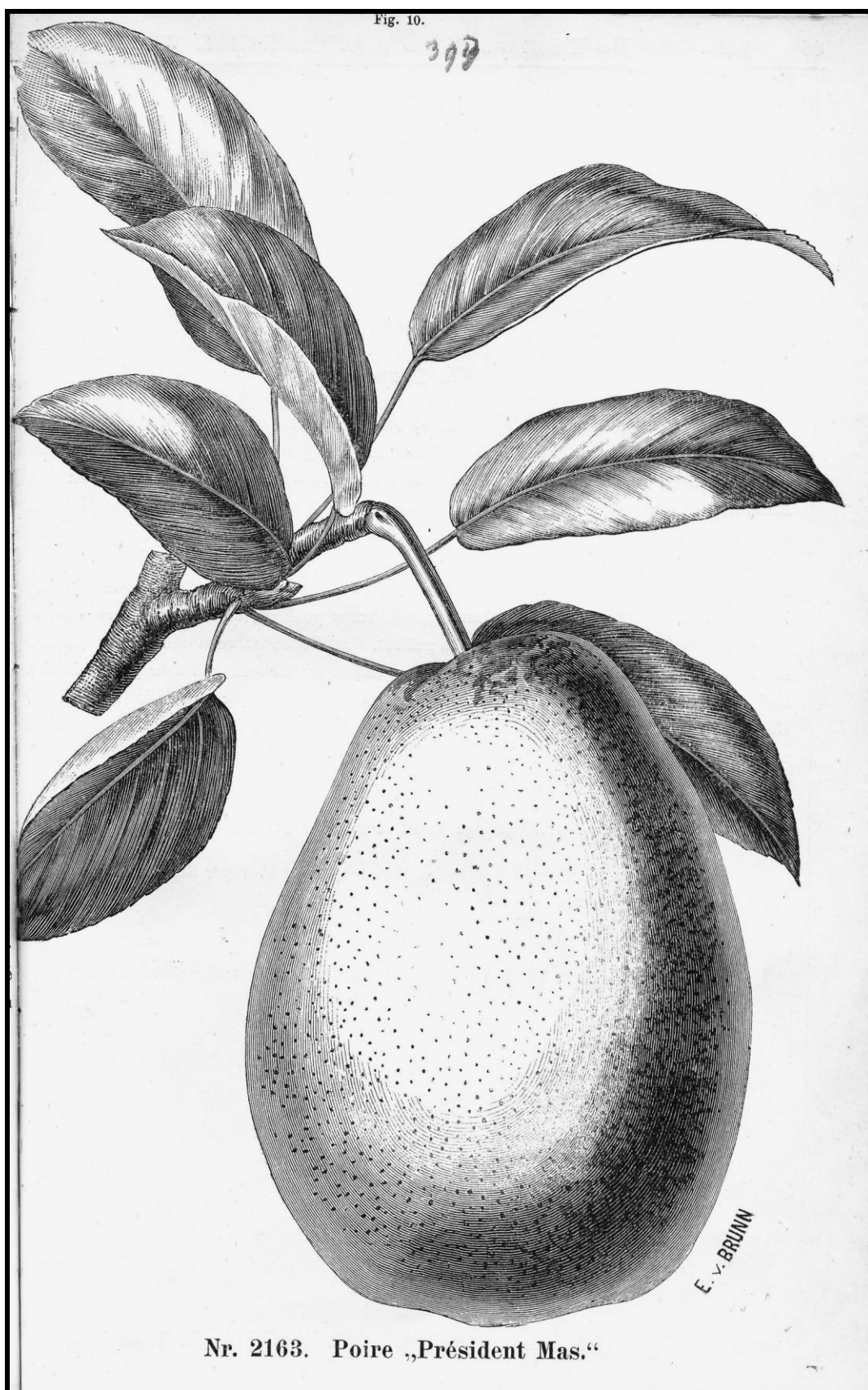
Die **Poire Président Mas** ist eine Dessertfrucht allerersten Ranges und sollte mithin, besonders auch wegen der grossen Dauerhaftigkeit des Baumes, in keinem Garten fehlen.

Preis: Schöne kräftige Exemplare per Stück 2 fl. ö. W.

Im Herbste 1875 kann diese Sorte auch auf Quitte veredelt abgegeben werden.

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

Président Mas körte – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (12.)

Président Mas körte – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (13.)

394

Nr. 2186.

*Riocreux.**(L. Cappe.)*

Diese Birnengattung wurde zu Ehren des bekannten französischen Aquarellmalers Herrn **Riocreux** von Herrn **M. Decaisne** mit obigem Namen belegt. Diese Birne stammt von einem Sämling der **Belle Alliance** aus dem **Jardin fruitier du Museum** in Paris ab; der Baum wächst sehr kräftig und ist äusserst fruchtbringend, die Blätter, nicht sehr gross, erinnern lebhaft an jene der **St. Germain**. Die Früchte stehen in der Regel, wie dies auch die höchst wahrheitsgetreue Abbildung zeigt, meistens zu dreien, sind länglich und in der Mitte nach einwärts gebogen; der Stiel ist kräftig und niemals zu lange. Die Schale ist schmutzigrün, braun punktirt, um den Stiel herum braun gefleckt, an der Sonnenseite schön rostbraun gefärbt. Das Fleisch ist weiss und ausserordentlich schmelzend, nicht steinig, trefflich gezuckert, angenehm schmeckend und sehr gut parfumirt. Das Kernhaus ziemlich klein, mit wenigen braunrothen Samenkörnern. Die Reifzeit der Birne **Riocreux** fällt in die Monate August und September. Die Früchte sind nicht nur allein wohlschmeckend, sondern auch von schöner Form und Färbung, wesshalb ich mich umsomehr veranlasst fühle, diese vortreffliche Birnenneuheit bestens anzuempfehlen.

Preis: Einjährige Veredelungen per Stück 4 fl.

Diesjährige Winterveredelungen im Monat Mai abgebar per Stück 2 fl.

Im Herbste 1875 kann diese Sorte auch auf Quitte veredelt abgegeben werden.

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

Riocreux körte – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (14.)

Riocreux körte – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (15.)

396

Nr. 1859.

*Docteur Jules Guyot.**(E. Baltet.)*

Diese vorzügliche Birnenneuheit stammt von einer, vor 15 Jahren gemachten Aussaat des Herrn **Ernst Baltet** in Troyes, und zeichnete sich schon unter den andern zu gleicher Zeit gemachten Sämlingen durch vorzügliches Wachstum und schöne kräftige Belaubung aus.

Veredelungen auf den Stamm älterer Hochstämme brachten im zweiten Jahre schon einige Früchte, während zu gleicher Zeit und unter denselben Verhältnissen gemachte Veredelungen von **Clairgeau's Butterbirne**, welche sich doch wie bekannt durch Fruchtbarkeit auszeichnet, ohne Fruchtansatz blieben.

Die nebenstehende treue Abbildung wurde der Frucht eines vierjährigen, auf Wildling veredelten Baumes entnommen und ist deshalb voranzusehen, dass ein Baum, welcher die Quitte zur Unterlage hat, bei guter Cultur enorme Früchte bringen muss.

Die Frucht selbst ist, wie die Abbildung zeigt, von schönster Birnenform und erinnert mich sehr an die **König Eduard**.

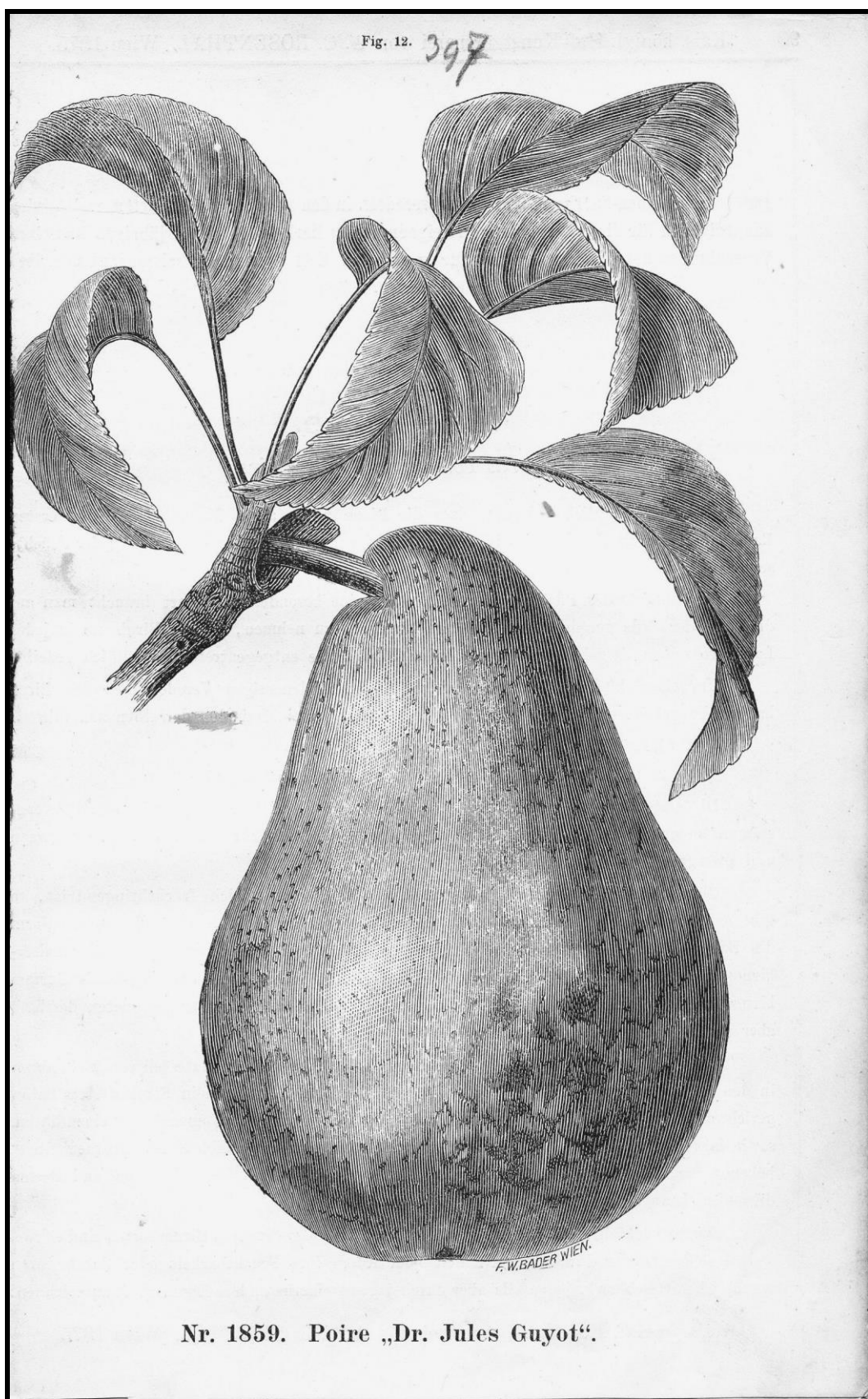
Die Farbe ist Anfangs meergrün und verändert sich, der Reifzeit zu, welche in die Mitte **August** fällt, in ein schönes Citrongelb, während die direct exponirte Seite leicht rosa angefliegen ist.

Das Fleisch ist sehr fein und zerfliessend.

Der Geschmack ist ausserordentlich fein aromatisirt und trefflich gezuckert. Die Fruchtbarkeit so wie der Wuchs des Baumes lassen in keiner Richtung das Geringste zu wünschen übrig.

In Bezug auf den Namen möge mir erlaubt sein zu bemerken, dass der Züchter diese Neuheit zu Ehren des bekannten französischen Oenologen, **Dr. Julius Guyot**, geboren zu Gyé-sur-Seine (Departement Aube), benannte.

Sehr starke kräftige Originalpflanzen per Stück	5 fl.
Schwächere " " "	2 fl.
Winterveredelungen im Mai abgebar " "	1 fl.

Docteur Jules Guyot körte – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (17.)

398

Mein Birnen-Sortiment auf Quitte veredelt, in den vorzüglichsten Sorten, welche sich hauptsächlich für diese Veredelungsart eignen, ist im Herbste 1875 in einjährigen kräftigen Veredelungen abgebbar, und wird zur geeigneten Zeit specieller Preiscurant hierüber erscheinen.

Die Birne.

Pyrus communis — la Poire.

Es ist hinlänglich bekannt, dass die Birne unter allen Obstgattungen den ersten Rang einnimmt, und findet dies in dem Ertragniss und der guten Verwendung der Früchte seinen Grund.

Hinsichtlich des Pflanzens der Bäume in eine besondere Bodenart braucht man auf die Güte der Erde gerade keine besondere Rücksicht zu nehmen, da der Birnbaum in jeder Lage, wo seinen tiefgehenden Wurzeln keine Hindernisse entgegentreten, vorzüglich gedeiht.

Um einen kleinen Ueberblick über die verschiedenartigen Veredelungen des Birnbaumes zu geben, erlaube ich mir in Kürze folgende zwei Methoden derselben anzuführen:

1. Die Veredelung auf den Kernwildling.
2. Die Veredelung auf die Quitte (*Cydonia vulgaris*).

Die erste Art der Veredelung ist besonders für Hochstämme, Pyramiden und Zwergstämme zu empfehlen, während die letztere auf Quitte, nur zur Cultur von Spalierbäumen und Zwergtopfobst geeignet erscheint.

Ogleich der Birnbaum in jeder Bodenart und Form gleich fruchtbringend ist, so gibt es dennoch Ausnahmen, und zieht diese oder jene Sorte eine oder die andere Form des Baumes vor, so z. B. sind: die Vergouleuse, die weisse Herbst-Butterbirne (oder Kaiserbirne), die Liegl's Winter-Butterbirne, die Herzogin von Angoulême, die Napoléon's Butterbirne und die Colmar etc. etc. als Spalierbäume und Pyramiden immer geeigneter, deshalb aber als Hochstamm ebenfalls reichtragend.

Das nachfolgende neue Birnen-Sortiment, an 900 Sorten stark, habe ich vor zwei Jahren in den Handel gebracht, und will ich gleichzeitig erwähnen, dass mein Streben stets dahin gerichtet sein wird, das Richtigeste und Praktischste in Bezug der „Nomenclatur“ einzuführen, sowie dass ich mich stets mit den neuesten Erscheinungen auf dem Gebiete der „Obstneuheiten“ bekannt mache, um meinen geehrten Abnehmern jederzeit mit dem Neuesten und Besten dienen zu können.

Die im nachfolgenden Sortimente mit fetten Lettern gedruckten Birnensorten sind solche, welche sich entweder durch ihre Neuheit oder durch ihre Fruchtbarkeit oder durch ihren vorzüglichen Geschmack, jedenfalls aber durch irgend eine besondere Eigenschaft auszeichnen.

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa
(részletek) Bécs, 1875. (18.)

399

Mein Special-Verzeichniss über Erdbeeren etc. erscheint Anfang August 1875.

Die Pflaume.

Prunus insititia — la Prûne.

Die Pflaumen sind eine sehr werthgeschätzte Obstgattung, welche hauptsächlich als Marktfrucht in Böhmen eine sehr grosse Rolle spielen, wo sie meistens hochstämmig gezogen werden, was ihnen auch am besten zu gefallen scheint, um eine reichliche Ernte zu liefern.

Die unten angeführten Sorten sind alle der Verbreitung würdig, indem sie durchgehends vorzüglich sind, und dennoch haben sie, was vielfache Anpflanzung und Verwendung anbelangt, nicht jenen Anwerth gefunden, dessen sich die gewöhnliche Hauszwetsche (*Prunus domestica*) erfreut, welche ihren Ruf der grossen Verwendbarkeit als Koch- und Marktfrucht, sowie den sehr beliebten gedörrten Zwetschen verdankt.

Schliesslich sei noch erwähnt, dass ich alle hier angeführten Sorten als Hochstamm und Pyramide, welche für die Pflaumen die beiden fruchtbringendsten Formen sind, vorrätzig habe, nur mit Ausnahme der gewöhnlichen Hauszwetsche, welche einzig und allein als Hochstamm abgebar ist, da sie in anderen Formen lange nicht jene Fruchtbarkeit entwickelt, als dies bei hochstämmigen der Fall ist; zugleich habe ich auch bei der Beschreibung der einzelnen Sorten die der „Baum-Form“ weggelassen, weil sich dasselbe nach dem eben Gesagten von selbst versteht.

Zeichen wie beim Birnen-Sortiment.

Preise:

Hochstamm per Stück	50—85 kr. ö. W.
Pyramide per Stück	50—65 „ „

Ich mache besonders auf mein neuestes Rosen-Sortiment (siehe rothe Beilage) aufmerksam.

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa
(részletek) Bécs, 1875. (19.)

400

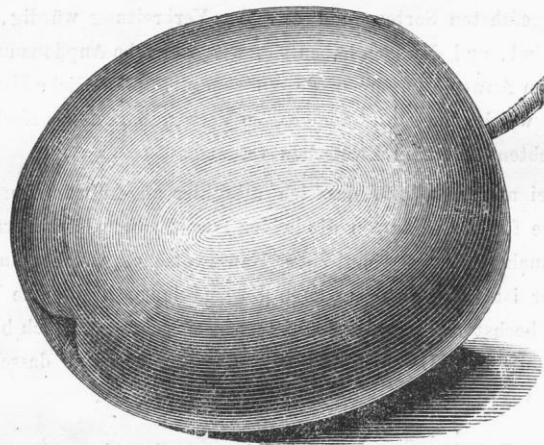
Nr. 2562.

Duke of Edinburgh.

Diese vorzügliche Pflaume (s. Fig. 16) wurde schon vor einigen Jahren von der Londoner Gartenbau-Gesellschaft durch ein Diplom erster Klasse ausgezeichnet. Sie wird mit vollem Rechte unter die Tafelfrüchte allerersten Ranges gezählt, und sowohl ihrer äusseren Schönheit, wie des vorzüglichen Geschmacks wegen, steht sie den besten ihrer Gattung würdig zur Seite.

Die Frucht ist gross, rundlich und leicht gekerbt; die Haut dünn, gleichmässig und glatt, und besitzt eine schöne, hellpurpurrothe Farbe mit einem stark blaulichen Hauch überzogen.

Fig. 16.

Das röthlich gelb gefärbte Fleisch ist ausserordentlich saftreich, süss und sehr angenehm parfumirt, überhaupt von vorzüglichem Geschmacks.

Der Baum zeichnet sich aus durch seinen kräftigen, regelmässigen Wuchs, sowie durch eine ganz enorme Fruchtbarkeit.

Ich erhielt diese vorzügliche Neuheit im Herbst des Jahres 1872 aus den Baumschulen der Herren James Carter & Co. in London, und erlaube mir, dieselbe hiermit in den Handel zu geben und meinen geehrten Herren Abnehmern bestens anzuempfehlen.

Preis: Schöne und kräftige Exemplare per Stück 2 fl. ö. W.

Mein Special-Verzeichniss über Erdbeeren etc. erscheint Anfang August 1875.

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

Duke of Edinburgh szilva – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (20.)

407

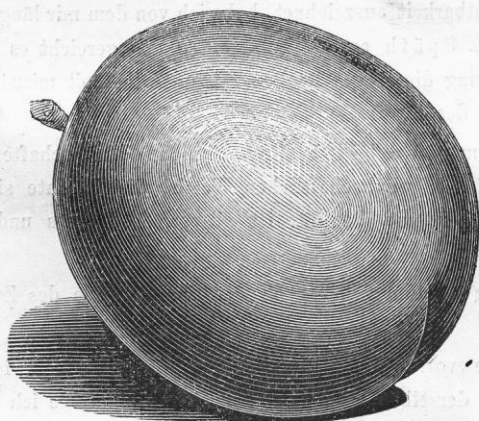
Nr. 2564.

Dry's Seedling.

Diese gleichfalls vorzügliche Neuheit wurde ebenfalls wie die vorher beschriebene Sorte vor mehreren Jahren in England mit den ersten Preisen prämiert.

Die Frucht ist, wie auch die Zeichnung zeigt, etwas kleiner wie ihre Vorgängerin, doch hat dies auf die Güte keinen Einfluss und möchte ich gerne behaupten, dass der Geschmack der „Dry's Seedling“ ungleich vorzüglicher ist.

Fig. 17.

Die Färbung der Haut ähnelt sehr der „Duke of Edinburgh“, nur ist letztere stärker bereift.

Der Baum wächst ausserordentlich kräftig und ist sehr fruchtbar.

Bekommen habe ich diese Pflaume ebenfalls von James Carter & Co. und empfehle sie auch, wie dieser, meinen geehrten Herren Abnehmern auf das Angelegentlichste.

Preis: Schöne kräftige Exemplare per Stück 2 fl. ö. W.

➡ **Mein Special-Verzeichniss über Erdbeeren etc. erscheint Anfang August 1875.** ➡

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

Dry's Seedling – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (21.)

402

Nr. 2549.

Anna Späth.

(L. Späth.)

Diese vorzügliche neue Pflaumengattung, welche sich hauptsächlich durch ihre ungewöhnlich reiche Fruchtbarkeit auszeichnet, habe ich von dem mir längst befreundeten Baumschulenbesitzer Herrn L. Späth aus Berlin erhalten und gereicht es mir zum grossen Vergnügen, an der Verbreitung dieser werthvollen Pflaumen-Neuheit mitwirken zu können. Hier die Originalbeschreibung des Züchters:

„Diese neue Pflaumensorte besitzt alle vorzüglichen Eigenschaften der Hauszwetschke besonders in Bezug auf den wirthschaftlichen Werth, die Früchte sind jedoch bedeutend grösser und viel saftreicher, die Qualität ist allerersten Ranges und der Baum von ungewöhnlicher Tragbarkeit.“

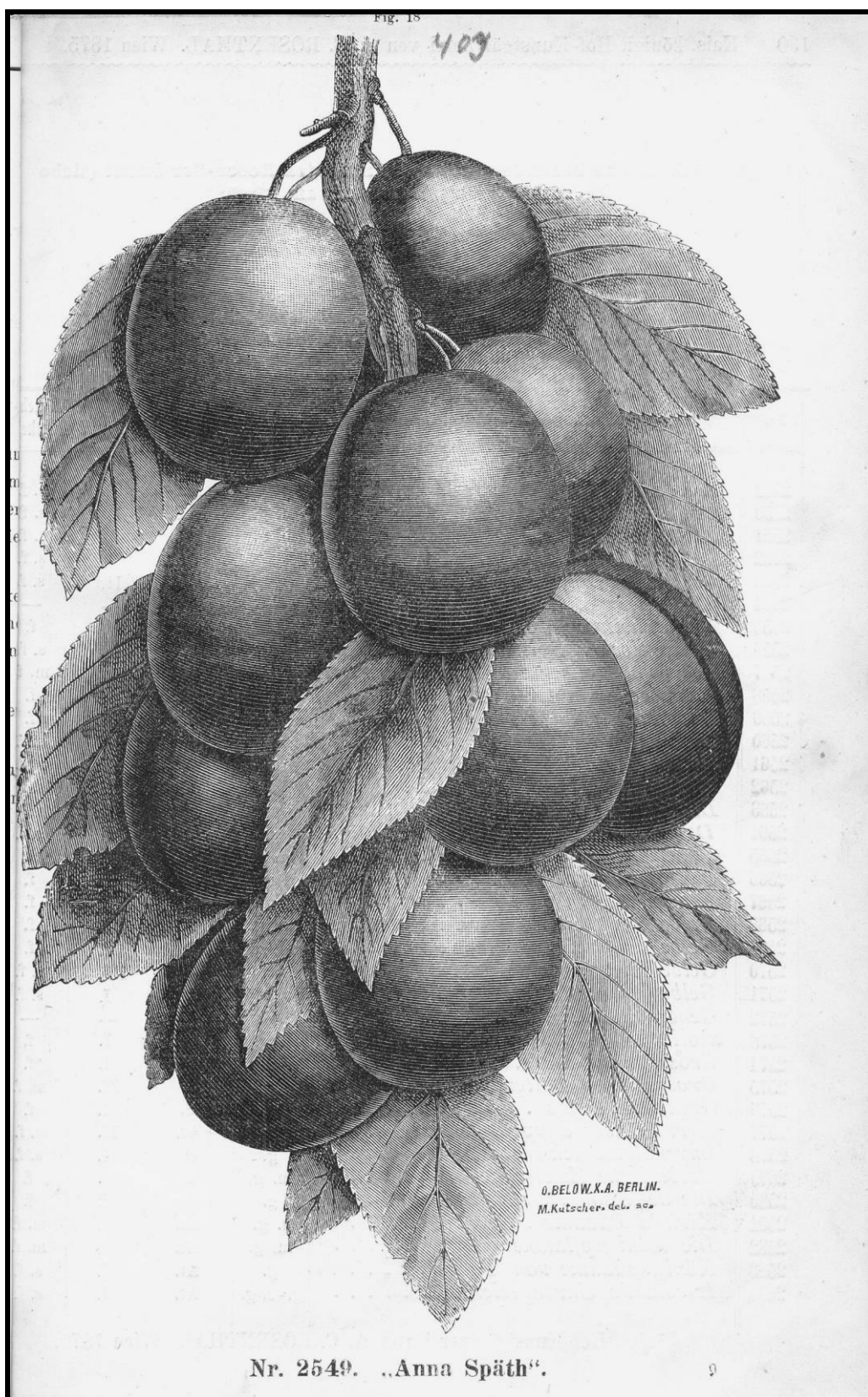
Die hier folgende Abbildung ist nach der Photographie des Zweiges in natürlicher Grösse angefertigt.

Nochmals auf die vorzüglichen Eigenschaften dieser Neuheit, insbesondere aber auf die grosse Fruchtbarkeit derselben aufmerksam machend, empfehle ich dieselbe allen meinen geehrten Herren Abnehmern auf das Angelegentlichste.

Vorzügliche kräftige Originalpflanzen per Stück . . . . . 3 fl.
 „ „ „ „ 10 Stück . . . . . 28 fl.

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

Anna Späth – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (22.)

Anna Späth – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (23.)

130 Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

409

✎ Ich mache besonders auf mein neuestes Rosen-Sortiment (siehe rothe Beilage) aufmerksam. ✎

Pflaumen-Sortiment.

Nr.	Namen der Sorten	Frucht	Reifzeit	Qualität	Fruchtbarkeit
X 2549	<i>Anna Späth</i>	s. g.	At.	I.	s. f.
2550	<i>Die Augustzwetschke</i>	m. g.	At. S.	II.	s. f.
2551	<i>Bavay's frühe Reineclaude</i>	m. g.	At.	II.	s. f.
2552	<i>Bavay's Reineclaude</i>	g.	S. O.	I.	s. f.
2553	<i>Bingham's Pflaume</i>	g.	At. S.	II.	s. f.
2554	<i>Brandy-Gage</i>	—	—	—	—
2555	<i>Die Brustwarzenpflaume</i>	k.	At.	I.	f.
2556	<i>Catalonischer Spilling</i>	k.	Ji.	II.	s. f.
2557	<i>Coë's rothgesteckte Pflaume</i>	g.	S.	I.	m. f.
2558	<i>Damascene von Maugerou</i>	m. g.	At.	II.	f.
X 2559	<i>Decaisne</i>	g.	S.	I.	f.
2560	<i>Diamantepflaume</i>	g.	S.	II.	s. f.
2561	<i>Dollaner Zwetschke</i>	g.	S.	I.	s. f.
X 2562	<i>Duke of Edinburgh</i>	g.	S.	I.	s. f.
2563	<i>Durchscheinende Reineclaude</i>	g.	S.	I.	f.
2564	<i>Dry's Seedling</i>	g.	S.	I.	s. f.
X 2565	<i>Esperen's Goldpflaume</i>	m. g.	At.	I.	f.
2566	<i>Favorite pourpre</i>	g.	At.	I.	f.
2567	<i>Fine Bonte</i>	k.	Ji.	I.	f.
X 2568	<i>Fulton</i>	m. g.	O.	II.	f.
X 2569	<i>Gelbe Catharinenpflaume</i>	m. g.	S.	I.	f.
X 2570	<i>Gelbe Eierpflaume</i>	g.-s. g.	S.	III.	s. f.
X 2571	<i>Gelbe Mirabelle</i>	s. k.	Ji. At.	I.	s. f.
2572	<i>General Hand</i>	—	—	—	—
2573	<i>Goliath</i>	s. g.	S.	I.	f.
2574	<i>Grosse englische Zwetschke</i>	g.	S.	I.	f.
2575	<i>Grosse gelbe Dattelzwetschke</i>	g.	O.	II.	m. f.
2576	<i>Guthrie's Topas</i>	m. g.-k.	S.	I.	f.
X 2577	<i>Herrnhäuser doppelte Mirabelle</i>	k.	At.	II.	s. f.
2578	<i>Imperatrice Ickworth</i>	g.	O.	I.	s. f.
X 2579	<i>Italienische Zwetschke</i>	m. g.	S.	II.	f.
X 2580	<i>Die Jefferson</i>	g.	S.	I.	f.
X 2581	<i>Kirke's Pflaume</i>	s. g.	At.	I.	m. f.
2582	<i>Die Königspflaume</i>	m. g.	At.	I.	m. f.
2583	<i>Königspflaume von Tours</i>	g.	At.	I.	s. f.
2584	<i>Lucombe's Unvergleichliche</i>	g.-s. g.	At.	I.	s. f.

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

*Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa
(részletek) Bécs, 1875. (24.)*

405

☛ **Mein Special-Verzeichniss über Erdbeeren etc. erscheint Anfang August 1875.** ☛

Die Pfirsche.

Persica vulgaris — la Pêche.

Der Pfirsich oder die Pfirsche ist eine sehr werthvolle und hochgeschätzte Tafelfrucht, welche auch ausserdem zur Bereitung von Compots etc. vorzügliche Verwendung findet.

Der Pfirsichbaum eignet sich hauptsächlich zur Spalierzucht an südlichen Wänden, wo seine Früchte in geeigneten Sommern von ausnehmender Schönheit und Güte werden.

Ich habe hier zwei Abtheilungen gemacht, nämlich „Pfirsiche und Nectarinen“; der Unterschied dieser beiden Gruppen liegt sowohl in der Schale, als wie auch im Fleische; denn während die Schale der ersteren rauhfilzig ist, ist die der letzteren ganz glatt und glänzend, was das Fleisch aber anbelangt, so haben die Nectarinen immer ein mehr festeres und speckiges, nie vom Kern lösliches, die Pfirsiche hingegen ein sehr saftreiches, lockeres und gut vom Kern lösliches Fleisch.

Zeichen wie beim Birnen-Sortiment.

Preise:

Auf Mandeln veredelte:	Einjährige kräftige Oculanten per Stück.....	50—60 kr. ö. W.
	Zweijährige kräftige Oculanten „ „	60—70 kr. „
Auf Pflaumen veredelte:	Einjährige kräftige Oculanten „ „	70—90 kr. „
	Zweijährige kräftige Oculanten „ „ 1 fl. — 1 fl. 50 kr. „	

☛ **Mein Special-Verzeichniss über Erdbeeren etc. erscheint Anfang August 1875.** ☛

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

406

Nr. 2508.

*Baron Dufour.**(Dufour.)*

Diese ausgezeichnete Pfirsich-Varietät, welche unstreitig eine der vorzüglichsten ist, die seit Jahren und in neuester Zeit in Handel gekommen, stammt von einem Sämling aus dem Jahre 1840 her, welchen der bekannte französische Obstliebhaber Baron Dufour in der Nähe von Metz in seinen grossen Obstplantagen durch Zufall entdeckte.

Der 35 Jahre alte Mutterbaum liefert jährlich die ausserordentlichsten Früchte, so z. B. erntete Baron Dufour im Jahre 1869 von seinem Mutterbaume mehrere Früchte, welche über 26 Centimeter Umfang hatten.

Baron Dufour, welcher ein geborner Metzler ist, wollte zu Ehren seiner Vaterstadt die Sorte „Grosse Madelaine de Metz“ taufen, doch haben es die Herren Gebrüder Simon-Louis in Metz, welche mit der Inhandelbringung dieser Sorte betraut wurden, vorgezogen, diese Neuheit zu Ehren des Züchters, welcher ausserdem noch eine hervorragende politische Stellung als Pair von Frankreich und Bürgermeister von Metz einnahm, **Baron Dufour** zu benennen.

Der Wuchs ist, wie ich auch aus eigener Erfahrung bestätigen kann, ein ausserordentlich kräftiger, und hat z. B. ein Oculant vom Jahre 1869 im Jahre 1870 zwei Meter hoch getrieben und gab im Jahre 1871 zwölf Früchte, wovon zwei die Grösse der Abbildung erreichten.

Die Frucht, unstreitig die grösste unter allen bis nun bekannten Pfirsichen, ist mehr breit als hoch, mit einem gewöhnlichen Durchmesser von 8 Centimeter.

Das Fleisch ist ausserordentlich saftreich, zur Zeit der Reife lichtgelb, welches nach dem Mittelpunkte in leuchtend carminpurpur übergeht.

Die Haut ist lichtgrün und verwandelt sich bis zur Reife, welche in Mitte bis Ende August fällt, an der nicht exponirten Seite in lichtgelb und wird gegen die Sonnenseite von lichtcarmin an immer dunkler, bis es endlich an der directen Sonnenseite in schönem Dunkelbraun endet.

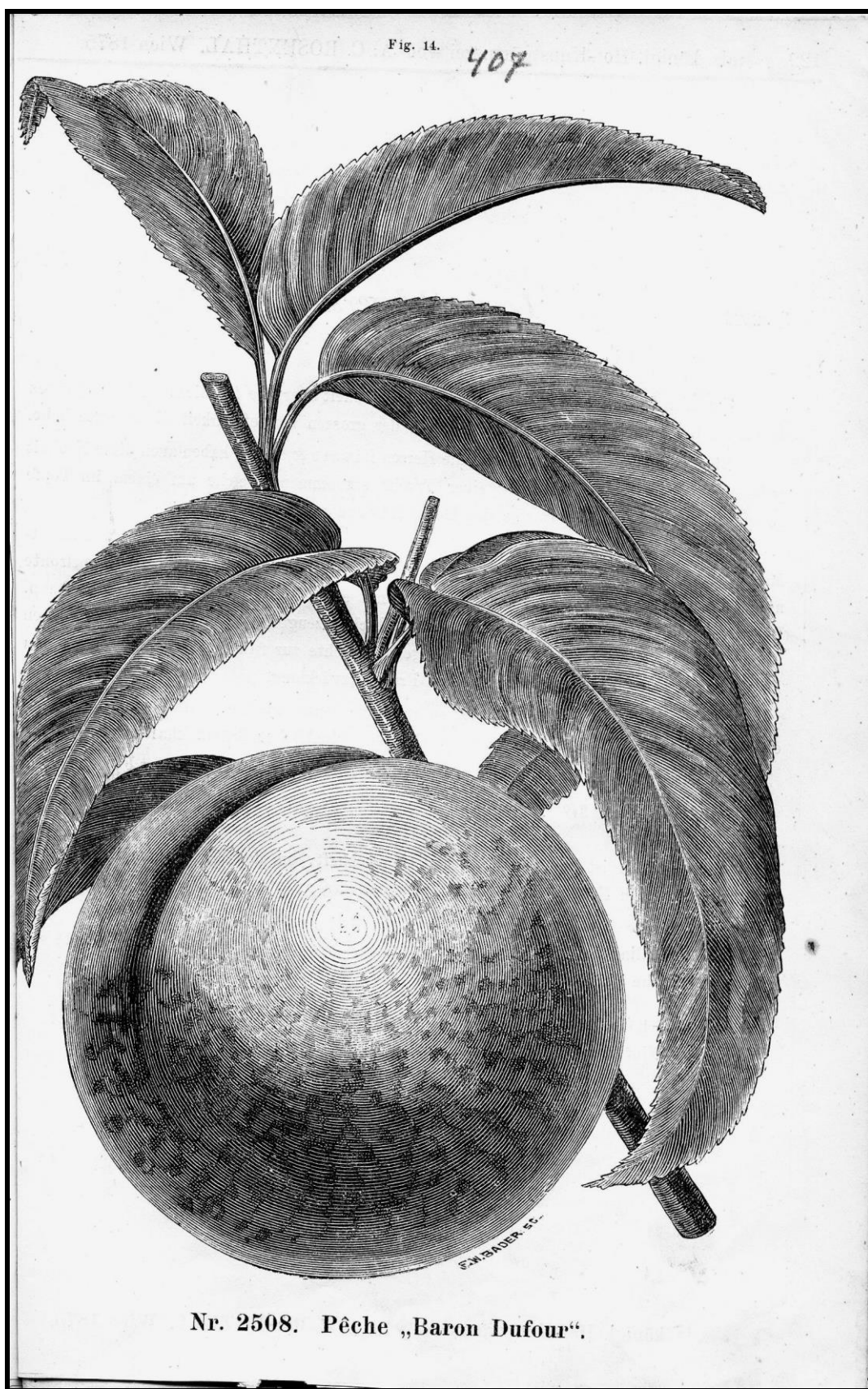
Der Geschmack ist ausserordentlich fein, gezuckert und parfümirt, so dass ich die Frucht unter jene allerersten Ranges stellen muss.

Ich glaube somit genügend über diese Sorte gesprochen zu haben und erlaube mir dieselbe wie alle bisher von mir eingeführten Neuheiten, welche nur dann in meinem Cataloge Aufnahme fanden, wenn sie von irgend einer hervorragenden pomologischen Autorität oder Gesellschaft empfohlen wurden, dem Handel zu übergeben.

Schöne kräftige Oculanten, 2—4 Fuss und höher . . . . . 4 fl.
Winter-Veredelungen, im Mai abgebar . . . . . 2 fl.

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

Baron Dufour őszibarack – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (26.)

Nr. 2508. Pêche „Baron Dufour“.

Baron Dufour őszibarack – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (27.)

408

Nr. 2526.

*Lord Palmerston.**(Rivers.)*

Umstehend abgebildete vorzügliche Pfirsich-Neuheit übergebe ich hiermit mit Vergnügen dem Handel, indem ich die feste Ueberzeugung der grossen Vortrefflichkeit dieser Sorte habe.

Die allbekanntesten Pfirsichzüchter, die Herren Rivers & Sons, haben auch diese Neuheit gezogen, und ist meine Abbildung einer Frucht entnommen, welche auf einem im Topfe gezogenen Spalierbaume im Garten des Herrn Rivers wuchs.

Besagter Spalierbaum ist, wie dies in England Sitte, an einer sogenannten Talut-Mauer gezogen; es ist dies eine schwache aufgeführte Mauer, welche mit ihrer Hauptfronte nach Sonnenaufgang steht, und an dieser Seite mit einer Glaswand verdeckt werden kann. Durch die von den Sonnenstrahlen selbstverständlich erzeugte höhere Temperatur zwischen Glas und Mauer, gelangen die darunter gezogenen Früchte zur früheren Reife, in den meisten Fällen bedingt dies auch eine voluminösere Fruchtentwicklung.

Die sechs Früchte, welche dieser so cultivirte Baum brachte, hatten durchschnittlich einen Umfang von $12\frac{1}{4}$ Zoll und waren von **ausserordentlicher Schmackhaftigkeit**.

In der dritten Auflage des „Fruit-Manual“ schreibt Dr. Hogg darüber Folgendes:

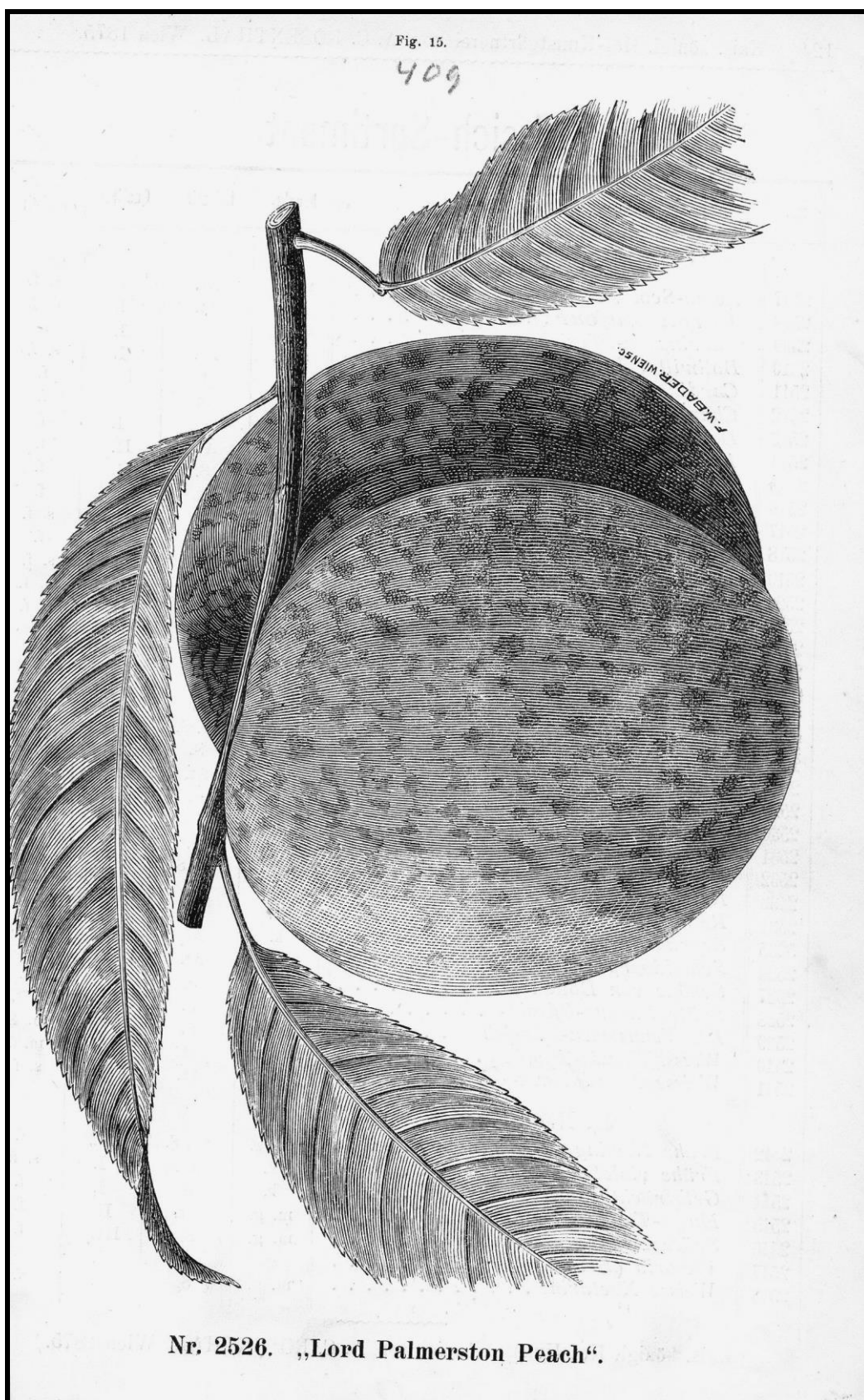
„Die Frucht ist gross, die Schale blassgelb, nur etwas an der exponirten Sonnenseite röthlich gefärbt.

„Das Fleisch ist besonders fest und schmackhaft, um den Kern herum intensiv roth gefärbt, leicht vom Kerne löslich. Blüten gross, rosa gefärbt. Der Kern klein und nierenförmig.

„Der Sämling hat zur Mutterpflanze die Pfirsich „Pavie de Pompone“ und dürfte sich diese vortreffliche Sorte wohl am besten zur Cultur von Wandbäumen eignen“

Schöne kräftige Oculanten (Originalpflanzen) per Stück . . . 5 fl.
Winterveredelungen im Mai abgebar „ „ 3 fl.

Kais. königl. Hof-Kunstgärtnerei von A. C. ROSENTHAL. Wien 1875.

Lord Palmerston őszibarack – Rosenthal, A. C. császári és királyi udvari kertészetének gyümölcskatalógusa (részletek) Bécs, 1875. (29.)

410

Pfirsich-Sortiment.

Nr.	Namen der Sorten	Frucht	Reifzeit	Qualität	Fruchtbarkeit
I. Pfirsiche.					
2507	<i>Acton-Scot</i>	m. g.	At.	I.	s. f.
2508	<i>Baron Dufour</i>	s. g.	At.	I.	s. f.
2509	<i>Barrington-Pfirsich</i>	g.	S.	I.	f.
2510	<i>Bollwiler Liebling</i>	s. g.	At.	I.	s. f.
2511	<i>Cardinal Fürstenberg</i>	s. g.	O.	II.	f.
2512	<i>Chancèlière</i>	g.	At.	I.	f.
2513	<i>De Verone</i>	s. g.	S.	I.	f.
2514	<i>Erzherzog Johann</i>	m. g.	At.	II.	f.
2515	<i>Erzherzog Karl</i>	g.	S.	II.	f.
2516	<i>Frühe Mignon-Pfirsich</i>	s. g.	At.	I.	f.
2517	<i>Frühe Peruvianerin</i>	g.	S.	I.	s. f.
2518	<i>Frühe Purpur-Pfirsich</i>	s. g.	At. S.	I.	f.
2519	<i>Galand-Pfirsich</i>	s. g.	At.	I.	s. f.
2520	<i>Georg IV.</i>	g.	At.	I.	m. f.
2521	<i>Gewöhnliche Blut-Pfirsich</i>	m. g.	S.	III.	s. f.
2522	<i>Grosse Mignon-Pfirsich</i>	g.	At.	I.	f.
2523	<i>Karl Schwarzenberg</i>	g.	S.	I.	f.
2524	<i>Königin der Obstgärten</i>	s. g.	S.	II.	s. f.
2525	<i>Leopold I.</i>	s. g.	S.	I.	s. f.
2526	<i>Lord Palmerston Peach</i>	s. g.	At. S.	I.	s. f.
2527	<i>Malta-Pfirsich</i>	m. g.	S.	I.	s. f.
2528	<i>Montigny's Pfirsich</i>	m. g.	At.	II.	f.
2529	<i>Nivette-Pfirsich</i>	g.	S.	I.	s. f.
2530	<i>Noblesse</i>	g.	At.	I.	f.
2531	<i>Pfirsich von Chang-Hai</i>	s. g.	S.	II.	m. f.
2532	<i>Prachtvolle Aprikosen-Pfirsich</i>	s. g.	At. S.	I.	s. f.
2533	<i>Raimacker's</i>	—	—	—	—
2534	<i>Rothe Magdalenen-Pfirsich</i>	g.	At.	I.	s. f.
2535	<i>Safran-Pfirsich</i>	k.	At.	II.	m. f.
2536	<i>Schmidberger's Pfirsich</i>	s. g.	At.	I.	f.
2537	<i>Schöne von Doué</i>	s. g.	S.	I.	f.
2538	<i>Späte Purpur-Pfirsich</i>	m. g.	S.	I.	s. f.
2539	<i>Die Venusbrust-Pfirsich</i>	g.	S.	I.	m. f.
2540	<i>Weissblühende Pfirsich</i>	m. g.	At.	II.	m. f.
2541	<i>Weisse Magdalenen-Pfirsich</i>	m. g.	At.	I.	s. f.
II. Nectarinen.					
2542	<i>Frühe Newington-Brugnole</i>	m. g.	At. S.	III.	f.
2543	<i>Frühe violette Nectarine</i>	k.	At.	I.	s. f.
2544	<i>Gelbfrüchtige Nectarine</i>	k.	S.	I.	f.
2545	<i>Hunts-Tawny-Nectarine</i>	m. g.	At.	II.	f.
2546	<i>Späte Newington-Brugnole</i>	m. g.	S.	III.	f.
2547	<i>Victoria (Brugnon)</i>	g.	S.	I.	f.
2548	<i>Weisse Nectarine</i>	m. g.	S.	II.	f.

411
Vollständig erschienen.

DEUTSCHE
POMOLOGIE.

Chromolithographische Abbildung, Beschreibung und Kulturabweisung
der

empfehlenswerthesten Sorten

Aepfel, Birnen, Kirschen, Pflaumen, Aprikosen, Pfirsiche und Weintrauben.

Nach den Ermittlungen des
Deutschen Pomologen-Vereins

herausgegeben von

W. LAUCHE,

K. Garten-Inspector, Lehrer des Gartenbaues an der K. Gärtner-Lehranstalt zu Potsdam
Inhaber der grossen gold. Medaille für Leistungen im Gartenbau etc.

WIEN 1883.

Zu haben bei WILHELM FRICK

K. k. Hofbuchhandlung.

Graben 27.

A Wilhelm Frick bécsi cs. és kir. udvari könyvkereskedőnél megjelent reklám: a Deutsche Pomologie 1883-ban kiadott kötetének részlete (reklám 1.)

K. K. Hofbuchhandlung WILHELM FRICK, Wien, 27 Graben.

Das Fundament eines rationellen Obstbaues ist die **Sortenkenntniss** oder **Pomologie**. Der Obstzüchter fehlt vielfach gegen die richtige Auswahl und hat oft lediglich aus diesem Grunde Missernten oder mangelhafte Erträge. Wer aus dem Obstbau Nutzen ziehen will, treffe für seine Gegend, für die besonderen klimatischen, örtlichen und Bodenverhältnisse eine geeignete Sortenwahl, beschränke sich auf eine möglichst geringe Zahl der anzupflanzenden Sorten und lokalisiere dieselben. Den in der Gegend heimischen Obstsorten von Werth, nach welchen stets Nachfrage auf dem Markte ist, weil ihre Eigenschaften bekannt sind, füge er die anerkannt besten, allerorts bewährten Sorten bei, in einer Auswahl, wie sie ihm durch die „Deutsche Pomologie“ ermöglicht wird.

Die Anzahl der in dem Werke abgebildeten Obstsorten erstreckt sich auf die vom Deutschen Pomologen-Verein empfohlenen Sortimenten von 50 Aepfeln, 50 Birnen, 25 Kirschen, 25 Pflaumen, 10 Aprikosen, 25 Pfirsichen und 15 Weintrauben. Nun sollen aber nicht etwa alle diese Sorten für jede Gegend empfohlen werden, sondern der Obstbaureibende soll sich vielmehr auf diejenigen Sorten der „Deutschen Pomologie“ beschränken, welche den gegebenen Verhältnissen seines Wohnsitzes entsprechen. Die im Text des Werkes gegebenen detaillirten Beschreibungen, die Angaben über Boden, Lage, Unterlage, Schnitt, wirthschaftlichen Werth etc. setzen ihn in den Stand, mit Sicherheit die richtige Wahl treffen zu können; und um es dem Obstzüchter zu ermöglichen, die richtige Benennung der von ihm bisher angebauten oder neu bezogenen Sorten mit grösster Gewissheit und Leichtigkeit festzustellen, bringt die „Deutsche Pomologie“ die einzelnen Obstsorten in nach der Natur sorgfältig ausgeführten Totalansichten und Durchschnittsbildern. Diese Abbildungen sind in Farbendruck so vollendet hergestellt, dass sie den nach der Natur gemalten Aquarellen bis ins kleinste Detail entsprechen.

Die „Deutsche Pomologie“ ist nunmehr vollständig erschienen und zwar geschah die Ausgabe der 200 Farbendrucktafeln nebst Text in 50 Lieferungen à 1 fl. 20 kr.

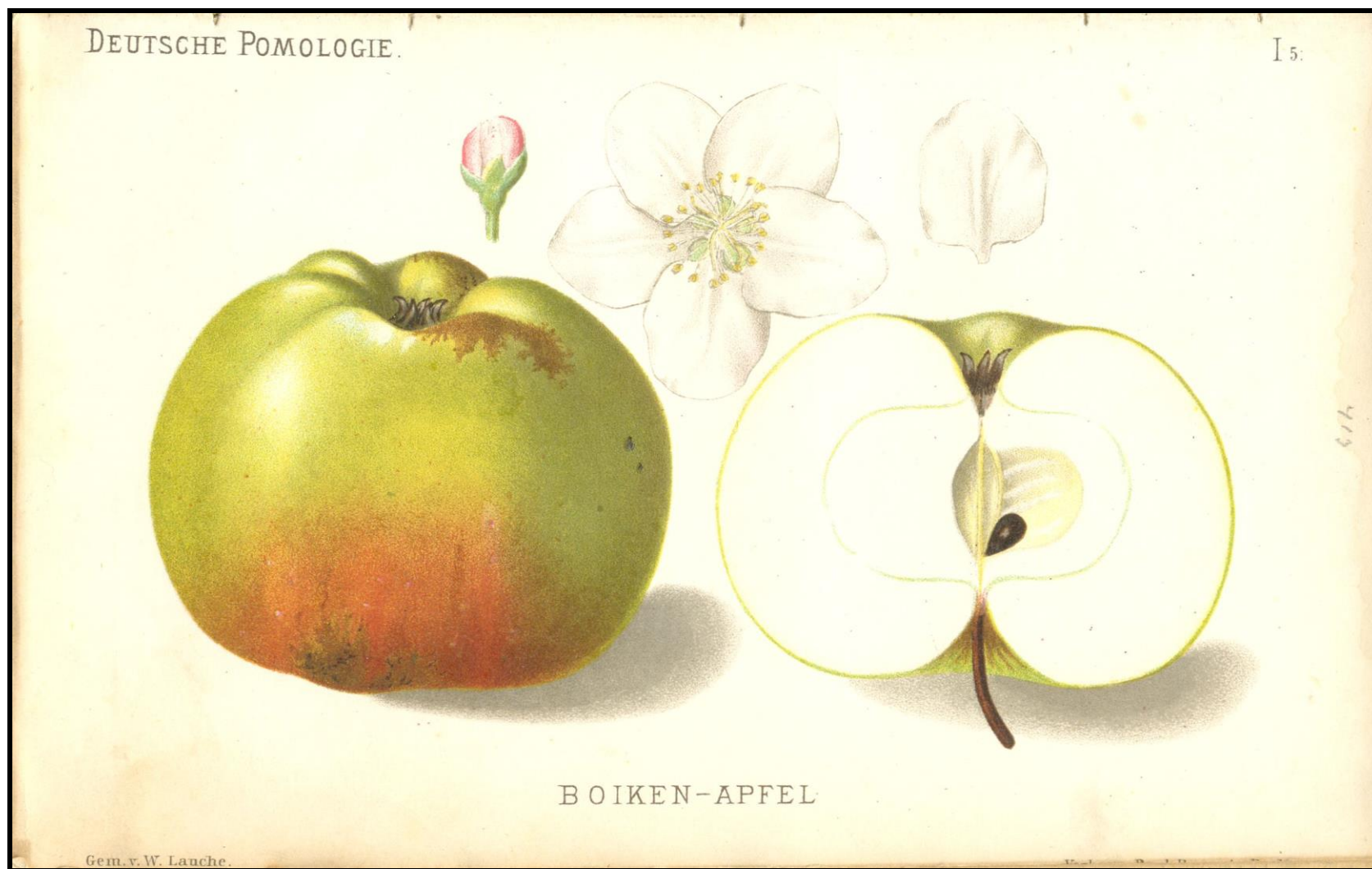
Vollständige Exemplare des Werkes in 4 elegante Halblederbände fest gebunden, haben einen Preis von 67 fl. 20 kr.

Für diejenigen Pomologen, welche die Möglichkeit behalten wollen, mit den Tafeln einzeln hantiren und sie nach verschiedenen Gesichtspunkten ordnen zu können, wurden Cartons in Bucheinband-Form hergestellt. Es sind, der inneren Anordnung des Werkes entsprechend, vier, zur Aufnahme von je fünfzig Nummern bestimmte Cartons; so dass also ein Carton für die Abtheilung Aepfel (50) ein Carton für die Abtheilung Birnen (50), ein Carton für die Abtheilungen Kirschen (25) und Pflaumen (25) und ein Carton für die Abtheilungen Aprikosen (10), Pfirsiche (25) und Wein (15) Raum bietet. Preis der vier in Leinen dauerhaft und mit geschmackvollen Titel-Ornamenten ausgeführten Cartons: 7 fl. 20 kr.

Das Werk kann auch gegen Ratenzahlungen bezogen werden.

Von demselben Verfasser erschienen in demselben Verlage:	
<p>Handbuch des Obstbaues auf wissenschaftlicher und praktischer Grundlage.</p> <p>Mit 229 in den Text gedruckten Abbildungen. Preis 9 fl., geb. 10 fl. 80 kr.</p>	<p>Deutsche Dendrologie. Systematische Uebersicht, Beschreibung, Cultur- anweisung und Verwendung der in Deutsch- land ohne oder mit Decke aushaltenden</p> <p>Bäume u. Sträucher.</p> <p>Mit 283 Holzschnitten nach Zeichnungen des Verfassers. Neue Ausg. Preis 7 fl. 20 kr., geb. 8 fl. 40 kr.</p>

A Wilhelm Frick bécsi cs. és kir. udvari könyvkereskedőnél megjelent reklám: a Deutsche Pomologie 1883-ban kiadott kötetének részlete (reklám 2.)

A Wilhelm Frick bécsi cs. és kir. udvari könyvkereskedőnél megjelent reklám: a Deutsche Pomologie 1883-ban kiadott kötetének részlete (reklám 3.) Boiken Apfel

415

K. k. Hofbuchhandlung WILHELM FRICK, Wien, 27 Graben.

Verzeichniss

der vom Deutschen Pomologen-Verein zur Anpflanzung empfohlenen Sorten.

I. Aepfel.

1. Alantapfel. 2. Weisser Astracan. 3. Gelber Bellefleur. 4. Grosser Bohnapfel. 5. Boiken-Apfel. 6. Rother Herbst-Calvill. 7. Geflammtter weisser Cardinal. 8. Charlamowski. 9. Purpurrother Cousinot. 10. Rother Eiserapfel. 11. Gelber Edelapfel. 12. Grüner Fürstenapfel. 13. Goldzeugapfel. 14. Gravensteiner. 15. Cludius Herbstapfel. 16. Kaiser Alexander. 17. Danziger Kantapfel. 18. Königlicher Kurzstiel. 19. Scharlachrothe Parmaene. 20. Sommer-Parmaene. 21. Winter-Goldparmaene. 22. Deutscher Goldpepping. 23. London Pepping. 24. Parker's Pepping. 25. Ribston Pepping. 26. Prinzen-Apfel. 27. Ananas-Reinette. 28. Baumann's Reinette. 29. Carmeliter-Reinette. 30. Champagner-Reinette. 31. Culon's Reinette. 32. Englische Spital-Reinette. 33. Grosse Casseler Reinette. 34. Graue französische Reinette. 35. Gaesdonker Reinette. 36. Goldreinette von Blenheim. 37. Harbert's Reinette. 38. Landsberger Reinette. 39. Muscat-Reinette. 40. Orléans-Reinette. 41. Pariser Rambour-Reinette. 42. Röthliche Reinette. 43. Scott's Reinette. 44. Schmidtberger's rothe Reinette. 45. Gelber Richard. 46. Virginischer Rosenapfel. 47. Pfirsichrother Sommerapfel. 48. Langton's Sondersgleichen. 49. Rother Winter-Taubenapfel. 50. Sommer-Zimmtapfel.	7. Clairgeau's Butterbirn. 8. Diel's Butterbirn. 9. Gellert's Butterbirn. 10. Grumkower Butterbirn. 11. Hardenpont's Winterbutterbirn. 12. Holzfarbige Butterbirn. 13. Liegel's Winterbutterbirn. 14. Napoleon's Butterbirn. 15. Six's Butterbirn. 16. Weisse Herbstbutterbirn. 17. Die Capiaumont. 18. William's Christbirn. 19. Rothe Dechantsbirn. 20. Vereinsdechantsbirn. 21. Winterdechantsbirn. 22. Die Esperine. 23. Forellenbirn. 24. Stuttgarter Gaishirtel. 25. Die Gute Graue. 26. Gute Luise von Avranches. 27. Hannoversche Jakobsbirn. 28. Esperen's Herrenbirn. 29. Herzogin von Angoulême. 30. Die Hofrathsbirn. 31. Josephine von Mecheln. 32. Kampervenus. 33. Grosser Katzenkopf. 34. Köstliche von Charneu. 35. Der Kuhfuss. 36. Léon Grégoire. 37. Madame Treyve. 38. Marie Luise. 39. Hellmann's Helenenbirn. 40. Runde Mundnetzbirn. 41. Neue Poiteau. 42. Phillipp Goes. 43. Die Queenbirn. 44. Die Regentin. 45. Die Schwesterbirn. 46. Seckel's Birn. 47. Punktirter Sommerdorn. 48. Grüne Tafelbirn. 49. Winter-Nelis. 50. Die Comperette.

II. Birnen.

1. Baronsbirn.
2. Rothe Bergamotte.
3. Amanlis Butterbirn.
4. Bachelier's Butterbirn.
5. Blumenbach's Butterbirn.
6. Coloma's Herbstbutterbirn.

III. Kirschen.

1. Coburger Maiherzkirsche.
2. Knight's frühe Herzkirsche.
3. Fromm's Herzkirsche.
4. Krüger's Herzkirsche.
5. Hedelfinger Riesenkirsche.
6. Grosse schwarze Knorpelkirsche.
7. Grosse Germsdorfer Kirsche.
8. Schneider's späte Knorpelkirsche.
9. Winkler's weisse Herzkirsche.
10. Lucienkirsche.
11. Eltonkirsche.
12. Runde marmorirte Süsskirsche.
13. Grosse Prinzessinkirsche.

A Wilhelm Frick bécsi cs. és kir. udvari könyvkereskedőnél megjelent reklám: a Deutsche Pomologie 1883-ban kiadott kötetének részlete (reklám 4.)

K. k. Hofbuchhandlung WILHELM FRICK, Wien, 27 Graben.

14. Büttner's späte rothe Knorpelkirsche.
15. Dönissen's gelbe Knorpelkirsche.
16. Rothe Maikirsche.
17. Rothe Muskateller.
18. Spanische Glaskirsche.
19. Grosser Gobet.
20. Süsse Frühweichsel.
21. Ostheimer Weichsel.
22. Grosse lange Lothkirsche.
23. Königliche Amarelle.
24. Späte Amarelle.
25. Königin Hortensia.

IV. Pflaumen und Zwetschensorten.

1. Die Hauszwetsche.
2. Italienische Zwetsche.
3. Hartwiss' gelbe Zwetsche.
4. Violette Jerusalem-pflaume.
5. Nienburger Eierpflaume.
6. Grosse Zuckerzwetsche.
7. Frankfurter Pfirsichzwetsche.
8. Fürst's Frühzwetsche.
9. Violette Diaprée.
10. Biondeck's Frühzwetsche.
11. Königin Victoria.
12. Esperens' Goldpflaume.
13. Meroldt's Reineclaude.
14. Rangheri's Mirabelle.
15. Braunauer aprikosenartige Pflaume.
16. Kirke's Pflaume.
17. Die Jefferson.
18. Bunter Perdrigon.
19. Althann's Reineclaude.
20. Grosse Reineclaude.
21. Die Lepine.
22. Washington.
23. Gelbe Mirabelle.
24. Königspflaume von Tours.
25. Frühe Reineclaude.

V. Aprikosen.

1. Aprikose von Nancy.
2. Aprikose von Breda.
3. Aprikose aus Syrien.
4. Aprikose von Tours.
5. Lüzet's Aprikose.
6. Wahre grosse Früh-Aprikose.
7. Ambrosia-Aprikose.

8. Ruhm von Pourtales.
9. Andenken an Robertsau.
10. Moorpark.

VI. Pfirsiche und Nektarinen.

1. Prachtvolle Aprikosenpfirsich.
2. Bollweiler Liebling.
3. Frühe Beatrix.
4. Nektarine von Feligny.
5. Galand-Pfirsich.
6. Galande de Montreuil.
7. Königin der Obstgärten.
8. Leopold I.
9. Rivers Frühe.
10. Rothe Magdalenen-Pfirsich.
11. Weisse Magdalenen-Pfirsich.
12. Frühe Victoria.
13. Jühlke's Liebling.
14. Grosse Mignon-Pfirsich.
15. Elrüge's Nektarine.
16. Pfirsich-Nektarine.
17. Prinzessin von Wales.
18. Frühe Purpur-Pfirsich.
19. Schmidberger's Pfirsich.
20. Schöne von Doué.
21. Venusbrust.
22. Willermoz' Pfirsich.
23. Madame Gaujard.
24. Schöne von Vitry.
25. Schöne von Westland.

VII. Wein.

1. Rother Gutedel.
2. Weisser Gutedel.
3. Blauer Portugieser.
4. Madelaine Angewine.
5. Diamant-Gutedel.
6. Muskat-Gutedel.
7. Pariser Gutedel.
8. Madelaine Royal.
9. Königs Gutedel.
10. Früher Malingre.
11. Früher Leipziger.
12. Früher rother Malvasir.
13. Blauer Blussard.
14. Rothstieliger Dolcedo.
15. Früher Burgunder.

Die

k. k. Hofbuchhandlung Wilhelm Frick

WIEN, Graben 27

hält auf ihrem Lager die Erscheinungen aller Wissenschaften und aller Länder in nicht oft zu findender Vollständigkeit. Die meisten Bestellungen können **umgehend** erledigt werden; nicht Vorräthiges wird in der Regel in kürzester Zeit beschafft. Neuere und so weit möglich auch ältere Erscheinungen werden gern zur **Ansicht** übersandt. Auf Wunsch liefert die Firma auch gegen **monatliche Theilzahlungen** und sind Beträge von 5—10 fl. ö. W. in 2—3 Monatsraten, von 10—30 fl. ö. W. in 4—6 Monatsraten, von 30—50 fl. ö. W. in 6—10 Monatsraten, von 50 bis 100 fl. ö. W. in 10—12 Monatsraten zahlbar. Längere Termine bleiben besonderem Uebereinkommen vorbehalten. Bei dauernder Verbindung empfiehlt es sich eine bestimmte Monatsrate zu vereinbaren, die fortlaufend durch das ganze Jahr behoben wird.

A Wilhelm Frick bécsi cs. és kir. udvari könyvkereskedőnél megjelent reklám: a Deutsche Pomologie 1883-ban kiadott kötetének részlete (reklám 5.)

TÁRGY-, HELY- ÉS NÉVMUTATÓ

A,Á

A Hon – napilap, 154, 245
 Abaúj-Torna vármegye, 105
 Abony, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. ma
 Pest m., 172
 Adam parmen alma, 27, 34
 Ádám Parmin. Lásd Adam parmen alma
 Affre érsek körte, 136, 139, 140, 141
 Ajkás Károly (1831–1896) megyei
 törvényszéki ügyész, a Vas vármegyei
 Gazdasági Egylet Kertészeti
 Szakosztályának elnöke, 77, 78
 Alföld, 171
 Alma, 11, 14, 22, 57, 62, 83, 89, 90, 123, 134
 Alsópetény, Nógrád vm., 160
 Althann ringlója, 23, 35
 Ambrus Lajos (1950–) író, főszerkesztő,
 művelődéstörténész, 6, 10, 11, 16, 17,
 239, 247
 Amerikai Egyesült Államok, 177
 Amerikai színes alma, 39, 139, 142
 Ananász renet alma, 38
 Ananász rozmarin alma, 54
 Andenken an den Congress, 262, Lásd
 Congressus emléke körte
 Andreánszky Gábor, lipótszentandrási
 báró (1848–1908) politikus, botanikus,
 160
 Angevine-i szép körte, 29, 38
 Angoulême-i hercegnő. Lásd a helyes forma
 helyett Angoulême-i hercegnő alatt!
 Angoulêmei hercegnő bronzosa. Lásd
 Bronzos Angoulêmei hercegnő
 Angoulême-i hercegnő körte, 27, 34, 136
 Angyal Dezső, sákbonyi (1852–1936) az
 Országos Pomológiai Bizottság
 alapító elnöke, kertész, pomológus,
 szakíró, 239
 Anna Späth szilva, 278, 279
 Antal főherceg alma, 27
 Anyóka alma. Lásd Anyóka fontos alma
 Anyóka fontos alma, 11
 Arad, Arad vm., 17, 25, 65, 97, 112, 123,
 126, 129, 130, 131, 132, 144, 146, 147,
 164, 240
 Arad, Románia. Lásd Arad, Arad vm.
 (korábban)
 Aradhegyalja, 170
 Aranyosmarót, Bars vm., ma Zlaté
 Moravce, Szlovákia, 109

Aranyszövet alma, 39
 Arenberg kolmár körte, 54
 Aschmead's Kernel-Apfel, 258
 Asztraháni fehér alma, 27, 34, 85
 Asztraháni piros alma, 27
 Asztrakáni fehér. Lásd Asztraháni fehér alma
 Asztrakáni piros. Lásd Asztraháni piros alma
 Avranches-i jó Lujza körte, 27, 34
 Az Üstökös, élclap, 154

B

Babo, August Wilhelm von (1827–1894),
 szőlészeti kutató, igazgató, tanár, 53
 Bach-korszak, 172
 Balás Árpád (1840 – 1905), mezőgazdász,
 gazdasági akadémiai igazgató,
 múzeumigazgató, 239
 Balás Géza (1914–1987) kertészmérnök,
 kandidátus, 239
 Balatonhenye, Zala vm., ma Veszprém
 m., 53, 58
 Balatonlelle, Somogy vm., 160
 Balázs György (1951–), muzeológus,
 molinológus, kandidátus, 239
 Baldwin alma, 27, 34
 Balogh Ágost Flórián (1821–1898)
 plébános, gyümölcsész, 10
 Balogh Arankája. Lásd Balogh renetje alma
 Balogh renetje, 10
 Balogh renetje alma, 10
 Baltavári ökörszem cseresznye. Lásd Entz
 fekete cseresznyéje, Lásd Entz fekete
 cseresznyéje
 Bán Péter (1947–2010) levéltáros,
 történész, 249
 Bánfalva, 1901-től Gádoros, Békés vm.,
 125
 Bánffy Pál, losonczi, báró (1798–1863),
 földbirtokos, felsőházi tag,
 országgyűlési képviselő, 11, 18, 250
 Bánréve (Bári) pusztá, Békés majd Jász-
 Nagykun-Szolnok vm., 125, 128, 253
 Barack-körte, 38
 Barackszilva, 35, 118
 Baranyai István (1848–1910)
 földbirtokos, mezőgazdasági szakíró,
 OMGE titkár, 245
 Barcsay Károly (1841–1913) szegedi
 gyógyszerész, 69, 70

- Barna János (1888–1934),**
múvelődéstörténész, genealógus,
költő, 26, 240
- Barna József (1925–) biológus, egyetemi
tanár, a biológiai tudományok
kandidátusa,** 249
- Barna Luiz szilva, 28, 35
- Barnapiros sóvári alma, 107, 114, 121
- Baron Dufour őszibarack, 282, 283
- Bars vármegye, 44
- Bathó Edit, H., (1956–) (PhD),**
néprajzkutató, muzeológus, 253
- Bátorkeszi, Esztergom vm. – ma Bátorove
Kosihy, Szlovákia, 10, 17, 247
- Batthyány uradalom, Enying, 21
- Battonya, Békés vm., 95, 146
- Battonyai Függetlenségi Párt, 89, 95
- Batul alma, 11, 13, 14, 17, 39
- Batúr-apátság, 14
- Bauman renet alma, 27, 29, 87
- Bavay ringló, 132
- Bavay, Lauren Séraph Joseph de (1795–
1855), faiskolatulajdonos**
Vilvoordban, szerkesztőségi titkára a
Belga Királyi Pomológiai
Társaságnak és tanácsának, 54, 81
- Bazalicza Mátyás (1787 – 1848)**
katolikus plébános, pomológus, 57,
100
- Bazalicza rozmarinja alma. Lásd Magyar
rozmarin alma
- Bécs, 52, 53, 172, 181
- Békéscsaba, Békés vm., 37
- Belke Tivadár [másutt Tódor] (1827 k.–
1875), a Keszthelyi Gazdasági
Tanintézet főkertésze, tanára,** 13, 14,
16
- Belle Baboire alma, 11
- Belle Pontoise alma, 11
- Belliss magonca alma, 34, 38
- Bencsik György (1829–1889),**
szarvasgedei fölbirtokos,
gyümölcsész, 96, 170, 172, 176
- Beni detto szilva, 38
- Benke István, laborfalvi (1849 – ?)**
kunszentmiklósi ref. tanár, a magyar
és latin nyelv tanára,
sepsiszentgyörgyi ref. kollégium
igazgatótanára, 142
- Berckmans vajonca körte, 38
- Bereczki magonca, 11
- Bereczki Máté (1824–1895) pomológus, a
levéltár - csaknem minden oldalon
való előfordulása miatt továbbiakban
nincs jelölve,** 10
- Bereczki Máté jutalma számóca, 53, 58
- Bereg vármegye, 126
- Beregi sóvári alma, 105, 114, 115, 121, 126,
130
- Berei Andor (1900–1979) közgazdász,
egyetemi tanár,** 254
- Beszterce-Naszód vármegye, 116
- Bethlehem csillaga körte, 177
- Bethlen Géza, gróf (1838–1911) vármegyei
vezető politikus, rövid ideig
képviselő, majd Torda-Aranyos vm.
főispánja, mezőgazdász,
mintagazdaság birtokosa,** 65, 66, 67,
74
- Bihar vármegye, 14, 25
- Biondeck korai szilva, 35
- Bismarck alma, 11
- Bivort, Alexandre Joseph Désiré (1809–
1872), gyümölcskertész, Van Mons
tanítványa, hagyatékának gondozója
és a Van Mons Társaság ügyvezető
igazgatója. Számos német, belga,
francia kertészeti társaság tagja,** 54,
81
- Boccaccio, Giovanni (1313–1375) olasz
író, költő, humanista.,** 110
- Boczonádi Szabó József (1824–1893)**
honvédőrnagy, altábornagy, az
újraindított Ludovika Akadémia első
parancsnoka, 167, 253
- Bodoki Fodor Zoltán (1913–1974)**
levéltáros, helytörténész, 240, 255
- Bodoki Fodor Zsigmond (1885–1962)**
tanító, iskolaigazgató (Mezőtúr),
helytörténész, 240, 255
- Bodolay László (1843 – 1895) tanár,
gimnáziumi igazgató, Dörgő Dániel
veje,** 29, 30, 62, 75, 87, 104, 110, 115,
161, 163, 164, 165
- Bodolay László, ifjabb (1883–), Dörgő
Dániel unokája,** 110
- Bodor Pál, lécfalvi, legidősebb (1773–
1828), matematikus, neves pomológus,**
11
- Bodorik Sándor (1954–), könyvtáros,
helytörténész,** 249
- Bogdán István (1922–2001), könyvtáros,
levéltáros, technikatörténész, író,
művelődéstörténész,** 134, 241, 255
- Bohn Mirabellája szilva, 39, 119
- Boiken alma, 289
- Boiken Apfel, 289, Lásd Boiken alma
- Bolgár József, inámi (1822–1887)**
katolikus esperes-plébános
Jobbágyiban 1876–1887 között, 172
- Bolyai Farkas (1775–1856) matematikus,
1832-től a MTA tagja,** 133

Bor, 24
Borászati Füzetek, 52
Borászati Lapok, 52
 Bordeaux-i hercegnő körte, 27, 28, 66, 67,
 69, 170, 178
 Bose piros szilvája, 39
 Boskoopi szép alma, 132
 Bosznia, 79
 Bouvier Lóna körte, 27, 34, 150
 Böjti vadonc körte, 38
 Brassai szilvája, 85
 Brassó, ma Braşov, Románia, 142
Brauner Sommer–Käsapfel. Lásd *Nyári barna sajtalma*
Brockworth Park Pear. Lásd *Brockwort-parki körte*
 Brockwort-parki körte, 264, 265
 Bronzos Angoulêmei hercegnő körte, 136
Brózik Sándor (1925–2001)
kertészmérnök, növénynevelő, kutató, 242
 Brüsszel, Belgium, 13
 Buda, 52
**Budai József (1851–1939) tanár, geológus, botanikus, pomológus, 17, 18, 241, 250
 Budapest, 18, 46, 47, 49, 86, 92, 94, 95, 107,
 113, 252, 253
 Burdett Angelina szilva, 35
 Bussa, Nógrád vm. ma Bušince, Szlovákia, 175
 Búza, 23, 40, 63, 84, 85, 255, 256**

C

Cabaj, Nyitra vm, ma Cabaj-Čápor, Szlovákia, 96
 Canourgues-i körte, 66
 Capron orvos körte, 27, 34
Carafon kobakja körte. Lásd *Van Marum kobakja*
 Carolinai fontos alma, 137
 Casseli nagy renet alma, 38
 Cataloni szilva, 36
 Cécile tengernagy körte, 27, 34
 Cellini alma, 27, 29, 31, 33, 37
 Chalonsi kései szilva, 39
 Chambord vajonc körte, 102
 Charneu-i ízletes körte, 27, 28
 Chin-i jargonelle körte, 27, 28
 Cirmos renet alma, 145
 Clairgeau vajonca körte, 27, 34
 Clapp kedveltje körte, 27, 34, 37
Clapp kedvence. Lásd *Clapp kedveltje körte*
 Cochet szilva, 34, 37
 Congressus emléke körte, 27, 34, 150, 262,
 263

Coulon renet alma, 27, 29
 Courtray-i ananász körte, 27, 28
 Cuzy renet alma, 30

Cs

Csanád-Arad-Torontál vármegyei Gyümölcsészeti Egyesület, 245
 Csanádi puszták, 12
 Császárkörte, 27, 34, 60
Csávolszky Lajos (1838–1909) újságíró, politikus, országgyűlési képviselő, 242
 Cseh rózsaaalma, 39
 Csehek, 72, 73, 175
Csepregi Pál (1924–2002), szőlész, borász, egyetemi tanár, 242
 Cseresznye, 22, 84, 89
 Cseresznyealma, 38, 39
 Csikos Angoulême-i hercegnő körte, 27, 28
 Csikos Armin körte, 27, 34
 Csikos halasi alma, 11
 Csikos halasi óriás alma, 11
 Csillagos piros renet alma, 11
Csizmadia Andor (1910–1985)
jogtörténész, egyetemi tanár, 146, 242
Csoma Zsigmond, (1952–) okl. kertészmérnök, történész-néprajzos, muzeológus, agrártörténész, egyetemi tanár, MTA doktora, 242, 252
 Csúcsos szilva, 35
 Csuda szép alma, 102

D

D. T. Fish-Apfel, 259
D'Airoles, Jules Liron de (1802–1882), erdészeti tisztviselő, mezőgazdász, pomológus. Lille, Chalon-sur-Saône, Párizs, de főként Nante gazdasági (főként gyümölcsészeti) életében játszott nagy szerepet., 54, 81
 Dana-féle Hovey körte, 23, 58, 85
 Dániel szilva, 50, 62, 85, 97
Dankó Imre (1922–2008), néprajzkutató, múzeumigazgató, c. egyetemi tanár, MTA doktora, 246
 Daru alma, 27, 29, 114
De Jonghe, Jean (1802–1876) belga kertész, botanikus, pomológus, 13
Deák Ferenc (1803–1876) politikus, 113
 Debrecen, Hajdú vm. ma Hajdú-Bihar m., 30, 50, 69, 142, 255
 Debreceni Református Kollégium, 164

- Debreczeni Endre (1848–1887) jogász, szolgabíró, Dörgő Dániel féltestvére,** 41, 122
- Decaisne Henrik körte, 38, 266, 267
- Dég, Veszprém vm. ma Fejér m., 160
- Denniston piros szilva, 35
- Desportes Mór körte, 38
- Deutsche Obstbauzeitung, Gyümölcsészeti folyóirat. Stuttgart (1906–1922),* 242
- Diel vajkörte, 53
- Diel, August Friedrich Adrian (1756–1839) német orvos, pomológus,** 53
- Diez, Németország, 53
- Dittrich, Johann Georg (1783–1842) német pomológus, hercegi udvari szakács,** 54
- Divald Kornél (1872 – 1931) művészettörténész, muzeológus, író, műkritikus, fotográfus, az MTA lev. tagja,** 10
- Docteur Jules Guyot körte,* 272, 273, *Lásd Guyot Gyula körte*
- Dohány, 20, 147
- Downing, Andrew Jackson (1815–1852), építész, tájkertész, pomológus, szerkesztő, író,** 55, 101
- Downing, Charles (1802–1885) kertész, pomológus,** 55, 56, 101
- Downing, Samuel, a newburghi (USA) faiskola alapítója,** 55
- Downtoni pepin alma, 34
- Dömötör László, ügyvéd, gyümölcsészeti szakíró,** 23
- Dönnissen sárga ropogósa cseresznye, 38
- Dörgő Dániel (1831–1891) földbirtokos, pomológus, a levéllíró – csaknem minden oldalon való előfordulása miatt továbbiakban nincs jelölve,** 24
- Dörgő Dániel, legifjabb (1870–1927), Dörgő Dániel fia,** 110, 118
- Dörgő Erzsébet (1874–) Dörgő Dániel leánya, Végh Endre (1866–1935) felesége,** 110
- Dörgő Julianna (1842–1895) Dörgő Dániel felesége,** 23, 37, 40, 86, 94, 95, 96, 108, 109, 110, 127, 137, 139, 153, 163, 164, 178
- Dörgő Julianna (1867–1891) Dörgő Dániel leánya, később Pap Lajos tanár felesége,** 110, 131, 132
- Dörgő Mária (1858–), Bodolay Lászlóné, Dörgő Dániel leánya,** 94, 110, 118, 124
- Dörgő Róza (1865–1908), ifj. Dörgő Lajosné, Dörgő Dániel leánya,** 95, 96
- Dry's Seedling szilva, 277
- Duchesse d' Angoulême bronzée. Lásd Bronzos Angoulêmei hercegnő körte*
- Duke of Edinburgh szilva,* 276, *Lásd Edinburgi herceg szilva*
- Dunántúl, 255
- Duquesne pepinje alma, 27, 28

E,É

- Eberhard család, Diez,** 53
- Édes vadalma, 39
- Edinburgi herceg szilva, 35
- Eger, Heves vm., 109
- Egres, 11
- Egri körte, 27, 34, 60
- Egyetértés, politikai napilap (1874–1913),* 146, 154, 242
- Egyházashetye, Vas m., 16
- Egyiptom, 119
- Életünk, 1963-ban indult irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat,* 16
- Emmurées-i vajonc körte, 132
- Entz fekete cseresznyéje, 38, 170
- Entz féle rozmarin alma, 52
- Entz Ferenc (1805–1877) orvos, szőlész, kertész, az MTA levelező tagja,** 11, 13, 16, 51, 52, 53, 57, 58, 71, 99, 100, 243, 244, 246
- Entz Géza (1842–1919) biológus, zoológus, egyetemi tanár, az MTA tagja,** 52
- Entz-féle rozmarin alma, 51, 55, 57, 58, 63
- Enying, Veszprém vm., majd Fejér megye, 21
- Eper, 58
- Eperjes, Sáros vm., ma Prešov, Szlovákia, 113, 114
- Erdei vajonc körte, 27, 34
- Erdély, 10, 13, 14, 18, 29, 113, 133, 151, 158, 167, 244, 250, 255, 256
- Erdélyi Gazda, mezőgazdasági lap,* 151, 152, 242
- Erdélyi Múzeum Egyesület, 18, 250
- Erfurt, Németország, 11, 146
- Érkávás, Szilágy vm., ma Căuș, Románia, 31
- Érmellék, 30
- Erményi Magdolna (1934–), Preiningerné muzeológus, kertészmérnök, agrártörténész,** 243, 251
- Érmindszent, Szilágy vm., ma Adyfalva, Ady Endre, Románia, 31
- Erzsébet királyné. Lásd Wittelsbach*
- Erzsébet királyné alma, 11
- Esztergom vármegye, 10

Esztergomi Főegyházmegyei Könyvtár,
175

Eugenia meggy, 39

Európa, 12, 15, 84, 242

F

Faiskola, 11, 64, 68, 81, 136, 247, 248

Faiskola (Keszthely), 177

Faiskola (Mezőtúr), 23, 85, 139, 177

Faiskola (Rákospalota–Istvántelek), 47,
49, 61

Falusi Gazda (1873–1895, kétheti gazdasági
lap), 10, 58, 243

Favrené körtéje, 27, 28

Fehér Calvill alma. Lásd Téli fehér kálvil alma

Fehér császárnő szilva, 34

Fehér királynő szilva, 28

Fehér rozmarin alma, 53, 54

Fehér tafota alma, 28

Fekete tányéralma, 177

Feketehimlő, 96

Felsőkocskóc, Trencsén vm. ma Horné
Kočkovce – Puhó része, Szlovákia, 10
Felvidék, 255

*Ferenc József, I. (1830–1916) császár és
magyar király*, 175

Fetel apát kobakja körte, 23, 85

Filoxéra, 23, 127

Finom-jó szilva, 38

Fisch-alma, 11

Flotow mirabella szilva, 119

Focke renetje alma, 39

Fogyasztási adó, 23

*Fondante des Emmurees körte. Lásd
Emmurées-i vajonc körte*

Fót, Pest vm., 172

*Földművelési Érdekeink, hetilap 1873 és 1894
között*, 125, 243

Franciaország, 72, 102

Frankfurti szilva, 34

Frauendorf, Oberspreewald-Lausitz,
Németország, 11

Fultoni szilva, 34, 40

*Függetlenség, politikai napilap. (1879 –
1887)*, 95, 160, 166, 170, 243

Függetlenségi Nyilatkozat, Debrecen,
1849. április 14., 172

*Für Lajos (1930–2013), történész,
politikus, MTA doktor*, 50, 52, 239, 251

Fűszeres renet alma, 27, 34, 37

G

*Galgóczy Károly (1923–1916)
mezőgazdász, közgazdász,*

*statisztikus, történész, gazdasági író,
az MTA tagja*, 44, 52, 243, 244

Gamauf Vilmos (?–1893) tanár,

egyesületi titkár, szerkesztő, 151, 152

Gansel bergamotja körte, 136, 139, 140,
141

*Geday Gusztáv (1929–) kertészmérnök,
könyvtárigazgató, agrártörténész*, 52,
244

Giessen, Németország, 53

Giffard vajonca körte, 34

*Girókuti (Pinczker) Ferenc (1816–1895)
mezőgazdász, közgazdasági író*, 246

Glocker Károly (1809 – 1879) kertész, 13,
16, 21, 69, 71, 72, 73, 87, 137, 254

*Gombás István, dr. (1927–) középiskolai
tanár, helytörténész*, 244

Gondini szilvája, 28, 34

Gömör vármegye, 105

Gömöri nyakas szilva, 38

Gönci hordó, 24

*Göndöcs Benedek (1824–1894) apát-
plébános, országgyűlési képviselő*, 44,
45, 47, 48, 49, 50, 51, 60, 61, 62, 63, 65,
90, 92, 94, 96, 98, 106, 117

Görlitz, Németország, 53

Göttingen, Németország, 33

Gőzhajó, 116, 122

Gőzös, 23

Greifswald, Németország, 53

Grosse Merveille alma, 102

Grünberg, Hessen, Németország, 170

Gudenus János József (1947–) genealógus,
244, 248

Guisse Mária körte, 38

Guyot Gyula körte, 66, 67, 69, 75, 85, 272,
273

Gy

*Gyakorlati Mezőgazda, a gazdasági
tanintézetek lapja*, 168, 169, 170, 173, 244

*Gyalay Mihály (1914–), jogász,
szerkesztő, fordító, tanár, levéltáros*,
244

Gyergyószentmiklós, Hargita vm., ma
Gheorgheni, Románia, 146

Gyógyi alma, 11

Gyoma, Békés vm., 37, 118, 120, 122, 123

Gyöngyös, Heves vm., 175

Győr, Győr vm. ma Győr-Moson-Sopron
m., 44

Gyula, Békés vm., 49

*Gyulai István, aradi könyvkiadó és
nyomdatulajdonos*, 17, 131, 240

Gyümölcsészet, 91

Gyümölcsészeti és Konyhakertészeti Füzetek,
10, 44, 80, 117, 151, 152, 157, 170, 177,
245

H

Hajnal József, gyergyóalfalusi, ifj.
marosvásárhelyi járásbíró, volt 1848-
as honvéd, gyümölcskertész, 150

Hal, 25

Hangya Szövetkezet, 91

Harcsa, 25

Harmadik Napoleon körte, 153

Hartwiss sárga szilvája, 132

Hatvan, Heves vm., 172

Haynau, Julius Jacob von, báró (1786–
1853) osztrák hadvezér, 172

Hazai Szövetkezetek Központi

Hitelintézete, 91

Heckenast Gusztáv (1811–1878)

nyomdász, könyvkiadó, 247

Hennau, Charles Auguste (1798–1881),

közgazdász, statisztikus,
gazdaságszervező, a Liège-i Egyetem
professzora, a Van Mons Társaság
Annales-sorozatának öt éven át
szerkesztője, 54, 81

Herrnhauzi nagy mirabella szilva, 27, 29,
62, 119

Herzberg, Németország, 33

Hoitsy Pál (1850–1927) hírlapíró,
csillagász, szemészorvos, politikus,
254

Honti alma, 30

Horné Kockovcė, ma Puhó része. Lásd még
Felsőkocskóc

Hortensia királynő meggy, 38

Hosszú kék damaskusi szilva, 41, 62

Hosszúaszó, ma Hosasău,

Csikszentlélekhez (Lelicieni) tartozik,
Románia, 11

Hosszúcsíkos kalvil alma, 34

Hruby Gyula (1826–1849) huszárőrnagy,
vértanú, 132

Huntington körtéje, 23, 85

Hyères, Franciaország, 53

I, Í

Illatos bohóc körte, 38

Illustrirte Monatshefte, pomológiai szaklap
(1865–1874), 245, 251

Inám, Hont vm., ma Dolinka, Szlovákia,
172

Ipolyság, Hont vm., ma Šahy, Szlovákia,
175

Izambert körte, 27, 34, 136

J

Jaboulay ropogós cseresznye, 38

Jánok, Abaúj-Torna vm., ma

Janík, Szlovákia, 105

Jefferson szilva, 28, 35

Jeruzsálem, Izrael, 149

Jeruzsálemi kék szilva, 27, 29

Jobbágyi, Nógrád vm., 172

Jodoigne diadala körte, 27, 34, 136, 139,
142, 143

Jodoigne-i bergamot körte, 38

Jókai Mór (1825–1904) író, 95, 162, 245,
254

Jolánka alma, 11

Jonatán alma. Lásd Jonathan alma

Jonathan alma, 27, 28

Jonghe. Lásd De Jonghe

Júliusi esperes körte, 39, 66

K

Kajsziabarak, 63, 84, 89, 101, 242

Káli medence, 53, 58

Kállay Tamásné Müller Erzsébet (1941–),
kertészmérnök, a mezőgazdasági
tudományok kandidátusa, 242

Kapucinus kolostor, Máriabesnyő, ma
Gödöllő része, Pest m., 172

Karalábé, 87

Karlsbadi kúra, 134

Károlyi Sándor, nagykárolyi gróf (1831–
1906) politikus, közgazdász,
kórházalapító, MTA tag, 91

Kárpáthy János, Jókai Mór Egy magyar
nábob című regényének főhőse, 95

Kassa, Abaúj-Torna vm., ma

Košice, Szlovákia, 105

Katona Zsigmond (1828–1902)

gyógyszerész, pomológus, 50, 51, 55,
60, 62, 63, 65, 70, 98, 102, 106, 117, 130,
131, 148, 246

Kecskemét, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.,
ma Bács-Kiskun m., 50, 51, 52, 55, 60,
62, 98, 172

Kecskeméti Iparegyesület, 50

Kelemen Ferenc (1890–1973) tanár,
tanfelügyelő, polgári iskolai igazgató,
245, 246

Kelemen István, Dörgő szomszédja, volt
48-as katona, 178, 181

Kemény János, főlevéltáros, történész,
Bács-Kiskun megyei Lt., Kecskemét
és Baja, 50, 246

- Kenézi piros alma, 107
 Kentelke, Szolnok-Doboka vm., ma Chintelnic, Románia, 133, 149, 151
Kenyeres Ágnes, Kenyeresné Bolgár Ágnes (1911–2012) lexikográfus, filológus, 248
Kerkápoly Károly (1824–1891), jogi doktor, pénzügyminiszter, egyetemi tanár, MTA I. tag, 53, 58
Kertész Róbert (1964–), régész, történész, muzeológus, 253
Kertészeti Füzetek, (1854–1859) és (1878–1880) folyóirat, 58, 59, 246
Kertészgazda, hetilap 1865–1866 és 1869–1873 között, 10, 125, 244, 246
Kerti Gazdaság (M. Kertészeti Társulat Közlönye, 1857–1863), 10, 21, 125, 247, 248
Kesselyák Rita (1974–), grafikusművész, 239
 Keszthely, Zala vm., 44, 242
 Keszthelyi gazdasági Tanintézet, 44
 Kétpó, Jász-Nagykun-Szolnok vm., 23, 87
 Keveron bergamot körte, 27, 34
 Kiállítás, 152
 Kiállítás (Budapest), 154
 Kiállítás (Déva), 158
 Kirke szilvája, 28, 35
 Kis Margit körte, 66
 Kis szegfűkörte, 38
 Kiskunfélegyháza, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. ma Bács-Kiskun m., 167, 172
 Klosterneuburg, ma Bécs, Ausztria, 53
Kodolányi Antal (1835–1910) mezőgazdász, szakíró, az OMGE segédtitkára, 116
 Kolozs vármegye, 116
 Kolozsvár, Kolozs vm., ma Cluj-Napoca, Románia, 11, 13, 14, 18, 65, 117, 133, 149, 242, 250
 Koninck téli vajonca körte, 27, 29, 34
 Koolskamp, Belgium, 13
 Korai kedvenc szilva, 36
 Korai termékeny szilva, 38
 Kórodai renet alma, 54
 Kortárs Kiadó, 16
Kortárs, 1957-ben indult irodalmi és kritikai folyóirat, 16
Kosáry Domokos (1913–2007), történész, egyetemi tanár, MTA elnöke, 249
Kossuth Lajos (1802 – 1894), államférfi, kormányzó-elnök (1849), 147
Kovács József (1807–1888) református lelkész, gyümölcsnemesítő, 10, 17, 247
 Kovács József (1807–1888). Lásd Kovács József (1807–1888)
Kozma Pál (1920–2004) kertészmérnök, ampelológus, 247
 König fleini almája, 27, 28, 34, 37
 Körös folyó, 25, 40, 85, 86, 125
 Körte, 22, 62, 83, 119, 134, 139, 170, 171, 177
Köztelek, az OMGE hivatalos közlönye, 1891–1944, 239
 Kukorica, 62, 84, 153, 160
 Kunágota, Csanád vm., ma Békés m., 25, 252
 Kürtös, Arad vm., ma Curtici, Románia, 25
- ## L
- Lady Henniker-Apfel, 260
Laik Eszter (1973–), író, költő, irodalomestéta, szerkesztő, 17, 247
 Laubinger cukorszilvája, 132
 Lawrence ringló, 27, 29, 35
 Lawson sárga szilvája, 132
 Laxenburg, Ausztria, 175
 Lecsüngő ágú alma, 29, 35, 85
 Leipzig, Németország, 53
 Lelieur Agosta körte, 39
Lelkes György (1948–) villamosmérnök, helynévkutató, névszótár szerkesztője, 248
 Lepine szilva, 119
Leroy, André (1801–1875) francia pomológus, 14, 17, 33, 53, 54, 73, 247
 Letricourt szilvája, 27, 29, 62
 Léva, Bars vm., ma Levice, Szlovákia, 44
 Lewis körte, 38
 Liegel téli vajonca körte, 27, 28
 Lipcsei retek körte, 39
Lippai [Lippay] János (1606–1666) jezsuita szerzetes, kertész, pomológus, 52
 Lóhere, 23
Lokodi János (1831– ?) királyi táblai hivatalnok, földbirtokos., a Maros-Torda vármegyei Gazdasági Egylet titkára, 133, 149, 152
 Lokodi páris alma, 133, 150
 Lord Palmerston ószibarack, 284, 285
 Löweni szép szilva, 35
 Lucas királyszilvája, 132
Lucas, Eduard (1816–1882) német pomológus, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 33, 146, 147, 157, 247, 248, 249, 254
Luczenbacher [Luzenbacher] Pál, szobi (1818–1900), nagybirtokos, vállalkozó, főrendiházi tag, mecénás, 46

Lukácsy Sándor (1815 – 1880) kertész,
pomológus, író, 239, 248
Luzenbacher Pál. Lásd Luczenbacher Pál

M

M. kir. Természettudományi Társulat, 18,
252

Mádai kormos alma, 38

Madame Elisa körte, 66, 177

Madame Hutin körte, 132

Máday Izidor (1839–1925), miniszteri
tanácsos, közgazdasági író, 243

Madeira renet alma, 30

Mágócsy-Dietz Sándor (1855–1945)
botanikus, növénymorfológus,
fiziológus, egyetemi tanár. Az MTA
tagja, 16, 18, 249

Magyar Gazda, havilap 1873–1876, 125

Magyar Írószövetség, 16

Magyar Mezőgazdasági Múzeum,
csaknem minden oldalon való
előfordulása miatt továbbiakban nincs
jelölve, 20

Magyar Nemzet Magazin, a Magyar Nemzet
hírlap heti irodalmi, kritikai melléklete, 16

Magyar Országos Gazdasági Egyesület
(OMGE), 52

Magyar rozmarin alma, 51, 57, 100

Magyarország, 12, 13, 14, 166

Magyaróvár, Moson vm. ma
Mosonmagyaróvár, Győr-Moson-
Sopron m., 44

Magyaróvári Gazdasági Tanintézet (1874-
tól akadémia), 44

Majlandi császár szilva, 39

Makó, Csanád vm., ma Csongrád m., 85,
240, 245

Makói rambour alma, 11

Malahovszky László Szabadka sz. kir.
város gazdasági tanácsosa, 70, 71, 85,
89, 98, 148, 154

Málnay [Málnai] Ignác, dr. (1811 – 1884)
orvosdoktor és földbirtokos, 52

Máramarosi nyakas szilva, 38

Margit szilvája, 36

Margitszigeti főkertész, 1884, 95

Mária Lujza körte, 66, 67

Marianna hercegnő körte, 27, 34

Markó László (1951–) lexikonszerkesztő,
254

Maros folyó, 149

Maroskisfalud, Maros vm., ma
Názánfalva, Nazna, Románia, 25

Maros-Torda vármegye, 116

Marosvásárhely, Maros-Torda vm., ma
Târgu Mureș, R., 150

Martfű, Heves–Külső-Szolnok vm. ma
Jász-Nagykun-Szolnok m., 117, 153

Mas császárszilva, 27, 29, 120

Mas elnök körte, 268, 269

Mas, Simon Alphonse (1817–1875)
francia pomológus, 82, 88, 90, 94, 95,
107, 110, 118, 119

Masánszki alma, 137

Mathiász János (1838–1921) neves
borász–szőlész, 50

Mátyás király alma, 11

Mauthner Ödön (1848–1934) kertész,
vetőmagtermesztő- és kereskedő, 246

Mayer Miklós (1848–1903) kertész, 16

Mayerling, Ausztria, 175

Medicus, Friedrich Karl (1813–1893),
német pomológus, 13, 17, 146, 247

Mednyánszky Emília cseresznye, 85

Megele Bertalan (?–1896), gróf
Wenckheim Antal uradalmi
kasznárja, gyümölcsész, 75

Megyer, Nógrád vm., ma Nógrádmegyer,
175, 176, 179, 180, 181

Meggy, 22, 62

Méhészet, 91

Menton, Franciaország, 91

Mérode esperese körte, 27, 28

Meroldt ringlója, 29, 35, 40, 62

Mészáros Lajos (1824 – 1890) mezőtúri
földbirtokos és bérlő, 87

Mészáros Sándor (1842–1910) pusztapói
földbirtokos, mezőtúri virilista
felesége, Kerek Berta, 87

Metz, Franciaország, 72, 239, 241, 243

Mezey Albert (1844–?) királyi kúriai bíró,
gyümölcsész, 113, 114

Mezey-féle sóvári alma, 113

Mezőkomárom, Veszprém vm. ma Fejér
m., 52

Mező-Kovács háza. Lásd Mezőkovácsháza

Mezőkovácsháza, Csanád vm., ma Békés
m. csaknem minden oldalon való
előfordulása miatt továbbiakban nincs
jelölve, 246

Mezőszakál, Torda-Aranyos vm. ma
Bărboși, Románia, 65, 66, 67

Mezőtúr, Jász-Nagykun-Szolnok vm.
csaknem minden oldalon való
előfordulása miatt továbbiakban nincs
jelölve, 60

Mezőtúri Kaszinó, 94, 107, 108, 161, 244

Mezőtúri Református Kollégium és
Gimnázium, 29, 244

Mezőtúri Takarékpénztár, 29

Mezőtúri vasút, 163
 Mezőtúri vasúti indóház, 127
 Mihályf pepinje alma, 27, 28, 38
Miksa (I.) (1527–1576), magyar és cseh király, II. Miksa néven német-római császár, 15
Mikszáth Kálmán (1847–1910), író, újságíró, szerkesztő, 254
 Mirabelle verte szilva, 113, 119
 Miskolc, Borsod vm., 164
 Moldvai alma, 29
Molnár István, rudinai (1851–1920) kertész, szakíró, 249
 Montfort szilva, 23, 27, 35, 132
 Motte vadonca körte, 27, 34
Mózes, bibliai próféta, 119
 Munkács, Bereg vm., ma Mukacsevo, Ukrajna, 105, 107, 114, 130
 Munkácsi sóvári alma, 114, *Lásd Beregi sóvári alma*
Muraközy Tamás (1919–1979), agrármérnök, lexikonszerkesztő, 246
 Muskotály renet alma, 39

N

Nagy Ferenc, ürögdi (1804 – 1876), református főiskolai tanár, kertész, borász, 13, 14, 18, 250
Nagy Gusztáv, gyomai mérnök, 1848/49-es volt honvéd, 41, 118, 120, 122
Nagy Miklós (1840–1907) újságíró, lapszerkesztő, 254
Nagy Péter (1819–1884) református püspök, 1876-tól az Erdélyi Múzeum Egyesület elnöke, 149
 Nagy Zsiga. *Lásd Nagy Zsigmond, vecsei (?–1895)*
Nagy Zsigmond, vecsei (?–1895), bánfalvi ref. lelkész, 125
 Nagycég, Kolozs vm. ma Țagu, Románia, 11
 Nagykörű, Jász-Nagykun-Szolnok vm., 70, 112, 122, 123
 Nagyszombat, Pozsony vm., ma Trnava, Szlovákia, 175
Nagy-Tóth Ferenc (1929–), botanikus, algológus, egyetemi tanár, MTA külső tagja, 14, 18, 250
 Nagyvárad, Bihar vm., ma Oradea, Románia, 49, 108, 146
 Nancy, Franciaország, 72, 73
 Nantesi vajonc körte, 136
 Narancs szilva, 29
Náray Imre, nárai (1818 – 1882) ügyvéd, homeopata orvos, 146

Neel renet alma, 30
 Nemes kolmár körte, 38, 150
 Nemes Kraszán körte, 34
 Nemes renet alma, 10
 Nemes sóvári alma, 60, 97, 105, 107
 Német Pomológiai Egyesület, 11
Németh G. Béla (1925–2008), irodalomtörténész, egyetemi tanár, 249
 Németország, 146
 Newburgh, NewYork, 55
 Nienburg, Németország, 33
 Nógrád vármegye, 31, 175
Nógrádmegyer. Lásd Megyer

Ny

Nyárad folyó, 149
 Nyári barna sajtalma, 124
 Nyári Daru alma, 27, 28, 123, 124, 126, 130, 131, 132, 178
 Nyári Kálmán körte, 38
 Nyári kolmár körte, 136
Nyéki József (1944–) kertézmérnök, professzor emeritus, 251
 Nyírség, 30

O,Ó

Oberdieck kobakja körte, 27, 34
Oberdieck, Johann Georg Conrad (1794–1880) német pomológus, 12, 33, 56, 119, 136, 145, 146, 147, 245, 249
Okályi Iván (1900–1968) kertézmérnök, professzor, szakíró. A magyar kertészeti természetéstechnológia megalapozója., 246
 Olasz fehér rozmarin alma, 56, 57
Olasz fehér vagy piros rozmarin. Lásd még Rothe vagy Weisse Rozmarinapfel
 Olasz piros rozmarin alma, 56, 57
 Olasz rozmarin alma, 53, 100
 OMGE. *Lásd Országos Magyar Gazdasági Egyesület*
 Onderka damascénája szilva, 132
Ónody Géza (1848 – ?), 1900 után politikus, 160
 Orbai alma, 11, 23, 39, 126, 129, 135, 137, 138
Orbán Péter, ifjabb, kertész, a Bánffy-féle nagycégi és hosszúaszói kertek leírója (1812), 11, 18, 250
Orczy György, báró (1788–1871) az Országos Magyar Gazdasági Egyesület alelnöke, 172

Origenész vagy Órigenész Adamantiosz
(*Alexandria, 184? –Türosz, 254*) görög
nyelven alkotó, ókeresztény teológiai
író, 156

Orléans, Franciaország, 53

Orleansi renet alma, 27, 28

Orosháza, Békés vm., 125, 160

Oroszi Sándor (1956–), okl. erdőmérnök,
agrártörténész, MTA doktora, 252

Országos Magyar Gazdasági Egyesület,
48

Országos Magyar Gazdasági Egyesület
Kertészeti Szakosztálya, 46, 245

Ortutay Gyula (1910–1978) néprajztudós,
politikus, az MTA tagja, 249

Osztrák Kertészeti Társaság, 52

Ottrubay Károly, ifj. (1838–1925), az
aradi királyi törvényszék elnöke,
gyümölcsész, 132

Ottrubay pirókja körte, 132

Oudinot vajonca körte, 27, 34

Oullinsi ringló szilva, 35

Óvár, Nógrád vm., ma Olováry,
Szlovákia, 175

Ö,Ő

Ökör, 85, 160

Öreglaki korai szilva, 35

Őszibarack, 11, 33, 44, 89, 101, 242

P

P. Erményi Magdolna. Lásd Erményi
Magdolna, P.

Pákh Albert (1823–1867) Vasárnapi
Újság alapítója és szerk., ügyvéd, 251,
254

Pálinka, 163

Pápai Lajos, Louis Papai (1937–),
Franciaország, Montrichard,
helytörténész, kutató, 73

Páris alma, 11

Párizs, 14, 53

Parker pepin alma, 38, 136

Partium, 256

Pázmán alma, 11

Pereszlény alma, 29

Pest (Pest-Pilis vm.), 1873. nov. 17-től
Budapest, 44, 52, 146, 174, 245, 247, 248
Pesti Hírlap (1878–1944) politikai hírlap, 154

Pétery Károly (1819–1877), ügyvéd, író,
újságíró, országgyűlési képviselő, 165

Pétery Károly alma, 136, 139, 142, 143,
165, 169, 177

Petit damas rouge szilva, 113, 119

Petőfi Társaság, 154

Petrovay György (1845–1916) vármegyei
levéltáros, gyümölcsész, 70, 89, 97,
105, 112, 118, 122, 241

Pintér János (1942–), történész-
muzeológus, 50, 52, 239, 251

Piros bibornok alma, 27, 35

Piros császárszilva, 120

Piros csörgőalma, 39

Piros pogácsa alma, 139

Piros rozmarin alma, 53, 54, 55

Piros tojás szilva, 36

Pisztráng körte, 39

Plantières-lès-Metz, 72

Pogácsa alma, 54

Pogácsás tányéralma, 11

Pók, 147

Politikai újdonságok, a Vasárnapi Újság
társlapja (1855–1905), 251

Pólya József (1802–1873) orvosdoktor,
kertész, 246

Pomologische Monatshefte, folyóirat, 6, 17,
147, 242, 245, 250, 251

Pond magonca szilva, 38, 119

Pontbrianti szilva, 132

Pónyik alma, 11, 13

Potyka, 25

Pozsony, Pozsony vm., ma Bratislava,
Szlovákia, 52

Président Mas körte, 268, 269, Lásd Mas
elnök körte, Lásd Mas elnök körte

Prevost d’hiver körte, 151, 153

Prince imperial körte, 153

Priou körte, 136, 139, 140, 141

Promontor-Budafok, 52

Proskau - ma Prószkóv, Lengyelország,
53

Prune Empereur szilva. Lásd Mas
császárszilva

Puchó (Puhó), Trencsén vm., ma Púchov,
Szlovákia, 10

Puebla körte, 38

Pusztai sárga alma, 38

Pusztapó. Lásd Kétpó

R

Racskó József, okl. agrármérnök, 57, 251

Rademaekers szilva, 28

Rapaics Rajmund [Raymund] (1885–
1954) botanikus, kertészettörténeti
író, 11, 18, 52, 251, 252

Ravaillac alma, 142

Rázompusztá, Tiszalök-Rázompusztá,
Szabolcs vm. ma Tiszalök város
külterülete, 96

- Regensburg, Németország, 33, 146
Reine Claude Rouge van Mons szilva. Lásd Van Mons piros szilvája
 Reinette Merweille alma, 102
 Reizensteini sárga szilva, 38
Rétháti Kövér Anna (1832–1893), id.
Sármezey Antal felesége, 24, 25
Réthy Lipót (1817–1903) szarvasi, gyulai és aradi nyomdász, 99, 183, 240
 Reutlingen, Württemberg, Németország, 11, 15, 16, 53, 146
 Rimabrezó, Gömör és Kishont vm. ma Rimavské Brezovo, Szlovákia, 154
 Riocreux körte, 270, 271
Ritter Gusztáv (1846–1926) a kolozsvári gazdasági akadémia főkertésze, 14
 Rokkantak vadonca körte, 34
 Róma, Itália, Vatikán állam, 1870-től Olaszország fővárosa, 53
 Románia, 150
 Rostietzi pirók körte, 34
 Royer kajszin szilvája, 38
Royer, Auguste-Philippe-Antoine (1796–1867) belga pomológus, alapítója és elnöke a Van Mons Társaságnak, elnöke a belga Királyi Pomológiai Bizottságnak és 1859-ben alapított Belga Gyümölcsészeti Társaságok Szövetségének, 54, 81
 Rozmaring alma, 56, 57, 60, 63, 99
 Rózsa pepin alma, 28
Rozsmaring alma. Lásd Rozmaring alma
 Rozsnyó, Gömör-Kishont vm., ma Rožňava, Szlovákia, 105
Rudolf Ferenc Károly József (1858–1889) osztrák főherceg, trónörökös, 175
- S**
- Saint-étiennei szilva, 36
 Saint-ghislain-i körte, 23, 38
 Saint-Gilles, Belgium, ma Brüsszel egyik kerülete, 13
Samassa József (1828–1912) szepesi püspök, egri bíbornok-érsek, MTA tag, 108
 Sándor cár alma, 11
Sántha Mihály (1824–1887) római katolikus plébános, 175, 176, 179, 180, 181
 Sárafalva, Torontál vm., ma Saravale, Románia, 26
 Sárga mirabella szilva, 119
 Sári alma, 177
Sáringer Gyula (1928–2009), agrármérnök, entomológus, egyetemi tanár, rektor, MTA doktor, 239
Sárkány Gábor (1846 k. – Munkács, 1909) tanügyi igazgató, gyümölcsstermelő, városi képviselő Munkácson, 105, 114, 115, 121, 133
 Sármezei Jolánka alma. Lásd Jolánka alma
Sármezey Ágnes, Szathmáry Király Jánosné (1866–1933), 26
Sármezey Ákos Antal (1855–1909) szolgabíró, 25
Sármezey Antal (eredetileg Vertán) (1822–1897), kincstári haszonbérlet, Bereczki Máté principálisa, 25, 28, 76, 80, 83, 88, 89, 95, 163, 181
Sármezey Antal, ifjabb (1860–1927) földbérlet, földbirtokos, 25
Sármezey Árpád (1863–Paraguay, 1923), 26
Sármezey Béla István (1857–1868), 25
Sármezey Endre, Elemér (1859 – 1939), vasútmérnök, 25
Sármezey Jolán, Hász Kálmánné (1868–1936), 26
Sármezey Júlia Olga (1853–1855), 25
Sármezey Manó (1854–1901) földbirtokos, 25
Sármezey Margit, Nágel Vilmosné (1865–1954), 26
Scheftsik György (1892–1969), Jász-Nagykun-Szolnok vármegye főlevéltárosa, 252
Schlauch Lőrinc (1824–1902) nagyváradi rk. püspök, bíboros, egyházjogász, MTA tag, 108
 Schönbrunni renet alma, 39
Selyembogár. Lásd Selyemhernyó-tenyésztés
 Selyemhernyó-tenyésztés, 91, 147
Selymészet. Lásd Selyemhernyó-tenyésztés
Semler, Heinrich (1841–1888) német kereskedő és mezőgazdász, 170
 Sertés, 40
Siebenfreund (Nepomuki) János (–1866), gyógyszerértulajdonos, gyáros és nagyszombati birtokos. Jeles gyümölcsstermesztő és mezőgazdász, 16
 Sikulai alma, 11, 38
 Simonffy piros alma, 136, 139, 142, 143
Simon-Louis testvérek faiskolája (Plantières-lès-Metz), 72, 241
Skrabák (Teleki) János, rákospalota-istvántelki főkertész, balatonhenyei gyümölcsész, 53, 58
 Smith úri szilvája, 36

- Soltész Miklós (1944–), kertészmérnök, kutató, egyetemi tanár, MTA doktora,** 14, 18, 245, 251, 252
- Solymos vára, Bihar vm., 14
- Sólyom alma, 29
- Somkerék, Szolnok-Doboka vm., ma Sîntereag, Románia, 151
- Somogy vármegye, 47
- Somogyi Sámuel, Zilah, gyümölcsstermesztő,** 114
- Sopron, Sopron vm. ma Győr-Moson-Sopron m., 47
- Sóvár, Tótsóvár, Sáros vm. (ma Eperjes, Prešov része, Szlovákia), 114
- Sóvári alma, 11, 98, 103, 104, 105, 106, 109, 111, 113, 121
- Sötétkék tojásszilva, 28, 29
- Späth Anna szilva, 278, 279
- Spaur grófi család,** 53
- Sporzon Pál, idősebb (1831–1917), a keszthelyi gazdasági tanintézet igazgatója,** 168, 244
- Sterckmans vajonca körte, 150
- Stoll, Rudolf (1847–1913), osztrák pomológus,** 53, 54
- Strasbourg, Németország, ma Franciaország, 53
- Stuttgarti pirók körte, 27, 34
- Surányi Dezső (1947–), okl. kertészmérnök, agrobiológus, c. egyetemi tanár, művelődéstörténész, MTA doktora,** 57, 252
- Sümeg, Zala, majd Veszprém vm., 52
- Sümeghy Dezső (1882–1957) levéltáros, történész, genealógus,** 26, 240
- ### Sz
- Szabadka, Bács-Bodrog vm. ma Subotica, Szerbia, 69, 70, 71, 72
- Szabadkai Kaszinó, 69
- Szabadkai nagy szercsika alma, 69, 70, 71, 72, 73, 85
- Szabó Ferenc (1935–), történész, levéltáros, megyei múzeumigazgató,** 6
- Szabó György mezőúri járásbíró 1884-ben,** 164
- Szabó János, a Függetlenség c. lap újságírója,** 160
- Szabó József, boczonádi. Lásd Boczonádi Szabó József
- Szabó Lóránd (1926–2006) közgazdász, múzeumigazgató, agrártörténész,** 52
- Szabó Pál (1925–1998), jogász, fővárosi főügyész, főtanácsos, Bereczki kutató,** 17, 18, 22, 33, 44, 46, 48, 69, 77, 80, 84, 98, 112, 126, 145, 147, 148, 156, 160, 171, 175, 179, 240, 252
- Szabó Tibor (1943–), agrármérnök, gyümölcsnemesítő, Újfehértói Gyümölcskutató Int. tud. kutató, főmunkatárs, MTA köztestületi tag,** 251
- Szabó Zoltán (1960–) kertészmérnök, egyetemi tanár, MTA doktor,** 251, 253
- Szahara, 160
- Szalay Imre (1846–1902) országgyűlési képviselő,** 160
- Szamos folyó, 116
- Szamos völgye, 114
- Szani Zsolt (1973–) kertészmérnök, etnopológus, PhD, VM-NÉBIH referens,** 14
- Szarvas, Békés vm., 122, 160
- Szarvasgede, Nógrád vm., 96, 171
- Szász András [Csaba] (1951–) író, újságíró, fotográfus,** 167, 253
- Szászpap alma, 29
- Szatmár vármegye, 20, 114, 116
- Széchenyi Pál gróf (1838–1901), OMGE alelnök, földművelésügyi miniszter 1882–1889 között,** 47
- Szécsény, Nógrád vm., 174, 175, 179, 180
- Szeged, Csongrád vm., 69
- Széna, 96, 117
- Szent Ágostonról nevezett Felső Papnevelő Intézet, Bécs, 172
- Szent István Társulat, 91, 92, 93
- Szent Katalin szilva, 28, 29
- Szent Mihály őrangyal,** 161
- Szentes, Csongrád vm., 125, 172
- Szentgyörgyi Lajos, sepsiszentgyörgyi és timafalvi (1837–1904), kolozsvári ref. népiskolai igazgató, pomológus, méhész, az EGE Kertészeti Szakosztályának elnöke, az Erdélyrészi Méhészeti Egylet főtájkára, lapjának szerk.,** 117
- Szentleányfalva, Arad vm. ma Sânleani, Románia, 125
- Szercsika alma, 11
- Sziklay család,** 239
- Sziklay Ede, ifj. (1850–1929) földbirtokos, vármegyei főispán, országgyűlési képviselő,** 105
- Szilágy vármegye, 30, 31, 113
- Szilágy, Baranya vm., 172
- Szilva, 22, 26, 62, 83, 84, 88, 90, 119, 124, 132, 134, 178, 242
- Szilvafa, 62

Szinmyei József (1830–1913) bibliográfus, könyvtáros, irodalomtörténész, 49, 57, 113, 125, 146, 147, 175, 253
 Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok vm., 122
 Szombathely, Vas vm., 16, 78, 79
 Szombatság, Bihar vm., ma Sâmbăta, Románia, 146
 Szomoru alma. Lásd Lecsüngő ágú alma
 Szőlő, 23, 62, 63, 84, 96, 101, 160

T

Takáts Rózsa (1953–), muzeológus, 6
Takáts Sándor (1860–1932) tanár, művelődéstörténész, MTA tag, 15, 18, 253
 Tarka perdrigon szilva, 120
 Társulati esperes körte, 27, 29
 Téli arany parmen alma, 11, 41
 Téli csíkos Sólyom alma, 29
 Téli csokros Sólyom alma, 29
 Téli esperes körte, 27, 34, 151, 153
 Téli fehér kálvil alma, 39, 177
 Téli piros pogácsa alma, 28, 35
 Téli piros rozmarin alma, 53
 Thirriot vajonca körte, 132
 Thompson körte, 38
Thun-Hohenstein, Leo von, gróf (1811–1888) osztrák politikus, vallás- és közoktatásügyi miniszter, író, 172
Timár Zsuzsa (1931–2000) kertészmérnök, lexikonszerkesztő, 246
 Tinó, 85
 Tiroli rózsa alma, 100
 Tisza folyó, 116
 Tisza Kálmán-kormány (1875–1890), 47
Tisza László (1829–1902) képviselő, földbirtokos, 74
 Tisza melléke, 114
 Tiszabó, Heves vm., majd Jász-Nagykun-Szolnok vm., 70, 241
 Tiszaeszlár, Szabolcs vm. ma Szabolcs-Szatmár-Bereg m., 160
 Tiszahát, 256
 Tiszaháti sóvári alma, 114, 115, 177, *Lásd Beregi sóvási alma*
Tolnay Gábor (1931–), történész, ny. múzeumigazgató, tanár, a történelemtudomány kandidátusa, 73, 106, 253
Tomcsányi Pál (1924–), Széchenyi-díjas agrármérnök, fajtakutató, az MTA tagja, 245
 Torjai magonc alma, 23
Tóth Krisztina Viktória, grafikus, 6

Tóth Magdolna (1951–) tanszékvezető egyetemi tanár, habil dr., az MTA doktora, 253
 Tournay őszi körte, 177
 Tournay-i téli körte, 27, 34
 Török Bálint alma, 11, 28, 29, 54
Török Ferenc, Érmindszenten lakó ref. pap, Ady Endre keresztapja, 30
Törs Kálmán (1843–1892) író, politikus, 154, 155, 156, 157, 161, 162, 167, 169, 177, 253
Tragor Ignác, dr. (1869–1941), jogász, takarékpénztári igazgató, helytörténeti író, 172, 253
 Treyve-né körtéje, 27, 29
 Tulipán kálvil alma, 28, 29
 Túr folyó, 116
Turányi Kornél (1922–), levéltáros, könyvtáros, történész, 243, 253
 Túri vásár, 84, 85, 86
 Tükör alma, 102

U,Ú

Udvari tanácsos körte, 27, 29, 39
Udvary Ágnes (?–1989), könyvtáros, 254
 Újarad, Arad vm., ma Aradul Nou, Arad városrésze, 108
 Újépület (Pest), 172
 Újkécske, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm., ma Tiszakécske, Bács-Kiskun m., 172
 Új-Poiteau körte, 34
 Újszász, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. ma Jász-Nagykun-Szolnok m., 172
Urbanek Ferenc apát-kanonok (1790–1880), pomológus, 11
Urházy György, id., református lelkész, 113

V

Vác, Pest-Pilis vm., majd Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm., ma Pest m.), 172, 175, 253
 Váci Papnevelő Intézet, 172
 Váci Piarista Gimnázium, 174
Vályi Elek (1820 – 1903) elismert pomológus, református lelkész, esperes, 133, 148, 151, 153, 162, 173
 Vámfalu, ma Vama, Románia, 50
 Van Marum kobakja körte, 27, 34, 150
 Van Mons piros szilvája, 119
 Van Mons Társaság, 11
Varács Vencel, a zilahi tanítóképző kertésze, 113
 Váradolaszi (1822), Érolaszi, Bihar vm. ma Olosig, Románia, 25

Varbó, Nógrád vm., ma Ipolyvarbó,
Vrbovka, Szlovákia, 175
Varenne de Fenille vajonca körte, 29
Vas megyei Gazdasági Egyesület, 77
Vas vármegye, 126
Vas vármegyei Gazdasági Egyesület
Kertészeti Szakosztálya, 77
Vasárnapi Újság 1854–1921. Szépirodalmi és
ismeretterjesztő hetilap, 162, 253, 254
Vasárnapi Újság, *Politikai Újdonságok*, 168,
169
Vásárosnamény, Bereg vm. ma Szabolcs-
Szatmár-Bereg m., 116
*Verancsics Antal (1504–1573) királyi
helytartó, r. k. főpap, pécsi
megyéspüspök, esztergomi érsek,
diplomata, történetíró*, 15
*Veres József (1851–1913) országgyűlési
képviselő, orosházi lelkész*, 160
*Vertán Endre (1813 – 1879) jogász,
képviselő*, 146
Verté-né körtéje, 27
Világ dicsősége alma, 177
*Villási Pál (1820–1888), jogász, tanár,
kertészeti szakíró*, 13, 17, 18, 44, 244,
245, 248, 254
Vilmos körte, 27, 34
Violaszínű császárnő szilva, 36
Violaszínű királyszilva, 35
Violaszínű korai perdrigon szilva, 35

*Virág Zsolt (1977–), jogász,
művelődéstörténész*, 26, 254

W

Welteni Jansen almája, 28, 35
Wheeler's Brockworth Park Pear, 264, 265
Wilkenburg, Németország, 33
Wilkenburgi rózsaalma, 35
*Wittelsbach, Elisabeth Amalie Eugenie
von (1837–1898) osztrák császárné,
magyar királyné, I. Ferenc József
felesége*, 175
Wood zöld almája, 28, 29

Z

*Z. Kiss László (1928–), agrármérnök,
közgazdász, ny. egyetemi tanár, MTA
doktor*, 239
Zanzibár, Tanzánia, 170
Zéphirin Grégoire körte, 27, 34
Zilah, Szilágy vm., ma Zaláu, Románia,
113, 114
Zilahi Kaszinó, 113
Zilahi sóvári alma, 114
*Zilai János (1929–2009), szőlész, borász,
egyetemi tanár, intézeti igazgató*, 242
Zöld Magdolna körte, 27, 34

Közzéteszi
a Versegly Ferenc Könyvtár és Művelődési Központ
Versegly Ferenc
Elektronikus Könyvtár

ISBN 978-963-7613-55-5 Ö

ISBN 978-963-7613-59-3